

**MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA
UNIVERSITATEA DE STAT „ALECU RUSSO” DIN BĂLȚI**

INTERUNIVERSITARIA

Ediția a XIII-a

Materialele Colocviului Științific Studentesc

11 mai 2017

Bălți, 2018

CZU: 082:378.4(478)=00
I-58

Colegiul de redacție:

Igor COJOCARU, doctor în politologie, conferențiar universitar, prorector pentru activitate științifică

Svetlana STANȚIERU, lector universitar

Elena SIROTA, doctor în filologie, conferențiar universitar

Oxana NICULICA, lector universitar, metodist

Coperta: **Silvia CIOBANU**, bibliotecar, grad de calificare superior

Corector: **Liliana EVDOCHIMOV**, master în filologie

Tehnoredactare: **Liliana EVDOCHIMOV**, master în filologie

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

„Interuniversitaria”, colocviu științific studențesc (13; 2017; Bălți).
Interuniversitaria: Materialele Colocviului Științific Studențesc, Ediția a 13-a,
11 mai 2017 / col. red.: Igor Cojocaru [et al.]. – Bălți: US „Alec Russo”, 2017.
– 174 p.: fig., tab.

Antetit.: Univ. de Stat „Alec Russo” din Bălți. – Texte: lb. rom., engl., fr.,
alte lb. străine. – Rez.: lb. rom., engl., fr. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art.
– 50 ex.

ISBN 978-9975-50-212-2

082:378.4(478)=00

**Responsabilitatea pentru conținutul și corectitudinea articolelor
revine autorilor și coordonatorilor științifici.**

Tiparul: *Tipografia Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți*

© *Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2018*

ISBN 978-9975-50-212-2

SUMAR

Дамиан ИОРДАКИ, Виктор ДИНЕСКУ. <i>Интенсификация электроискрового легирования путем прямого действия тока на рабочие электроды</i>	5
Valeria CRUDU. <i>Despre funcția exponențială de variabilă complexă</i>	9
Ina MANOLI. <i>Dezvoltarea creativității elevilor în cadrul lecțiilor de fizică</i>	14
Victor DINESCU. <i>Probleme în asigurarea bunăstării economice în Moldova</i>	23
Svetlana ZAHARCO, Ana ZARA. <i>Influența merchandising-ului asupra deciziei de cumpărare</i>	31
Tatiana SOLODCAIA. <i>Termeni de numismatică în structuri fixe românești și rusești</i>	35
Crina RAȚZ. <i>Considerații privind pragmatica referențelor numelor proprii</i>	40
Nina CERNOLEV. <i>La sagesse du monde animal dans les fables de La Fontaine</i>	47
Alina BARAN. <i>Grija față de popor. Studiu de caz: Analiza discursului politic al candidaților formațiunii PAS și PSRM</i>	52
Natalia SIMENIUC. <i>Difficulties in Translation of the Novel “The Moon and Sixpence” by W. S. Maugham</i>	60
Ana-Maria REVENCO. <i>Studierea limbii engleze la specialitățile economice: abordare inovativă</i>	66
Татьяна ЛУПАШКУ. <i>Своеобразие структуры образа-персонажа в романах Л. Н. Толстого и Ф.М. Достоевского</i>	70
Екатерина МОСКАЛЮК. <i>Гоголь и Булгаков: поэтика финалов двух великих романов</i>	75
Павел ПОЛИЩУК. <i>Пост-нео-акмеизм в творчестве М. Щербакова</i>	81
Mihaela JUMIGA. <i>Particularitățile determinării dizabilității în Republica Moldova: realizări și perspective</i>	89
Irina CHIRIAC. <i>Principiul numirii judecătorului în funcție</i>	97
Охана POSTOLACHI. <i>Transplantul de organe în contextul fenomenului de trafic de ființe umane în Republica Moldova</i>	106
Dumitrița GUZOVATAIA. <i>Justiția și principiile ei diriguitoare</i>	112
Mihaela ȘALARI. <i>Răspunderea în rezultatul încălcării drepturilor consumatorului</i>	121
Larisa DARII. <i>Impactul strategiilor didactice interactive asupra dezvoltării creativității copiilor de vârstă preșcolară mare</i>	131
Tatiana LUCHIANIUC. <i>Specificul consilierii psihologice a preșcolarilor cu cerințe educative speciale</i>	137

Ecaterina APARATU. <i>Strategii de profilaxie a stresului examinațional în instituția superioară de învățământ</i>	140
Cristina COZMAC. <i>Influența factorilor sociali și de personalitate asupra comportamentului indisciplinar al elevilor</i>	149
Nadejda COLAC. <i>Consilierea psihopedagogică a adolescenților cu risc suicidal</i>	156
Светлана ГАДЫРКА. <i>Развитие музыкальности учащихся в процессе восприятия музыки на уроке в школе</i>	161
Angela LULEAVA. <i>Metodologia studiului genurilor muzicale în formarea competențelor elevului-pianist în școala de muzică</i>	165
Elena DOBRENCO. <i>Importanța competenței interpretative a profesorului în realizarea conținuturilor curriculare la educația muzicală</i>	170

ИНТЕНСИФИКАЦИЯ ЭЛЕКТРОИСКРОВОГО ЛЕГИРОВАНИЯ ПУТЕМ ПРЯМОГО ДЕЙСТВИЯ ТОКА НА РАБОЧИЕ ЭЛЕКТРОДЫ

Дамиан ИОРДАКИ, студент,

Виктор ДИНЕСКУ, студент,

Факультет Реальных Наук, Экономики и Окружающей Среды,

Бэлцкий Государственный Университет имени Алеку Руссо

Научный руководитель: Павел ПЕРЕТЯТКУ, доктор, конф. унив.

Résumé: *Le dopage – l'introduction de ce qu'on appelle les alliages métalliques des éléments d'alliage pour modifier la structure des alliages les rend propriétés physiques, chimiques ou mécaniques spécifiques. En revanche, lors de la modification du dopage des propriétés acquises sont conservées après un métal ultérieur de refusion. Les additifs peuvent être soit en métal – aluminium, le nickel, le chrome, le zinc, le cobalt, et non métallique – silicium, le soufre, le phosphore. Les variations de la résistance thermique, la dureté, la résistance à la corrosion, la résistance, la ductilité, et d'autres caractéristiques – qui est l'objectif principal des métaux et alliages d'alliage.*

Mots-clés: *alliation, metal, modification, structure, propriétés.*

I. Введение

Машиностроение – отрасль промышленности, тесно связанная с изготовлением деталей, узлов машин и оборудования различного назначения, от использования которых в значительной степени зависит интенсивность развития всего промышленного комплекса. Эффективность машиностроительных, инструментальных и других отраслей промышленности зависит от уровня качества применяемых деталей и режущих инструментов. Основные параметры деталей и режущих инструментов определяются их назначением и должны обеспечивать надежность, производительность, экономичность, качество обработки, работы.

На сегодняшний день производительность автоматизированных и поточных линий во многом зависит от стойкости режущего инструмента. Поломки инструментов увеличивают внецикловые потери времени и как следствие снижают коэффициент использования оборудования. Все больше ужесточаются требования к эксплуатационным характеристикам изделий. Упрочнение вновь изготовленных, а также восстановление изношенных деталей с одновременным увеличением ресурса, является особенно важным в условиях, когда финансовые и материальные ресурсы предприятий существенно ограничены.

Основным методом повышения долговечности машин является нанесение на изношенные поверхности одного или нескольких слоев покрытия с высокими физико-механическими свойствами, которые обеспечат дальнейшую длительную работу изделий.

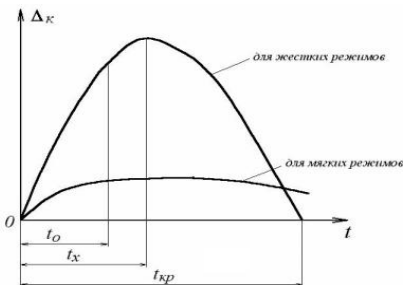
Наиболее распространёнными способами восстановления деталей в настоящее время являются различные виды сварки и наплавки. В последнее время электроискровое легирование получает все большее распространение при восстановлении размеров изношенных деталей. Электроискровое легирование позволяет получать покрытия с заданными свойствами.

II. Электроискровое легирование

Способ электроискровой обработки металлов, разработанный Б.Р. Лазаренко и Н.И. Лазаренко, основан на явлении электрической эрозии материалов при искровом разряде в газовой среде (преимущественно на воздухе), полярного переноса продуктов эрозии на катод (деталь), на поверхности которого формируется слой измененной структуры и состава. В результате электрического пробоя межэлектродного промежутка возникает искровой разряд, в котором поток электронов приводит к локальному разогреву электрода (анода). На поверхности катода под действием значительных тепловых нагрузок происходят микрометаллургические и сопутствующие им процессы, осуществляющие перемешивание материала катода и анода, при взаимодействии с компонентами газовой среды, что способствует образованию высокой адгезии между основой и формируемым слоем. Поэтому электроискровое легирование следует считать методом создания новых композиционных материалов. В первую очередь это относится к тугоплавким покрытиям, наиболее существенно и принципиально изменяющим свойства верхнего слоя материала. Величина этих изменений определяется составом, структурой, свойствами материалов электродов и технологическими параметрами процесса ЭИЛ. [1]

III. Формирование изменённого поверхностного слоя при ЭИЛ

При выполнении процесса ЭИЛ последовательным локальным воздействием импульсных разрядов на участках обрабатываемой поверхности формируется измененный поверхностный слой. Формирование изменённого поверх-

Рис. 1. Схематическая зависимость изменения привеса катода от времени легирования t_0 - оптимальное время ЭИЛ; t_x - порог хрупкого разрушения легированного слоя; $t_{кр}$ - критический порог разрушения легированного слоя.

ностного слоя является заключительным этапом динамичного процесса ЭИЛ, при котором в едином цикле происходит пробой межэлектродного промежутка, эрозия и перенос материала анода на катод при перемещении электродов.

Исследования этапов эрозии анода и образования слоя на катоде при различных условиях обработки впервые детально были выполнены Н.И. Лазаренко. Установлено, что качественные и количественные характеристики образуемого поверхностного слоя в процессе ЭИЛ зависят от многих факторов. Наибольшее влияние оказывают характеристики импульсных разрядов, длительность обработки, природа материала электродов, среда в межэлектродном промежутке, вид движения анода. [2, с. 70-94]

IV. Физико-химические свойства легированного слоя

В процессе ЭИЛ поверхностный слой обрабатываемых металлов претерпевает структурные и базовые превращения, которые подробно изучены в

работах Б.Р. Лазаренко и В.И. Лазаренко, И.З. Могилевского, Л.С. Палатника и других исследователей. Металлографические исследования, проведенные в работах многих авторов показали, что упрочненная зона состоит из трех слоев.

В процессе электроискрового легирования на поверхности катода возникает белый слой, который, как правило, не поддается травлению химреактивами, применяемыми для материала основы. Под белым слоем обычно расположен переходной слой, представляющий собой область термического влияния электрических импульсов и диффузионного взаимопроникновения элементов анода и катода. Ниже расположена область со структурой, присущей основному металлу подложки – катоду. В зависимости от используемых материалов электродов, энергии импульсов, длительности обработки возможно формирование более сложных структур, когда помимо белого слоя и переходного подслоя, возникают дополнительные зоны. [5, 6]

V. ЭИЛ при прохождении тока через анод, катод и анод и катод одновременно

Многочисленные исследования и практический опыт показали, что наиболее качественные покрытия (высокие равномерность и сплошность) при электроискровом легировании (ЭИЛ) могут быть получены на режимах, при которых значения Энергии разряда не превышают 1-3 Дж, а рабочий ток 1,5-2 А [2, 3]. При этих параметрах производительность процесса ЭИЛ составляет несколько квадратных сантиметров в минуту.

Попытки интенсифицировать процесс нанесения покрытия путем увеличения указанных параметров приводит к резкому снижению качественных характеристик получаемых покрытия (появляются прижоги, существенно эродирует катод, растет неравномерность слоя).

В данной работе изучена возможность интенсификации процесса ЭИЛ путем прямого действия тока через рабочие объемы электродов без существенного изменения отмеченных выше параметров. С этой целью отдельно анод или катод (либо оба одновременно) во время легирования включались в цепь постоянного или импульсного тока, величина которого регулировалась в широких пределах в зависимости от времени обработки.

На первом этапе работы изучался процесс ЭИЛ, когда через анод пропускался постоянный или импульсный ток. Даже незначительная величина тока с плотностью 0,5-1 А/мм² проходящего через анод, вызывает его повышенную эрозию. Однако коэффициент переноса заметно не увеличивается, делая процесс нетехнологичным и поэтому в дальнейшем нами детально не рассматривался. Более тщательно изучался вариант, когда внешний электрический ток пропускался через катод.

Предварительные результаты показали, что прохождение электрического тока через катод, независимо от материала последнего значительно увеличивает прирост его массы при ЭИЛ. Для некоторых материалов коэффициент переноса материала анода на катод достигает 85-99% в то время как без тока он составляет 35-40%. По мере увеличения плотности тока в сечении электрода

прирост массы катода постепенно увеличивается (рис. 2). Наибольший перенос наблюдается при прохождении через катод тока плотностью 2,5-3 А/мм². Дальнейшее увеличение тока не приводит к положительному эффекту. Прирост катода во времени уменьшается до значений, полученных через обычный ЭИЛ (рис. 3, кривая 2).

Интересно отметить, что увеличение прироста массы катода при прохождении через него тока происходит не за счет более интенсивной эрозии анода, а в результате благоприятных условий, создаваемых на катоде, когда через катод проходит ток определенной плотности.

Одним из вероятных факторов проявления указанного выше эффекта, как отмечалось в [4, с. 2-5], может быть улучшение условий смачивания и растекания жидкого материала анода, перенесенного на катод в разряде.

Лучшее растекание жидкой фазы на поверхности катода способствует, по-видимому, залечиванию дефектов (пор, микротрещин), что в итоге снижает действие факторов, ограничивающих рост толщины слоя покрытия. Если рассмотреть кривые $\gamma_k=f(t)$ (рис. 3), то можно увидеть, что точка максимума значительно выше на оси γ_k и смещена вправо, что свидетельствует о возможности нанесения более толстых покрытий. При ЭИЛ анодами из хрупких материалов эффект улучшения переноса проявляется меньше. Очевидно, это связано образованием меньшего количества жидкой фазы в эрозионной массе. Например, при легировании анодами из твердого сплава ВК20 (содержит 20% пластичного кобальта) был получен больший в 1,2-2 раза перенос, чем при обработке ВК8 (содержит 8% кобальта) (рис. 4).

Следует отметить, что чрезмерное увеличение тока, проходящего через катод, приводит к снижению переноса на него эродированного материала анода, что, по-видимому, связано с увеличением сил растекания до такой степени, при котором происходит разрыв пленки, образуемой из капли жидкого металла.

Вариант ЭИЛ, когда ток одновременно протекает через анод и катод, также позволяет интенсифицировать формирование слоя покрытия на катоде, однако результаты незначительно отличаются от случая, когда ток проходит только через катод.

Таким образом, прямое действие тока на рабочие объемы электродов, и в частности на катод, интенсифицирует процесс ЭИЛ в 2-4 раза и позволяет формировать покрытия на материалах, на которых в обычных условиях создание покрытий затруднено.

Приложения

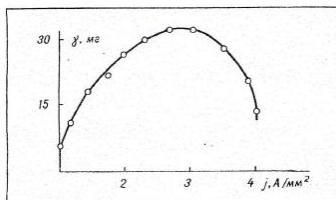
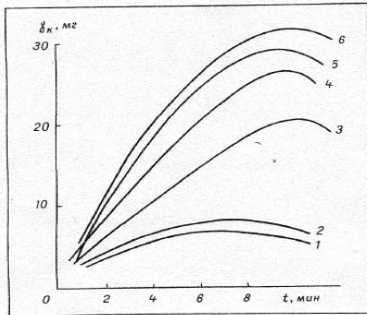
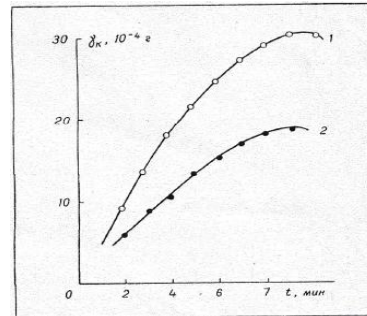

Рис. 2. Зависимость прироста массы катода от плотности тока, проходящего через него

Рис. 3. Изменение прироста массы катода из СтЗ во времени при ЭИЛ, при различных плотностях тока, проходящего через катод

Рис. 4. Изменение прироста массы катода во времени при легировании анодами из различных материалов, но при одинаковой плотности тока, проходящего через катод

Литература:

1. Способ нанесения металлических покрытий. /Авт. изобр. Лазаренко Б.Р. Оpubл. в Б.И., 1951, № 12.
2. Лазаренко Н.И. Изменение исходных свойств поверхностей катода под действием искровых электрических импульсов, протекающих в газовой среде. В сб. Электроискровая обработка металлов. Вып. 1. М., 1957.
3. Гитлевич А.Е., Михайлов В.В., Парканский Н.Я., Ревуцкий В.М. Электроискровое легирование металлических поверхностей. Кишинев: Штиинца, 1985.
4. Хоконов Х.Б., Хатажуков А.С. Эффект совместного влияния электрического тока и магнитного поля на капиллярное течение жидких металлов. Адгезия расплавов и пайка металлов. Вып. 1982 С. 2-5
5. Могилевский И.З., Чеповая С.А. Металлографические исследования поверхностного слоя стали после электроискровой обработки. В сб.: Электроискровая обработка металлов, вып.1 М.: 1957.
6. Петров Ю.Н., Сафронов И.И., Келоглу Ю.П. Структурные изменения металла после электроискрового легирования. Электронная обработка материалов, 1965, № 2.

DESPRE FUNCȚIA EXPONENȚIALĂ DE VARIABILĂ COMPLEXĂ

Valeria CRUDU, studentă, Facultatea de Științe Reale, Economice și ale Mediului, Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți
 Coordonator științific: **Natalia GAȘIȚOI, dr., conf. univ.**

Abstract: In this paper we study some basic properties of the exponential function of one complex variable. We present some examples of domain transformations with exponential and logarithmic functions.

Keywords: Complex Analysis, elementary complex functions of one variable, exponential function, complex logarithm, domain transformations.

Analiza complexă este o ramură a analizei matematice care studiază funcțiile pe mulțimea numerelor complexe. Aceasta se ocupă în special cu studiul funcțiilor analitice de variabilă complexă, care se aplică pe larg în diverse domenii ale științei și mai ales în fizica teoretică, hidrodinamică, tehnică etc.

Fie $D \subset \mathbb{C}$ o mulțime de numere complexe. O aplicație $f: D \subset \mathbb{C} \rightarrow \mathbb{C}$ se numește *funcție complexă de o variabilă complexă*. Valoarea funcției complexe f în punctul $z \in D$ poate fi scrisă în forma $f(z) = u(z) + iv(z)$, unde $u(z)$ și $v(z)$ sunt funcții reale. Deci, vom numi u partea reală a funcției f , iar v partea imaginară a funcției f , care se notează corespunzător $u = \operatorname{Re} f$ și $v = \operatorname{Im} f$. Pentru definiții mai exacte pot fi consultate sursele (Hamburg, 1982), (Привалов, 1969), (Шабат, 1985).

În această lucrare vom studia funcțiile elementare de variabilă complexă și proprietățile acestora. De asemenea, vom evidenția și unele diferențe dintre cazul real și cel complex, argumentând prin demonstrații și exemple. O atenție deosebită vom acorda funcției exponențiale prin care se exprimă alte funcții elementare, ca de exemplu cele trigonometrice.

Înainte de a începe nemijlocit cercetarea funcțiilor elementare trebuie să menționăm un specific al analizei complexe, care o deosebește de analiza reală și anume faptul că ea studiază și aplicații multivoce, numite *multifuncții*, prin care fiecărui punct $z \in D$ i se pot pune în corespondență mai multe valori complexe.

Funcția exponențială. Pentru orice număr complex $z = x + iy$ putem defini *funcția exponențială* cu ajutorul relației: $e^z = e^{x+iy} = e^x(\cos y + i \sin y)$. Observăm că în domeniul real funcțiile trigonometrice $\sin x$, $\cos x$ nu se exprimă prin funcția exponențială e^x și nici nu se intuiește o relație între ele. Considerând aceste funcții în domeniul complex Euler a stabilit următoarea relație dintre aceste funcții: $e^{i\varphi} = \cos \varphi + i \sin \varphi$. Anume cu ajutorul entității lui Euler obținem așa-numita formă exponențială pentru reprezentarea oricărui număr complex: $z = re^{i\varphi}$, unde $r = |z|$, $\varphi = \operatorname{Arg} z$ (Привалов, 1969).

Funcția $f(x) = e^x$, $x \in \mathbb{R}$ este strict crescătoare pe $\mathbb{R}$. În cazul complex, nu mai putem vorbi despre monotonia funcției exponențiale, deoarece numerele complexe nu pot fi comparate. De asemenea, nici graficul funcției respective nu mai prezintă interes, fiindcă pentru reprezentarea perechilor de coordonate ce determină un număr complex și respectiv imaginea acestuia avem nevoie de spațiul de coordonate $\mathbb{R}^4$.

Trebuie să observăm că se păstrează proprietatea de bază a funcției exponențiale $e^{z_1} e^{z_2} = e^{z_1+z_2}$, pentru orice $z_1, z_2 \in \mathbb{C}$.

Exemplul 1: (Волковыский, 1970). Să se demonstreze că: $e^{z_1} e^{z_2} = e^{z_1+z_2}$.

Pentru a demonstra proprietatea presupunem că $z_1 = x_1 + iy_1$ și $z_2 = x_2 + iy_2$. Astfel, obținem:

$$\begin{aligned} e^{z_1} e^{z_2} &= e^{x_1}(\cos y_1 + i \sin y_1) e^{x_2}(\cos y_2 + i \sin y_2) = \\ &= e^{x_1} e^{x_2} (\cos y_1 + i \sin y_1)(\cos y_2 + i \sin y_2) \end{aligned}$$

Folosind proprietățile înmulțirii a două numere complexe în formă trigonometrică și ținând cont că x, y sunt variabile reale, avem:

$$e^{x_1+x_2} (\cos(y_1+y_2) + i \sin(y_1+y_2)) = e^{z_1+z_2},$$

deoarece $z_1 + z_2 = (x_1 + x_2) + i(y_1 + y_2)$.

Funcția exponențială de variabilă complexă are o proprietate prin care se deosebește de funcția exponențială de variabilă reală și anume, ea este o funcție periodică. Această proprietate rezultă, de asemenea, din relația $e^z = e^{x+iy} = e^x(\cos y + i \sin y)$, anume funcțiile $\cos y, \sin y$ generează această perioadă $T = 2\pi i$. Remarcăm că această perioadă este pur imaginară, de aceea restricția funcției e^z la mulțimea $\mathbb{R}$ nu mai posedă proprietatea de a fi periodică.

Exemplul 2: (Волковський, 1970). Să se demonstreze că: $e^{z+2\pi i} = e^z$.

Vom proceda ca în exemplul precedent, adică punem $z = x + iy$ și obținem:

$$e^{z+2\pi i} = e^{x+iy+2\pi i} = e^{x+i(y+2\pi)} = e^x(\cos(y+2\pi) + i \sin(y+2\pi)).$$

Ținând cont că perioada funcțiilor reale $\cos y, \sin y$ este 2π , relația de mai sus va primi forma:

$$e^x(\cos y + i \sin y) = e^{x+iy} = e^z.$$

Transformările realizate de funcțiile complexe prezintă un interes sporit în cercetarea acestora, în special funcția exponențială de variabilă complexă.

Exemplul 3: Să se afle imaginea dreptei $x = 1$ din planul variabilei z la transformarea realizată de funcția $f(z) = e^z$.

Punem $z = x + iy$, obținem

$$f(x + iy) = e^{x+iy} = e^x(\cos y + i \sin y).$$

Prin urmare, la transformarea dată avem:

$$\begin{cases} u(x, y) = e^x \cos y \\ v(x, y) = e^x \sin y. \end{cases}$$

Pentru a determina imaginea dreptei $x = 1$, înlocuim în relațiile de mai sus x cu 1 și considerăm că y variază de la $-\infty$ la $+\infty$. Obținem:

$$\begin{cases} u = e \cos y \\ v = e \sin y \end{cases} \Leftrightarrow u^2 + v^2 = e^2.$$

Prin urmare, imaginea dreptei $x = 1$ în planul variabilei w la transformarea dată este cercul $u^2 + v^2 = e^2$ cu centrul $C(0, 0)$ de rază $R = e$.

Exemplul 4: Să se afle imaginea dreptunghiului $0 < x < 1, \frac{\pi}{6} < y < \frac{\pi}{3}$ la transformarea

$$w = e^z.$$

Cunoaștem din exemplul precedent partea reală și partea imaginară a funcției:

$$\begin{cases} u(x, y) = e^x \cos y \\ v(x, y) = e^x \sin y. \end{cases}$$

În cazul dat determinăm imaginile pentru fiecare din dreptele componente ale frontierei $x = 0, y = \frac{\pi}{3}, x = 1, y = \frac{\pi}{6}$.

Pentru $x = 0$, obținem cercul cu centrul $C(0,0)$ de rază $R = 1$.

$$\begin{cases} u = \cos y \\ v = \sin y \end{cases} \Rightarrow u^2 + v^2 = 1$$

Imaginea dreptei $y = \frac{\pi}{3}$ este dreapta $v = \frac{u}{\sqrt{3}}$:

$$\begin{cases} u = \frac{1}{2} e^x \\ v = \frac{\sqrt{3}}{2} e^x \end{cases} \Rightarrow \frac{u}{v} = \sqrt{3} \Rightarrow v = \frac{u}{\sqrt{3}}.$$

Imaginea drepteii $x = 1$ este cercul cu centrul $C(0, 0)$ de rază $R = e$.

$$\begin{cases} u = e \cos y \\ v = e \sin y \end{cases} \Rightarrow u^2 + v^2 = e^2.$$

Imaginea drepteii $y = \frac{\pi}{6}$ este dreapta $v = u\sqrt{3}$:

$$\begin{cases} u = \frac{\sqrt{3}}{2} e^x \\ v = \frac{1}{2} e^x \end{cases} \Rightarrow \frac{u}{v} = \frac{1}{\sqrt{3}} \Rightarrow v = u\sqrt{3}.$$

Prin urmare, imaginea dreptunghiului $0 < x < 1, \frac{\pi}{6} < y < \frac{\pi}{3}$ la transformarea $w = e^z$ în planul variabilei w este domeniul cuprins între dreptele $v = \frac{u}{\sqrt{3}}, v = u\sqrt{3}$ și al coroanei circulare definită de cercurile de ecuații $u^2 + v^2 = 1, u^2 + v^2 = e^2$.

Funcția logaritmică. Mulțimea tuturor w cu $e^w = z, \forall z \in \mathbb{C}^*$ definește o aplicație multivocă (multifuncție) $\text{Log}: \mathbb{C}^* \rightarrow P(\mathbb{C})$ numită *aplicație logaritmică*, aceasta este inversa funcției exponențiale. Se notează $w = \text{Log} z$ (Hamburg, 1982). Pentru a găsi logaritmul unui număr complex trebuie să rezolvăm ecuația $e^w = z$ în raport cu w . Punem $w = u + iv, z = re^{i\varphi}, r > 0$. Aplicând relațiile respective obținem $e^{u+iv} = re^{i\varphi}$ și rezultă că:

$$e^u = r, v = \varphi + 2k\pi, k \in \mathbb{Z} \Rightarrow u = \ln r, v = \varphi + 2k\pi, k \in \mathbb{Z}$$

Astfel, obținem formula generală: $\text{Log} z = \ln|z| + i\text{Arg} z$, unde $|z| = r, \varphi + 2k\pi = \text{Arg} z$ (Hamburg, 1982), (Шабат, 1985).

Exemplul 5: (Волковыский, 1970). Să se calculeze: $\text{Log} \frac{1+i}{\sqrt{2}}$.

Pornim de la formula $\text{Log} z = \ln|z| + i\text{Arg} z$. Astfel, trebuie să calculăm modulul numărului $z = \frac{1+i}{\sqrt{2}}$.

$$|z| = \sqrt{\left(\frac{1}{\sqrt{2}}\right)^2 + \left(\frac{1}{\sqrt{2}}\right)^2} = \sqrt{\frac{1}{2} + \frac{1}{2}} = \sqrt{1} = 1.$$

În ceea ce privește valoarea principală a argumentului numărului z , aceasta este egală cu $\text{arg} z = \frac{\pi}{4}$ în cazul când avem $z = \frac{1+i}{\sqrt{2}}$ și $\text{arg} z = -\frac{\pi}{4}$ când $z = \frac{1-i}{\sqrt{2}}$.

Astfel,

$$\text{Log} \frac{1+i}{\sqrt{2}} = \ln 1 + i\left(\pm \frac{\pi}{4} + 2k\pi\right) = \pi i \left(2k \pm \frac{1}{4}\right).$$

Fie $D = \mathbb{C} \setminus \{z \in \mathbb{C}; \text{Re} z \leq 0, \text{Im} z = 0\}$. Pentru $z \in D$ și $k \in \mathbb{Z}$, vom nota

$$\log_k z = \ln|z| + i(\text{arg} z + 2k\pi),$$

unde $\text{arg} z \in (-\pi, \pi]$, iar funcția $\log_z: D \rightarrow \mathbb{C}$ se numește ramură (sau determinare) uniformă a aplicației multivoce Log . Funcția $\log_0$ se notează $\log$ și se numește ramura principală a aplicației Log (Hamburg, 1982).

Exemplul 6: Să se afle imaginea domeniului

$$D = \{z \in \mathbb{C} \mid 0 < \varphi < \pi, 1 < |z| < 3\}$$

la transformarea realizată de ramura funcției logaritmice pentru care

$$\text{Log}(2 + 2i) = \ln 2\sqrt{2} + i\frac{\pi}{4}.$$

Pornim de la formula generală: $Logz = \ln|z| + iArgz$, unde $|z| = r, \varphi + 2k\pi = Argz$.

Avem:

$$Log(2 + 2i) = \ln 2\sqrt{2} + i\left(\frac{\pi}{4} + 2k\pi\right), k \in \mathbb{Z} \Rightarrow k = 0.$$

Deci, obținem transformarea:

$$w = Logz = \ln|z| + iargz.$$

Prin urmare, la transformarea dată avem:

$$\begin{cases} u = \ln|z| \\ v = argz. \end{cases}$$

Aflăm imaginea arcului $0 < \varphi < \pi$ al cercului $|z| = 1$:

$$\begin{cases} u = \ln 1 \\ \pi < v < 0 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} u = 0 \\ \pi < v < 0. \end{cases}$$

Pentru cercul $|z| = 3$ avem:

$$\begin{cases} u = \ln 3 \\ 0 < v < \pi. \end{cases}$$

Prin urmare, imaginea domeniului

$$D = \{z \in \mathbb{C} \mid 0 < \varphi < \pi, 1 < |z| < 3\}$$

în planul variabilei w la transformarea dată este dreptunghiul cu vârfurile în punctele $(\ln 3, 0); (0, 0); (0, \pi); (\ln 3, \pi)$.

Cu ajutorul logaritmului se definește noțiunea de *putere complexă* a oricărui număr complex și anume prin definiție considerăm $a^z = e^{zLoga}$, $a \neq 0$.

Exemplul 7: (Волковыский, 1970). Să se găsească toate valorile următoarei expresii: $(3 - 4i)^{1+i}$.

Vom folosi formula pentru puterea complexă $a^z = e^{zLoga}$, $a \neq 0$.

Pentru cazul nostru avem: $a = 3 - 4i, z = 1 + i$. Deci, trebuie mai întâi să calculăm $Log(3 - 4i)$. Pentru modulul numărului $a = 3 - 4i$, obținem:

$$|a| = |3 - 4i| = \sqrt{3^2 + 4^2} = \sqrt{9 + 16} = \sqrt{25} = 5.$$

$$\text{Avem: } Log(3 - 4i) = \ln 5 + \left(\arctg \frac{4}{3} + 2k\pi\right), k \in \mathbb{Z}.$$

Astfel, obținem:

$$\begin{aligned} e^{zLoga} &= e^{(1+i)\left(\ln 5 + \left(\arctg \frac{4}{3} + 2k\pi\right)\right)} = e^{\ln 5 + \left(\arctg \frac{4}{3} + 2k\pi\right) + i\left(\ln 5 + \left(\arctg \frac{4}{3} + 2k\pi\right)\right)} = \\ &= 5e^{\arctg \frac{4}{3} + 2k\pi} \left[\cos\left(\ln 5 + \arctg \frac{4}{3} + 2k\pi\right) + i \sin\left(\ln 5 + \arctg \frac{4}{3} + 2k\pi\right) \right] = \\ &= 5e^{\arctg \frac{4}{3} + 2k\pi} \left[\cos\left(\ln 5 + \arctg \frac{4}{3}\right) + i \sin\left(\ln 5 + \arctg \frac{4}{3}\right) \right], \text{ unde } k \in \mathbb{Z}. \end{aligned}$$

Concluzii: În rezultatul cercetării, deducem că funcțiile de variabilă reală sunt, de fapt, restricții la mulțimea $\mathbb{R}$ a funcțiilor de variabilă complexă. Funcția exponențială de variabilă complexă este o funcție elementară cu proprietăți deosebite ce se află la baza definirii altor funcții complexe (funcția logaritmică, puterea complexă, funcțiile trigonometrice etc.)

Bibliografie:

1. Шабат Б.В., *Введение в комплексный анализ*, ч. I, Москва, Наука, 1985.

2. Привалов И.И., *Витродучере ын теория функцийлор де вариабилэ комплексэ*, ед. Лумина, Кишинэу, 1969.
3. Hamburg P., Mosanu P., Negoescu N., *Analiza matematică (funcții complexe)*, Editura didactică și pedagogică, București, 1982.
4. Волковыский Л.И., Лунц Г.Л., Араманович И.Г., *Сборник задач по теории функций комплексного переменного*, Москва, Наука, 1975.

DEZVOLTAREA CREATIVITĂȚII ELEVILOR ÎN CADRUL LECȚIILOR DE FIZICĂ

Ina MANOLI, studentă, *Facultatea de Științe Reale, Economice și ale Mediului, Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți*
Conducător științific: **Valeriu ABRAMCIUC**, dr., conf. univ.

Abstract: *Contemporary reality demonstrates that the school's role has not only diminished, but has become increasingly complex, reaffirming the idea that we need a dynamic, formative education centered on authentic values.*

We are currently witnessing a revolution in all areas of human activity, a change in the relationships between people, so it is logical and essential that, in addition to the existing achievements, education and new forms and effective methods of deployment of explicit educational activities.

The importance of creativity is very clear ... all advances in science, technology, and art are the results of creative spirits. Today, we really have many limitations imposed by society, family, at work, but learning to be creative within these limitations is the healthiest way to develop and gain self-esteem.

Keywords: *physics, student, creativity, methods, stimulation, development.*

Actualitatea. Realitatea contemporană demonstrează că rolul școlii nu numai că nu s-a diminuat, ci a devenit tot mai complex reafirmând ideea potrivit căreia avem nevoie de o educație dinamică, formativă, centrată pe valorile autentice.

Actualmente, asistăm la o revoluționare a tuturor domeniilor de activitate umană, la o schimbare a relațiilor dintre oameni, de aceea este logic și esențial ca și în învățământ, pe lângă realizările existente, să se caute și să se aplice forme noi și metode eficiente de desfășurare a activităților explicit educative.

Profesorul de astăzi trebuie să înțeleagă mai bine teoriile și practicile activității sale, să urmeze unele principii fără de care astăzi este de neconceput procesul educațional, în ceea ce privește dezvoltarea creativității elevilor prin aplicarea celor mai eficiente metode pentru integrarea lor cu succes în societate.

Abordând activitatea explicit educativă, profesorul își propune să precizeze sistemul de acțiuni, de procese, de fenomene specifice și efectele lor; să stabilească complexitatea condițiilor, finalităților, normelor, modalităților, metodelor, relațiilor, funcțiilor manageriale; să elaboreze conținuturi, criterii de evaluare, conforme așteptărilor sociale, care ar contribui la dezvoltarea integrală, autonomă și creativă a personalității.

Importanța creativității este foarte clară... toate progresele științei, tehnicii și artei sunt rezultate ale spiritelor creatoare. În ziua de azi avem într-adevăr multe limitări impuse de societate, de familie, la serviciu, însă a învăța să fim creativi în-

lăuntru acestor limitări este cea mai sănătoasă metodă de a ne dezvolta și de a obține mulțumire de sine.

Analiză asupra studierii creativității

Creativitatea este o proprietate generală a sistemului psihic uman și a macrosistemelor socioculturale. Ea se relevă ca esențială și definitorie pentru existența umană în toate etapele ei și sub toate formele ei.

Creativitatea este, în același timp, o problemă foarte nouă și foarte veche. Foarte nouă, sub raportul științific, obiectiv și concret în care este definită și tratată. Foarte veche, sub raportul preocupărilor culturale pentru ceea ce reprezintă aportul omului și chiar a însuși destinului cultural al omenirii.

Oamenii se nasc cu înzestrări diferite, mai generoase ori mai sărace. Zestrea ereditară poate prescrie limita superioară până la care poate ajunge individul în cursul vieții sale, dar nu asigură și atingerea acestui vârf. Specialiștii domeniului afirmă că „nu este niciodată prea devreme pentru a începe educarea creativității copiilor.” (Stoica 1983: 107).

Atunci când vorbim despre educarea creativității la elevi nu putem trece cu vederea două probleme în privința cărora mai există încă opinii diferite: a) dacă este educabilă creativitatea; b) care este calea optimă de stimulare și educare a creativității.

S.E. Gollan (1963) consemnează patru categorii de criterii în abordarea și mai ales caracterizarea fenomenului creației:

a) *performanța creatoare* efectivă sau produsul creativ (creativitatea este evaluată printr-o serie de caracteristici ale produsului nemijlocit, obiectivat al activității individului – eficiență, utilitate, noutate și originalitate);

b) *procesul creativ* (se au în vedere demersurile de ordin psihologic care duc la apariția noului, etapele și particularitățile diferitelor procese psihice – percepție, gândire, motivație, afectivitate, imaginație – apreciate ca fiind necesare indivizilor înalt creatori);

c) *persoana creatoare* (însușirile de personalitate, motive, atitudini, aptitudini generale și specifice – care au fost determinate ca fiind caracteristice indivizilor înalt creatori);

d) *potențialul creativ* (se referă la disponibilitățile creative ale persoanei – determinate în general prin teste specifice care nu s-au obiectivat în produse).

Principalele caracteristici ale activității creatoare sunt: productivitatea, utilitatea și eficiența, noutatea și originalitatea (Roșca 1967). În mod unanim, toți specialiștii care s-au ocupat de fenomenul creației recunosc că trăsătura definitorie a creativității este noutatea (Roco 1979: 22-24).

O etapă superioară a învățării constă în aplicarea în situații noi a noțiunilor și termenilor studiați pentru a rezolva diverse probleme teoretice sau practice cu care te confrunți la un moment dat. Referindu-se la creația tehnico-științifică, W. Gordon, fondatorul sinecticii a apreciat importanța grupului de creație, a interacțiunii rodnice între elev și echipă. Fenomenul de creație științifică, tehnică sau artistică răspunde la trei întrebări:

1. Cu ce crezi?

2. Cum creezi?
3. Pentru ce creezi?

Creativitatea le este stimulată elevilor, dezvoltându-le, în primul rând, încrederea în ei, în ceea ce pot oferi, respectându-i pentru frumusețea și unicitatea lor.

Dacă un elev a descoperit prin propriile lui eforturi de observație, de imaginație și gândire, o însușire mai puțin vizibilă a unui obiect, a unui aspect al unui fenomen, dacă a găsit o soluție nouă a unei probleme, ori a redactat o compunere într-un mod personal, original sub aspectul conținutului și al formei, toate aceste activități pot fi considerate forme de manifestare a însușirilor creative ale elevilor, care se cer stimulate și dirijate.

Creativitatea a devenit un indicator valoric în multe domenii de activitate. Ea exprimă culmea pe care o poate atinge o persoană în procesul de inovare a activității și un element de progres al vieții sociale.

Un profesor care are creativitate pedagogică este ingenios, inventiv, plin de fantezie și cu o mare doză de spontaneitate. El descoperă mereu noi și noi forme de lucru, noi procedee și tehnici, modifică, adaptează, combină și inventează, noi instrumente sau mijloace menite să sporească eficiența muncii didactice.

Gândirea creatoare se formează în procesul de învățământ prin orientarea și stilul activității elevilor, prin tipuri de sarcini și exerciții care pot constitui un antrenament al gândirii.

Pentru educarea creativității în activitatea instructiv-educativă sunt necesare anumite condiții:

- Fondul de cunoștințe;
- Existența unor deprinderi intelectuale;
- Climatul educațional care trebuie să fie favorabil creativității.

Creativitatea nu se poate cultiva decât într-o atmosferă de antrenare liberă a elevilor în căutări, schimb de idei, verificări. Elevii trebuie să se manifeste liber, fără teamă de a greși, de a li se face imediat aprecierea critică. În felul acesta se poate cultiva îndrăzneala, independența, originalitatea. Profesorului îi revine sarcina de a organiza activitatea de gândire a copilului în mod judicios și corespunzător forțelor sale, de a-l face să aibă încredere în el.

Procesul de stimulare a creativității și originalității se desfășoară gradat, cu pași mici și cu multă răbdare și dăruire din partea profesorului. Bun cunoscător al fiecărui școlar, profesorul poate și trebuie să-și atragă prin lecții-joc toți elevii și să le faciliteze asimilarea treptată a realului. Jocurile creative sunt un izvor nesecat, iar aplicarea lor implică întreaga personalitate a copilului. Activitatea desfășurată cu elevii în procesul de învățământ oferă bogate și diverse prilejuri de cultivare a creativității.

Dezvoltarea creativității prin joc

Creativitatea ca structură definitorie de personalitate îmbracă, din punct de vedere evolutiv, un caracter procesual supus influențelor de mediu.

Formele organizate de instrucție își aduc în mod diferențiat aportul în dezvoltarea potențialului creator al individului în funcție de conținutul activității, de tipurile de metode utilizate, de pregătirea și gradul de angajare al cadrelor didactice participante la acțiuni educative.

Jocurile didactice sunt metode active care solicită integral personalitatea copilului. Ele sunt realizate pentru a deservi procesul instructiv-educativ, au un conținut bine diferențiat pe obiectele de studiu, au ca punct de plecare noțiunile dobândite de elevi la momentul respectiv, iar prin sarcina dată, aceștia sunt puși în situația să elaboreze diverse soluții de rezolvare, diferite de cele cunoscute, potrivit capacităților lor individuale, accentul căzând astfel nu pe rezultatul final cât pe modul de obținere al lui, pe posibilitățile de stimulare a capacităților intelectuale și afectiv-motivationale implicate în desfășurarea acestora.

Considerarea jocului didactic ca metodă de stimulare și dezvoltare a creativității se argumentează prin capacitățile de antrenare în joc a factorilor intelectuali și non intelectuali evidențiați în cercetările de până acum.

Jocurile didactice cuprind sarcini care contribuie la modificarea creșterii deprinderilor și cunoștințelor achiziționate la realizarea transferurilor între acestea, la dobândirea prin mijloace proprii de noi cunoștințe. Ele angajează întreaga personalitate a copilului constituie adevărate mijloace de evidențiere a capacităților creatoare, dar și metode de stimulare a potențialului creativ al copilului, referindu-se la creativitatea de tip școlar, manifestată de elev în procesul de învățământ, dar care pregătește și anticipează creațiile pe diferite coordonate (Fotescu 2014: 84-88).

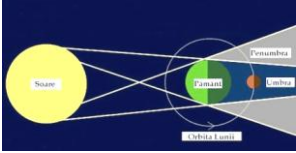
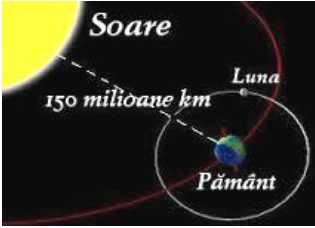
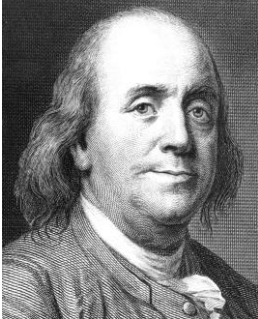

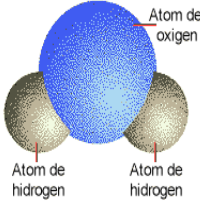
Propun un joc didactic la fizică. Poate fi folosit în calitate de evaluare finală la clasa a VI-a sau ca evaluare inițială în clasa a VII-a. Confecționați cartonașe cu imagini și cartonașe cu întrebări din cele propuse.

Regulile jocului: cartonașele cu imagini se repartizează elevilor (câte unul sau câte două, sau un cartonaș la pereche, depinde de numărul de elevi din clasă). Cartonașele cu întrebări rămân la moderator. Moderator poate fi profesorul sau un elev. Moderatorul extrage la întâmplare un cartonaș cu întrebare, citește cu voce întrebată. Răspunsul se găsește pe cartonașul cu imagini. Elevul care a găsit răspunsul cere cartonașul cu întrebare și acoperă imaginea respectivă. Imaginile și răspunsurile sunt numerotate (se poate de verificat exactitatea răspunsului). Cine primul acoperă cartonașul cu imagini este câștigător.

În cadrul jocului se pot verifica cunoștințele elevilor cu referire la mărimile fizice, unitățile de măsură corespunzătoare, multipli, submultipli, unele date despre Sistemul Solar, savanți, fenomene, formule de calcul ș. a.

O parte din acest joc îl prezint mai jos, tot jocul poate fi găsit pe site-ul <http://www.didactic.ro/materiale-didactice/joc-didactic-la-fizica-pentru-clasele-a-via-a-viia-rm>

<p>1</p> <p>FULGER</p>	<p>2</p> <p>ARHIMEDE</p>	<p>3</p> <p>°C</p> <p>°F</p>
--	--	-------------------------------------

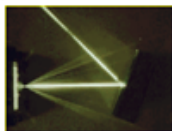
<p>4</p> <p>MAGNET</p>	<p>5</p> <p>ECLIPSA DE LUNĂ</p>	<p>6</p> <p>deci</p>		
<p>7</p> 	<p>8</p> <p>BENJAMIN FRANKLIN</p>	<p>9</p> <p>kg, g, t, q, mg, cg, dg, dag</p>		
<p>10</p> <p>ELECTROSCOP</p>	<p>11</p> <p>Hg mercur</p>	<p>12</p> <p>MOLECULA DE APĂ</p>		
<p>1. Efectul luminos al descărcării electrice dintre nori sau dintre regiunile aceluiași nor încărcate cu sarcini electrice de semne diferite.</p>	<p>2. Învățat grec, considerat cel mai mare matematician și fizician al antichității. I se atribuie invenția unor mecanisme simple.</p>	<p>3. Unități de măsură pentru temperatură.</p>	<p>4. Corp care are proprietatea de a atrage corpurile ce conțin fier.</p>	<p>5. Disparația parțială sau totală a imaginii Lunii datorită aflării ei în colul de umbră a Pământului.</p>

6. Submultiplul: de zece ori mai mic.	7. Distanța dintre Pământ și Soare.	8. Savantul care a propus o metodă de protejare a edificiilor de trăsnet: paratrăsnetul.	9. Unități de măsură pentru masă.	10. Instrument pentru studierea stării de electrizare a corpurilor.
11. Substanța chimică din interiorul termometrului medical.	12. Molecula alcătuită dintr-un atom de oxigen și doi atomi de hidrogen.	13. Instrument pentru măsurarea lungimii.	14. Unități de măsură pentru volumul lichidelor.	15. Filosof din Grecia Antică, care a lansat ipoteza că toate corpurile ce ne înconjoară sunt compuse din particule foarte mici, numite atomi.
16. Tipul fenomenului: electrizarea părului.	17. Satelitul natural al Pământului.	18. Formula de calcul pentru determinarea forței de greutate.	19. Savant englez care a adus o contribuție esențială la dezvoltarea mecanicii.	20. Instrument care indică direcția spre poliul Pământului.
21. Molecula alcătuită dintr-un atom de carbon și doi atomi de oxigen.	22. Unități de măsură pentru distanță.	23. Pentru a studia căderea liberă a corpurilor Galilei lăsa să cadă corpurile sferice de pe acest turn.	24. Formula de calcul pentru determinarea densității corpurilor.	25. Dispariția parțială sau totală a imaginii Soarelui datorită faptului că între Pământ și Soare se află Luna.
26. Unități de măsură pentru timp.	27. Denumirea populară a acestei planete este „Luceafărul”.	28. Constanta forței de greutate.	29. Fizician și astronom italian care a inventat termoscopul.	30. Multiplul: de o sută de ori mai mare.

De asemenea, propun o modalitate de aplicare a tehnicii „Cubul”, la lecțiile de fizică. Exemplul de mai jos l-am aplicat la ora de sistematizare și generalizare a achizițiilor, modulul „Optica geometrică” în clasa a IX-a.

VERBUL "DESCRIE"

Nr.crt.	Nume și prenume
1	
2	
3	
4	

AUTOEVALUARE

SARCINI DE LUCRU:

1. Descrie fenomenul de reflexie a luminii în baza desenului nr.1.
2. Descrie fenomenul refracției luminii în baza desenului nr.2.
3. Scrie legea reflexiei și refracției luminii.
4. Descrie particularitățile imaginii unui obiect în oglinda plană.

1		3
2		4

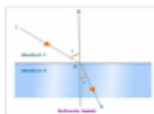
NOTA:

VERBUL "COMPARĂ"

AUTOEVALUARE

Nr.crt.	Nume și prenume
1	
2	
3	
4	

SARCINI DE LUCRU:

1. Compară indicele de refracție al apei cu indicele de refracție al sticlei știind că unghiul de reflexie pe suprafața apei este egal cu 30° și unghiul de refracție 42° , iar pentru sticlă unghiul de reflexie este 54° și unghiul de refracție 30° .

Se dă:	Rezolvare:

NOTA:

VERBUL "ANALIZEAZĂ"

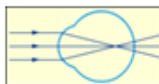

AUTOEVALUARE

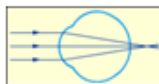
Nr.crt.	Nume și prenume
1	-----
2	-----
3	-----
4	-----

SARCINI DE LUCRU:

1. Analizează desenele de mai jos și determină ce defect de vedere este prezentat.

a)

b)

2. Scrie definițiile pentru aceste tipuri de defecte.

a)	b)
----	----

3. Cu ajutorul câror ochelari se pot corecta defectele de vedere. Prezintă schematic.

NOTA:

VERBUL "ARGUMENTEAZĂ"

Nr.crt.	Nume și prenume
1	-----
2	-----
3	-----
4	-----

AUTOEVALUARE

SARCINI DE LUCRU:

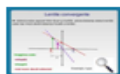
1. Argumentează necesitatea utilizării a două instrumente optice din cele studiate.

2. Prezintă sistemul optic cu ajutorul schemei pentru fiecare instrument optic.

NOTA:

VERBUL "ASOCIAZĂ"

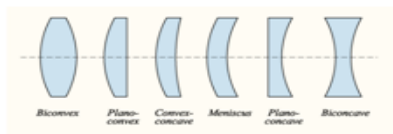

Nr.crt	Nume și prenume
1.	_____
2.	_____
3.	_____
4.	_____

AUTOEVALUARE

SARCINI DE LUCRU:

1. Asociază tipul lentilei cu simbolul corespunzător:

Mărimea fizică cu unitatea de măsură corespunzătoare:	Formula de calcul cu denumirea corespunzătoare:
Putea optică	dioptrie
Distanța dintre obiect și lentilă	m
Distanța dintre lentilă și imagine	
Distanța focală	
	Formula de calcul cu denumirea corespunzătoare:
	Formula lentilei subțiri $D = \frac{1}{F}$
	Convegența lentilei $n = \frac{\sin \alpha}{\sin \beta}$
	Indicele de refracție $\frac{1}{F} = \frac{1}{d} + \frac{1}{f}$

NOTA:

VERBUL "APLICĂ"

AUTOEVALUARE

Nr.crt	Nume și prenume
1.	_____
2.	_____
3.	_____
4.	_____

SARCINI DE LUCRU:

1. Aplică fenomenul de dispersie pentru a determina culorile spectrului. Prezintă schematic prisma și merul razelor.

2. Ce lungime de undă îi corespunde fiecărei raze a spectrului? Completează tabelul:

Denumirea undei monocromatice	Lungimea de undă, nm

NOTA:

Concluzii: O tratare eficientă a creativității sub raportul identificării și dezvoltării ei necesită surprinderea cât mai fidelă a naturii procesului de creație, o abordare cât mai firească și mai corectă în același timp.

Deoarece creativitatea nu depinde numai de individ, ci și de domeniu, de epoca în care s-a creat, putem fi de acord cu ideea că teoriile de confluență referitoare la creativitate oferă posibilitatea explicării diverselor aspecte sub care acestea se prezintă.

Bibliografie:

1. Munteanu, Anca, *Incursiuni în creatologie*, Timișoara, Editura Augusta, 1994, 361 p.

2. Brian, Clegg; Birch, Paul, *Creativitatea, curs rapid, 150 de tehnici și exerciții*, Iași, Editura Polirom, 2003, 320 p.
3. Botgros, I. ș.a., *Fizică. Manual pentru clasa a IX-a*, Chișinău, Cartier, 2010, 112 p.
4. Fryer, Marilyn, *Predarea și învățarea creativă*, Editura Uniunii Scriitorilor, 2004, 148 p.
5. Marinciuc, M. ș.a., *Fizică. Culegere de probleme pentru cl. VIII-IX*, Chișinău, Știința, 2002, 120 p.
6. Roco, Mihaela, *Creativitatea individuală și de grup. Studii experimentale*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1979, 208 p.
7. Teresa M. Amabile, *Creativitatea ca mod de viață. Ghid pentru părinți și profesori*, București, Știință și Tehnică, 1997, 252 p.
8. Valentin, Fotescu, *Psihopedagogia creativității*, București, Ed. Pronuniversitaria, 2014. 198 p.
9. http://www.didactic.ro/materiale-didactice/58592_stimularea-creativitatii-prin-orele-de-fizica
10. <https://anatolbasarab.ro/creativitatea-in-scoala/>
11. <http://nsportal.ru/shkola/fizika/library/2014/01/07/razvitie-tvorcheskikh-sposobnostey-uchashchikhsya-na-urokakh-fiziki>
12. <https://videouroki.net/razrabotki/material-na-temu-razvitie-tvorcheskikh-sposobnostey-uchashchikhsya-na-urokakh-fiziki.html>

PROBLEME ÎN ASIGURAREA BUNĂSTĂRII ECONOMICE ÎN MOLDOVA

Victor DINESCU, student, *Facultatea de Științe Reale, Economice și ale Mediului, Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți*
Conducător științific: **Alina SUSLENCO**, dr., lect. univ.

Abstract: *The economic welfare is one of most important indicators of a country, that expresses the people's living conditions. It is necessary a great number of indicators to measure the welfare of a country. At the same time, a low level of this leads to poverty. This phenomenon must be known in order to improve economic situation.*

Keywords: *economic theory, economic welfare, poverty, measurements of welfare.*

Nivelul de trai și bunăstarea sunt două noțiuni care se interferează și se intercondiționează reciproc. Conceptul de bunăstare implică un standard de viață decent (nivel de trai), normal atât la nivel individual, cât și la nivelul întregii societăți. Asigurarea unui nivel de trai decent presupune atingerea unui standard de viață compatibil cu demnitatea umană, care se măsoară prin bunurile și serviciile de care populația dispune și condițiile în care trăiesc oamenii.

Conform definiției lui H.J. Pigou, bunăstarea economică este acea bunăstare ce se poate exprima prin bunuri consumabile exprimate în termeni monetari (2).

Conceptul nivel de trai al populației este un concept cu un pronunțat caracter sintetic, de mare complexitate, concept influențat de o multitudine de factori social-economici. El exprimă condițiile de viață ale populației, gradul de dezvoltare cultura-

lă, a învățământului, a ocrotirii sănătății populației, a deservirii populației cu diferite servicii necesare unei vieți civilizate etc. Baza asigurării unui nivel de viață corespunzător cerințelor dezvoltării sociale contemporane o conține gradul de dezvoltare economică, nivelul și evoluția produsului intern realizat și caracterul politicii de repartiție a acestuia, politica prin care se asigură veniturile populației pentru consum, veniturile necesare acoperirii cheltuielilor publice pentru învățământ, sănătate, cultură, ordine publică, pentru construirea și modernizarea infrastructurii societății etc., elemente de mare importanță pentru asigurarea unui nivel de viață corespunzător și pentru creșterea acestuia în concordanță cu cerințele unei societăți moderne (Varjan 2016: 24).

Bunăstarea este o componentă esențială a situației umane, ea reflectă un sistem de nevoi, corelat cu contextul economico-social în care se integrează fiecare om, din perspectiva proprietății, nivelului de consum, stării material-financiare, ierarhiei sociale și culturale. Astfel, bunăstarea apare ca o stare optimă la care aspiră individul, prin modul lui de a produce, economisi și consuma. Bunăstarea socială începând cu secolul al XX-lea a devenit criteriul fundamental de apreciere a eficienței funcționalității oricărui sistem social și este nucleul dur al economiei de piață. Crearea bunăstării sociale este un scop important al economiei de piață, deoarece aceasta reprezintă premisa existenței unei ordini economico-sociale echitabile și durabile.

Bunăstarea este suma satisfacțiilor individuale produse de un anumit sistem economic, iar sporirea ei se face prin maximizarea acestei sume. Aceasta presupune, în primul rând, că satisfacțiile individuale pot fi comparate și, în al doilea rând, că aceeași sumă de bani are o valoare mai mare pentru un sărac decât pentru o persoană înstărită. De aici și rezultă următorul principiu: utilitatea marginală a banilor scade o dată cu averea.

Fiecare individ din societate își vede într-un anume fel bunăstarea, care presupune nu numai condiții materiale, respectiv acumularea de bunuri și servicii, dar și o dreptate socială, o siguranță pentru toate alternativele ființei umane. Acesta nu presupune o egalitate socială, specifică economiei de comandă, ci un echilibru sub raportul participării la bugetul statului a celor bogați și a celor săraci, de contribuție pe măsura posibilităților fiecăruia la funcționarea societății în ansamblu.

Prin aprecierea bunăstării se creează o imagine a raportului dintre nevoile oamenilor și gradul de satisfacere a acestora având în vedere constrângerea bugetară, resursele limitate de care dispun, modul rațional de alocare a resurselor în vederea satisfacerii cât mai bine a nevoilor, nivelul de aspirații, dorințe, nivel de educație, pregătire profesională, etc. Toate acestea dau bunăstării o conotație subiectivă și rațională pe plan individual.

Bunăstarea este o categorie economică complexă, iar măsurarea acesteia, cu scopul cunoașterii și analizei detaliate, constituie o problemă importantă și de mare răspundere pentru statistica unei țări. Ca urmare a complexității conceptului de bunăstare economică, exprimarea acestuia nu se poate face printr-un singur indicator, ci printr-un sistem de indicatori, care, în ansamblul său, să permită o evaluare cât mai corectă a bunăstării populației, o analiză a modului și evoluției acestuia (Anchelache 2012: 203-204).

Începând cu anii '70 ai secolului trecut și până în prezent, au fost elaborați mai mulți indicatori ai bunăstării: măsura bunăstării economice (MEW), indicele dezvoltării umane (HDI), indicele bunăstării economice sustenabile (ISEW), indicatorul progresului autentic (GPI), PIB-ul verde (Green GDP), indicele avuției veritabile (Genuine wealth), indicele beneficiului net sustenabil (SNBI) și, mai recent, indicele OCDE al vieții mai bune și indicele progresului social – majoritatea lor în structura sa componenta PIB-ului.

Indicele HDI este exprimat în valori din intervalul de la 0 la 1. Categoriile în funcție de valoarea atribuită pentru fiecare țară sunt: (0 - 0,55) „Dezvoltarea umană joasă,” (0,55-0,7) „Dezvoltarea umană medie,” (0,7-0,8) „Dezvoltarea umană mare” și (0,8-1) „Dezvoltarea umană foarte mare.” Statisticile sunt furnizate de departamentele economice și afacerile sociale ONU, UNESCO și Banca Mondială.

Indicele Dezvoltării Umane (HDI) este o măsură succintă a dezvoltării umane. El măsoară media realizărilor unei țări privind trei dimensiuni de bază ale dezvoltării umane: o viață lungă și sănătoasă, accesul la cunoștințe și un standard decent de viață. HDI este media geometrică a indicilor stabilizați ce măsoară realizările în fiecare dintre aceste dimensiuni. Pentru calcularea HDI se parcurg doi pași:

1. Pas. Crearea indicelui dimensiunii. Sunt stabilite valorile minime și maxime pentru a transforma indicatorii în indici cu valori cuprinse între 0 și 1. Maximalele sunt cele mai ridicate valori observate în seriile de timp (1980-2013). Valorile minime pot fi concepute ca fiind valori de subzistență.
2. Pas. Agregarea subindicilor pentru a obține Indicele Dezvoltării Umane. Indicele HDI este media geometrică a celor trei indici ai dimensiunii:

$$HDI = \sqrt[3]{I_{\text{șperan ța la viața}} I_{\text{educa ție}} I_{\text{venit}}}$$

În Republica Moldova PNB pe cap de locuitor a scăzut cu aproximativ 11,7% între 1990 și 2013 Republica Moldova avea în 2013 HDI (vezi tabelul 1) de 0,663 care este peste media de 0,614 pentru țările din grupul de dezvoltare umană medie și sub media de 0,738 ce reprezintă țările din Europa și Asia Centrală. Țările care sunt mai aproape de Republica Moldova din Europa și Asia Centrală, în 2013 după rang și, într-o oarecare măsură, după numărul populației, sunt Turkmenistanul și Uzbekistanul, care au HDI clasat pe locul 105 și 116, respectiv (Frunze 2015: 75-82).

Tabelul 1

Indicele HDI pentru continentul european în anul 2014

Rang HDI	Țara	Indice HDI	Rang HDI	Țara	Indice HDI
1	Norvegia	0,944	23	Polonia	0,834
2	Elveția	0,917	24	Lituania	0,834
3	Olanda	0,915	25	Slovacia	0,830
4	Germania	0,911	26	Andora	0,830
5	Danemarca	0,900	27	Malta	0,829
6	Irlanda	0,899	28	Portugalia	0,822
7	Suedia	0,898	29	Ungaria	0,818

8	Islanda	0,895	30	Croația	0,812
9	Marea Britanie	0,892	31	Letonia	0,810
10	Liechtenstein	0,889	32	Muntele Negru	0,789
11	Franța	0,884	33	Belarus	0,786
12	Luxemburg	0,881	34	România	0,788
13	Belgia	0,881	35	Rusia	0,785
14	Austria	0,881	36	Bulgaria	0,777
15	Finlanda	0,879	37	Turcia	0,759
16	Slovenia	0,874	39	Serbia	0,745
17	Italia	0,872	41	Ucraina	0,734
18	Spania	0,869	42	Macedonia	0,732
19	Republica Cehă	0,861	43	Bosnia și Herțegovina	0,731
20	Grecia	0,853	45	Albania	0,716
21	Cipru	0,845	114	Republica Moldova	0,663
22	Estonia	0,840			

Sursa: elaborat în baza datelor Indicelui Dezvoltării Umane, 2014

Finlanda ocupă locul întâi într-un top al celor mai prospere populații din 104 state realizat de Legatum Institute, o firmă de cercetare cu sediul în Londra. Astfel, țara celor o mie de lacuri ocupă primul loc în clasamentul prosperității, nu doar în probleme monetare, ci și în privința nivelului de dezvoltare atins de democrație.

Elveția ocupă locul doi în clasamentul celor mai prospere țări, fiind tot pe poziția secundă în funcție de fundamentele economice. Ca metodologie de realizare a indicelui au fost luați în considerare mai mulți factori: fundamentele economice, antreprenoriatul și inovația, instituțiile democratice, educația, sistemul sănătății, siguranța și securitatea, guvernarea, libertatea personală și capitalul social din fiecare țară.

Pe locul trei este situată Suedia, care stă cel mai bine la antreprenoriat și inovație și la capitalul social din țara nordică.

Danemarca ocupă locul patru în funcție de prosperitatea populației, țara înregistrând cel mai bun punctaj la guvernarea țării și al doilea scor la capitolul educație.

Norvegia ocupă locul cinci în clasamentul statelor după bunăstare, ocupând însă prima poziție din cele 104 state în funcție de educație, siguranță, securitate și libertate personală.

Australia este cea mai bine poziționată țară din afara Europei, ocupând locul șase.

Canada ocupa locul șapte în topul celor mai prospere state, plusurile țării fiind libertatea personală, antreprenoriat și inovație.

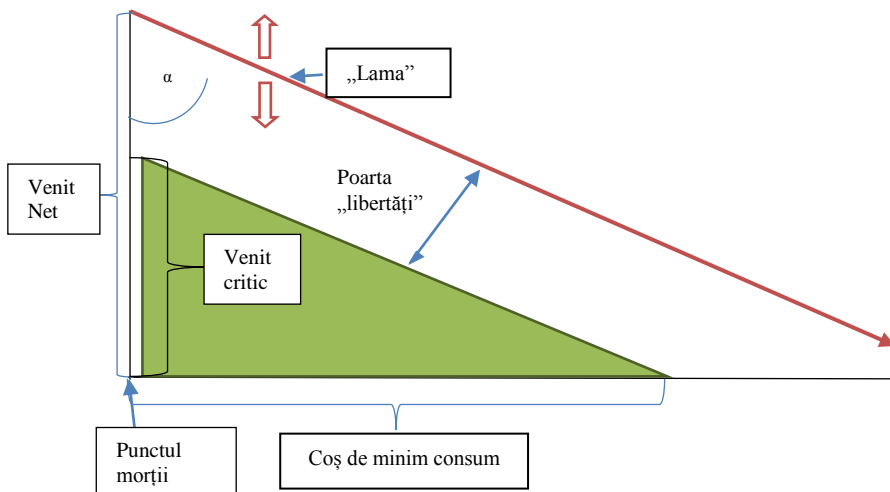
Locul opt este ocupat de un alt stat european, Olanda, țară care are fundamente bune economice, dar stă cel mai rău la instituții democratice.

Statele Unite ale Americii ocupă doar locul nouă în clasamentul celor mai prospere populații din 104 state, în funcție de eficiența în stimularea economiei și a bunăstării sociale.

Noua Zeelandă ocupă poziția a zecea în clasamentul întocmit în funcție de eficiența în stimularea economiei și a bunăstării sociale (8).

Scăderea nivelului de trai și a bunăstării economice sunt motivele principale care duc la sărăcie, de aceea este important de a le măsura și cunoaște.

Un instrument ce reflectă situația reală a nivelului de trai precum și a gradului de libertate a societății este diagrama „Ghilotina economică” (vezi figura 1). Aceasta ce poate fi folosită eficient în luarea deciziilor, atât de ordin politic, cât și fiscal. Ceea ce în final se și dorește ca rezultat – redresarea situației.

Figura 1. Ghilotina economică

Sursa: adaptat de autor după (6).

În această diagramă este prezentat mecanismul funcționării relației dintre venit și „Coșul minim de consum”. Pe măsură ce scade venitul „lama” taie din consum.

Unghiul α este corelat direct proporțional cu valoarea „Coșului minim de consum”. Putem observa că odată cu mărirea acestui unghi scade venitul și invers.

Poarta „libertății” reprezintă posibilitatea ieșirii din cadrul necesităților stringente și începe să se deschidă odată cu depășirea venitulului critic, oferind posibilitate de acumulare.

Punctul morții se activează atunci când „lama” îl atinge, adică venitul net nu mai poate asigura satisfacerea necesităților stringente (Polearu 2013: 25-35).

Efectuarea unor sondaje de către anumite companii și institute, de asemenea, este modalitate de apreciere a bunăstării economice.

Sărăcia preocupă astăzi toată lumea: pe guvernanți și politicieni, pe analiștii vieții economice și sociale, dar și pe omul obișnuit, care suportă efectele acestui fenomen generalizat, devenind un mod de viață chiar și în țările dezvoltate.

Conceptul de sărăcie pare dificil de definit și greu de înțeles. Cu toate acestea însă, fenomenul sărăciei este vizibil, real. Multe întrebări și dileme au apărut în pri-

vința dimensiunilor acestui fenomen: Câți săraci sunt? Care sunt persoanele sărace? Care sunt caracteristicile lor economice și demografice? Care sunt grupurile defavorizate din punct de vedere economic și social? Definirea sărăciei este importantă pentru cunoașterea proporțiilor fenomenului, a cauzelor și factorilor care o generează, iar pe această bază pentru combaterea propriu-zisă a sărăciei. În acest scop, este necesar să se ajungă la un consens în legătură cu modul în care sărăcia și metodele acesteia de măsurare sunt definite.

Am putea considera că sensul cel mai simplu și incontestabil al conceptului de sărăcie, prezent aproape în toate definițiile utilizate, este următorul: Sărăcia este o stare de lipsă permanentă a resurselor necesare pentru a asigura un mod de viață considerat decent, acceptabil la nivelul unei colectivități date.

După cum se observă, accentul cade pe lipsa resurselor. Este vorba, în mod special, de lipsa resurselor economice, ca resursă generală esențială a celor mai multe activități care compun viața noastră. A fi sărac înseamnă a fi lipsit de resurse.

Literatura de specialitate este unanimă în a defini sărăcia pe trei paliere de profunzime structurală. Sărăcia absolută exprimă statutul individului sau familiei care nu dispun de condiții minime de viață subordonate menținerii randamentului fizic. Sărăcia relativă implică noțiunea de grup de referință pentru a face comparații prin intermediul conceptului de decalaj între grupul cel mai sărac și grupul cel mai bogat de oameni. Mizeria este definită ca lipsa „coșului de consum” (Zamfir 2013: 124).

Problema cea mai acută cu care se confruntă sistemul de asigurări sociale al Moldovei este adresabilitatea lui insuficientă. În condițiile actuale, prestațiile sociale se definesc după principiul categorial și se acordă nu atât în scopul compensării pierderilor suferite pe urma riscurilor sociale, cât pentru ameliorarea stării materiale a unor categorii de persoane prin alocarea unui venit suplimentar. Excepție fac indemnizațiile pentru copii în vârstă de la 3 la 16 ani și ajutoarele materiale – prestațiile la ele sunt testați după nivelul bunăstării.

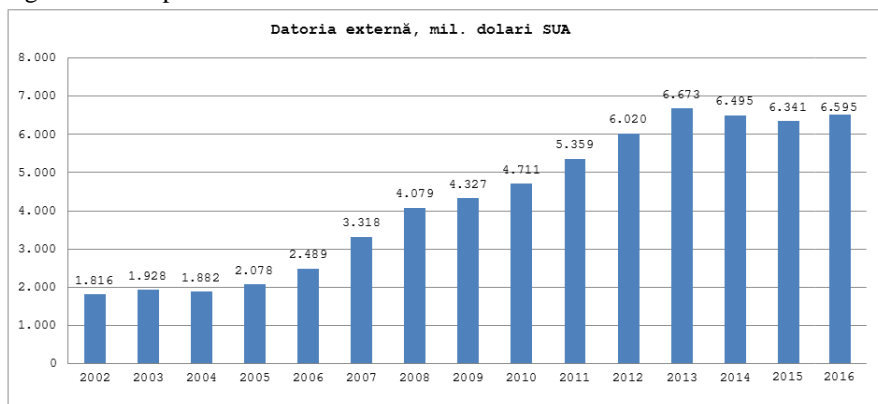
O eroare majoră a sistemului asistenței sociale este excluderea din lista beneficiarilor de prestații sociale a unor gospodării extrem de sărace. Adițional, persistă și greșeli legate de includerea în lista beneficiarilor de prestații sociale a persoanelor înstărite.

Actualmente, grupurile sociale cele mai afectate de sărăcie în Republica Moldova pot fi considerate următoarele:

- Familiile cu mulți copii – sub pragul de sărăcie de află 36,4% din familiile cu patru copii, 25% din familiile cu trei copii și 24,4% din familiile cu doi copii;
- Familiile monoparentale – 23,5% se află sub pragul sărăciei (mai ales mamele singure);
- Șomerii – din ei, 29,3% se află sub pragul sărăciei;
- Lucrătorii din sectorul agrar – 28,6% se află sub pragul sărăciei;
- Pensionarii – sunt cea mai afectată grupă socială, 16,2% din eu fac parte din cele mai sărace pături (Rojco 2015: 161-163).

Bugetul este presat mult de datoriile externe (vezi figura 2), datoriile totale externe, în anul 2016, ajunge la 100% din PIB (6,4 mil.), multe credite sunt accep-

tate din motive neclare și condiții dezavantajoase, acesta conduce la dependență economică, dar și politică a țării față de creditorii externi care, în plus, își mențin ilegal armatele pe teritoriul Moldovei.

Figura 2. Datoria externă, mil. dolari SUA

Sursa: <http://www.bnm.org/ro/content/datoria-externa-la-sfarsitul-anului-2016-date-provizorii>

Concluzii și propuneri. Tranziția la valorile societății democratice și ale economiei de piață a coincis în Moldova cu o criză profundă, care a afectat toate segmentele societății. Pauperizarea a situat Moldova printre țările subdezvoltate, după mai mulți indicatori: produsul intern brut, rația alimentară, sănătatea, nivelul de trai. Situația economică precară a favorizat instalarea apatiei și a depresiei la nivel general-social, fenomenele manifestate activ în subminarea interesului față de muncă, în dezinteresul lucrătorilor de a-și perfecționa gradul de instruire și nivelul de calificare, în impactul asupra psihologiei copilului și asupra familiei patriarhale, în degradarea moralei civice. Toate acestea, în viziunea mai multor politologi, agravează situația politică din Moldova, favorizarea extremismului, în special de stânga. În acest context, alegerile electorale vor da câștig de cauză celui care promite ordine, stabilitate și nu democrație, libertate și progres. Cercetările sociologice denotă că o bună parte din populație nu are încredere în ziua de mâine, or este știut faptul că această încredere, mai ales în perioada de criză, este garantată de persoane și de regimuri antidemocratice și autoritare (Neculau 2008: 85).

Sunt necesare luarea anumitor măsuri pentru redresarea situației economice, atât la nivel macroeconomic, cât și la cel mezeconomic.

La nivel macroeconomic e necesar de a stabili o strategie concretă care ar reîndruma lucrurile din țară spre o direcție bună prin reorientarea economiei spre comunitatea europeană și atragerea investițiilor străine.

Micronivelul necesită o abordare și stabilire de programe regionale și locale care ar facilita, asista și promova întreprinzătorul la cel mai înalt nivel, care, de fapt, este motorul unei economii durabile.

În 1575 de sate și localități din componența satelor nu există nicio speranță pentru un trai decent și agreabil. Însă problema situației social-economice a celor 1575 de localități este o problemă de micronivel. Prin aceasta înțelegem lipsa de autonomie financiară, administrativă și economică, care ar genera, la o scară mai largă, actualizarea problemelor locale și regionale și ar da naștere la inițiativă.

Guvernul trebuie să întreprindă măsuri concrete de a facilita administrația publică locală, precum și de a susține variate ONG-uri care ar fi în stare să dea o asistență, consultanță și stabilire de contacte pentru întreprinzătorii Republicii Moldova. De fapt, nu atragerea investițiilor externe trebuie să fie scopul principal, ci mai important este de a sprijini și de a încuraja forțele întreprinzătoare autohtone (9).

Republica Moldova încă din 1997 a început cooperarea transfrontalieră, în cadrul căreia au fost create euroregiunile „Dunărea de jos”, „Prutul de sus” din care face parte și orașul Bălți și „Siret-Prut-Nistru”. Din cauza ineficienței organizatorice a administrației publice locale, localitățile din cadrul euroregiunii nu profită de proiectele acordate de Uniunea Europeană în cadrul acestei cooperări.

În momentul de față, Moldova se află în fața unui colaps economic; consider că evoluția evenimentelor depinde nu numai de voința clasei politice, de unitatea socială internă, ci și de ajutorul tehnico-material și financiar extern, care, combinat cu un control internațional privind redistribuirea împrumuturilor acordate, cu reformarea și reorientarea economiei spre comunitatea europeană, ar putea transforma Moldova într-un stat prosper și cu un nivel de bunăstare economică decentă și, nu în ultimul rând, toate acestea, cu voința conștientă a cetățenilor.

Bibliografie:

1. Anchelache, C.; Capanu, I., *Indicatori macroeconomici*, București, ASE, 2012, pag. 203-204.
2. Frunze, O., *Măsurători ai bunăstării și prosperității*. In: *Administrarea publică*, nr. 4 / 2015, Chișinău, pag. 75-82.
3. Neculau, A.; Ferreol, G., *Aspecte psihologice ale sărăciei*, Iași, Polirom, 2008.
4. Polearuș, V., *Nivelul de viață și factorii de influență asupra lui*. In: *Economica*, nr.1 (83) / 2013, Chișinău, Ed. ASEM, pag. 25-35.
5. Rojco, A., *Direcțiile principale de diminuare a sărăciei în Republica Moldova*. In: *Prima conferință științifică internațională. Creșterea economică în condițiile internaționalizării*, Chișinău, 2015, pag. 161-163.
6. Varjan, D., *Economie și politici sociale*, curs în format digital disponibil pe: <http://www.biblioteca-digitala.ase.ro/biblioteca/carte2.asp?id=374&idb>
7. Zămfir, E., *Psihologie socială*, București, Ed. Ankarom, 2013.
8. Top 10 cele mai prospere tari din lume [online]. Disponibil: <http://www.wall-street.ro/top/Economie/74089/Top-10-cele-mai-prospere-tari-din-lume-Romania-locul-48.html?full> (accesat 10.03.2017)
9. Problema bunăstării sociale în Republica Moldova ca o problemă de micronivel [online]. Disponibil: <https://prisac.wordpress.com/2007/09/28/problema-bunastarii-sociale-in-republica-moldova-ca-o-problema-de-micronivel/> (accesat 10.03.2017).

INFLUENȚA MERCHANDISING-ULUI ASUPRA DECIZIEI DE CUMPĂRARE

Svetlana ZAHARCO, Ana ZARA, studente,
Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor,
Universitatea „Alexandru I. Cuza”, Extensiune, Bălți
Coordonator științific: Alina SUSLENCO, dr., lect. univ.

Abstract: *A successful retailing business requires that a good image to be created in the customer's mind that permeates all product and service offerings. Merchandising is a new skill which is growing popular nowadays. This concept was initially started in USA at 1970's and since then expanded all around the world. Merchandising helps retailers to understand the brand, their customers, their product range and how to segment it and present it to the best advantage to drive sales from the customers. This study represents a contribution to a deeper understanding about the impact of merchandising on consumer buying behavior in shopping stores.*

Keywords: *merchandising, product range, retailing, consumer buying behavior, shopping store.*

În medie clienții vizitează magazinele de 57 ori pe an, iar timpul unei vizite durează aproximativ 45 de min. Aici nu este vorba de micile magazine din blocurile de locuit, ci de marile hipermarketuri precum Fourchette, Metro, Auchan, care ne impresionează prin dimensiunile acestora, ambianța plăcută, varietatea și calitatea produselor găsite în același local. Succesul pe care îl au aceste magazine nu ar fi fost posibil în lipsa implementării principiilor și tehnicilor de merchandising. În cele ce urmează, prezentăm conceptul de merchandising și principiile acestuia (Corodeanu Agheorghesiei 2014: 8).

Merchandising-ul, în formele sale incipiente, a luat naștere odată cu apariția trocului și a dorinței de a vinde marfa. Însă, merchandising-ul pe care noi îl știm astăzi a apărut în 1970, în unul din cele mai dezvoltate state ale lumii – SUA, de unde s-a extins și în alte țări dezvoltate. La baza apariției merchandising-ului au stat mai mulți factori, printre care abundența produselor, diversificarea cerințelor și a formelor de comerț, instituirea și apariția hipermarketurilor. Odată cu evoluția sa, merchandising-ul a devenit un instrument prin care magazinele, în care este implementat, au prioritate în comparație cu magazinele concurenților, căci, conform statisticii, într-un magazin cu un merchandising ideal, clienții cheltuie cu 13% mai mult decât în celelalte magazine (4).

Termenul de *merchandising* provine de la substantivul englez *merchandise*, care se traduce ca și „marfă” sau „totalitatea produselor dintr-un magazin (asortimentul)”, la care s-a adăugat radicalul *-ing*, ce semnifică acțiunea voluntară a distribuitorului de a organiza activitatea sa, pentru a eficientiza propriul magazin.

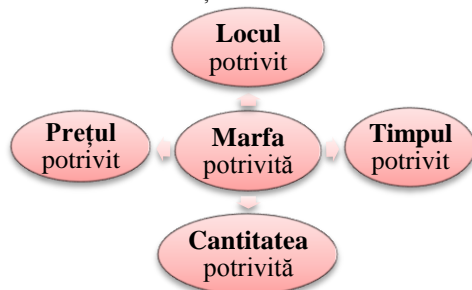
Profesorul Daniela Corodeanu Agheorghesiei susține că „merchandising-ul reprezintă un ansamblu de tehnici orientate spre a pune produsele la dispoziția consumatorului, obținând o rentabilitate la investiția făcută în magazin. Astfel, atât timp

cât va exista vânzarea en-detail, cu obiectivul de a obține anumite beneficii, există merchandising” (Niță; Corodeanu Agheorghesiei 2008: 9).

Dicționarul Explicativ al Limbii Române definește merchandising-ul ca fiind o „cercetare a dezvoltării vânzării și a utilizării mărfurilor și serviciilor printr-o mai bună prezentare și publicitate în rândul consumatorilor” (3). Această definiție ne demonstrează foarte clar că merchandising-ul este acea parte componentă a marketing-ului, care se ocupă cu „motivarea” clientului să cumpere produsele.

Enciclopedia virtuală Wikipedia propune utilizatorilor o altă explicație a termenului respectiv: „merchandising-ul (mercantizare) cuprinde suma metodelor, practicilor și operațiunilor întreprinse în scopul promovării și susținerii activității comerciale la punctul de vânzare, în scopul optimizării vânzărilor”.

Cea mai cunoscută, și probabil și cea mai exhaustivă, definiție a acestui concept a fost propusă de către Asociația Națională de Marketing din Statele Unite ale Americii, care sună în următorul mod: „merchandising-ul – totalitatea tehnicilor și previziunilor necesare pentru a se vinde marfa potrivită la locul potrivit, în cantitățile potrivite, la timpul potrivit și la prețul potrivit” (Niță; Corodeanu Agheorghesiei 2008: 10). Toate acestea formează cunoscuta regulă a celor 5 R (sau în română 5 P) reprezentate în figura 1.1. De aici putem deduce și scopul de bază al acestor tehnici – îmbunătățirea spațiului destinat vânzării și transformarea vizitatorilor în cumpărători.

Figura 1.1. Regula celor 5 P

Sursa: Realizat de autori

În scopul extinderii problematicii de merchandising și analizei diversității acestuia, ne-am propus să identificăm o tipologie a acestora. Astfel, biblioteca virtuală Wikipedia sintetizează mai multe tipuri de merchandising:

- Merchandising-ul de organizare;
- Merchandising-ul de gestiune;
- Merchandising-ul vizual;
- Merchandising-ul de seducție și animație;
- Merchandising-ul în filme.

Merchandising-ul de organizare reprezintă tot ceea ce îi permite cumpărătorului găsirea mărfii la raft. Acest tip presupune organizarea globală a punctului de vânzare, deci găsirea unui anumit loc pentru fiecare produs, acesta fiind cel mai indicat și corespunzător. În esență, merchandising-ul de organizare presupune alocarea

rea spațiului adecvat în cadrul punctului de vânzare și structurarea acestui spațiu pe familii de produse.

Merchandising-ul de gestiune cuprinde toate elementele care permit optimizarea gamei de mărfuri și a spațiului linearului ocupat de către acestea (partea de linear, linearul la sol, linearul dezvoltat, facingul). Cu alte cuvinte, acest tip de merchandising presupune: stabilirea mărimii linearului pentru fiecare raion în parte, împărțirea acestui linear pe categorii de produse, perceperea vitezei de rotație a produselor, stabilirea rentabilității pe care o aduc în funcție de linearul acordat și efectuarea analizelor în care se compară mărcile și familiile de produse.

Merchandising-ul vizual este cel mai în vogă tip de merchandising din ultimii ani. Acest tip are la bază imaginația, design-ul sofisticat și cele 5 simțuri ale omului, principalele fiind percepția și atenția. Importanța acestora reiese din crearea unei prezentări vizuale, prin care consumatorul primește informații despre produs, bazându-se pe caracteristicile sale fiziologice. În același timp, presupune exploatarea la maxim a diverselor forme de mobilier, stimularea dorinței de cumpărare prin semnale emoționale, îmbunătățirea vizibilității produsului și poate fi observat de către noi doar aruncând o privire asupra vitrinelor magazinelor.

Merchandising-ul de seducție și animație reprezintă tot ceea ce poate fi ademenitor, fermecător, îmbietor, încântător. Acest lucru se realizează prin intermediul mobilierului bine ales de către comercianți, dar uneori acesta este propus și din partea producătorului, pentru prezentarea originală și creativă produselor, a economisi spațiul și a atrage un număr cât mai mare de clienți dornici să cumpere marfa expusă. Tipul respectiv de merchandising se bazează pe imaginație și pe cele 5 simțuri ale omului, astfel, puțini sunt cumpărătorii care nu vor fi tentați să achiziționeze bunuri de pe aceste gondole.

Merchandising-ul în filme – acest tip de merchandising este des utilizat de marketing, prin preluarea unui brand sau a unei imagini unui produs pentru vânzarea altor produse. Astfel, merchandising-ul în filme presupune preluarea personajelor îndrăgite din desenele animate preferate, a eroilor filmelor urmărite sau a sportivilor cu renume mondial. Acest lucru are un efect pozitiv asupra volumului vânzărilor produselor respective deoarece acestea au rol de a promova produsele. Uneori o marcă de produse non-media poate atinge o bună recunoaștere și respect doar permițând să se asocieze numele sau imaginea sa pe un produs fără nicio legătură care, în viitor, datorită acestei asocieri, se va vinde astfel foarte bine (Niță; Corodeanu Agheorghesiei 2008: 12-14).

Toate categoriile de merchandising enumerate și explicate anterior sunt aplicate cu încredere pentru că au efect în magazinele cu autoservire. Tehnica de *autoservire* își face apariția pentru prima dată în SUA, la începutul anilor '20 ai secolului trecut și, mai apoi, s-a răspândit în întreaga lume, inclusiv Europa de Sud-Est, la sfârșitul anilor '70. Această metodă presupune plasarea unui număr mare de produse în același loc, fără prezența vânzătorilor și economisirea timpului destinat cumpărăturilor. La momentul actual, numărul suprafețelor de vânzare cu autoservire a crescut considerabil, deoarece presupun o serie de avantaje, atât pentru personalul magazinului, cât și pentru clienții acestora. Dintre aceste avantaje, menționăm:

- libertatea alegerii nestingherite a produsului, fără îndemnele din partea vânzătorului-consultant (cu excepție în zonele cu deservirea asistată, magazinele de electrocasnice etc.), ceea ce contribuie la satisfacerea propriilor aspirații;
- calitatea asigurată a bunurilor; acest lucru se explică prin prezența etichetelor de pe mărfuri, care ne oferă șansa de a le verifica; precum și prețul clar și fix care fac imposibilă modificarea acestora, sugerând stabilitate și siguranța cumpărăturilor;
- condițiile igienice, în aceste magazine cu autoservire, sunt cu mult mai bune, deoarece cele mai multe produse se vând preambalate;
- o mai mare rapiditate a serviciului, fiindcă plata tuturor produselor achiziționate se realizează la casa de marcat, o singură dată;
- vânzarea mai mare, în comparație cu magazinul obișnuit datorită gamelor mari de produse, care are drept rezultat creșterea productivității muncii și a profitului la întreprinderea comercială;
- utilizarea forței de muncă este mai rațională, deoarece numărul de angajați este mai mic, în comparație cu magazinele clasice.

Analiza caracteristicilor magazinelor cu autoservire au permis evidențierea principiilor care stau la baza întregii activități de merchandising. Astfel, merchandising-ul are ca piloni 5 principii de bază.

Primul principiu presupune *prezentarea, la vederea și la îndemâna clientului, cu afișarea prețurilor, produselor condiționate sau preambalate*. Astfel, fiecare produs își are locul său într-un anumit raion, pe un anumit raft, alături de care este plasată informația cu privire la acest produs: denumirea, prețul, cantitatea.

Un alt principiu semnificativ al merchandising-ului reprezintă *Liberul acces la marfă*. Produsele sunt aranjate în așa mod, încât orice cumpărător nu va întâlni vreo dificultate în accesarea produsului pe care îl dorește. Cercetătorii au demonstrat că procesul de vânzare este influențat în măsură de 80% de către percepția vizuală, astfel merchandising-ul oferă posibilitatea apropierii produselor de mâinile și ochii clientului.

Libera alegere a articolelor de către cumpărător, fără intervenția personalului vânzător. Potrivit acestui principiu clientul nu este influențat de nici un angajat al magazinului în procesul de cumpărare. Deci el are libertate în alegerea mărcii preferate a produsului îndrăgit.

Următorul principiu este *Post de încasare special echipat, amplasat la ieșire*. Doar în holurile magazinelor cu autoservire există acest post de încasare, numit – casele de marcat. Ele îi oferă clientului posibilitatea de a achita marfa procurată, revizuirea listei de cumpărături sau achiziționarea și altor produse care sunt amplasate aici (dulciuri, gume de mestecat, țigări). Casele de marcat asigură eficiența autoservirii.

Ultimul principiu al merchandising-ului este *punerea la dispoziția clientelei a unui suport ajutător, care să-i permită să transporte grupat mărfurile în interiorul magazinului, la postul de încasare și până la eliberarea lui prin transbordare în propriile mijloace de transport*. Potrivit acestui principiu, fiecare magazin oferă clienților un coș sau cărucior pentru transportarea produselor în interiorul magazinului. Se știe că într-un magazin, în care aceste coșuri sunt mai mari clienții sunt dispuși să cumpere mai multe produse. (Niță; Corodeanu Agheorghesiei 2008: 76).

Concluzii: Aflându-ne într-o societate în care concurența este atât de mare, magazinele cu autoservire sunt atât de multe, încât merchandising-ul și tehnicile lui sunt indispensabile și trebuie să fie aplicate mult mai intens de fiecare comerciant pentru a atrage potențialii cumpărători să aleagă, să cumpere anume produsele din magazinul său (pentru a nu rămâne cu stocuri foarte mari); să-i facă fideli atât pentru punctul de vânzare, cât și pentru marcă și producător; și, nu în ultimul rând, pentru creșterea vânzărilor.

Odată ce produsele au devenit tot mai variate, clienții sunt tot mai exigenți în raport cu brandul, raportul calitate – preț. Iar pentru a spori interesul consumatorului pentru bunurile din magazin, metodele vechi de vânzare nu mai sunt eficiente. De aceea, comercianții sunt nevoiți să își elaboreze politici unice de comercializare, să asigure un asortiment în corespundere cu cererea utilizatorilor, să plaseze în locuri vizibile a produselor noi, să prezinte original marfa și să folosească tehnicile intuitive în actul de vânzare. Dacă oferta este diversă, conține multe produse calitative, actuale și proaspete, cumpărăturile au loc într-o atmosferă plăcută și se țin cont de preferințele clienților, atunci, cu siguranță, aceștia vor deveni fideli magazinului și vor aduce cu ei și alți potențiali cumpărători, pentru că se știe că un client mulțumit, aduce cu el 5 clienți, iar unul nemulțumit, ne fură 10.

Bibliografie:

1. Niță, Valentin, Corodeanu Agheorghesiei, Daniela. *Merchandising, teorie, metode și instrumente pentru eficientizarea punctului de vânzare*, Iași, Editura Tehnopress, 2008, 230 p.
2. Corodeanu Agheorghesiei, Daniela. *Elemente de Mechandising*, Iași, Editura Tehnopress, 2014, 420 p.
3. <https://dexonline.ro/definitie/merchandising>
4. <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D1%80%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D0%B9%D0%B7%D0%B8%D0%BD%D0%B3>

TERMENI DE NUMISMATICĂ ÎN STRUCTURI FIXE ROMÂNEȘTI ȘI RUSEȘTI

Tatiana SOLODCAIA, studentă, *Facultatea de Litere,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți*
Conducător științific: **Liubovi RAZMERIȚA**, *lect. sup. univ.*

Abstract: *Proverbs and phraseologisms considered "the autobiography of a nation". In this article we tried to describe the attitude of Romanian and Russian speakers to the phenomenon "money" and its social aspect reflected in paremiology. It presents the comparative analysis of the concept "money" in Romanian and Russian idioms. Special attention is paid to the thematic classification of idioms and proverbs given in the article which contains the numismatic terms.*

Keywords: *numismatic terms, idiom, paremiology, language picture of the world, mentality.*

Așezarea geografică a teritoriului românesc, la intersecția dintre mai multe căi comerciale ce legau Orientul de Occident, l-a transformat într-un punct de întâlnire

și/sau de confruntare între civilizații. Faptul că România a cunoscut dominații politice diferite explică circulația monetară atât de diversă și numeroasă pe care a cunoscut-o de-a lungul istoriei.

În țările române începând cu secolul al XV-lea, până în secolul al XIX-lea, au circulat monede turcești precum: *aspru, beșlic, funduc, irmilic, icosar, iuzluc, mahmudea, rubia, rupie, sultanin*; grecești: *diobol, drahmă, obol, talant*; germane: *marcă, pfenig*, rusești: *carboanță, carboavă, copeică, pol, rublă*; poloneze: *șalău, șușțac, zlot*; austriece: *florin, pitac, sfaun, taler, zgriptor*; engleze: *cent, dolar, guinee, peni, șiling*; ungurești: *creitar, husăș, pițulă, ughi*; spaniole: *peseta, peso, real* etc. (Pitriciu: 3).

Cercetând originea cuvintelor, Coman Lupu constată că lexicul românesc nu a moștenit din latină niciun cuvânt cu sensul de „ban”, „monedă”. Cei mai mulți termeni care au circulat în țările românești sunt împrumutate din diferite limbi: germană, slavă, turcă, maghiară, greacă etc.

După ipoteza lingvistului S. Pușcariu, „ban” are rădăcina preromantică *bann* – *viață*, de unde avem și *a băna – a trăi* (DEX 2009).

Banul este o monedă rotundă, metalică, zimțată. Descrierea dată stabilește o legătură asociativă cu forma și lucirea soarelui. Dacă soarele este considerat „ochiul lui Dumnezeu”, banul este „ochiul dracului”. Acest aforism popular rezumă semnificațiile dominante ale banului. În plus, poveștile vechi vorbesc despre un ban-spiriduș, născut dintr-un ou mic. Această ființă supranaturală aflată în slujba diavolului este vrăjită să aducă celui care o deține alți bani, necurați (*Scumpul pentru bani ar lua și pe fata dracului*) (DEX 2009: 20).

Cu „ban” se formează următoarele sintagme, cu sens figurat: *bani de buzunar* „bani destinați cheltuielilor mărunte, zilnice”, *ban roșu* „monedă care valora un sfert dintr-un ban vechi”, *bani grei* „sumă mare de bani”, *bani gheață / bani buni / bani cash / bani lichizi / bani peșin / bani numărați* „bani în numerar, disponibili, cu care se poate plăti imediat” (DEX 2009). Ultimele sintagme intră în sinonimie; aceeași relație semantică se manifestă și între o sintagmă și termenii independenți: *bani grei = bănet*, (reg.) *bănărit*, (rar) *părălet, paralăc*.

Termenul *ban* intră în paremiile românești cu „sens constatator”: *Ban la ban trage; Frate, frate, dar brânza-i pe bani*, dar și „de avertisment”: *Banul e ochiul dracului; Când ai bani gândește-te la ziua când nu-i vei mai avea; A strânge bani albi pentru zile negre* etc. (Lupu 2006: 50).

Termenul „bani” este un concept neutru și general în șirul sinonimic „para - parale”¹, „taler - taleri”, „lețcaie - lescaie”, „sfaun / sfaunțic / sfaunțih”², „ort”, „mangâr”, „obol”, „copeică”, „obol”, „pitac”, „sorocovăț”, „gologan” (termeni de numismatică conservați, mai mult sau mai puțin, în structuri fixe) etc. în limba română și „groș”, „altân”, „copeica”, „rublă” în limba rusă.

¹ A patru-zecea parte din vechiu leu și care (la 1740) valora 3 bani. [Scriban (1939)].

² O veche monedă austriacă de argint în valoare de 20 craițari, în Mold. (la 1826) 20 de parale [Iorga, Negoț. 225], iar în ultimul timp la Galați 130 de parale sau 3 lei și un ort. La 1877 valora 80 de bani (centime) [Scriban (1939)].

Paraua³ este o monedă de valoare foarte mică. Acest fapt a stat la baza creării unor frazeologisme, cum ar fi: **Nu face nici o ~ (chioară) // A nu avea nici o ~ (sau lețcaie) chioară a nu avea nici un ban;** (Cuvântul „chior” din expresia „o para chioară” este tot de origine turcă, și inițial s-a spus „parachioară” la o monedă găurită, purtată ca podoabă, și care astfel nu mai avea nici o valoare. Prin excluderea cuvântului para s-a ajuns la o altă expresie: „a nu avea un chior”, astfel „chior” însemnând bani în general.); **Nu face nici două ~le (sau nici doi bani)** nu are nici o valoare; nu costă nimic; **A face pe cineva de două ~le** a batjocori tare pe cineva; a face de nimic. **Până într-o ~** până la ultimul ban.

Ort⁴ – termen de origine germană / poloneză) însemna, la început, o monedă de valoare redusă, ¼ dintr-un taler sau leu vechi. Ortul a circulat în Europa în Evul Mediu, iar în țările române este atestat documentar în secolul al XVII-lea în cronicile lui Miron Costin. În secolul al XVIII-lea circulau pe teritoriul României orti polonezi, turcești și ai diferitor state germane.

Interesant este faptul că acum cca 300 de ani când cineva murea se spunea că „a dat mangâru l popii” sau „a da mangâru cel de apoi” lucru explicat de Coman Lupu în „*Din istoricul numelor de monede în limba română*” prin faptul că în acea vreme slujba de înmormântare era plătită preoților în mangâri. Când aceștia s-au devalorizat și au încetat să mai circule preotul era plătit în orti.

Cu *ort* întâlnim următoarele structuri: **Ortul strămoșesc (sau vătășesc)** taxă specială stabilită de staroste pentru vânzarea vinului; **Tot doi bani și un ort** la fel de neînsemnat.

Obol⁵ (*A-și da obolul* = a contribui cu un mic ajutor în scop de binefacere. Scriban: *Fig.* Sumă mică cu care contribuî la o faptă bună)

Proverbele și frazeologismele sunt „autobiografia” unui popor. În studiu am încercat să descriem atitudinea vorbitorului român și a vorbitorului rus față de fenomenul social „banii”, în baza structurilor fixe românești / rusești. S-a efectuat o clasificare tematică a paremiilor ce conțin termeni de numismatică.

În **primul grup**, care, după părerea noastră, reflectă o atitudine pozitivă față de acest fenomen social, putem evidenția subgrupuri tematice:

Cumpătare și economic

Din bănuși se face suta / Без копейки рубля нет; Când ai bani gândește-te la ziua când nu-i vei mai avea / Береги белую деньгу на черный день; Banii se socotesc, pâinea se cântărește / Хлебу – мера, деньгам – счет; Banii strângătorului intră în mâna cheltuitorului / Деньги бережливого попадают в руки мота; Când ai bani gândește-te la ziua când nu-i vei mai avea / Береги белую деньгу на черный день.

---

³ Monedă divizionară egală cu a suta parte dintr-un leu vechi; mică monedă turcească de argint care a circulat și în Țările Române în sec. XVIII-XIX; (astăzi) ban de valoare mică.

⁴ (sas. *ort*, sfert de monetă [!]; ung. pol. rut. *ort*). *Vechi*. Un sfert de leu, adică zece parale (ceia ce diferea după cum erau lei turcești ori nemțești): *la 1715 un ort valora în Moldova o vadră de vin* [Iorga, Negoț. 221].

⁵ Veche monedă grecească, egală cu a șasea parte dintr-o drahmă. (DEX 2009).

Dicționarul explicativ român dă semnificația termenului „bănuți”. Bănuț, *bănuți este monedă de valoare sau de dimensiune mică a lui ban.*

Celui cu economie, suta îi este o mie / Копейка рубль бережет.

În limba rusă noțiunea banului este prezentată prin cuvântul „copeica” (în Moldova, capie) a fost lansată ca monedă de argint în Rusia la 1585. După 190 de ani de la emitere, administrația rusă a bătut o copeică de bronz pentru folosirea în țările române. „Rubla” de la verbul rusesc „рубить”, adică „a tăia în bucățele”. O rublă conține 100 de copeici. Rublați copeicile aveau prezentate pe ele un călăreț, pentru a le putea deosebi călărețul de pe copeică ținea în mână o lance, iar cel de pe rublă avea o sabie.

Respect pentru bani: *Cine nu respectă bănuțul nu e demn de un ban mai mare / Кто за копейкой не нагнется – ломаного гроша не стоит.*

Hărnicie

Cu ciocanul se face banul / Топор плотнику кормилец; Banul tuncit nu se prăpădește / Трудовая копейка до веку живет; Dacă țărani nu i-ar hrăni boierii ar mânca bani / Ел бы богач деньги, кабы убогий его хлебом не кормил; Paralele nu se iau din drum / Деньги на дороге не валяются.

Din al doilea grup fac parte următoarele subgrupuri:

Lăcomie

La comul lui, cât să-i dai, el nu zice ba / Федюшке дали денежку, а он и алтын⁶ просит; Pentru un ban furat pierzi o mie din cei tunciiți / Познался за копейкой, да рубль потерял; A tremura pentru un ban / Дрожать из-за копейки; Mai degrabă de te-ai ruga la o vacă stearpă, ți-ar da lapte decât zgârcitul un ban / Легче выпросить у яловой коровы молока, чем у скряги денег; A mânca banii cu lingura / Деньги четвериками пересыпают (лопатой загребают); Cel bogat doarme și noaptea cu banii în pat / Скупой и во сне денежки считает; Ruda otului este punga cu banii și sacul cu malaiul / У скупого ближе денег друга нет; Se îneacă cu banii în gură / Скупой удавится, а гроша не даст.

Risipă

Banii din mână îi scarpă sa ciurul cum scarpă ară / Пьяный решетом деньги меряет, а проспится – не на что и решета купить; Azi cu bani, mâine fără bani / Деньги – гости, то нет, то горсти; Aruncă bani pe fereastră / На дворе мороз, а в кармане денежки тают.

Forță și autoritate a banului

Banul poate tot / Всюду вхож, как медный грош⁷; Banul are trecere în orice curte / Золотой молоток и железные ворота прокует; Ai parale, ai scăpare / Быть было беде, да случились деньги при бедре; Când banul cutează, cuvântul încetează / Когда деньги говорят, тогда правда молчит; Banul întunecă și cea mai ageră minte / Деньги затуманивают даже самый светлый ум; Banul e o mică roată ce-nvârte lumea toată / Стоит крякнуть да денежкой брякнуть – все будет.

⁶ Altân este o monedă tătară de argint, egală cu trei copeici.

⁷ Groș – în regiunea slavă a fost o monedă de aramă în valoare de două copeici.

Para, pl. *parale* este mică monedă turcească de argint care a circulat și în Țările Române Expr. *A nu avea (nici o) para (chioară)* = a nu avea (nici) un ban. *Până într-o para sau până la (o) para* = până la ultimul ban; exact (din punct de vedere bănesc). *Nu face nici o para* = nu are (nicio) valoare, nu e bun (de nimic). *A face* (pe cineva) *de două parale* = a certa (aspru) (pe cineva). *A lua* (pe cineva) *la trei parale* = a-i cere cuiva socoteală pentru ceea ce a făcut.

Banii în relații omenești

Banul nu are frate: Frate, frate, dar brânza-i pe bani / Брат братом, сват сватом, а денежки не родня; Banul își câștigă prieteni / Денежка⁸ найдет дружка; Ai bani, ai prieteni, n-ai bani, n-ai prieteni! / Денежки в кармане – все друзья с нами; Când ai bani, ai și dușmani / Деньги делают людей чужими.

Indicator al statutului social

1. Bogăție

a) *Banul îl face pe om/ Были бы бумажки⁹, будут и милашки; A fi plin de bani, ca râpa de bolovani / Денег куры не клюют.*

2. Sărăcie

A nu avea nici o lețcaie / A nu avea nici un ban la suflet – Ну гроша за душой; E plin de bani ca broasca de păr / A-i cânta cucul în pungă – У бедняка деньги журавлем поют.

Lăscaie (Var.: **lescăie, lețcăie, lițcăie**) este monedă de aramă valorând o jumătate de para, care a circulat în Țările Române în a doua jumătate a secolului XVIII; monedă de valoare foarte mică. Expr. *A nu avea (nicio) lăscaie (frântă sau chioară)* = a nu avea absolut niciun ban.

Vorbele populare invocate în studiul nostru susțin că oamenii trăiesc fascinația banilor păstrându-i în cei trei ciorapi. Zgârcenia le alterează oamenilor simțul moral și le conferă un sentiment de atotputernicie. Cu toate că banii, în imaginația omului, dețin o putere enormă, totuși sunt expresii care accentuează ideea că aspectul moral e mai presus celui material:

Onoarea nu o putem cumpăra pe bani / За деньги честь не купишь; Nici aurul, nici mărirea nu ne fac fericiți / Счастья алтыном не купишь; Toți se plâng de bani, dar de minte nimeni / Все жалуются на отсутствие денег, а на отсутствие ума – никто.

Bibliografie:

1. Botezatu, Grigore; Hâncu, Andrei, *Dicționar de proverbe și zicători românești*, București, Editura Litera Internațional, 2001, 272 p.
2. *Dicționar explicativ al limbii române*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Alexandru Rosetti”, Editura Univers Enciclopedic, 2009. <http://www.dex.ro/ban> (accesat pe 08.05.2017).

---

⁸ Denejca – este o monedă rusă veche în măsură de ½ copeici.

⁹ Bumașcă, bilet de bancă rusească, a circulat și în Moldova la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

3. *Dictionar de motive și simboluri literare*. Ed. Litera, 2006. <https://ru.scribd.com/doc/25222159/Dictionar-de-Motive-Si-Simboluri-Literare> (accesat pe 08.05.2017).
4. Junghietu, E., *Proverbe și zicători românești cu echivalente rusești*, Chișinău, Editura Știința, 1987, 215 p.
5. Lupu, Coman, *Din istoricul numelor de monede în limba română*, București, Editura Universității din București, 2006, 124 p.
6. Pitriciu, Silvia, *Money semantic, phraseological and paremiological values*. În: The Proceedings of the International Conference Globalization, Intercultural Dialogue and National Identity. Section: Language and Discourse. 2, p. 47-54.
7. Даль, В. И., *Пословицы русского народа*, Москва, Изд-во Азбука, 2007, 304 с.
8. ЕРМАКОВА, Н.В., *Параллелизм концепта «деньги» в русской и французской паремологии*. В: Современные исследования социальных проблем, №10, 2012.

CONSIDERAȚII PRIVIND PRAGMATICA REFERENȚILOR NUMELOR PROPRII

Crina RAȚZ, studentă, Facultatea de Litere,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Conducător științific: **Mihail RUMLEANSCHI**, dr., conf. univ.

Résumé: *La présente recherche permet d'affirmer que les références sont des désignations linguistiques des éléments de la réalité qui secondent les identificateurs. Elles peuvent être analytiques ou synthétiques et, dans le discours, remplissent différentes fonctions. Centrée sur le rôle des noms propres dans l'édification du discours, l'étude démontre que les références nominales sont des unités qui créent l'identité du personnage. Certaines reflètent l'attitude envers le personnage de ceux qui l'entourent et sont marquées par des connotations de différents types, servant très souvent à impulser les changements répliatifs ce qui contribue à l'édification du discours. Elles servent aussi à caractériser l'identificateur en utilisant les ressources intertextuelles – une des caractéristiques principales du texte et du discours.*

Mots-clés: *référence, référencement, redondance, valeur nominative, connotation, dénotation, identité, identifiant.*

Studiul nostru este centrat asupra procesului de referențiere în comunicarea scrisă. Referențierea, în genere, este procesul de denumire suplimentară în comunicarea verbală scrisă sau orală a identicatorului – persoană, fenomen, calitate în paralel cu denumirea existentă în limbă sau în societate. Unitățile care denumesc aceste persoane, calități, fenomene se numesc referenți¹⁰.

La analiza textelor observăm că, în diferite situații, un oarecare domn Maruzo e mai numit „această persoană”, „el”, „colegul nostru”, „dumnealui”, „comical acesta”, „dânsul”, „eroul nostru”, „vecinul” etc. De ce se face varierea aceasta? Trebuie să știm că dacă repetăm într-una „dl Maruzo, dl Maruzo, dl Maruzo” pe tot parcursul textului, cititorul sau alocutorul se plictisește foarte repede, se enervează chiar și se

---

¹⁰ Fenomenul referențierii a fost abordat de mai mulți lingviști, printre care: (Rastier 2007), (Думенюк; Мэткаш 1987), (Rumleanski 2015: 88-98) etc.

produce o blocare a procesului de comunicare: se repetă întruna aceeași informație, ceea ce duce la redundență (Le Petit Larousse 2001: 867). În genere, în limbă și în vorbire există redundență, dar ea corespunde anumitor norme gramaticale sau stilistice. De exemplu, când spunem „Eu mă duc la Universitate” elementele EU – I persoană singular, și MĂ – pronume reflexiv, tot I persoană singular, denumesc persoana care face acțiunea. Avem redundență, dar ea e prescrisă de tradiția lingvală, de normele gramaticale ale limbii române. Acest fenomen de referențiere, sau cum am spus, de denumire suplimentară, există în toate limbile.

Scopul studiului nostru este de a analiza modalitățile de referențiere a unuia din personajele principale din nuvela lui Prosper Merime „Carmen”¹¹ și de a determina aspectul pragmatic al referenților, adică de a vedea ce rol îndeplinesc acești referenți în text, ce tipuri de informații introduc ei.

Personajul principal – **Don José** – a marcat această nuvelă prin caracterul său complicat, prin diferitele sale aventuri, prin individualitatea sa multiplană.

În urma analizei, am identificat circa 60 de referenți a căror caracter este diferit. Am întrunit acești referenți în următorul tabel în ordinea apariției lor în text.

1) Un homme	Introduce personajul, însă nu aduce nici o informație despre el. Valoare denotativă
2) Il	Este referentul cel mai des folosit. Pronume personal. Element deictic.
3) Un jeune gaillard	Un <i>om voinic, vânjos</i> . Referentul precedat de adjectivul calitativ <i>jeune</i> participă la prezentarea portretului fizic al personajului. Valoare denotativă
4) Le porteur (de l’espingle)	Referent cu valoare denotativă. Descrie unul din atributele lui: el era înarmat
5) L’inconnu	Egalează cu « <i>un homme</i> », adică nu aduce nici o informație despre personaj. Servește de modalitate de variere a prezentării personajului. Valoare denotativă
6) L’homme à l’espingle	Sinonim cu « <i>Le porteur (de l’espingle)</i> ». Sinonim sintactic contextual. Valoare denotativă
7) Un voyageur	Sinonim contextual cu « <i>un homme, l’inconnu, un jeune gaillard, l’étranger</i> ». Valoare denotativă
8) Mon homme	Referentul aduce o nuanță de familiaritate, de simpatie chiar. Valoare conotativă expresivă
9) L’étranger	Desemnează gradul de cunoștință, fără a specifica vreo calitate. Valoare denotativă
10) Le pauvre diable	Exprimă o anumită atitudine de simpatie față de don José. Valoare conotativă expresivă

¹¹ Trebuie să menționăm că această nuvelă i-a servit lui G. Bizet – renumit compozitor francez – de libretto pentru opera sa cu același nume, care face parte din tezaurul cultural mondial.

11) Notre hôte	Variază sistemul de prezentare a personajului fără a specifica vreoa caracteristică. Referentul desemnează gradul de apropiere socială: el este oaspetele nostru. Valoare denotativă
12) Mon nouvel ami	Ca și în exemplul de mai sus, referentul desemnează gradul de apropiere socială, chiar dacă «ami» poartă în context o anumită nuanță ironică. Valoare expresivă
13) Mon compagnon de voyage	Referentul desemnează gradul de apropiere socială, în care «mon» indică o anumită credibilitate. Valoare denotativă
14) Un contrebandier	Cuvântul desemnează ocupația devalorizantă a personajului. Este un tip de metonimie care denumește persoana prin intermediul ocupației sale. Valoare expresivă
15) Un brigand	Referentul conotează negativ personajul, introducându-l într-un grup social negativ. Valoare expresivă
16) Un être dangereux	Cuvântul „dangereux” marchează negativ imaginea socială a personajului, indică sentimentul de securitate scăzut pentru persoanele care îl abordează. Valoare expresivă
17) Un fameux bandit	Unitățile «brigand, bandit, contrebandier, être dangereux, voleur, coquin, meurtrier» sunt sinonime contextuale care indică poziția socială negativă a personajului. Valoare expresivă
18) José-Maria	Referentul este una din formele sub care apare personajul în analiză: <i>don José, José-Maria, Seigneur don José, le Navarro, Don José Lizarrabengoa, Joséito</i> etc. Valoare denotativă
19) Ce héros	Unitatea face parte din seria ameliorativelor cu conotație pozitivă: <i>héros, gallant homme, brave, hidalgo, camarade de mon coeur, camarade, mon ami</i> . Însă precedat de adjectivul demonstrativ CE exprimă o anumită nuanță de ironie. Valoare expresivă
20) Un drôle	«ciudat» – referent care exprimă atitudinea personajului față de sine. Sinonime: <i>bouffon, ridicule, farceur, gamin, enfant, garçon</i> ș.a. Atitudinea e mai degrabă negativă. Valoare expresivo-emoțională
21) Mon compagnon	Ca și în « <i>mon nouvel ami</i> » referentul indică gradul de apropiere socială. Valoare denotativă
22) Seigneur don José	Formulă de politețe. Referentul indică gradul de stimă față de personaj. Referent ameliorativ. Înnobilează personajul, ca și <i>Monsieur le Navarro</i> . Valoare denotativă
23) Don José	Referent social, sinonim cu <i>José-Maria, José Navarro, le Navarro, Don José Lizarrabengoa, José Navarro</i> . Valoare denotativă
24) José Navarro	Referent social oficial. Valoare denotativă

25) Bandit	Referent cu valoare negativă. Sinonim cu <i>meurtrier, brigand, voleur</i> . Posedă un înalt grad de conotație depreciativă. Valoare expresivă
26) Ce pauvre homme	Referent care indică atitudinea condescendentă a autorului față de Don José. Sinonim cu <i>Le pauvre diable</i> . Valoare emoțional-expresivă
27) Une pareille vermine	Referent cu conotație depreciativă de cel mai înalt nivel. Stilistic puternic marcat. Posedă un grad de apreciere negativă mai înalt decât <i>bandit</i> . Pe lângă această apreciere mai observăm o atitudine net negativă a societății față de personaj. Defavorizează imaginea socială a personajului. Valoare expresivo-emoțională
28) Le Navarro	Referent stilistic neutru. Însă articolul LE apare ca un deictic ce referă o informație deja cunoscută: <i>Navarezul cela, pe care îl cunoașteți</i> . Valoare expresivă
29) Monsieur	Formulă de politețe. Sinonim cu <i>Seigneur don José</i> . Exprimă un anumit grad de stimă. Valoare denotativă
30) Un gallant homme	Referent ce posedă o caracteristică pozitivă a personajului. Înnobilează imaginea sa socială. Referent cu conotație pozitivă. Valoare emoțională
31) Un meurtrier	Referent cu conotație depreciativă de înalt nivel. Posedă valoare negativă. Lezează pregnant imaginea socială a personajului. Valoare expresivo-emoțională
32) L'intrus	Referent ce deține o anumită doză de conotație negativă: <i>oaspete nepoftit</i> . Valoare expresivă
33) Mon brave	Referent adresiv. Indică un anumit grad de simpatie. Valoare emoțională
34) Le coquin	Referent cu un anumit grad de devalorizare socială. Valoare emoțional-expresivă
35) Homme à tirer un coup de fusil	Referent sintactic. Exprimă o atitudine negativă față de personaj: <i>un om capabil de a trage un foc de armă</i> , adică să omoare pe cineva. Lezează imaginea socială a personajului. Valoare expresivo-negativă
36) Un pauvre diable	Referent cu conotație expresivă. Indică un anumit grad de milă, simpatie. Valoare emoțional-expresivă
37) Un hidalgo	Referent cu valoare pozitivă (<i>un nobil, un aristocrat</i>). Valoare expresivă
38) Un voleur	Referent cu valoare socială negativă; egalează cu <i>bandit, brigand</i> . Conține conotație depreciativă. Valoare expresivo-emoțională
39) Un homme à voir	Referent cu prescripție de valoare care se cere determinată. Valoare expresivă

40) Le prisonnier	Referent care descrie starea socială a personajului. Sinonim cu <i>captiv, détenu</i> . Valoare denotativă
41) Don José Lizarrabengoa	Referent social oficial. Valoare denotativă
42) Mon coeur	Referent apelativ cu valoare emoțională pozitivă.
43) Mon officier	Apelativ cu valoare expresivă pozitivă
44) Camarade de mon coeur	Referent apelativ cu valoare emoțională pozitivă
45) Camarade, mon ami	Referent apelativ cu valoare emoțională pozitivă
46) Mon pays	Referent apelativ cu valoare expresivă pozitivă (<i>pământean</i>)
47) Un homme qui avait déniché maintes fois des aiglons dans nos rochers	Referent sintactic descriptiv. Exprimă o atitudine pozitivă față de personaj: <i>un om care a găsit în stânci</i> (a prins) <i>de mai multe ori pui de vultur</i> . Ameliorează imaginea socială a personajului: <i>om ager, curajos</i> (cu conotație pozitivă): <i>care prinde pui de vultur</i> . Om <i>dibaci, isteț, perspicace, curajos și mândru</i> . Valoare emoțional-expresivă
48) Un vrai canari	Canar, pasăre. Aici: <i>naiv, fără minte, lipsit de imaginație, prostuț</i> . Referent depreciativ. Însă în context el deține o conotație afectivă. Valoare emoțională
49) Joseito	Diminutiv de la José. Referent familiar, desemnează atitudinea drăgălașă față de personaj (= <i>Ionel</i>). Valoare emoțională
50) Un niais	Referent cu valoare expresivă negativă (<i>naiv, prostuț</i>). Valoare emoțional-expresivă
51) Mon fils	Apelativ cu valoare emoțională pozitivă. Conține o nuanță de superioritate
52) Mon garçon	Referent cu valoare conotativă emoțional-expresivă. În românește am putea traduce: <i>băiatul tatei / mamei</i>
53) Le méchant	Aici: Apelativ cu valoare emoțională pozitivă. În context exprimă dezamăgire
54) Marchand d'oranges	Referent descriptiv: descrie ocupația personajului. Valoare denotativă
55) Mon galant	Apelativ cu valoare emoțional-expresivă pozitivă
56) Minchorrò	Referent ironic: <i>fără curaj, fricos</i> . Are valoare depreciativă
57) Une bête	Referent peiorativ: lezează imaginea socială a personajului (<i>prost, negliob</i>). Valoare emoțional-expresivă
58) Le nain qui se croit grand quand il a craché loin	Referent sintactic descriptiv cu conotație foarte negativă: <i>fălos, mândru și prost</i> . Valoare emoțional-expresivă
59) Un lillipendi	Sinonim cu <i>niais</i> – <i>naiv, fanfaron</i> : Conotație devalorizantă

E necesar să subliniem că toți referenții menționați sunt în textul dat sinonime contextuale, pentru că denumesc aceeași persoană, adică au același conținut nominal.

În urma analizei materialului de investigație, am putea conchide următoarele:
Din punct de vedere gramatical, referenții identificați reprezintă:

a) **unități lexicale simple** însoțite de:

- articolul hotărât (*le, l'*);
- articolul nehotărât (*un, une*);
- adjectivul posesiv (*mon*);
- adjectivul demonstrativ (*ce*).

Majoritatea referenților sunt substantive comune (*lillipendi, nain, bête, galant, marchand, garçon, fils* etc.) care, pe lângă valoarea nominativă, posedă și valoare calificativă (*bête, méchant, niais, voleur, meurtrier, coquin, brave, galant* etc.).

Câțiva referenți – nume de politețe – conferă personajului titlul de noblete ce exprimă stimă, demnitate: *Seigneur, Don, Monsieur, Hidalgo*.

Rolul cuvintelor slujitoare (*le, un, une, mon* etc.) constă în a întreține un contact permanent cu cititorul și în a indica gradul de apropiere dintre autor și personaj.

b) **unități sintactice descriptive** în care, pe lângă informația nominală se conțin anumite detalii asupra echipamentului personajului (*L'homme à l'espingle*), asupra caracterului său (*Le nain qui se croit grand quand il a craché loin*), asupra calităților sale morale și fizice (*Un homme qui avait déniché maintes fois des aiglons dans nos rochers*), asupra capacităților (*Homme à tirer un coup de fusil*) etc.

Din punct de vedere stilistic referenții identificați ar putea fi clasificați în trei grupe:

1) **referenți cu conotație¹² ameliorativă**. Ei participă la crearea unei imagini sociale pozitive, demnă de stimă și încredere: *un jeune gaillard, ce héros, seigneur don José, un gallant homme, un hidalgo* (aristocrat), *un homme à voir, un homme qui avait déniché maintes fois des aiglons dans nos rochers*;

2) **referenți cu conotație depreciativă**. Ei indică atitudinea negativă a autorului, sau a altor personaje față de personajul principal: *un contrebandier, un brigand, un être dangereux, un fameux bandit, une vermine, homme à tirer un coup de fusil, un meurtrier, un intrus, un voleur, un coquin, une bête, un nain qui se croit grand quand il a craché loin, un lillipendi, un méchant, un minchorrò*;

3) **referenți stilistici neutri** care prezintă personajul ca un egal al autorului: *un homme, le porteur* (de *l'espingle*), *l'inconnu, l'homme à l'espingle, un voyageur, mon homme, l'étranger, mon compagnon de voyage*;

Un grup aparte este constituit de **referenți cu valoare emoțională**. În el deosebim:

a) elemente ce redau o atitudine emoțională pozitivă: *Mon galant, Mon garçon, Mon fils, Camarade de mon coeur, Camarade, mon ami, Joseito, Mon coeur, Mon officier*;

---

¹² Termenul CONOTAȚIE indică valoarea semantică suplimentară care se supra-pune valorii denotative și reflectă atitudinea vorbitorului față de personaj, lucru, fenomen etc. Vezi: (Ikegami 1967), (Kerbrat-Orecchioni 1977), (Румлянский 1976) etc.

b) elemente ce redau o atitudine emoțională negativă: *Un lillipendi, Une bête, Le nain qui se croit grand quand il a craché loin, Le méchant, Un niais, Le coquin.*

Prezintă interes valoarea referențială a pronumelui personal **IL**. Dacă majoritatea referenților identificați de noi se autosatisfac, adică rămân constanți în contextele descrise, acest referent implică, pe parcursul textului, o augmentare conținutală. Ca unitate lingvală „**IL**” este un pronume personal masculin, persoana a III^a singular. Ca unitate discursivă „**IL**” este elementul ideal, care denumește în contextul verbal identificatorul – personajul principal, adică el reflectă întocmai imaginea personajului. Este interesant de menționat că pe parcursul nuvelei valoarea informativă a acestui pronume variază și reprezintă personajul ca o entitate din ce în ce mai complexă. E un „**IL**” aparte atunci când personajul își face apariția în textul nuvelei și nu se știe nimic despre el, și e un alt „**IL**” la sfârșitul nuvelei, atunci când cititorul cunoaște toată istoria lui. Din punct de vedere stilistic, „**IL**” nu poartă nici o șarjă conotativă, nu exprimă atitudinea autorului față de personaj. Acest referent reflectă fidel personajul cu toate calitățile pe care le aflăm pe parcursul nuvelei. Numai în memoria cititorului „**IL**” se completează treptat cu diferite informații, printre care și conotative: „**IL**” era *contrabandist, hoț, bandit, un ucigaș, răutăcios, un naiv, o păcătoșenie* (une vermine) etc., dar și în același timp – *un prieten, un erou, un om galant, un om curajos*. În plus, cititorul află că „**IL**” era *un străin, un călător, un om nenorocit* (un pauvre homme, un pauvre diable), *un condrumet* (un compagnon de voyage), adică deține informație stilistic neutră.

Astfel, în urma analizei materialului faptic, formulăm următoarele concluzii generale:

1) Într-un text, mesaj, alocuțiune sau articol ziaristic referenții dublează valoarea nominală a persoanei care îndeplinește acțiunea;

2) Referențierea nu numai dublează numele de persoană în analiză, dar și evidențiază anumite trăsături caracteristice;

3) Trăsăturile caracteristice pun în valoare o serie de identități¹³ ale personajului: identitatea socială, fizică, psihologică etc.;

4) Referențierea servește la eliminarea redundanței din comunicare și variază modalitățile de exprimare a imaginii sociale a personajului;

5) Prin faptul că referențierea introduce informații variate despre personaj, ea contribuie la întreținerea permanentă a atenției cititorului și servește la edificarea textului, dat fiind că atunci când referentul numește o calitate pozitivă sau negativă a personajului, logica textului cere ca ea să fie urmată de un anumit comentariu, anumite fapte, anumite argumente, ceea ce duce la apariția replicilor, descrierilor, comentariilor etc.

---

¹³ Termenul «identitate» provine din latină: *idem* care înseamnă «același». Identitatea unei ființe exprimă faptul că ea este într-un anumit fel «aceeași» în diferite situații; *identitatea feminină* a Nataliei, Irinei și a Mariei exprimă că ele au «aceleași» caracteristici fiziologice, «același» statut în sânul societății, «aceleași» interese. Termenul este foarte larg utilizat, pentru că convine peste tot, în orice situație: în logică, antropologie, filozofie, științele sociale, matematică, psihologie socială, jurisprudenție etc. Vezi: (2).

Referințe:

1. Думенюк, И.З., Мэткаш, Н.Г., *Интродучере ын лингвистикэ*, Кишинэу, Лумина, 1987.
2. <http://www.linternaute.com/dictionnaire/fr/definition/passe-partout/>
3. Ikegami, Y., *Structural Semantics; A Survey and Problems*. „Linguistics”, 33, 1967.
4. Kerbrat-Orecchioni, C., *La Connotation*, P.U.L., Lyon, 1977.
5. Le Petit Larousse, Paris, 2001.
6. Rastier, F. *Du réalisme au postulat référenciel*, Paris, PUF, 2007.
7. Rumleansch, M., *La référence comme moyen d'édification du discours*. În: LA FRANCOPOLYPHONIE: L'interculturalité et l'herméneutique à travers la linguistique, la littérature, la traduction et la communication. Contributions du Colloque International. № 10, Chișinău, ULIM, 2015, vol. 1.
8. Румлянский, М., *Коннотация слова и словосочетания*. Канд. дисс. Москва, 1976.

LA SAGESSE DU MONDE ANIMAL DANS LES FABLES DE LA FONTAINE

Nina CERNOLEV, *étudiante, Faculté des Lettres,
Université d'État „Alecru Russo” de Bălți*

Directeur de recherche: Mihail RUMLEANSCHI, *dr., maître de conf.*

Lire les fables de La Fontaine c'est connaître la sagesse séculaire du monde

Rezumat: *Subiectul investigației este centrat pe expunerea unor observații asupra înțelepciunii animalelor în fabulele lui La Fontaine. Fabula – text alegoric – care apare ca o mostră de psihologie umană ce se profilează în anumite situații dramatice, servește cititorului de învățământ și de indicator al unor deficiențe sociale. Caracterul educațional pe care ea îl poartă, înalță lumea animală la nivelul omului și o face egală, sau chiar superioară lui. Prin intermediul fabulelor, La Fontaine critică moravurile sociale din timpurile Franței absolutiste și demască cu mult umor și vervă viciile claselor dominante, necrușându-l nici pe rege și nici pe curtenii săi.*

Cuvinte-cheie: *fabulă, narațiune alegorică, morală, text atemporal, detalii expresive.*

Le sujet de cette étude est éducatif et instructif; il est toujours actuel. Les fables reflètent leur but éducatif recherché par Esope, La Fontaine, Krylov, Donici et les autres. Dans cette étude, nous tenons à souligner la lumière et la sagesse qui nous est donnée sur un plateau par le grand fabuliste Jean de La Fontaine. On adore, en principe, le fait que la plupart des textes mettent en avant des animaux qui symbolisent bien différents caractères ou propos que l'auteur souhaitait mettre en avant.

Après la lecture d'une bonne partie de ses fables nous trouvons que tous les étudiants devraient découvrir ces fables ou du moins une bonne partie d'entre elles. C'est un genre de texte intemporel qui arrivera toujours à avoir un lien avec la réalité, quelles que soient les époques. On est charmé par la puissance des fables, elles sont fort éducatives, instructives, elles restent à jamais un magasin de bonheur.

À notre avis, tous les auteurs des fables ont eu le but de changer les hommes, de les transformer, qu'ils aient une âme généreuse, un cœur bon, un esprit chercheur, un goût avide de connaître beaucoup et qu'ils puissent lutter avec les maux de la société.

Le but de la recherche consiste à démontrer que les fables chantent le bien et le ridiculise, à analyser le rôle de la morale des fables de La Fontaine dans la société. Nous voulons démontrer que les fables portent en elles tant de vérité et de psychologie humaine que malgré plus des siècles d'existence elles sont aussi jeunes qu'au premier jour. Pour réaliser ce but nous nous proposons quelques objectifs:

- étudier les aspects théoriques de la fable;
- explorer la thématique des fables de La Fontaine;
- analyser la morale des fables de La Fontaine.

Jean de La Fontaine est le prince des poètes, lui qui a su transformer une tradition un peu rigide, celle de la fable, en un art exceptionnel, qui charme l'oreille tout en réjouissant l'esprit, réveille les bois, anime les animaux et parvient à toucher tous les hommes [4]. Ce qui fait le succès des Fables de La Fontaine, est le fait que l'on peut tirer de chaque fable une morale. En moins de 30 ans il a mis en vers un total de 243 fables [6]. Plus de trois siècles plus tard, des générations d'écoliers continuent d'apprendre ses textes.

C'est en 1668, alors âgé de 47 ans que La Fontaine publie son premier recueil de fables intitulé "Fables Choisies, mise en vers par M. de La Fontaine". Cette ouvrage est alors destiné au Dauphin (Louis de France, fils de Louis XIV). Il comprend les six premiers livres de la publication actuelle. Jean de La Fontaine publie le second recueil de fables dix ans plus tard en 1678. Il comprend les livres sept à onze et était destinée à l'époque à Madame de Montespan. Enfin le dernier recueil fut publié en 1693 (daté de 1694), contenant uniquement le douzième et dernier livre. C'est au duc de Bourgogne qu'il fut dédié. Ce dernier est le petit fils du roi Louis XIV.

Le mot *fable* est apparu au XVIème siècle; il provient du latin *fabula*, qui signifie *récit, conversation*. Le dictionnaire Larousse dénote que la fable est un court récit allégorique, généralement en vers, qui se conclut par une sentence morale, appelée moralité.

La fable se constitue en tant que genre littéraire avec Ésope, le plus grand fabuliste de l'Antiquité, qui a vécu entre les VIIe et VIe siècles avant J.C.

La fable raconte une histoire courte et drôle qui a pour but d'apprendre quelque chose au lecteur tout en le distrayant. Les personnages sont typiques, parfois incarnés par des animaux. La fable se compose souvent de deux parties, très inégales cependant: «le corps est la fable, l'âme la moralité», écrit dans sa préface La Fontaine. Le récit imagé permet ainsi de saisir une règle morale abstraite.

Dans la fable, on a deux grandes parties, dans lesquelles il y a deux types de temps: le temps du récit, en principe, est au passé, avec une opposition imparfait (description) et au passé simple où il s'agit de l'action. La morale et les dialogues, au présent [3].

Les thèmes abordés sont très divers. Les fables critiquent la vie sociale ou la vie politique, mais utilisent également pour support les relations familiales ou les traits de caractères des êtres humains.

Les mésaventures animales contées dans les fables font rire ou sourire et permettent justement d'évoquer, de manière moins directe, les travers des hommes et de leur société.

Le «bestiaire» des fables est particulièrement riche de «modèles» représentent les travers et les vices des humains. Ses «héros» – le lion, le renard, le singe, le rat, le chien, le loup, le corbeau, etc. – apparaissent tour à tour comme des bourreaux ou des victimes, reconstituant toute une société en miniature.¹⁴

Les «humains» appartiennent à des classes, des métiers et des âges divers: financier, grand seigneur, astrologue, maître d'école, savetier... Le personnage du Roi directement nommé ou masqué par son double, le Lion, apparaît une trentaine de fois révélant ainsi l'intérêt de La Fontaine pour les problèmes politiques de son époque.

Les «végétaux» (le chêne, le roseau, le gland, etc.), les objets (le cierge, le pot de fer ou pot au lait) participent à l'action et, parfois, prennent la parole.

Comme thèmes principaux on y rencontre:

1. *Les animaux*

«Je me sers d'animaux pour instruire les hommes», écrivait La Fontaine. Grâce au caractère qu'il attribue à chaque animal, il laisse deviner qui il met en cause.

Le Lion représente le pouvoir du roi, le Chat, l'hypocrite, le Renard, le rusé. Principaux acteurs des fables, les animaux parlent et s'animent sous les yeux du lecteur [7]. La Fontaine les peint avec des détails expressifs (la maigreur du loup, le «col pelé» du chien, le «long bec emmanché d'un long cou» de la cigogne, la tortue qui avance à un «train de sénateur», etc.).

Tous sont présents: animaux sauvages et domestiques, grosses et petites bêtes, gentilles (l'âne, l'agneau) et féroces (lion, loup...) Mais La Fontaine ne cherche pas à écrire une encyclopédie du monde animal (le corbeau ne mange pas de fromage et la cigale ne chante pas!): ce qui lui importe, c'est de donner de la vivacité et la plus grande variété possible à son univers.

2. *La société*

La Fontaine dresse un large panorama de la société de son temps. Il peint à la fois les grands (le roi et les courtisans) et les petits (les paysans, les artisans).

Le roi est critiqué: incarné par le lion, il se montre orgueilleux, tout puissant et souvent injuste. On redoute sa cruauté (*le Lion, le Loup et le Renard*) même s'il sait parfois se montrer généreux (*le Lion et le Rat*).

Le portrait des courtisans est plus négatif encore: ils sont décrits comme des parasites, des «machinateurs d'impostures» (*le Berger et le Roi*), des flatteurs (le renard dans *la Cour du lion* et dans *Le Lion malade et le Renard*).

Les gens de la campagne sont eux aussi présents: bûcherons, bergers et paysans pauvres peuplent les fables. *La Mort et le Bûcheron* donne une excellente description de la vie paysanne du XVIIe siècle.

3. *La mort*

La mort constitue un thème important des fables. Elle est généralement présentée comme inévitable, condition même de la nature. La Fontaine propose une philosophie pour apprendre à mourir. «La Mort ne surprend point le sage; il est toujours prêt à partir.» Elle ne doit être considérée que comme une simple formalité:

---

¹⁴ Cf: <http://www.espacefrancais.com/jean-de-la-fontaine-et-la-fable/>

«Quand le moment viendra d'aller trouver les morts, j'aurai vécu sans soins, et mourrai sans remords», écrit La Fontaine, dans *Le Songe d'un habitant du Mogol*. La sagesse consiste à ne pas s'inquiéter de sa mort et à profiter au mieux de la vie.

4. L'homme

Bien que les animaux jouent un rôle très important, l'observation de La Fontaine porte sur l'homme, sur sa vanité (*la Grenouille qui veut se faire aussi grosse que le bœuf*), son avarice, son hypocrisie (*le Corbeau et le Renard*).

Les lois qui gouvernent les hommes sont dénoncées par La Fontaine qui regrette que les puissants, les riches, soient toujours les plus forts. La moralité du *Loup et l'Agneau* est très claire: «La raison du plus fort est toujours la meilleure.»

Dans l'ensemble, La Fontaine se montre pessimiste: son univers ne présente pas beaucoup d'espoir sur l'éventuelle bonté de l'homme. L'homme apparaît comme un personnage à la fois peu sympathique et peu recommandable. C'est est un maître, mais un mauvais maître, un prédateur.

Quelques mots sur la morale des fables. Bien sûr, que tout le monde connaît la fable „*La Cigale et la Fourmi*”. La fable finit par la prise de parole de la fourmi. Il y a bien une chute puisque la fourmi reprend ironiquement le verbe chanter utilisé par la Cigale: «Vous chantiez, j'en suis fort aise / Et bien! dansez maintenant.» On pourrait donc penser que la dernière parole de la Fourmi se substitue à la morale. Mais Jean de La Fontaine laisse ouverte l'interprétation de la fable en ne donnant pas lui-même la clé de la compréhension [2].

Le comportement de la Cigale et de la Fourmi sont effectivement ceux de la vie animale (la cigale chante en été, la fourmi travaille sans cesse, accumule de manière très organisée). Mais ces comportements sont également des archétypes de comportements humains: la dépense et l'épargne, le partage et l'égoïsme, la préoccupation de l'art et celle de l'économie...

La fourmi est travailleuse, elle anticipe le mauvais temps de l'hiver et fait des provisions. On peut la rapprocher du paysan qui cultive sa terre et connaît bien les saisons.

La Cigale est tout au contraire, oisive, elle chante sans se préoccuper du froid à venir. On peut la confondre avec l'artiste qui vit dans un rêve sans se soucier tellement de la réalité et des saisons.

Dans la fable “*La Grenouille qui veut se faire aussi grosse que le Bœuf*”, sous l'aspect d'une petite comédie, La Fontaine réalise un véritable apologue contre la vanité et de l'ambition démesurée, et une critique non dissimulée de la bourgeoisie et de la noblesse [1].

La Fontaine nous livre ici une satire des bourgeois et nobles qui veulent toujours plus que ce qu'ils ont déjà. Cette morale peut être généralisée: "Le monde est plein de gens qui ne sont pas plus sages".

Dans la fables “*Le Rat de ville et le Rat des champs*” **Jean de la Fontaine met en scène deux personnages opposés.**

La morale est donnée sur quatre vers:

“*Mais rien ne vient m'interrompre:
Je mange tout à loisir.
Adieu donc; fi du plaisir
Que la crainte peut corrompre.*”

Cette morale est au présent de la vérité générale. Elle est énoncée par le rat des champs, ce qui prouve sa supériorité sur le rat des villes et lui donne la dimension d'un sage. Les deux rats représentent certainement la noblesse, l'un est le noble qui s'est installé à la ville, et qui vit certainement auprès du Roi, l'autre a choisi de vivre à la campagne, loin du tumulte de la Cour. Cette fable de La Fontaine peut donc être vue comme une comparaison de la vie mondaine à la Cour et la vie retirée en campagne, la vie tranquille en campagne emportant les faveurs de la Fontaine.

Dans la fable «*Le Corbeau et le Renard*», le voleur et menteur est le renard, mais c'est bien le corbeau, vaniteux, qui est raillé et le renard qui sort victorieux. Ainsi, La Fontaine montre que la supériorité sociale ne fait pas tout, et critique la vanité humaine.

De cette façon, l'essentiel des Fables porte sur le rapport prédateur – proie, dans une terrible et impitoyable lutte pour la vie. L'univers des Fables n'est pas tendre,¹⁵ et l'on est bien loin d'une littérature enfantine sottement édulcorée (cf. l'inéffable¹⁶ Comtesse de Ségur...). Manger, éviter d'être mangé, sauver sa vie par la force ou par la ruse: telle semble être l'unique préoccupation des animaux des Fables. Cela représente une image plutôt négative de la société humaine: exploitation des faibles par des forts arrogants, qui d'ailleurs se dévorent entre eux (Le Loup et le renard), stupidité généralisée... Que représente la sagesse aux yeux de La Fontaine ? Se méfier, préférer la ruse à l'affrontement (*Le Faucon et le chapon*), parler mais de loin, dans un milieu où la franchise peut être mortelle: «parler de loin, ou bien se taire» (L'homme et la couleuvre), et accepter stoïquement ce qu'on ne peut éviter (*Le cochon, la chèvre et le mouton*).

La Fontaine met donc en question la supériorité humaine: les défauts des animaux sont des défauts humains, ce qui veut dire que notre société est imparfaite et cruelle, dure aux faibles, injuste. Les rapports prédominants dans notre société sont des rapports de domination, qui rendent toute amitié illusoire ou précaire.

Les fables ne sont pas seulement morales, elles apportent encore d'autres connaissances – les propriétés des animaux et leurs divers caractères y sont exprimés. Par conséquent les nôtres aussi, puisque nous sommes l'abrégé de ce qu'il y a de bon et de mauvais dans la créature déraisonnable. De plus, la fable situe l'homme au sein de l'univers. Tout cela a pour but d'instruire l'homme.

Comme conclusion générale nous voudrions dire qu'il serait bien que l'homme emrunte parfois de la sagesse aux animaux, il ne faut pas les considérer inférieurs.

---

¹⁵ Il est intéressant de constater qu'on ne rencontre pas dans les Fables des textes d'amour ou de sentiments intimes. C'est toujours le conflit entre deux ou plusieurs référents qui est à l'ordre du jour, c'est toujours la lutte pour une place sous le Soleil.

¹⁶ Qui est d'un ridicule ou d'une extravagance qui dépasse les mots

C'est une grande erreur. L'homme ne les comprend pas ou il les comprend difficilement. Esope, La Fontaine, Krylov, Donici, Ion Luca Caragiale et d'autres ont essayé de les humaniser. Ce serait intéressant de voir quelles impressions ont les animaux des hommes.

Nous trouvons que les fables sont une source incomparable d'éducation pour toutes les générations. C'est une bougie allumée pour tous ceux qui habitent notre planète.

Références:

1. Bonetto, M., Fradet, M-F. *La Fontaine, Jean de (1621-1695)*. Paris: Ed. Classique Hachette, 1992.
2. Bury E. *L'esthétique de La Fontaine*. Paris: Sèdes, 1995.
3. Collinet J.-P. *Le Monde littéraire de La Fontaine*. Grenoble: Presses universitaires de Grenoble, 1970.
4. Габриелян Ю. В. *Сопоставительный анализ басен Эзопа и Лафонтена*. Проекты учащихся: «Русский язык в современном мире», Ульяновск, 2016.
5. <http://www.espacefrancais.com/jean-de-la-fontaine-et-la-fable/>
6. Jasinski R. *La Fontaine et le premier recueil des Fables*. Paris: Nizet, 1966.
7. Lungu M. *Reflecții metodice în fabula Literaturii pentru Copii*. Literatura Nova Didact, Râmnicu Vâlcea, 2011.

GRIJA FAȚĂ DE POPOR. STUDIU DE CAZ: ANALIZA DISCURSULUI POLITIC AL CANDIDAȚILOR FORMAȚIUNII PAS ȘI PSRM

Alina BARAN, studentă, Facultatea de Litere,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți
Conducător științific: **Daniela BACIU**, lect. univ.

Abstract: *A political leader is characterized by charisma, courage and inspiration. Typically, these qualities are achieved through a speech, often persuasive. The model of speech and the image of the political leader are very well represented by the media. In this sense, television is the main instrument and most effective in manipulating the masses, being used to change public opinion and create divergences between everyday reality and television in the electoral debates.*

Keywords: *discourse, political discourse, electoral debates, televised debates, political leader.*

Discurs politic: aspecte definitorii

Termenul „discurs” se referă mai mult la problematica vastă a unui câmp de cercetare decât la un anumit mod de înțelegere a limbajului. Faptul că termenul presupune relația limbajului cu parametri ai realității nonlingvistice face ca „discursul” să fie un domeniu al cercetării interdisciplinare. În acest caz, termenul „discurs” nu are plural, el desemnează un domeniu generic.

Discursul poate fi definit ca ansamblu de enunțuri ale unui emițător, care se referă la un subiect unic (topic, în terminologia anglo-saxonă) (Boțun 2005: 9).

M. Foucault (1969:153) face următoarea precizare: „Se numește discurs un ansamblu de enunțuri care aparțin aceluiași mod de formare discursivă”. Așadar, condițiile definitorii ar fi:

- *apartenența la o tipologie discursivă* (discurs jurnalistic/publicistic, discurs pedagogic, discurs românesc, discurs administrativ, discurs juridic etc.);
- *apartenența la o categorie specifică de locutori* (discursul medicilor, discursul sociologilor, discursul mecanicilor etc.);
- *privilegierea unei funcții a limbajului* (discurs polemic, discurs prescriptiv etc.) (Borțun 2005: 10-11).

Ca și termenul „discurs”, termenul „*analiza discursului*” cunoaște mai multe sensuri, nu întotdeauna precise sau delimitate clar.

Analiza discursului privită ca „...disciplina care, în loc să procedeze la o analiză lingvistică a textului sau la o analiză sociologică ori psihologică a „contextului” său, vizează articularea enunțării sale (a textului, n.n.) la un anumit loc social” încearcă să rezolve problematica genurilor discursului, fie că este vorba de apartenența acestora la anumite câmpuri discursive (politic, științific etc.), fie de relația funcțională în spațiul social (instituții, organizații etc.) (Locher 2008: 3).

Acest tip de analiză armonizează perspectivele mai multor discipline încercând să ofere o imagine integratoare asupra discursului. Această imagine se formează dintr-un ansamblu de fațete care corespund punctelor de vedere specifice fiecărei discipline fără însă a se identifica cu acestea. În funcție de perspectiva adoptată se poate aprecia caracterul multi-, inter-, și, mai ales transdisciplinar al analizei discursului. Astfel, analiza discursului integrează fațete diverse, de la retorică (argumentare, figuri etc.) la analiza conversațională (dialog, strategii etc.), de la sociolingvistică (diversități și comunități lingvistice) la psiholingvistică (utilizarea codului lingvistic).

Un discurs este politic atunci când evaluează situații de interes public. Ceea ce distinge discursul politic de alte tipuri de discurs este, în primul rând, convenționalitatea sa: oricât de „originală” ar fi conjunctura care declanșează acest discurs, ea este imediat normalizată printr-un comentariu corespunzător cu rangul instituției și a celui care reprezintă instituția. Orice discurs politic funcționează pe baza unei argumentații convenționale care justifică, pe de o parte, rolul instituției și, pe de altă parte, imaginea publică a celui care reprezintă instituția.

În al doilea rând, un discurs este politic atunci când se autoevaluează ca fiind „adevărat” sau corect. Mai mult decât orice alt tip de discurs, cel politic comunică „versiunea corectă” a unor fapte, precum și implicarea maximă a autorului în ceea ce privește veridicitatea conținutului.

Materialul discursului politic provine din faptul că actorul politic activează, în funcție de situația de comunicare, anumite strategii de credibilitate menite a comunica „adevărul”. De ce opinia publică ridiculizează sau condamnă „minciuna politică”, iar actorii politici continuă promisiunile adesea fără acoperire? Probabil pentru că politicianul are nevoie nu doar să afirme adevăruri, ci și să fie perceput de către electorat ca fiind persoana care spune adevărul atât în situația dată, cât și adevărul „în general, indiferent de situație”.

Prea preocupați să-și construiască credibilitatea, actorii politici promit prea mult sau spun cu prea mare ușurință ceea ce vor oamenii să audă. Pe de altă parte, regimul mediatic în care acționează actorii politici, contribuie la dezvoltarea unor

tehnici de credibilitate din ce în ce mai sofisticate. Astfel, dacă într-o primă etapă discursul politic se întemeia pe „adevăr” pe baza de criterii ideologice, în epoca mediatizării, politicienii beneficiază de un întreg dispozitiv tehnologic și scenic care produce „imagini adevărate”.

Ce trebuie să facă un discurs? Dacă el își propune să-i convingă pe toți, el e cu siguranță ratat. Dacă își va propune să fie cea mai frumoasă încercare lingvistică rostită vreodată, el va fi lamentabil ca și eficientă. Iar dacă nu-și propune nimic, este chiar posibil să iasă bine. (apud O. Henry)

„Trebuie să le vorbesc – ei nu gândesc ca mine – ei gândesc invers decât mine – eu va trebui să mă prefac, într-un fel, că gândesc la fel ca ei”.

Din perspectiva aspectelor definitorii, discursul politic al participanților la dezbateri poate lua diverse întorsături, doar pentru a capta atenția telespectatorilor.

Dezbateră televizată este „o situație televizată care plasează oratorii față în față, sub ochii telespectatorilor”, locutorii vorbind „adresându-se, în același timp, persoanelor de față și publicului” (Nel 1990: 17).

Pentru a exemplifica modele de discurs politic, am ales spre analiză discursul liderilor politici PAS și PSRM din cadrul campaniei electorale 2016.

Amintim că, inițial în campania electorală prezidențială 2016 s-a desfășurat în două tururi, Turul I (30 octombrie 2016) și Turul II (13 noiembrie 2016), unde s-au înscris 12 candidați, dintre care, Andrei Năstase, candidatul Platformei „Demnitate și Adevăr” s-a retras din competiția electorală, Inna Popenco, candidatul Mișcarea „Ravnopravie”, exclusă la cererea CEC, în baza deciziei judecătorești și Marian Lupu, candidatul Partidului Democrat din Moldova s-a retras din competiție.

Astfel, în cursa electorală, lupta pentru președinte a fost dată între cei 9 candidați rămași: Mihai Ghimpu (PL), Iurie Leancă (PPEM), Dumitru Ciubașenco (PN), Maia Sandu (PAS), Igor Dodon (PSRM), Silvia Radu (candidat independent), Maia Laguta (candidat independent), Ana Guțu (Partidul „Dreapta”), Valeriu Ghilețchi (candidat independent).

Statistica participării la dezbateri

Statistica participării concurenților la dezbaterile electorale organizate de 6 posturi TV și prezentate pe acest site.

Turul II	Candidatul	Reprezentantul	Absent
Maia Sandu	5	1	0
Igor Dodon	5	1	0

Turul I	Candidatul	Reprezentantul	Absent
Mihai Ghimpu	4	7	1
Iurie Leancă	5	5	2
Dumitru Ciubașenco	5	7	0
Maia Sandu	5	6	0
Igor Dodon	0	12	0
Silvia Radu	8	0	5
Maia Laguta	10	0	2
Ana Guțu	9	3	0
Valeriu Ghilețchi	10	2	0

Tabelul 1. Statistica participării concurenților la dezbaterile electorale

În tabelul de mai jos, prezentăm replicile candidaților la funcția de președinte, din cadrul dezbaterii electorale pentru alegerile prezidențiale din 2016, organizată și difuzată de postul PRO TV Chișinău, la 03.11.2016, în cadrul emisiunii „Eu vreau să fiu PREȘEDINTE”, moderată de Lorena Bogza.

Replici candidatul PAS	Replici candidatul PSRM
„Pe teritoriul RM nu se află o armată a Ro, ci una a Rusiei și dvs. vă eschivați de la răspuns.”	„Noi am fost în opoziție toți acești 7 ani, ... nu trebuie să admitem ca în funcția de președinte să vină acei care au fost acești ultimi 7 ani alături de oligarhi”
„Nu ați făcut reforme și nu aveți cu ce să convingeți cetățenii”	„Când vorbesc de statalitate, vorbesc despre opinia dvs. vizavi de unirea cu România”
„O persoană care merge la biserică și-și face poze acolo, și apropo aceasta este ipocrizie ... la biserică dacă ești creștin adevărat nu mergi să-ți faci poze să le pui pe facebook”	„Vă tremură mâna dna Maia” „De ce să votăm un om pentru funcția supremă a statului, dacă acesta dorește lichidarea din start a statalității”
„Nu am zburat” „Sigur” „Foarte sigur”	„Sunt categoric împotriva înregistrării minorităților sexuale în RM și a propagandei” „Ținem la valorile creștine... știm că minoritățile sexuale au susținut-o pe Maia Sandu în alegeri. Cum aveți de gând să-i promovați și să-i susțineți, sau dvs. tot faceți parte din grupul acesta?”
„Ați zburat în vizite private la Odessa, Elveția, la Geneva, ș.a.m.d”?	„Dna Maia Sandu, da dvs. ați zburat cu avionul privat a lui Plahotniuc?”
„Cât a fost I. Dodon la Ministerul Economiei, numărul populației s-a redus cu 130 de mii de cetățeni”	„Sigur?” „Ați spus că nu ați zburat niciodată cu avion privat?” „Cine a achitat zborul?”
„Filat, Plahotniuc și a mai rămas doar un penal să-și exprime și el sprijinul pentru mine, Igor Dodon, puteți să o faceți acum în direct.”	„Ați zburat la Doha cu Filat în doi” „Minciuni. Stimați concetățeni... Nu a fost achitat de către guvern de niciun bănuț. Maia s-a urcat în avion care a fost plătit cheș (Cash) din banii furați de la Banca de Economii, cca 60 mii euro.”
„Asta nu este „șpargalkă”, eu nu vreau să mai ascult minciunile dvs.”	„A fost achitat din furtul miliardului de la Banca de Economii” „Permiteți asta”
„Dvs ați fost la nuntă la Shor, nu eu am fost la nuntă la Shor”	„Pentru un zbor de peste un mld. De lei dvs. ați închis zeci de școli... ați fi putut salva aceste școli a câte o sută mii lei”
„Când nu aveți de pâine, dragi cetățeni, Dodon își finanțează campania electorală	„Ați fost membră la 3 guverne oligarhice: Filat, Leancă și Gaburici. L-ați votat pe finul lui Plahotniuc”

<p>cu 6 mln de lei, pentru ca să-i vedeți fața de dimineață până seară, voi nu aveți bani pentru a trăi, el stă într-o casă de 400m²”</p>	<p>„O faceți pe marea opozantă. Ați fost votată de 2 ori personal de Plahotniuc. Recent Plahotniuc îndeamnă să vă voteze, iar Filat spune că a votat pentru galben”</p> <p>„Oare merită această pseudoreformă viața unui copil?”</p>
<p>„N-ați răspuns la nicio întrebare”</p>	<p>„Trebuie să ne gândim bine cui vrem să înmănăm soarta acestei țări”</p>
<p>„Eu nu semnez nici cu Dodon, nici cu Plahotniuc”</p>	<p>„În perioada în care a fost Maia Sandu Ministru al Educației, în premieră, în anii 2012-2015 au fost înregistrate peste 400 de cazuri de suicid și tentative de suicid la copii. Acesta este rezultatul reformelor”</p>
<p>„Pentru mine Dodon înseamnă Plahotniuc”</p>	<p>„Lăsați telefonul, dna Maia Sandu...cineva vă scrie mesaje ce trebuie să comunicați. Lăsați telefonul. Fiți onestă, măcar aici. Lăsați-l într-o parte. Nu mergeți cu „spargalka” la dezbateri electorale”</p>
<p>„De la un plagiator nu puteți să ascultați sfaturi”</p>	<p>„A fost consultată de consilieri americani pentru care s-au achitat milioane de lei”</p>
	<p>„Am apărat statalitatea, valorile creștine, vom lupta pentru alegeri anticipate. De ați refuzat să semnați cu acordul Anti-Plahotniuc?”</p> <p>„Nu vrea să semneze pentru că e promovată de Plahotniuc”</p> <p>„Nu este decât o piesă a guvernării oligarhice, care a făcut parte din această guvernare pe parcursul a acestor 3 ani”</p> <p>„Tinerii nu ies să vă voteze, pentru că țin minte ce ați făcut cu Bacalaureatul, cum v-ați bătut joc de acești tineri...”</p> <p>„Dezbaterea o am cu Maia Sandu, nu cu dvs.”</p> <p>„Se teme Maia Sandu să dea un răspuns concret... am prins-o cu minciuna a câta oară..”</p> <p>„Ghimpu-Leancă-Maia Sandu=Plahotniuc”</p> <p>„Maia Sandu încearcă să vă sperie cu diferite chestiuni. Dodon Igor va fi un președinte al tuturor. Va fi un echilibru între est-vest. Va fi un pod”</p> <p>Noi am înțeles din startul acestei dezbateri, am înțeles că M. Sandu este o unionistă, M. Sandu este susținută de unioniști, cei care vor să distrugă R. Moldova, ex. Băsescu, Ghimpu etc... Dle Băsescu bucurați-vă câteva zile de cetățenie, pentru că nu o meritați”</p>

	„Maia Sandu este creatura guvernării oligarhice care s-a aflat la putere de 7 ani”
--	--

În prima rundă de dezbateri, liderul PAS Maia Sandu, întrebată de moderatoarea emisiunii „Cum îi va face pe alegători să o voteze?”, aceasta din urmă a fost concisă și la subiect, pe când, oponentul ei, liderul PSRM Igor Dodon a început cu adresarea „Dragi prieteni...”, care are o formă mai puțin protocolară și care a avut intenția de a atrage atenția telespectatorilor.

În cadrul emisiunii, liderul PAS a adus argumente pentru care ar fi fost denigrată din partea contracandidatului său, Igor Dodon „*Cei 30.000 de sirieni, sprijinul căsătoriilor între persoane de același sex și închiderea bisericilor*”. Liderul PSRM nu a confirmat și nici nu a infirmat aceste minciuni la care a recurs în perioada electorală.

Prin urmare, analizând replicile candidaților politici din prima dezbatere ce a avut loc la Pro TV, se conchide că liderul PSRM a avut un limbaj apropiat de impolitețe față de contracandidatul său.

De asemenea, Igor Dodon a utilizat acte autoritare, fiind exemplificate prin acordarea întrebărilor la întrebări și destructurare a discursului datorită întreruperilor și devierilor de la subiectul propriu-zis. În cazul liderului PSRM s-a observat și întărirea dezacordurilor prin repetarea întrebărilor, exagerarea subiectului abordat, prin manipulare a numerelor în cazul abordării subiectului privind rata suicidurilor din perioada când Maia Sandu a devenit Ministru al Educației.

Potrivit sic.md „Candidatul PSRM a făcut în cadrul dezbaterii o afirmație dură legată de efectele reformelor promovate de Maia Sandu în perioada în care aceasta a fost ministru al Educației. Potrivit lui Igor Dodon, „în premieră, în anii 2012 – 2015 au fost înregistrate peste 400 de cazuri de suicid și tentative de suicid la copii, acesta este rezultatul reformelor.”

În urma analizei datelor, am constatat că afirmația lui Igor Dodon este falsă.

Întâi de toate, statistica invocată de Igor Dodon stârnește întrebări. Maia Sandu a fost numită ministru în iulie 2012, iar noile reguli de BAC au fost introduse la sesiunea din 2013. În perioada 1 ianuarie 2012 – 30 iunie 2015, au fost înregistrate 17 cazuri de suicid și 110 tentative de suicid la minori cu vârsta de 17 și 18 ani.¹⁷ Iar conform datelor BNS (Biroul Național de Statistică), pe categoria de vârstă de la 15 la 19 ani, numărul de decese survenite în urma „leziunilor auto-provocate” sunt de 104 în perioada anilor 2011 – 2015.¹⁸

În același timp, chiar dacă numărul de sinucigași e „alarmant de mare”,¹⁹ el rămâne constant indiferent de specificul perioadelor alese.²⁰

---

¹⁷ Date statistice privind cazurile de suicid și tentativă de suicid în rândurile copiilor și minorilor înregistrate pe teritoriul Republicii Moldova, date.gov.md

¹⁸ Decedați pe Ani, Medii, Cauze de deces, Sexe și Grupe de vârstă, statistica.md

¹⁹ Statistici: rata suicidului în R. Moldova NU este în creștere, însă este alarmant de MARE!, mirt.md

Dar problema majoră a acestei acuzații nu e atât faptul că Igor Dodon își permite să manipuleze cu cifre, ci mai degrabă faptul că nu există o legătură causală între reforma educației și numărul de sinucideri printre minori. Potrivit Liubei Ceban, coordonatorul proiectului „Pentru Viață”, „Nimeni nu-și pune capăt zilelor dintr-un singur motiv. Principalul factor este de ordin intern și ține de sentimentul de singurătate, depresie sau boală mintală sau fizică. Și nicidecum camerele de luat vederi de la BAC.”²¹

„Potrivit sociologilor, cazurile de suicid sunt un subiect extrem de sensibil și trebuie tratate cu maximă responsabilitate.”²²

În același timp, Igor Dodon a reușit să realizeze un spectacol politic datorită persuasiunii politice pe care o posedă.

Între timp, Maiei Sandu i s-a observat lipsa de experiență în cadrul dezbaterilor politice, prin efectuarea anumitor gafe, de care oponentul ei a profitat. Astfel, datorită discursului bine pregătit, a momentului implicării liderului PSRM, acesta a reușit să știrbească din imaginea liderei PAS.

Prin urmare, lidera PAS a recurs la unele exagerări, dar acestea au fost ulterior justificate.

Sic.md „În timpul dezbaterii subiectului legat de reforma inițiată de Maia Sandu la Ministerul Educației, candidata PAS a afirmat că prin politicile promovate de Ministerul Economiei, Igor Dodon ar fi „contribuit” la exodul populației și implicit la închiderea școlilor.

Conform Maiei Sandu, în perioada în care contracandidatul său a fost ministru al Economiei, „numărul populației angajate s-a redus cu 130 de mii de oameni, iar închiderea școlilor este rezultatul politicii dezastruoase a lui Igor Dodon.”

Cifra de 130 de mii avansată de Maia Sandu corespunde cu datele BNS²³ și poate fi catalogată ca fiind corectă. Igor Dodon a fost numit viceministru în mai 2005, iar din septembrie 2006 și până în septembrie 2009 a deținut funcția de Ministru al Economiei. Conform informației BNS, la 1 ianuarie 2006 numărul populației ocupate în câmpul muncii era de 1 milion 318 mii de persoane, iar la data de 31 decembrie 2009 aceasta a ajuns la nivelul de 1 milion 184 mii. Diferența este de 134 de mii, ceea ce corespunde afirmației Maiei Sandu.

În ceea ce privește partea care se referă la faptul că închiderea școlilor a fost rezultatul „politicii dezastruoase a lui Igor Dodon”, șirul logic prin care Maia Sandu ajunge la această concluzie nu este demonstrat în niciun fel. Deși informația că 130 de mii de locuri de muncă au fost pierdute în această perioadă este adevărată, afirmația că anume asta a dus la închiderea școlilor este o manipulare.”

---

²⁰ Liuba Ceban: Хочу обратиться публично к Г-ну Додону и его симпатизантам, facebook.com ←

²¹ ibid

²² Lupta Dodon-Sandu și tema suicidului în spațiul public: sunteți gata să vă asumați riscurile?, youtube.com

²³ Ancheta forței de muncă, statistica.md

Totodată, dezbateră privind cine și cu cine a zburat mai mult, aducându-se replici răutăcioase, cu scopul de a denigra personalitatea, cu care a manipulat Igor Dodon, este desființată de cercetările realizate ulterior.

„Maia Sandu: „Pentru ce merite ați zburat cu avionul privat al lui Plahotniuc?”

Maia Sandu a menționat că din documentele pe care le deține, Igor Dodon ar fi avut 4-5 zboruri, inclusiv la Odessa și Geneva, cu un avion privat al lui Vlad Plahotniuc și că zborurile ar fi costat 200 de mii de dolari. Igor Dodon a confirmat în cadrul emisiunii despre faptul că ar fi efectuat un zbor la Odessa la invitația unor prieteni și că, de fapt, costurile au fost achitate de aceștia.

Maia Sandu s-a referit la dezvăluirile publicate într-o investigație realizată de RISE Moldova, care se bazează pe date oferite de poliția de frontieră a Ucrainei. RISE Moldova a urmărit zborurile private ale lui Igor Dodon în 2010, unde punctul de pornire și sosire a fost Aeroportul Internațional din Odessa. De aici, Igor Dodon a zburat de patru ori la bordul unor aeronave ale companiei Nobil Air aparținând lui Vlad Plahotniuc.

Prin urmare, Igor Dodon a mințit în cadrul dezbaterii la ProTV atunci când a afirmat că a mers doar o dată cu avionul privat al lui Vlad Plahotniuc.

Igor Dodon: „La Doha ce-ați căutat cu Filat în doi ?”

Igor Dodon a afirmat că Maia Sandu a zburat împreună cu Vlad Filat la Doha (statul Qatar) cu un avion privat, iar cheltuielile de 65 de mii de euro au fost achitate în numerar. Maia Sandu a replicat că a fost o deplasare de serviciu decisă conform unei hotărâri de Guvern și că în componența delegației au fost mai mulți miniștri, nu doar ea și Vlad Filat.

Într-adevăr, a existat o Hotărâre de Guvern, conform căreia în componența delegației, care a inclus 14 persoane, se regăsesc Vlad Filat, Iurie Leancă, Maia Sandu, Marcel Răducan și alții. Nu este mai puțin adevărat că punctul 2 al respectivei hotărâri precizează că „*instituțiile delegatate*” asigură cazare și diurnă pentru toți membrii delegației, iar cheltuielile de transport – pentru doar două persoane din cadrul Ministerului de Externe. În concluzie, afirmația Maiei Sandu este, în linii mari, corectă, iar cea a lui Igor Dodon – falsă.”

Realizarea acestei analize a demonstrat că liderul PSRM, Igor Dodon a reușit să întoarcă subiectele care au fost abordate în favoarea personală din cauza experienței de ani de zile în politică. Reușitele primei dezbaterii se datorează faptului că deține o bună cunoștință a psihologiei persuasiunii, a tehnicilor de persuadare, precum și cele de manipulare prin discurs, reușind să efectueze pauze necesare pentru a-i da voie telespectatorului să înțeleagă mesajul pe care-l transmite.

Maia Sandu, deși a avut o prestație de admirat la începutul discursului, a pălit la finalul acesteia, datorită greșelii pe care a înfăptuit-o, și anume utilizarea telefonului mobil în timpul dezbaterilor. Aceasta a reușit nu doar să se desconcentreze asupra subiectului, ci și să fie acuzată că ar avea o „șpargalkă” în telefon.

„Lăsați telefonul, dna Maia Sandu...cineva vă scrie mesaje ce trebuie să le comunicați. Lăsați telefonul. Fiți onestă, măcar aici. Lăsați-l într-o parte. Nu mergeți cu „șpargalka” la dezbateri electorale”(I. Dodon).

Bibliografie:

1. Borțun, Dumitru; Săvulescu, Silvia, *Analiza discursului public*, 2005, ISSUU 130 6040300
2. LOCHER, Miriam A.; BOUSFIELD, Derek, *Impoliteness and Power in Language //Impoliteness in language. Studies on its Interplay with Power in Theory and Practice* Mouton de Gruyter, Berlin, New York, 2008 (edited by Derek Bousfield, Miriam A. Locher) [=Locher et alii, 2008]. ISBN 978-3-11-020266-3
3. NEL, Noël. *Le débat télévisé*, Paris, Armand Colin, 1990 [=Nel, 1990]. ISBN 978-2-200-33043-9
4. Emisiunea „Eu vreau să fiu președinte”, 03.11.2016, [on-line] [citat 28.04.2017]. Disponibil: <https://www.youtube.com/watch?v=rt-SOr3ArSM>
5. Site-ul oficial al postului de televiziune PRO TV, [on-line] [citat 28.04.2017]. Disponibil: <http://protv.md/>

DIFFICULTIES IN TRANSLATION OF THE NOVEL “THE MOON AND SIXPENCE” BY W. S. MAUGHAM

Natalia SIMENIUC, student, Faculty of Philology,
Alecu Russo Balti State University
Scientific Adviser: **Svetlana FILIPP**, Senior Lecturer

Rezumat: *Articolul dat reprezintă o analiză comparativă a metodelor de traducere a operei literare “The Moon and Sixpence” de William S. Maugham. Ne propunem să comparăm modalitățile de traducere a figurilor de stil și ale citatelor semnificative folosite în opera dată, care pot genera apariția unor probleme serioase. Am observat că în timpul procesului de traducere pot apărea astfel de transformări ca omiterea, adăugarea, traducerea antonimică și parafrazarea, care permit traducătorului să facă o traducere cât mai exactă a textului.*

Cuvinte-cheie: *operă literară, analiză comparativă, traducere, figuri de stil, citate, omitere, parafrazare, traducere antonimică.*

Translation is a difficult and many-sided kind of human activity. Though we usually speak about translation from one language into another, actually in the translation process there is not simply a replacement of one language by another. The goal of translation is to transform a text in the Source Language (SL) into a text in the Target Language (TL).

Translation of fiction is much more complicated and different than the other types of translation. It implies the verbal creativity of the translator and depends on the translator’s literary talent. Fiction is a literary work invented by the imagination, such as novels or short stories [5, pp. 117-120].

The Moon and Sixpence by W. Somerset Maugham is a novel told in episodic form by a first-person narrator. The novel represents the mind and soul of the central character Charles Strickland, a middle-aged English stockbroker, who abandons family abruptly to pursue his desire to become an artist. The author employs a variety of stylistic devices that produce tremendous effect on the reader and that

make the novel very illustrative and coloured. Due to the vivid stylistic coloring the readers understand the tragic role of the characters. In our research we try to analyze and compare the translation of the stylistic devices, phraseological units and the most beautiful statements with the original of this novel.

Many people think that the translation of literary works is one of the highest forms of conversion because it is more than simply the translation of a text. A literary translator must also be skilled enough to translate feelings, cultural nuances, humour and other delicate elements of a piece of work. Peter Newmark delineates translation in his work *A Textbook of Translation* as *rendering the meaning of a text into another language in the way that the author intended the text* [3, p. 145].

Somerset Maugham is an outstanding writer who used numerous stylistic devices and beautiful quotations in the novel *The Moon and Sixpence*. These stylistic devices draw the reader's attention and make the novel more expressive. It appears that the translation of the author's quotations and the use of some stylistic devices create some problems for the translator.

It is known that metaphors are preferred to be used by most authors in their works, especially in fiction. According to Oxford Dictionary a *metaphor* is a figure of speech that refers to one thing by mentioning another thing, in order to show that the two things have the same qualities and to make the description more powerful. It may provide clarity or identify hidden similarities between two ideas [1, p. 965].

It has been argued that metaphors can become a translation problem, since transferring them from one language and culture into another one may be hampered by linguistic and cultural differences. A number of translation procedures for dealing with this problem have been suggested, for example, substitution, paraphrase or deletion.

If we look at the following statement we can notice two beautiful metaphors about the relationships between a man and a woman:

When a woman loves you she's not satisfied until she possesses your soul. Because she's weak, she has a rage for domination, and nothing less will satisfy her. She has a small mind, and she resents the abstract which she is unable to grasp. She is occupied with material things, and she is jealous of the ideal. The soul of man wanders through the uttermost regions of the universe, and she seeks to imprison it in the circle of her account-book [2, p. 152].

The first sentence represents a metaphor about woman's love. In Russian it sounds as *Если женщина любит вас, она не уgomонится, пока не завладеет вашей душой*. The given metaphor implies a transformation that is called **antonymous translation**. It is characterized by indicating double *не* in Russian. An affirmative part of the sentence is substituted by a negative one. The second sentence undergoes such transformation as **partitioning** that breaks the English sentence into two parts *Она слаба и потому неистово жаждет полновластия. На меньше она не согласна*. The translator also paraphrases *a small mind* into Russian *умишко у нее с куриный носок* in the next sentence. The last sentence that is a well-formed metaphor is translated into Russian as *Душа мужчины уносится в высочайшие сферы мироздания, а она старается втиснуть ее в приходо-расходную книжку*.

In addition, the novel *The Moon and Sixpence* by W. S. Maugham contains such stylistic devices as simile, exaggeration, personification, anaphora, irony, capitalization and oxymoron. The translation of these stylistic devices as well as of the metaphors forces the translators to perform their work very carefully. The crucial strategy of a translator in rendering all these stylistic devices is to make a similar impact upon the reader of the target text as did a source text on its receptor. Also, W. S. Maugham uses a variety of similes in the novel. The simile is a more cautious form of metaphor. It is a comparison of two objects when the linkage is made explicit. For example, the following simile undergoes some transformations that require more attention of the translator to each detail in text:

Original Text	N. Mann's Translation
<i>The emotions common to most of us simply did not exist in him, and it was an absurd to blame him for not feeling them as for blaming the tiger because he is fierce and cruel [2, p. 122].</i>	<i>Чувства, обычные для каждого из нас, ему были не свойственны, и винить его за это было так же нелепо, как винить тигра за свирепую жестокость [4, p. 90].</i>

Natalya Mann translates this simile producing the same image in the Target Language. The translation is also colorful as the original. Although, we can add that the translator paraphrases the words *to blame him for not feeling them* simply as *винить его за это* while the literal rendering of these words are *винить его за то, что он их не чувствует*. We also observe **grammatical replacement** in the last part of the statement. There are two words close to each other in meaning: *fierce* and *cruel*. The English adjective *cruel* is replaced by the Russian noun *жестокость*.

Further, William Somerset Maugham uses many quotations in the novel *The Moon and Sixpence*. There are quotations of famous philosophers and the statements that are considered to be W. S. Maugham's own quotations throughout the novel. These quotations represent different themes. The author speaks about love, relationships between a man and a woman, friends and values. Somerset Maugham writes much about art since the given novel tells us the story about Charles Strickland, the man who desired to become an artist.

William Somerset Maugham is a great writer whose mastery of storytelling is praised by many other famous authors. It presents interest to analyze such statements and quotations. There are many philosophical discussions in the novel as well. We can prove it by providing different examples:

E.g. *He had omitted nothing that could make his wife despise him. There is no cruelty greater than a woman's to a man who loves her and whom she does not love; she has no kindness then, no tolerance even, she has only an insane irritation [2, p. 111].*

N. Mann's Translation	Literal Rendering
<i>Он сделал решительно все, чтобы добиться презрения жены, ибо нет жестокости более страшной, чем</i>	<i>Он не упустил ничего, что могло бы заставить его жену презирать его. Нет большей жестокости, чем жес-</i>

жестокость женщины к мужчине, который любит ее, но которого она не любит; в ней не остается больше ни доброты, ни терпимости, одно только безумное раздражение [4, p. 9].

токость женщины к мужчине, который любит ее и которого она не любит; в ней нет больше ни доброты, ни толерантности, в ней есть только безумное раздражение.

The original statement consists of two sentences where the second sentence can be famous as it represents a beautiful quotation about a woman's love to a man. Natalya Mann joins these two sentences in the Russian translation. This type of transformation is called **partitioning** and it helps us to see the whole situation. If we look at the literal rendering we can see this difference. Here we have two sentences, the same as in the original. We can notice that Natalya Mann uses **antonymous translation** at the beginning by comparing her translation and the literal rendering. The phrase *he had omitted nothing* is translated as *он сделал решительно все*, here we have the opposed words *nothing* and *все*. In the literal rendering we do not have these changes. Whereas, the Literal Rendering means the rendering of a text from one language into another one with or without conveying the sense of the original text. It is a direct translation without any transformations. Also, N. Mann uses omission of the pronoun *she* at the end of this quotation while in literal rendering this pronoun is repeated twice. By this contrastive analysis we can see how it is difficult to make the right choice of equivalents in the translation.

E.g. *One of the falsest of proverbs is that you must lie on the bed that you have made. The experience of life shows that people are constantly doing things which must lead to disaster, and yet by some chance manage to evade the result of their folly [2, p. 116].*

Неправду говорят, будто что посеешь, то и пожнешь. Люди часто делают все от них зависящее, чтобы навлечь на себя беду, но потом каким-то образом умудряются избежать последствий своего безумия [4, p. 95].

In this beautiful quotation we see the use of a famous proverb: *You must lie on the bed that you have made*. The literal translation of this proverb is: *Как посеешь, так и пожнешь*. Natalya Mann uses the Russian equivalent *что посеешь, то и пожнешь* that is more suitable. N. Mann paraphrases the words *falsest of proverbs* by the Russian translation *неправду говорят*. Furthermore, the translator omits the phrase *the experience of life shows* in the second sentence. N. Mann adds the phrase *все от них зависящее* in order to make the statement more attractive and meaningful. These transformations used by the translator illuminate the meaning of the extract.

Thus, here we have provided some philosophical thoughts of W. S. Maugham about people's personality. The author speaks about the human being and the general rules of life. At the same time it is important to indicate other examples that illustrate such themes as love or relationship between a man and a woman. Sometimes the translation of such statements requires more attention of the translators in order to make this translation perfect.

E.g. *Because women can do nothing except love, they've given it a ridiculous importance. They want to persuade us that it's the whole of life. It's an insignificant part* [2, p. 141].

N. Mann's Translation	Literal Rendering
<i>Женщины ничего не умеют, только любить, любви они придают бог знает какое значение. Им хочется уверить нас, что любовь – главное в жизни. Но любовь – это малость</i> [4, p. 111].	<i>Поскольку женщины не могут делать ничего, только любить, они придают ей нелепую важность. Они хотят убедить нас, что это вся жизнь. Это незначительная часть.</i>

If we compare these two variants of translation, we can see that N. Mann's variant is more expressive, colorful and more eloquent. At the same time, the literal translation seems to be too dry, it loses the emotional coloring of the original Source Text. In N. Mann's translation we can see such changes as **paraphrasing** and **addition**. The translator paraphrases the English adjective *ridiculous* into the Russian phraseologism *бог знает* while the literal translation is *нелепый, смехотворный*. The omission of the word *because* is used in N. Mann's translation. The last sentence is rephrased in Russian producing more expressiveness.

As it has been mentioned above, William Somerset Maugham widely treats the theme of love in his novel *The Moon and Sixpence*. Let us consider the following thought about love and its definition made by the narrator in Chapter XXX:

Original Text	N. Mann's Translation
<i>I did not believe him capable of love. That is an emotion in which tenderness is an essential part, but Strickland had no tenderness either for himself or for others; there is in love a sense of weakness, a desire to protect, an eagerness to do good and to give pleasure - if not unselfishness, at all events a selfishness which marvelously conceals itself; it has in it a certain diffidence. These were not traits which I could imagine in Strickland. Love is absorbing; it takes the lover out of himself; the most clear-sighted, though he may know, cannot realise that his love will cease; it gives body to what he knows is illusion, and, knowing it is nothing else, he loves it better than reality. It makes a man a little more than himself, and at the same time a little less. He ceases to be himself. He is no</i>	<i>И не верил, что он вообще способен любить. Любовь – это забота и нежность, а Стрикленд не знал нежности ни к себе, ни к другим; в любви есть милосердие, желание защитить любимое существо, стремление сделать добро, обрадовать, – если это и не самоотречение, то, во всяком случае, удивительно хорошо замаскированный эгоизм, – но есть в ней и некоторая робость. Нет, в Стрикленде ничего этого не было. Любовь – всепоглощающее чувство. Она отрешает человека от самого себя, и даже завязтый ясновидец хоть и знает, что так оно будет, но реально не в состоянии себе представить, что его любовь пройдет. Любовь облекает в плоть и кровь иллюзию, и человек, отдавая себе отчет в том, что это иллюзия, все же любит ее больше действительности. Она делает его больше, чем он есть, и в то же время меньше. Он не</i>

longer an individual, but a thing, an instrument to some purpose foreign to his ego. Love is never quite devoid of sentimentality, and Strickland was the least inclined to that infirmity of any man I have known [2, p. 110].

рестает быть самим собою. Он уже не личность, а предмет, орудие для достижения цели, чуждой его "я". Любви всегда присуща доля сентиментальности, но Стрикленд меньше, чем кто-либо, был подвержен этому недугу [4, p. 90].

This statement is translated by means of addition; the word *забота* is added in the Russian translation of the English word *tenderness*. The translator uses two synonyms here in order to emphasize the meaning making it more expressive. We can observe an omission in this part of the statement. The word combination *an essential part* is omitted, in the translation we do not have it. N. Mann adds the phrase *любимое существо* in the next sentence; we have *желание защитить любимое существо* in the Russian translation while in English we just have *a desire to protect*. Next, the translator rephrases the English word *weakness* into *милосердие*, since the literal translation of this word is *слабость, бессилие* in Russian. The sentence *These were not traits which I could imagine in Strickland* undergoes some transformations in the translation. It is important to pay attention to the meaning of the sentence in this case and not translate it word by word. N. Mann's variant is *Нет, в Стрикленде ничего этого не было*, while the direct meaning is *Это были не те черты, которые я мог себе представить в Стрикленде*. We can see that Natalya Mann's variant is more impressive and vivid.

The statement *it gives body to what he knows is illusion* is interpreted as *любовь облекает в плоть и кровь иллюзию* by N. Mann. The word combination *to give body* means *to give material form to something abstract*; in Russian it means *воплощать, придавать форму*. N. Mann's interpretation is eloquent. The last sentence of this quotation is translated by means of antonymous translation. The first part of the sentence *love is never quite devoid of sentimentality* is transferred into *любви всегда присуща доля сентиментальности* which involves the change of the negative structure into the affirmative one. Here, we have two antonyms – the English word *never* and the Russian word *всегда*. In fact, it is necessary to perform various changes to achieve translational equivalence. It is hard to take into account all contextual factors but namely they provide the greatest result in the translation process.

In conclusion, we can say that in the translation process we transform the Source Language text into the Target Language text. The translator is obliged to know certain important features of the fiction translation. The stylistic devices represent important elements in fiction. They render the meanings which the author intends to present. The translator should be aware of the meanings of different stylistic devices or quotations and be able to translate them in the right way. We provided the evidence of the changes and transformations made by N. Mann in the novel emphasizing that such transformations present some problems in the translation process. What matters here is that the background information and the context are features that play a great role in the translation process. Finally, fiction works

are full of expressive phrases, idioms and proverbs that require excellent awareness of making the right choice of equivalents in different situations.

References:

1. HORNBY, Albert Sidney. *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*. Oxford University Press, 2010. 2000 p.
2. MAUGHAM, Somerset. *The Moon and Sixpence*. Progress Publishers Moscow, 1972. 240 p.
3. NEWMARK, Peter. *A textbook of Translation*. Prentice Hall Longman ELT, 1987, 292 p.
4. МОЭМ, Сомерсет. *Луна и грош*. Кишинев: Литература артистикэ, 1983, 575 с., ил.
5. ТИБИНЬКО, Надежда. *Transaltion Concept// Современная филология: материалы IV Междунар. науч. конф. Уфа: Издательство «Молодой учёный», 130 с.*

**STUDIAREA LIMBII ENGLEZE LA SPECIALITĂȚILE ECONOMICE:
ABORDARE INOVATIVĂ**

Ana-Maria REVENCO, studentă, *Facultatea de Științe Reale, Economice și ale Mediului, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți*
Coordonator științific: **Svetlana MELNIC**, asist. univ.

Abstract: *The article is an attempt to describe the role of studying English language at economic specialties. Special emphasis is laid on innovative approach of studying English and its relevance for future specialists of Economics, in terms of their competitiveness, their linguistic skills while applying to mobility programmes, their insertion into the labour market. The function of students of Economics and the variety of approaches they assume while studying English are described, along with the need of specialist expertise in learning English.*

Keywords: *innovative approach, English for Business Studies, specialized content, learning, e-learning.*

Un accent deosebit al gândirii strategice moderne implică rolul jucat de cunoașterea unei limbi străine de către studenții de la specialitățile economice. O abordare inovativă a studierii limbii engleze ar presupune luarea în calcul a mai multor aspecte fundamentale pentru cunoașterea unei limbi de circulație internațională.

Astăzi, din ce în ce mai mulți oameni trebuie să învețe limba engleză, deoarece importanța acesteia este în continuă creștere. Nu putem nega faptul că, în prezent, limba engleză este limba principală a comunicării internaționale, cât și a limbajului fix al științei și al afacerilor. Cursul de *Limbă Engleză pentru Afaceri* atrage un interes crescut și o conștientizare din partea studenților care doresc să devină competitivi pe piața capitalului uman.

Remarcăm că studierea limbii engleze pentru domeniul economic trebuie să provină din nevoile educaționale ale unui anumit tip de cursanți, care au deja cunoștințe gramaticale ale limbii engleze și urmează un anumit scop în învățarea acestei limbi, cei care caută o abordare diferită, inovativă în studierea limbii, o abordare

care să le ofere posibilitatea de a folosi aceste cunoștințe mai productiv decât a fost posibil anterior. De altfel, limba studiată utilizează elemente comune tuturor domeniilor economice de activitate: la ore sunt create mai multe contexte de aplicare, sunt utilizate anumite corpuri de limbă și se pune accentul pe tipuri concrete de comunicare.

Studierea limbii engleze de către studenții de la specialitățile economice trebuie să înceapă cu o analiză a necesităților de vocabular ale acestora. Această analiză poate fi evaluată ca fiind una fundamentală pentru cursul de *Limba Engleză pentru Afaceri*, decât, să spunem, *Limba Engleză pentru Științe Exacte și Tehnologice*, în-cât nevoile studenților de la specialitatea respectivă pot fi cu mult mai variate și spectrul limbii și abilităților, de care va trebui să dea dovadă specialistul în economie, sunt mai puțin previzibile.

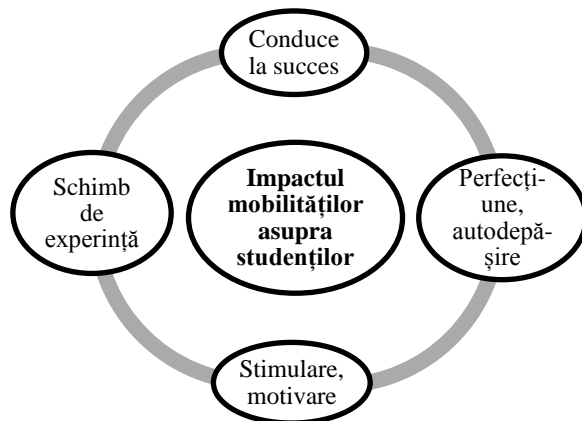
O abordare inovativă a analizei necesităților studenților depinde de contextul limbii străine utilizate, alături de situația respectivă. Autorul Tony Dudley-Evans sugerează că necesitatea unei astfel de analize trebuie să ia în calcul stabilirea atât a profilului-țintă a abilităților lingvistice a cursantului, care presupune încadrarea studentului în activități de simulare a situațiilor de specialitate, cât și evaluarea competențelor studenților în astfel de situații. Un astfel de *audit lingvistic* este în particular relevant în cadrul orelor de limbă engleză, întrucât ajută profesorul să evalueze tematica prioritară, atunci când numărul de ore este destul de limitat (Dudley-Evans 1998: 58).

Scopul urmărit de studenții de la specialitățile economice este să vorbească engleza, în primul rând, pentru a obține un loc de muncă avantajos, astfel cursul ar trebui să fie guvernat de nevoile acestora.

Atât academicienii, cât și practicienii au dedicat resurse semnificative de timp și resurse organizaționale pentru a identifica corelațiile organizaționale și individuale ale inovației, mai ales, din perspectiva cunoștințelor lingvistice ale angajaților companiilor. Trăind într-o lume a contrastelor, aproape computerizată, cunoașterea limbii engleze are un impact semnificativ asupra potențialului inovativ al studenților, ca viitori angajați în economie. Nick Brieger sugerează că analiza nevoilor pentru studierea limbii engleze de afaceri va determina identificarea gamei de cunoștințe de limbă generale și de specialitate necesare, împreună cu abilitățile de comunicare generale și profesionale, de specialitate (Brieger 1997: 89). Acest lucru este demonstrat și prin ulterioara utilizare cu succes a limbii engleze ca un rezultat reușit al tranzacției de afaceri, atunci când companiile angajează studenți competitivi și afacerea devine competitivă.

O abordare inovativă în studierea limbii engleze este și abilitatea studentului de a combina conținutul general al limbii cu conținutul specific, care se referă la o anumită zonă de activitate economică sau la o anumită industrie. Accentul nu se limitează doar la exactitatea formelor lingvistice folosite de studenți, ci și la dezvoltarea eficienței comunicării, adică a performanței totale, lingvistice și non-lingvistice. Un curs inovativ de studiere a limbii străine intenționează să dezvolte, de asemenea, cunoștințe de limbă specializată și abilități de comunicare profesională, nu numai cunoștințe generale de limbă și abilități generale de comunicare. Aceasta ar fi abordarea inovativă a studierii limbii engleze din perspectiva cursanților, viitori specialiști în științe economice.

Valoarea adăugată a studierii limbii engleze în cadrul programelor economice de studii rezidă în faptul că studenții care au cunoștințe lingvistice avansate pot beneficia de stagii de mobilitate, burse de studii etc. Anume în cadrul acestor stagii studenții capătă experiențe inedite și cunoștințe noi, își descoperă potențialul inovativ din perspectiva altor dimensiuni de studiere, au oportunitatea de a valorifica noi orizonturi educaționale: „Rareori aud profesori de orice nivel vorbind despre faptul că vor să confere **putere** studenților; cu siguranță nu mă așteptam să aud acest lucru de la cineva care predă un curs[...]. Materiile predate nu sunt folositoare de la sine [...] contează cel mai mult să știi cum să le aplici...” (Wagner 2014: 90).

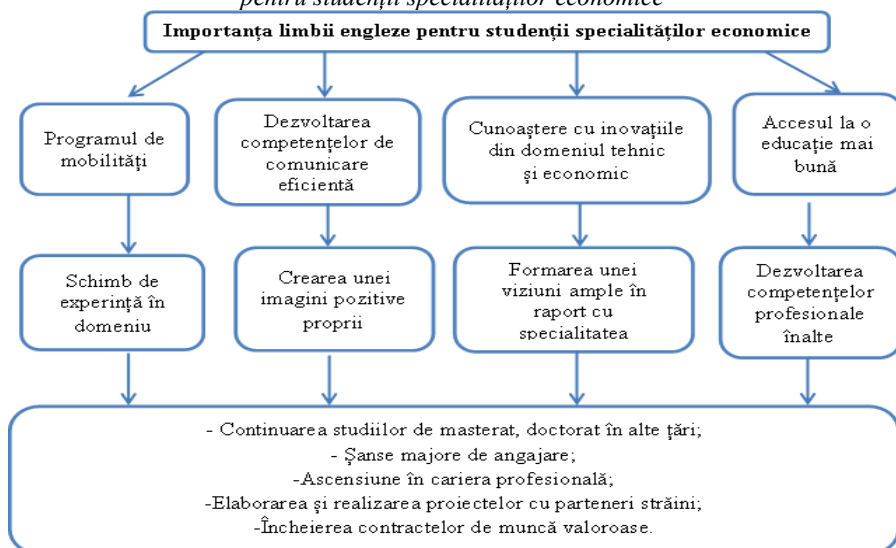
Figura 1. Brainstorming. *Impactul mobilităților asupra dezvoltării studenților*

Revenind la abordarea inovativă a studierii limbii engleze, am putea menționa faptul că ar fi bine dacă profesorul de curs ar poseda cunoștințe teoretice din domeniul economic și ar putea oferi studentului o explicație lingvistică mai detaliată la nivelul conținutului, uneori destul de specializat. Prin urmare, una dintre abilitățile pe care profesorii de limbă engleză pentru specialitățile economice trebuie să le dobândească este abilitatea de a preda conținutul real al limbii engleze de afaceri prin prisma materiei de specialitate. Totodată, profesorii sunt, în primul rând, experți în limbi străine și nu ar trebui să încerce să devină evaluatori al conținutului economic specializat al domeniului de studiu al studenților.

Pentru a realiza acest lucru, profesorii ar trebui să acorde o mare atenție primului pas desfășurat înainte de orice curs de *Limbă Engleză pentru Afaceri*, un proces considerat piatra de temelie a oricărui curs – analiza nevoilor cursanților. Conceptul de analiză a nevoilor nu este unic pentru predarea limbilor străine, deoarece acesta constituie baza programelor de studii în economie. O abordare inovativă în acest sens ar fi fost folosirea combinațiilor de cursuri și programe de formare care ar spori competențele lingvistice ale studenților, plasarea studenților într-un cadru lingvistic practic, specializat, adică oferirea posibilității de a exersa și de a practica limba engleză vorbită în mediul de afaceri.

Studentii de la specialitățile economice au nevoie de cunoștințe de limbi de circulație internațională, așa precum limba engleză. Din perspectiva inovatoare, studenții ar putea fi grupați în clase eterogene cu cursanți de la specialități înrudite sau diferite, decât în clase omogene, cu studenți de la aceeași specialitate. Un astfel de cadru de studiere ar permite învățarea vocabularului general de afaceri cum ar fi utilizarea telefonului, raportarea la superiori, răspunsul sau scrierea faxurilor și scrisorilor, călătoriile de afaceri și negocierea de contracte, prezentări la conferințe și întâlniri oficiale și discutarea muncii zilnice în limba engleză, alături de studierea tematicii specifice fiecărui domeniu.

Tabloul 1. Harta conceptuală. Importanța limbii engleze pentru studenții specialităților economice

Promovarea pentru inovarea procesului de învățământ universitar, mai cu seamă a cursurilor de limbă engleză, este cea mai mare provocare pentru profesori, de a implementa tehnici noi de predare. „Noile formule de comunicare modifică schema tradițională a comunicării didactice (profesor-student, iar instruirea bazată pe calculator este o modalitate de lucru integrată în sistemul amintit profesor-student. Învățarea electronică (e-learning-ul) este un concept nou care poate fi înțeles ca o abordare inovativă, interactivă, centrată pe educat, care face din mediul informațional un aliat de primă mână.” (Mureșan 2007: 1). Prin acest intermediu, absolut nou, din punct de vedere al utilizării, noile forme de comunicare schimbă cardinal schema tipică a orelor, adică student-profesor. **E-learning**-ul este ceva mai mult decât învățarea electronică, este o perspectivă ce schimbă paradigma gândirii asupra implementării acesteia în practică. Spre deosebire de studenții cu frecvență la zi, cei cu frecvență redusă au mai multă nevoie de această metodă de învățare on-line. Acest fapt se rezumă în ideea că studenților vor însuși mai bine materialul oferit și vor fi pregătiți de examen.

„Fiecare tehnică de transmitere a informațiilor structurează deosebit felul în care percepem și gândim lumea înconjurătoare” (Bourdieu 1998: 22). Deci, orice mod utilizat în practica didactică pentru captivarea atenției și schimbului de experiență prin intermediul e-learning-ului are un impact semnificativ asupra studenților. Vorbind mai concret, **studenții de azi** însușesc mai ușor informația prezentată într-un mod deosebit, în spațiul virtual, decât în cel firesc, natural. În așa mod li se formează o idee constructivă, probabil, la orice subiect abordat. Acest fenomen apare, deoarece în zilele de azi o mare parte din studenți sunt dependenți de Internet, rețele sociale și, comunicând cu ei referitor la temele lecției prin acest mod, înseamnă a vorbi în aceeași limbă cu ei.

Privind din alt punct de vedere, studenții cu frecvență redusă sunt limitați în timp, însă învățarea electronică le va permite să studieze mai avansat. E-learning-ul poate fi numit un flux informațional modern, ce are ca scop primordial ridicarea nivelului de reușită academică a studenților.

Într-o societate dinamică, precum este cea actuală, o atitudine care ne poate menține competitivă este învățarea continuă. Codul Educației al Republicii Moldova prevede promovarea învățării pe tot parcursul vieții, ceea ce înseamnă că studierea limbii engleze pentru studenții specialităților economice este o prioritate profesională (7). Deci, să nu așteptăm ca **roadele cunoștințelor** să cadă de la sine, dar să manifestăm curaj, perseverență și spirit de inovație în dobândirea lor.

Bibliografie:

1. Brieger, Nick. *The York Associates Teaching Business English Handbook*. New York: Ed. York Associates, 1997, 192 p.
2. Dudley-Evans, Tony. *Developments in ESP. A multi-disciplinary approach*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998, 301 p.
3. Wagner, Tony. *Formarea inovațiilor. Cum să crești tineri care vor schimba lumea de mâine*. București, Editura Trei, 2014, 90 p.
4. Mureșan, Doina. *E-learningul. Calea viitorului*. București 12-13 aprilie, 2007.
5. Bourdieu, P. *Despre televiziune*. București, Editura Meridiane, 1998, p. 22.
6. Cerghit, I. *Metode de învățământ*. Ed. a III-a. București, Editura Didactică și Pedagogică, 1997.
7. Codul Educației al Republicii Moldova. Publicat: 24.10.2014 în Monitorul Oficial Nr. 319-324, art. Nr.: 634. Data intrării în vigoare: 23.11.2014.

СВОЕОБРАЗИЕ СТРУКТУРЫ ОБРАЗА-ПЕРСОНАЖА В РОМАНАХ Л. Н. ТОЛСТОГО И Ф. М. ДОСТОЕВСКОГО

Татьяна ЛУПАШКУ, студентка, Филологический факультет,
Бэлъцкий Государственный Университет имени Алеку Руссо
Научный руководитель: **Татьяна СУЗАНСКАЯ**, доктор, конференциар

Rezumat: În prezentul articol, autorul compară specificul structurării imaginii artistice a personajelor din romanele lui F. Dostoievski «Crimă și pedeapsă» și L. Tolstoi «Învierea». Dostoievski își creează imaginile artistice pe bază duplicității,

ambivalenței, polifoniei, dar Tolstoi, în linii mari, utilizează «fluxul conștiinței», insistând pe detalii artistice și pe portretul personajului. Ceea ce este comun la ambii autori este planul artistic simbolic al detaliilor.

Cuvinte-cheie: *fluxul conștiinței, ambivalență, duplicitate, polifonie, simbol, portret.*

Образ-персонаж мы понимаем в широком смысле слова – это литературный герой, человек, изображаемый писателем. Как известно, в узком смысле это любое слово произведения, так называемый слово-образ.

Наличие связей между творчеством Ф. Достоевского и Л. Толстого давно установлено. Их произведения тесно связаны с нравственными исканиями человечества, с исследованием внутреннего мира человека, они писали о совести, справедливости, человеческом достоинстве, смысле жизни, путях воскресения человека. При наличии общих мировоззренческих черт их творческие манеры, поэтика, стиль различны. Особый интерес вызывает то, как авторы описывают, создают и, если можно так выразиться, «структурируют» своих героев.

Методологической основой нашего исследования стала работа литературоведа Лидии Гинзбург, которая утверждает, что художественный образ-персонаж литературного произведения строится, «структурируется» на основе а) описания внешности героя, б) его поведения, в) особенностей речи и г) тех сведений о герое, которые дает автор или другие герои.

Для анализа особенностей структуры образов-персонажей Ф. М. Достоевского и Л. Н. Толстого мы выбрали романы «Преступление и наказание» и «Воскресение».

1. Портрет. Для начала следует отметить, что в понятие «портрет» входит не только наружное описание героя, но и описательные признаки его поведения. Портретное описание героя должно передать читателю его внутреннее состояние. Описание внешности героев Достоевского отличается острой изменчивостью, неустойчивостью и болезненной противоречивостью. Его героям присуща разноречивая, неоднозначная трактовка, а также в героях сосуществуют разные, часто конфликтующие между собой мироощущения. Герой интересует Достоевского не как явление действительности, а как особая точка героя на мир и на самого себя. Автор изображает не «бедного чиновника», а самосознание этого бедного чиновника. Например, мы видим не портрет Мармеладова а, скорее, воспринимаем через описание внешности его самосознание. Портретное описание у Достоевского сложное и многосоставное. Это подтверждается характеристикой романов Достоевского, данной литературоведом М. М. Бахтиным: он вводит термины «полифония» и «полифонический роман» [1. стр. 7].

Русская пословица гласит, что глаза – зеркало души, и в них отражаются все эмоции и мысли человека. Ф. Достоевский уделял описанию глаз особенное внимание. В его произведениях глаза персонажа играют важнейшую роль, по глазам можно раскрыть тайну героя. Например, глаза Раскольникова. Сначала читатель видит прекрасные темные глаза, затем, по мере развития действия и накала его душевных терзаний они становятся воспаленными, лихорадочно-блестящими, а в конце читатель видит в его глазах слезы счастья. Старуха-

процентщица обладала «вострыми и злыми глазками». У Мармеладова «крошечные, как щелочки, но одушевлённые, красноватые глазки». Вот описание Сони Мармеладовой: «хорошенькая блондинка, с замечательными голубыми глазами»; «голубые глаза ее были такие ясные». У Дуни Раскольниковой глаза «почти черные, сверкающие, гордые и в то же время иногда, минутами, необыкновенно добрые».

Портрет у Л. Н. Толстого полнее и объёмнее, чем у Ф. Достоевского. Описывая своих героев, Л. Толстой представляет отдельные штрихи и детали, которые словно «разбрасывает» по всем страницам романа и которые в процессе чтения собираются в единую картину. Описывая эволюцию персонажа, Л. Толстой вводит новые детали их внешности. В отличие от Достоевского, глазам героев Толстой отдельно не уделяет особого внимания, в большей степени он придает значение целостному описанию героя. Примером может служить описание Дмитрия Нехлюдова и Катюши Масловой в романе «Воскресение». Толстой подобрал редкое в своей простоте и красоте сравнение глаз Кати Масловой с черной, мокрой смородиной: «черные, как мокрая смородина, глаза». А вот глаза Дмитрия Нехлюдова Толстой не описывает, зато много подробностей избирает для обрисовки его физического состояния: ногти, гладкие белые ноги, тело, обложившееся жиром и т.п. В этом описании личности нет, духовной жизни тоже нет.

Некоторые персонажи «Преступления и наказания» похожи друг на друга: они плохо одеты, у них болезненный вид, бледная кожа, излишняя худоба. В описании внешности преобладают темные оттенки. Лица нездоровые, у всех бледно-зелёная или тёмно-желтая кожа. У Л. Толстого герои описаны иначе, его персонажи красочны, полнокровны и яркие. Мы не видим на лицах героев Толстого той нервной измученности, какая наблюдается у героев Достоевского.

2. Поведение. Лидия Гинзбург утверждала, что поведение персонажа – это не только поступки, действия, но и любое участие в сюжетном движении, вовлеченности в совершающиеся события и даже любая смена душевных состояний [2, стр. 90].

С Раскольниковым читатель знакомится когда тот в состоянии крайней бедности бросил университет, он измучен, но мысль о насилии вызывает у него глубокое отвращение. Главное в поведении Раскольникова то, что он всё-таки совершил убийство. Идея убийства старухи-процентщицы проникла глубоко в его подсознание и он решается на этот безумный шаг. Он пережил глубочайшее потрясение и это оставило глубокий след в его душе, мы видим Раскольникова с помутнённым рассудком, у него горячка, появились мысли о самоубийстве, он растерян, болеет, бредит. У него не хватает смелости сознаться в содеянном (как советует Соня – на перекрёстке) и он идёт в контору к Порфирию Петровичу. На каторге читатели видят Раскольникова обессиленным, больным, он ни с кем не общается и не принимает того, что его «идея» была ошибкой. Но в самом конце любовь к Соне воскрешает его, и перед нами появляется Раскольников, готовый к обновлению.

На протяжении всего романа Соня показана доброй, способной жертвовать собой, благородной и самоотверженной девушкой. Её самопожертвование не знает границ, ради семьи она переступает через себя и идёт на панель. Она принимает на себя все заботы о младших детях. После того, как её отца и мачехи не стало, а дети попали в приют, Соня становится более решительной в своем поведении. Она отправляется на каторгу вместе с Раскольниковым. Заключенные любят её, она всегда добра и вежлива с ними, пишет письма от них их родным. Каторжники уважали её, и даже при встрече снимали шапки.

В поведении лучших героев Толстого наблюдается существенная эволюция, связанная с поиском смысла жизни. Это относится и к главным героям романа «Воскресение»: Дмитрию Нехлюдову и Кате Масловой.

По закону обратной (не линейной или нарушенной) хронологии романа, читатель сначала знакомится с повзрослевшим Дмитрием в зале суда, где он предстает не в лучшем свете. Молодой Дмитрий описан положительно: читатель видит его самоотверженным, мечтающим сделать счастливыми всех людей. Его интересует духовный рост и внутреннее содержание человека. Такое мировоззрение Нехлюдова не принимается его окружением, а когда он отдает землю крестьянам, то и вовсе становится предметом для насмешек и укора. В конце концов Нехлюдов перестает бороться с мнением окружающих. Именно в этот период и происходит встреча с Катей Масловой. Момент, когда перед отъездом он суёт ей стуроблёвую бумажку, является началом его духовной смерти.

Л. Н. Толстой показывает читателю, как под влиянием общества меняется человек. В процессе инволюции (процесс, противоположный эволюции) и деградации из светлого юноши Дмитрий превращается в эгоиста, живущего лишь ради удовлетворения своих желаний. Его духовная смерть связана с отказом от самого себя, от своих убеждений, от чувства совести и стыда.

При решающей (поворотной) встрече Дмитрия с Катей в зале суда мы видим Дмитрия испуганным, в его душе борется страх перед возможным позором и стыд за свое прошлое. Однако эта встреча пробуждает в нём чувство глубокого раскаяния. Всё доброе в нём одерживает верх, и он старается искупить все свои грехи. "Он уже чувствовал всю жестокость, подлость, низость не только этого своего проступка, но всей своей праздной, развратной, жестокой и самодовольной жизни..." Нехлюдов старается помочь Кате, исправить грех молодости. Он предлагает Кате выйти за него замуж, и даже едет за ней в Сибирь. По пути и в Сибири он много общается с простыми людьми, понимает всю сложность их жизни и начинает критически относиться к людям своего круга, он многое переосмысливает.

Катюша Маслова в начале романа предстает перед нами юной девушкой, полной веры в хорошее и доброе. Она доверчива, жизнерадостна, преисполнена светлых и чистых мыслей. После того, как Дмитрий соблазнил и бросил её, она оказывается на дне общества, где познаёт все горести и трудности жизни. Со временем её характер стал жёстче, она решительно отказывается принять помощь Нехлюдова: "Ты мной в этой жизни услаждался, мной же хо-

чешь и на том свете спастись!» На каторге она вышла замуж за Симонсона. Даже самые страшные испытания, пережитые Масловой, не отняли у нее способности радоваться жизни, жалеть и любить людей. Она так и осталась доброжелательной и бескорыстной. Она никогда не просила у Нехлюдова чего-то для себя, она всегда просила за других. То светлое, оставшееся в ней, помогает ей воскреснуть, возродиться к новой жизни.

3. Речь. Анализируя речевые особенности героев Достоевского, мы отталивается от тезиса Бахтина о полифонии «Особенностью его образа-персонажа является множественность самостоятельных, неслиянных голосов и сознаний. Сохраняя свою неслиянность, в герое сочетаются множество сознаний с их мирами» [1. стр. 66]. Создавая персонаж, Ф. Достоевский не ищет выразительных слов, а ищет независимые от автора слова, которые выражают характер героя [2. стр. 33]. В романах Достоевского множество диалогов, речь персонажей индивидуализирована и выразительна. Яркой особенностью являются внутренние монологи героев. В «Преступлении и наказании» первый внутренний монолог Раскольникова дан в самом начале произведения, на второй день. Монолог Раскольникова можно назвать диалогизированным, так как в нем происходит некий спор голосов. Во внутреннем монологе отразились речи и других героев романа, они вошли в монолог со своими «правдами». В начале Раскольников воссоздает в своем сознании слова Дуни и матери, читатели даже улавливают голос Сони и голос Мармеладова. Все слова монолога Раскольникова двуголосые, и за каждым словом скрывается спор голосов. Такой диалог проник внутрь каждого слова, вызывая в нём борьбу и перебои и образуя так называемый микродиалог.

Внутренняя речь героев Толстого представлена в форме «потока сознания». В «Словаре культуры XX века» В. Руднев определяет поток сознания как «стиль, претендующий на непосредственное воспроизведение ментальной жизни сознания посредством сцепления ассоциаций, нелинейности, оборванности синтаксиса. Уильям Джеймс считал, что сознание подобно ручью, в котором мысли ощущения, переживания, ассоциации постоянно перебивают друг друга и причудливо переплетаются подобно тому, как это происходит в сновидении.

Приведем пример «потока сознания» Нехлюдова. При его встрече с Катюшей в зале суда в его голове мелькают мысли о прошлом, которые переплетаются с настоящим и в конечном итоге вызывают у Нехлюдова страх. Он боится разоблачения своего поступка. «Узнала!» – подумал он. И Нехлюдов как бы сжался, ожидая удара. Но она не узнала. Она спокойно вздохнула и опять стала смотреть на председателя. Нехлюдов вздохнул тоже. «Ах, скорее бы», – думал он.». Этот прием Толстой использует и позже, в момент, когда Нехлюдов размышляет о своем поступке, ему стыдно, совестно, у него странные для этой ситуации мысли о птице, которую нужно добить во время охоты. Затем он сравнивает себя со щенком, которого отчитывает хозяин. Все его мысли не собраны, одна перебивает другую.

Выводы: Подводя итоги, отметим, что Ф. Достоевский и Л. Толстой по-своему «структурируют» и раскрывают своих персонажей. Для Досто-

евского присущи такие способы построения образа-персонажа, как разноречивая трактовка и изображение самосознания героя. Его романы полифонические, в голосах героев слышны слова других героев. Л. Н. Толстой, описывая своих героев, придерживается следующих принципов: во-первых, образы героев создаются с помощью отдельных деталей внешности и окружения персонажа. Во-вторых, используя «поток сознания» Л. Толстой демонстрирует становление и развитие героя.

Библиография:

1. БАХТИН, Михаил. *Проблемы поэтики Достоевского*. М. Советский писатель. 1963. 364 с.
2. БЕЛОВ, Сергей. *Роман Ф. Достоевского «Преступление и наказание»*. Ленинград. Просвещение. 1979. 239 с.
3. Гинзбург, Лидия. *О литературном герое*. Ленинград. Советский писатель. 1979. 224 с.
4. ЖДАНОВ, Владимир. *Творческая история романа Л. Н. Толстого «Воскресение»*. М.: Советский писатель. 1960. 449 с.
5. КУЗИНА, Лия; ТЮНЬКИН, Константин. «Воскресение» Л. Н. Толстого. М., Художественная литература. 1978. 118 с.
6. ЛОМУНОВ, Константин. *Над страницами «Воскресения»*. М. Современник. 1978. 380 с.

ГОГОЛЬ И БУЛГАКОВ: ПОЭТИКА ФИНАЛОВ ДВУХ ВЕЛИКИХ РОМАНОВ

Екатерина МОСКАЛЮК, студентка, Филологический факультет,
Бэльский Государственный Университет имени Алеку Руссо

Научный руководитель: **Татьяна СУЗАНСКАЯ**, доктор, конференциар

Rezumat: În această lucrare autorul compară particularitățile artistice ale secvențelor finale din două romane: «Suflete moarte» de N. Gogol și «Maestrul și Margareta» de M. Bulgakov, aderă despre continuitatea tradiției literare. Baza metodologică a lucrării este conceptul lui Y.M. Lotman «punctul de vedere al autorului». Ambii scriitori reprezintă evenimentele de pe pământ contemplându-le de la înălțime: Gogol exprimă ideea de speranță pentru viitorul patriei, Bulgakov evocă ideea unei recompense de pace eternă pentru Maestrul. Finalurile celor două opere întruchipează ideile de triumf al binelui asupra răului, virtuților asupra viciilor, milei asupra cruzimii.

Cuvinte-cheie: continuitate, lumi artistice, realism fantastic, imagine, motiv, tip comic, punctul de vedere al autorului.

Гоголь-мыслитель, Гоголь-философ, Гоголь-мастер художественного слова сыграл немаловажную роль в формировании и эволюции Булгакова как творца. В письмах Булгаков называет Гоголя «хорошо знакомым человеком» и «великим учителем». С первого взгляда можно заметить множество общих элементов в поэтике и стилистике, художественном методе, художественной детализации, системе образов и т.д. обоих классиков.

Исследуя поэму Гоголя «Мертвые души» и роман Булгакова «Мастер и Маргарита», мы обратились к поэтике финалов указанных произведений. Некоторые ученые полагают, что роман Булгакова может быть рассмотрен как продолжение «Мертвых душ». Он подобно гоголевской поэме изображает галерею комических типов не только России, но и всего человечества. Мастерски используя гротеск оба художника показывают человеческие пороки, пошлость и низость жизни. Воланд сравнивает с Чичиковым, который занимается поиском мертвых душ по всей округе. Кроме того именно с этими героями связан нравственный апогей двух великих произведений – продажа души дьяволу.

Финал романа Булгакова – это последняя глава, которая называется «Прощение и вечный приют» и эпилог, в котором писатель завершает рассказ о своих героях. Автор изображает завершение пути художника, его перерождение и переосмысление прежних принципов жизни и отказ от творчества. Награда Мастеру – покой. Многие литературоведы отмечают, что автор сделал финал романа двусмысленным. С одной стороны, финал кажется трагичным: Мастер полон отчаяния, не может найти поддержки в людях, его не принимает общество и в итоге, он умирает. Маргарита следует за ним, так как не может жить без своего возлюбленного с его добрым сердцем, талантом, умом, способностью к состраданию. Воланд, устроивший Мастеру вечный приют и вечный покой, а ранее предлагавший *«дописать роман»*, говорит: *«Всё будет правильно, на этом построен мир»* [1, стр. 369]. Мастер перестал быть Мастером, но не перестал быть человеком с высокими жизненными принципами.

С другой стороны, финал кажется приземленным. Мастер получает то, чего он хотел после травли, устроенной МАССОЛИТОм, он обретает обычное успокоение, Маргарита остается с Мастером даже в загробной жизни, Берлиоз уходит в небытие, Понтий Пилат обречен на муки бессмертия и бессонницы на долгие столетия...

Анализируя финал поэмы Н.В.Гоголя «Мертвые души», мы замечаем, что именно в последней главе поэмы становятся ясны причины формирования Чичикова-предпринимателя. Читатель узнает историю жизни главного героя, его планы и помыслы, автор дает его характеристику: *«Чичиков был самый благопристойный человек какой когда-либо существовал в свете», «в душе всегда сохранял чистоту», «полный хозяин»*. Однако наряду с этим автор утверждает и обратное: *«Очень сомнительно, чтобы избранный нами герой понравился читателям. Дамам он не понравится, это можно сказать утвердительно, ибо дамы требуют, чтоб герой был решительное совершенство, и если какое-нибудь душевное или телесное пятнышко, тогда беда!»* [4, стр. 591].

Н.В. Гоголь изображает в своем герое тип такого предпринимателя, который добивается успеха жульничеством и пренебрежением моралью. Давая такую определенную характеристику своему герою, Гоголь при этом словно вступает в диалог с читателем: *«Итак, вот весь налицо герой наш... Кто же он относительно качеств нравственных? Подлец? Почему же подлец? Теперь у нас подлецов не бывает, есть люди благонамеренные, приятные... Справедливее*

всего назвать его: хозяин, приобретатель... А кто из вас не гласно, а в тишине, один, углубит внутрь собственной души сей тяжелый запрос: "А нет ли и во мне какой-нибудь части Чичикова?" Да как бы не так!» [4, стр. 608-612].

Совершенно иные герои и события выступают на первый план в финале романа Булгакова. Необходимо отметить, что в последней главе романа «Мастер и Маргарита» слова «свобода» и «бездна» символичны и играют значимую роль: «Так говорила Маргарита, идя с мастером по направлению к вечному их дому, и мастеру казалось, что слова Маргариты струятся так же, как струился и шептал оставленный позади ручей, и память мастера, беспокойная, исколотая иглами память стала потухать. Кто-то отпустил на свободу мастера, как сам он только что отпустил им созданного героя. Этот герой ушел в бездну, ушел безвозвратно, прощенный в ночь на воскресенье сын короля-звездочета, жестокий пятый прокуратор Иудеи, всадник Понтий Пилат» [1, стр. 371].

Литературовед А.З. Вулис, рассматривая финал «Мастера и Маргариты», опирается на «опорно-смысловые единицы» романа – доминирующие слова, которые во многом определяют его смысловое и эмоциональное содержание. Он отмечает, что связь слова *свобода* и финала билатеральная, а термин *покой* понимается как единственная награда, предназначенная Мастеру в финале. М. Булгаков пишет: «Он не заслужил света, он заслужил покой» [1, стр. 349]. «Преступление» Мастера связано с его романом, написав его, он сжигает свой труд, а значит предает, отказывается, опускает руки перед теми, кто не имел права называться писателем, критиковать художника и его творчество. Таким образом покой можно рассматривать в двустороннем аспекте:

1. Покой как зло для героя (Мастер сжигает свой роман, будучи деморализованным, а ведь он в ответе за свое творение, за свое детище).
2. Покой – воздаяние, освобождение от земных мук и страданий. Воланд зовет возлюбленных в новый гармоничный мир.

А. Вулис считает, что покой в романе понимается «в духе романтической поэзии, как состояние некоего летаргического сна-бытия» и проводит параллель с покоем лирического героя лермонтовского стихотворения «Выхожу один я на дорогу...» [2, стр. 179-200]:

Я хочу свободы и покоя...

Чтоб всю ночь, весь день мой слух лелея,

Про любовь мне сладкий голос пел,

Надо мной, чтоб вечно зеленея,

Темный дуб склонялся и шумел.

Однако есть и сторонники того, что концепт «покой» не несет в себе такой коннотации, они рассматривают его как художественный образ в ряду всех остальных образов. В частности, Г.А. Лесскис отмечает: «Представление о «покое» в христианстве давно связано с представлением о смерти (вспомним «Упокой, Господи, душу...»; «Со святыми упокой...»; у Пушкина: «В сиянии и в радостном покое, // У трона вечного Творца...»). Перед нами художествен-

ный образ, а не философская теза, и «покой» здесь понимается как неполнота посмертного бытия души – и более ничего» [5, стр. 381].

В самом конце завершающей главы романа, исходя из слов автора-повествователя о своем персонаже («Кто-то отпустил на свободу мастера, как сам он только что отпустил им созданного героя. Этот герой ушел в бездну, ушел безвозвратно...»), можно выделить опорно-смысловую единицу-концепт «свобода», которая в логическом и эмоциональном плане уступает слову «потухать» («память стала потухать», «потухло сломанное солнце», «свечи уже горят, а скоро они потухнут»). Мотив «потухания/угасания» в русской и мировой литературе трактуется как мотив смерти, окончания, а его частые повторы наводят на финальную завершенность не только романа, но и земной жизни героев. «Память стала потухать» следовательно, «потухает» и творческий покой Мастера.

Ключевыми образами в финальной главе булгаковского романа являются образы свободы и бездны. Представление о свободе исследователи связывают не только с покоем (ср., например, у Лермонтова: «Я ищу свободы и покоя»), но и с бездной – чем-то неведомым и безграничным, т.е. с пространством, куда герой должен отправиться.

Совершенно иное представление о покое у гоголевского Чичикова. Он видел свой покой в материальном благополучии. Богатство, зажиточность – вот что может вывести его из погони за копеечкой, и только тогда он почувствует свой покой. Как видим, эти персонажи несопоставимы в личностном плане, у Чичикова слишком низкие цели. Сравнение своей судьбы с «баркой среди свирепых волн» наводит на мысль, что Чичиков не в силах обрести свое равновесие, свой жизненный баланс, свой покой на земле. Его идеал – приобретение, это та жизненная страсть, которая движет им с самого детства. По определению В. Белинского, он – «гений приобретательства», который не довольствуется «четверчками» и «полтиничками», как какая-нибудь Коробочка, а стремится к тому, чтобы сразу разбогатеть и стать «миллионщиком».

Образ дороги в поэме символичен. Дорога – это и связующее звено от поместья к поместью, и стремление героя к осуществлению своей аферы. Поэма начинается и заканчивается описанием дороги, и это не случайно. Запутанная, находящаяся в глуши, никуда не ведущая путника дорога – это символ обманного пути, неправильных идеалов, которым следует Чичиков. За этим образом скрывается движение, а значит и сама жизнь, а для Гоголя человек, лишенный движения, морального роста, остается мертвым, «нравственным калекой». Главный герой то и дело передвигается в своей бричке с места на место, испытывает удовольствие от быстрой езды («И какой же русский не любит быстрой езды?») [4, стр. 613]. Однако это не делает его внутренне живым человеком, не придает ему жизни, а все потому, что его духовное развитие остановилось еще в детстве, по наставлению отца «Все сделаешь и все прошибешь на свете копейкой!» [4, стр. 593].

Дорога, по которой едет Чичиков, превращается в дорогу жизненного пути героя, она такая же непонятная и неведомо куда ведущая. Не зря, спросив у Коробочки как доехать до большой дороги, он получает непростой ответ: *«Рассказать-то мудрено, поворотов много»* [4, стр.437]. Поворот трактуется как образ неправильного пути, неправильной жизни, которую ведет главный персонаж. Автор же является проводником, проповедующим «любовь враждебным словом отрицания», который выведет своего героя на истинный путь.

Сопоставляя избранные для анализа произведения, следует отметить, что М. Булгаков, как преемник Н.Гоголя, также обращается к образу дороги. Как отмечают исследователи, дорога представлена у Гоголя в двух аспектах – реальном (горизонтальный, земной) и волшебном (устремленный ввысь, вертикальный). Российский ученый Н.К. Гаврюшин утверждает, что *«вертикальный путь доступен лишь тем персонажам, которые связаны с чертом, или же самому черту»*, а *«горизонтальная дорога может переходить в вертикальную или проходить в волшебном пространстве»*. В романе Булгакова «вертикальный путь» является не только мерой людской морали, нравственности, но и «коридором в бессмертие» [3, стр. 25-35].

Путь героев Булгакова в Вечность предопределен тем, что Мастеру и Маргарите на Земле и в Москве, где господствует МАССОЛИТ, нет места, они не в силах выдержать травлю. Трагедия героя заключается в том, что он пытался найти признание в обществе, где его творчество было чуждо, где главенствовало лицемерие, ложь и трусость. И потому, что Мастер перестал быть Мастером (Творцом), он оставляет свое дело (*«Роман мне ненавистен»*, – говорит герой). Его дорога – это дорога к Покою, к Вечности. Дорога Пилата – это дорога к Иешуа, освещенная лунным светом, где Пилат говорит с Иешуа о том, что *«ведь казни не было, скажи, не было?»* (а казнь-то была!). Воланд указывает возлюбленным дорогу к покою: *«Там ждет уже вас дом и старый слуга, свечи уже горят, а скоро они потухнут, потому что вы немедленно встретите рассвет. По этой дороге, мастер, по этой»* [1, стр. 370].

Широко известно в литературоведении такое понятие Ю.М. Лотмана, как «точка зрения автора» [6, стр. 252]. Оно аналогично понятию ракурса в живописи и кино и раскрывается как отношение системы к своему субъекту. Именно оно определило методологию нашего небольшого исследования.

Рассказ о приключениях Чичикова прерывается лирическими отступлениями, где автор высказывает свой взгляд на описываемые происшествия. И чем дальше, тем яснее выступает лицо автора, озирающего *«всю громадно несущуюся жизнь сквозь видный миру смех и незримые, неведомые ему слезы»* [4, стр. 507]. Лирические отступления полны глубокой гражданской и патристической скорби. Автор видит Россию из своего «чуждого, прекрасного далека» во всей ее «бедности», «разбросанности» и «неприятности», и ему кажется, что она ждет от него какого-то решающего слова. *«Русь! Чего же ты хочешь от меня?»* – спрашивает он. – *«Какая непостижимая связь таится между нами? Что глядишь ты так, и зачем все, что ни есть в тебе, обратило на меня»*

полные ожидания очи?..» [4, стр. 589]. В глубине общей картины России – то в размышлениях Чичикова над списком беглых, то в авторских отступлениях – вырисовывается народная Россия, полная удали и отваги, с «замашистым» словом и «замашистой» волей. И когда Гоголь мечтает о «богатыре», который воплотит в себе «несметное богатство» русского духа, то, несомненно имеет в виду «богатыря», вышедшего из народной массы или, во всяком случае, тесно связанного с ней. *«Что пророчит сей необъятный простор? – говорит он, обращаясь к России. – Здесь ли, в тебе ли не родиться беспредельной мысли, когда ты сама без конца? Здесь ли не быть богатырю, когда есть место, где развернуться и пройти ему?»* [4, стр. 589].

Восторженная вера в русский народ звучит в заключении поэмы – в поэтическом сравнении России с мчащейся неудержимо вдаль *«бойкой, необгонимой птицей-тройкой»*, под которой *«дымом дымится дорога, гремят мосты, все отстает и остается позади»*. Очевидно безмерное авторское признание в любви к своей Родине, восторженное восхищение и необъятное чувство гордости: *«Русь, куда ж несешься ты? дай ответ. Не дает ответа»*. Гоголь видит надежду в образе «Руси-тройки», верит в возрождение родины [4, стр. 613-614].

Выводы. В произведениях М. Булгакова проявились явные черты гоголевского наследия. В финалах исследуемых произведений представлены философско-эстетические символы, несущие в себе мощную смысловую нагрузку – это *«огромное зарево пожара»*, *«гул тревожного набата»*, *«потухание солнца, свеч, памяти Мастера»*, *«птица-тройка»* и т.д. К числу общих признаков, встречающихся у обоих писателей, можно отнести и художественную трактовку событий, происходящих с персонажами. Это непрерывная смена психологического и фантастического в «Мастере и Маргарите» соответствует нормам художественного реализма Гоголя. Оба писателя высмеивают человеческие пороки, показывают низость и пошлость, лживое устройство общества. Критическая мысль обоих авторов озаряет описываемые события и предстает в их речи, то иронической и насмешливой, то серьезной и лирической. Оба автора смотрят на землю сверху, «из прекрасного далека», их обоих шокирует происходящее на Земле, поражает нежелание людей изменить что-либо в себе и вокруг. И у Гоголя, и у Булгакова происходящее равнозначно аду. Они видят мир далеко не идеальным, но и небезнадежным. Поднявшись с Русью-тройкой над землёю, перед которой сторонятся другие народы и государства, Гоголь устремляется к Надежде. Булгаков же вместе с кавалькадой Воланда наблюдает пожар Москвы и устремляется к Вечности и Покою (творчества у Мастера больше не будет), Милосердию (Иешуа прощает Пилата, который мучился 2000 лет). Взгляд писателей сверху помогает читателю оценить и осмыслить происходящее в каждом из произведений, однако Гоголь близок к надежде на светлое будущее, а Булгаков высказывает простую истину о вечности творчества, о том, что настоящее искусство нельзя уничтожить. Таким образом, финалы обоих произведений наводят на мысль о лучшем, о торжестве светлого над темным, добра над злом, надежды над отчаянием и, наконец, справедливости над всем миром.

Библиография:

1. БУЛГАКОВ, Михаил. *Избранное: роман «Мастер и Маргарита» и рассказы*. М.: Художественная Литература. 1988. 480 с.
2. ВУЛИС, Абрам. *Роман М.А. Булгакова «Мастер и Маргарита»*. М.: Художественная Литература. 1991. 224 с.
3. ГАВРЮШИН, Николай. *Нравственный идеал и литургическая символика в романе М. Булгакова «Мастер и Маргарита» // Творчество Михаила Булгакова: исследования, материалы, библиография*. Книга 3. СПб., 1995. - С. 25-35.
4. ГОГОЛЬ, Николай. *Избранные произведения*. М.: Государственное издательство детской литературы Министерства Просвещения РСФСР. 1963. 785 с.
5. ЛЕССКИС, Георгий. *Триптих М. А. Булгакова о русской революции: «Белая гвардия», «Записки покойника», «Мастер и Маргарита»*. Комментарии. – М.: ОГИ, 1999. 427 с.
6. ЛОТМАН, Юрий. *Об искусстве*. М.: Искусство-СПБ. 2005. 752 с.

ПОСТ-НЕО-АКМЕИЗМ В ТВОРЧЕСТВЕ М. ЩЕРБАКОВА

Павел ПОЛИЩУК, студент, Филологический факультет,
Бэльский Государственный Университет имени Алеку Руссо
Научный руководитель: **Владимир БРАЖУК**, доктор, конференциар

Rezumat: *În articol este prezentată o cercetare a liricii cu un stil unic al poetului rus, autorul și interpretul cântecelor Mihail Șerbacov. Se analizează tema metodologiei artistice, utilizată de către poet și se propune un termen nou pentru definirea datei metodologiei – «postneoacmeism». Esența acestui termen caracterizează specificul poeziei lui Mihail Șerbacov și se desfășoară prin analiza curenților literari «acmeism», «neoacmeism», «postmodernism», cât și prin analiza cântecelor și poeziilor poetului.*

Cuvinte-cheie: *acmeism, postneoacmeism, postmodernism, poezie, bard.*

"Нет ничего, кроме текста" не значит,
что все означаемое не существует и заключено в книге.
(Жак Деррида – эпилог к *Limited Inc, trans*)

1. МЩ

«Усевшись, я бодро достал из кармана диктофон и... сразу же его выключил», [5] – эта фраза принадлежит первому журналисту, которому удалось побеседовать с Михаилом Щербаковым. «Михаил не только отказался разговаривать при включенном диктофоне, но и потребовал, чтобы в его интервью не было ни одной прямой речи» [5]. Роман Гуревич соблюл эти условия, и 16 мая 1996 года в иерусалимской газете «Вести» вышла статья под названием "Необычное интервью в Абу-Торе", в которой «пересказ услышанного был втиснут в прокрустово ложе косвенной речи» [5]. Прошло более 10-ти лет, но отношение М. Щербакова к прессе не изменилось. Он не дает интервью, не появляется на телеэкране или в радио эфире. О его личной жизни известно крайне мало.

М. Щербаков родился 27 марта 1963 года в Обнинске Калужской области. Начал писать песни, когда учился в восьмом классе, первые магнитофонные

записи были сделаны им в 17 лет. Стал популярным именно благодаря аудиокассетам, которые слушали и переписывали. Песни М. Щербакова исполняли на различных конкурсах, автор же оставался в тени: не выступал с концертами, не участвовал в фестивалях, не вступал ни в какие творческие объединения. Первые вышел на сцену лишь в 1988 году, уже обладая значительным числом поклонников. В том же году он окончил филологический факультет МГУ. Сейчас живет в Москве. Иной работы, кроме сочинительства, и иных источников дохода, кроме концертов и продажи дисков, кассет и сборников, у него нет. От общения с почитателями уклоняется. Всего им написано около 400 песен, выпущено более 20 дисков.

Кроме публикаций в нотных изданиях, тексты М. Щербакова можно встретить в толстых литературных журналах таких, как «Знамя», «Октябрь»; в антологиях «Современные русские поэты: Антология» 2006, «Авторская песня: Антология» 2004; а также в отдельных сборниках «Нет и не было яда», «Другая жизнь» и др.

Мы начнем обзор отзывов о творчестве М. Щербакова с мнений его коллег по цеху, «поэтов с гитарой». Несмотря на то, что данный автор называет жанр, в котором он работает, просто **песней**, без каких-либо определений, у него есть любимые барды. «Поющие поэты» также чувствуют связь с этим автором.

Булат Окуджава в интервью Дмитрию Быкову, которое опубликовано в газете «Беер-Шева Клуб», 1997 года, поделился: «Я одно время думал, что жанр (авторской песни) исчерпан, пока не услышал Михаила Щербакова. Вернее, это уже несколько другой жанр. Но все надежды я сейчас связываю с ним...» [11].

14 марта 2003 года в Санкт-Петербурге в кратком вступительном слове перед концертом Юлий Ким сказал: «Конечно, и у меня есть своя воображаемая золотая полка русской поэзии, и на этой полке, наряду с такими именами, как Иосиф Бродский и Давид Самойлов, для меня, несомненно, располагается имя Михаила Щербакова» [8].

Впрочем, не все барды высказываются о данном авторе положительно, его обвиняют в измене традициям КСП (Клуб Самодеятельной Песни); Борис Жуков, журналист, автор многочисленных работ по авторской песне отмечает: «Пользуясь известными словами Бродского, можно сказать, что оппоненты Щербакова "берут тоном выше": главные их претензии – "холодность", "бесчеловечность", "иммориализм", "элитарность" и т.п.» [6].

Большое внимание к творчеству М.Щербакова проявляют критики и поэты. Д. Быков в статье «Белый ящер с белого берега» пишет: «Лев Лосев заметил как-то, что Щербаков считался бы одним из самых больших русских поэтов современности, если бы не писал музыки; возможно, это и так – по части виртуозности и изобретательности у него соперников нет» [2].

В 2008 году ОГИ (Объединённое Гуманитарное Издательство) выпустило книгу под названием «МКЩ», она состоит из статей посвященных творчеству М. Щербакова и является первой книгой *об* этом авторе.

Дмитрий Сухарев – учёный-биолог, поэт, бард, один из зачинателей авторской песни на биофаке МГУ – решил «собрать объективную антологию

русской поэзии двадцатого столетия». Для этого он попросил экспертов (в экспертную группу вошли наиболее заметные поэты-современники такие, как Лев Лосев, Эдуард Асадов, Алексей Цветков) назвать по 12 любимых стихотворений 20 века. Песни М. Щербакова входят в число произведений, названных экспертами. Д. Сухарев отмечает, что автор, занявший 3 позиции (а текстов М. Щербакова было названо вдвое больше), попадает в категорию тех, чьи стихи должны быть в антологии в первую очередь.

Песня М. Щербакова «Русалка, цыганка, цикада» входит в список «100 лучших поэтических произведений на русском языке по версии Дмитрия Быкова», опубликованный на сайте лектория «Прямая речь». На другом Интернет-ресурсе «Современная русская литература с Вячеславом Курицыным» есть запись «Ответы 110 экспертов», в которой различные авторы называют по «10 лучших поэтов», в этом списке трижды встречается имя Михаила Щербакова, в том числе, его называет и сам В. Курицын.

Даже противники М.Щербакова, которые говорят, что его стихи – это скорее филология или математика, чем поэзия, признают колоссальную эрудицию этого автора и высокое техническое качество его текстов. Доклады о творчестве М. Щербакова звучат на международных конференциях, о нем упоминают в энциклопедиях и учебниках, по его творчеству пишут дипломные работы и работы в рамках курсов Литературного института, проводятся социологические исследования и круглые столы. При анализе произведений М. Щербакова, он предстает, прежде всего, как автор текстов, то есть именно литературная составляющая его творчества привлекает самое большое внимание.

2. МЩ и Акмеизм

«На смену символизма идет новое направление, как бы оно ни называлось, акмеизм ли (от слова акме – высшая степень чего-либо, цвет, цветущая пора), или адамизм (мужественно-твердый и ясный взгляд на жизнь), – во всяком случае, требующее большего равновесия сил и более точного знания отношений между субъектом и объектом», [4, с. 1] – эти слова принадлежат одному из ключевых представителей нового направления, Н. Гумилеву.

Н. Гумилев совершенно верно отмечает, что акмеизм приходит на смену символизма, но если религиозно-философскому содержанию творчества символистов всегда уделялось большое внимание, то акмеизм часто рассматривается, как сугубо литературный феномен. Возможно, это обусловлено тем, что многие символисты были религиозными философами (В. Соловьев, Д. Мережковский), устраивали спиритические сеансы (В. Брюсов, Н. Петровская), изучали антропософию и теософию (А. Белый, Вяч. Иванов), создавали новые секты (А. Добролюбов). Но было бы наивно полагать, что на смену сложному мировоззрению придут только правила стихосложения.

Для того, чтобы установить связь между М. Щербакова и акмеистами необходимо говорить не только о творческом методе, форме, но и о содержании. Содержанием акмеистического мировоззрения является:

(1) Принятие мира.

Н. Гумилев пишет: *«Ощущая себя явлениями среди явлений, мы становимся причастны мировому ритму, принимаем все воздействия на нас и, в свою очередь, воздействуем сами. (...) Бунтовать же во имя иных условий бытия здесь, где есть смерть, так же странно, как узнику ломать стену, когда перед ним – открытая дверь»* [4, с. 2]. Английский христианский мыслитель начала 20 века Г.К. Честертон высказал эту мысль следующим образом: *«Я принимаю мир не как оптимист, а как патриот. Мир – не пансион в Брайтоне, откуда мы можем уехать, если он нам не нравится. Он – наша фамильная крепость с флагом на башне»* [12]. Другими словами это выразил известный русский поэт: *«Времена не выбирают, в них живут и умирают»* [7, с. 92].

В текстах М. Щербакова это принятие мира и своей судьбы является одним из ключевых мотивов. Его лирический герой воспринимает мироустройство, как данность, и испытывает к нему благодарное отношение.

(2) Отсутствие границы между сакральным и профанным.

По словам протопресвитера А. Шмемана, *«Бог есть все во всем»*, и главная ошибка религии в том, что *«она согласилась низвести Бога в область «священного», противопоставить Его «миру профанному»* [13, с. 5]. Эта мысль ярко выражена в стихотворениях А. Кушнера: *«Евангелие от куста жасминового»* [7, с. 101], *«Бог, если хочешь знать, не в церкви грубой той (...) / А там, где ты о Нём подумал, – над строккой / Любимого стиха, и в скверике под вязом»* [7, с. 220].

В классической статье «Некоторые течения современной русской литературы» С. Городецкий пишет: *«Борьба между акмеизмом и символизмом, есть, прежде всего, борьба за этот мир, звучащий, красочный, имеющий формы, вес и время, за нашу планету Землю. Символизм, в конце концов, заполнив мир «соответствиями», обратил его в фантом, важный лишь постольку, поскольку он сквозит и просвечивает иными мирами, и умалил его высокую самооценку»* [3, с. 3]

Эта мысль является фундаментом акмеистического творчества. Мир материи обладает не меньше ценностью, чем метафизические высшие сферы, как говорил О. Мандельштам: *«Благородная смесь рассудочности и мистики и ощущение мира как живого равновесия»* [10, с. 3], или Н. Гумилев: *«Мы не решились бы заставить атом поклониться Богу, если бы это не было в его природе»* [4, с. 2]. **Кларизм** является следствием идеи, что имена вещей и сами вещи – это не способ говорить о главном, это и есть главное.

Такое отношение к миру приводит к предметности в стихотворениях: с одной стороны, акмеисты, как никто иной тяготеют к экзотике, с другой стороны, только они способны по-настоящему восхищаться бытом. С. Городецкий пишет: *«Владимир Нарбут, выпустивший сначала книжку стихов, в которой предметов и вещей было больше, чем образов, во второй книжке («Аллилуйя») является поэтом, осмысленно и непреклонно возлюбившим землю»* [3, с. 3-4].

«Щербаков первый раз приезжал в Иерусалим. Основное впечатление от города – горист. Михаил полагает, что сам он – человек к внешности равно-

душный. В одинаковости и ступенчатости видит больше смысла, нежели в Храме Гроба Господня» [5]. В своем творчестве М. Щербаков демонстрирует важность вещи, единство мира, состоящего из равноценных сакральных и профанных предметов и явлений: *«от письмен, где что дело что слово, -/до холерных низин, где пожары;/от застывшего в небе салюта -/до морозного, смрадного хлева;/от угла колпака шутовского -/до окружности папской тиары;/от меня, маловера и плута, -/до тебя, О, Пречистая Дева»* [14, с. 38]

(3) Агностицизм.

О. Мандельштам называет причину, по которой акмеистам близка эпоха средневековья: *«Оно никогда не смешивало различных планов и к потустороннему относилось с огромной сдержанностью»* [10, с. 3]. Н. Гумилев пишет: *«Всегда помнить о непознаваемом, но не оскорблять своей мысли о нем более или менее вероятными догадками, - вот принцип акмеизма»* [4, с. 3].

Как тогда объяснить религиозные мотивы в лирике самих акмеистов? Н. Гумилев дает ответ на этот вопрос, во-первых, автор имеет «право изображать душу в те моменты, когда она дрожит, приближаясь к иному; но тогда она должна только содрогаться» [4, с. 3], во-вторых, ангелы, демоны, духи входят в материал художника и могут являться частью художественного мира.

М. Щербаков осторожно изображает движения души и сердца. Он не строит предположений о связи ощущений лирического героя и «тонких миров», а только фиксирует свои переживания: *«Воспрянь, - внушает мне мой ангел-проводник, -/Терпи, польнь пройдёт, начнутся цикламены./Равно полезен мёд любви и яд измены/тому, кто духом твёрд и в истину проник...»/«Ты прав, - киваю я, - измена пустяки./Любовь важней, но и она трудов не стоит...»/И взор мой весел, и стопы мои легки./Но сердце поет, поет...»* [14, с. 13]

3. МЩ и Неоакмеизм.

Термин неоакмеизм предложили Н.Л. Лейдерман и Н.М. Липовецкий для обозначения авторов 1960-1980-х годов, которые исповедовали сходные эстетические принципы. К таким эстетическим принципам относятся: ориентация стиха на цитатный диалог с классическими текстами; стремление обновлять традиции, не разрывая с ними связь; чувство историзма; воплощение универсальных тем на языке обостренной "конкретно-чувственной логики" [9].

В песнях М. Щербакова мы встречаем такие имена, как Платон, Эмпедокл, Жан Поль Сартр, Анатоль Франс, Жюль Массне, Шекспир и множество иных. При анализе 280 песен было обнаружено более 160 личных имен. Также в текстах этого автора звучат прямые и скрытые цитаты из классических произведений (это отражается даже в названиях «Смерть Дон Жуана», «Песенка Санчо Пансы», «Травиата», «Ессе Номо», «Кроме тебя, Дункан...», «The Raven», «Natura non facit saltus»), советских и зарубежных песен (цитата из старого африканского гимна «Joshua Fit de Battle of Jericho» в песне «У дологи Чибис»), а также отсылки к кинематографу (например, отсылка к фильму Дж. Торнаторе «Легенда о пианисте» в песне «У меня был удачный день»).

К «Старшим» неоакмеистам авторы учебника о русской литературе 20-го века относят Арс. Тарковского, Д. Самойлова, С. Липкина. Для этих поэтов характерно чувство нераздельности природы и культуры. С таким же явлением мы встречаемся в некоторых текстах М. Щербакова: *«Этот шмель не летит, он исполняет "Полет шмеля"», «Изгнав меня,/ натура выполнит кульбит/ не слишком хитрый,/ хоть и двойной, как всякий жест ее. /Один замолк,/ другой вступил - антрактов нет. /В ее вертеше/ фигур не счесть»* или: *«Туман прозрачен, как намек на расставанье. Где-то там/Горизонталь пересекает контур - и наоборот.../Итак, прости! Тебя я создал, но исчез при этом сам./Теперь не знаю, кто герой, кто автор, кто скорей умрет- /Кого из двух судьба заметит, остановит, вразумит/И превратит не то в пейзаж, не то в портрет:/"Смотри, ты этого хотел, движенья нет...»* (М. Щербаков – «Обращение к герою», 1997). В последнем отрывке проявляется еще одна важная для акмеизма и неоакмеизма черта - слово не отражает реальность, а создает ее.

Наиболее близким из «старших неоакмеистов» к М. Щербакову является Д. Самойлов. В его творчестве трагическое мироощущение соединилось с ироническим осмыслением культуры и истории. Однако тема неизбежности грозного рока или независимого, неподчиненного поэту бытия, свойственные для С. Липкина, как и философичность творчества Арс. Тарковского, также находят свое воплощение в текстах М. Щербакова.

К «Младшим» неоакмеистам относятся Б. Ахмадулина, А. Кушнер и О. Чухонцев. Их отличает от «трагедийных и классических» Арс. Тарковского, Д. Самойлова и С. Липкина – элегичность [9]. У Б. Ахмадулиной она имеет романтическую направленность, у О. Чухонцева провиденциальный характер, а у А. Кушнера проявляется во внимании к мимолетным впечатлениям. Творчество М. Щербакова – весьма разнообразно. Среди песен этого автора мы находим и романтические мотивы близкие Б. Ахмадулиной («Люди сухопутья», «Пустые бочки вином наполню», «Если спустилась ночь») и кушнеровское благоговение перед мелочами («Вишневое варенье», «Ближе к селенью...»), и эсхатологические переживания одиночества, хаоса и грядущей катастрофы, свойственные для О. Чухонцева («Завтра, вчера, всегда», «Descensus ad Inferos», «Интермедия 7»).

4. МЩ и Постмодернизм

(1) Отношение к Истине.

«Конца не будет череде ученых книг./Словарь в пустыне – невеликая подмога./Блажен, кто духом тверд и в истину проник./Но истин много, много...». [14, с. 13] *«Почти четырнадцать, а мир всё не родной./Всё та же оторопь. Должно быть, я – агностик:/хочу, чтоб истина одна сияла предо мной,/но их то две, то ни одной, то сразу гроздь их»* – эти строки могут показаться ярким подтверждением того, что М. Щербаков является постмодернистом. Однако Н. Гумилев также говорит о недоверии к «истинам», он утверждает, что вопросы о смысле человеческой жизни, догматы и объективные цели нужны были германскому символизму, который не ощущал само-

ценности явлений, акмеисты же понимают, что «перед лицом небытия - все явления братья» [4, с. 2].

М. Щербаков не считает постмодернистской игрой иррациональные движения «души» и «сердца». Его лирический герой достигает понимания жизни, следствием должна стать атараксия, но «сердце ноет, ноет» [14, с. 47]. В другой песне он заявляет, что ему все равно и все возможно, «а вот душа... она не может», он воздвиг себе монумент, «а все ж душа ему не рада», зато, когда беда смыкает объятия и герою нечем ей возразить «душа неколебима, в грязи чиста, в беде честна» [14, с. 12].

Такой подход можно назвать «экзистенциальным», он включает в себя одиночество, тревогу, чувство абсурдности жизни, важности индивидуального бытия и иное иррациональное переживание истины. Основоположник экзистенциализма С. Кьеркегор говорил, что истина – это не то, что можно знать, а то, чем можно быть.

(2) Особенность повествования.

Литературовед Лев Аннинский, посвятивший творчеству М. Щербакова несколько статей, назвал первую из них «Заговаривающий бездну» [1], это название является смягченным вариантом слов Д. Быков: «Все, что делает Щербаков, это забалтыванье бездны, пустоты» [2]. Л. Аннинский относит М. Щербакова к постмодернистам, однако необходимо отметить сходство названия статьи и фразы Д. Быкова со словами О. Мандельштама: «Строить - значит бороться с пустотой, гипнотизировать пространство» [10, с. 2].

М. Щербаков не просто играет со словами и образами – он строит, все цитаты и реминисценции в его текстах обладают онтологической ценностью. Этот автор довел акмеизм до логического завершения. В песнях М. Щербакова самоценность бытия и слова проявляет себя на всех уровнях, включая фабулу. Песня о командировке, несчастной любви и самоубийстве оканчивается рассуждением повествователя о греческом языке, песня об ограблении супермаркета завершается тем, что грабителя убивают, а рассказчик уходит в Чертаново, а финалом баллады о ночном путешествии угонщика мотоциклов является то, что утром украденный мотоцикл «становится, где стоял».

Это отсутствие развязки может рассматриваться не только как постмодернистская насмешка и обман читательских ожиданий, но и как распространение акмеистической логики самоценности слова на повествования. Рассказ важен, как факт бытия, как явление, а не как урок, носитель смысла или постмодернистский эксперимент.

(3) Лирический герой.

Некоторые песни М. Щербакова от начала до конца являются попыткой самоидентификации. «Я искал себя с фонарем и без» [14, с. 4]. Его лирический герой *либо* ищет себя и не может найти (смотрит свои старые фотографии, замечает сходство, но изображенный на них им не является, а в конце выясняется, что им не является и сам смотрящий), *либо* становится чем угодно: подводным змеем, лешим, прибором в аэропорту, ребенком в лодке, птицей. Часто

в сюжетных произведениях рассказчик совершенно неожиданно оказывается как бы случайно попавшим в кадр человеком, зверем, предметом, а иногда и самим героем.

Мистическая тайна предмета или самого героя (характерная для символистов) таким образом уступает место конкретному единичному существу в его сиюминутной форме. "Несерьезность" имманентность, а не трансцендентность, восприятия мира тяготеют к акмеистическому началу, но к нему не сводится. Лирический герой рассыпается в предметах и не может до конца отождествить себя ни с одним из них. Он задается мучительными вопросами: *«Распредели перечень сей в рёве своём и визге./Установи, кто я такой, что я за тварь, за зверь»*, и стремится, подобно слову в «Silentium» О. Мандельштама, к первобытной немоте: *«Пока я был никто, не обитал нигде./Примерно лет от двух до трех./Я наслаждался тем, что никакой вражде/Не захватить меня врасплох»*, *«Я раньше был никем. Я и теперь никто. Но только знающий, кто я»* (М. Щербаков – Nemo, 2003).

Выводы: Метод, который опирается на классический акмеизм, соотносится с эстетическими принципами неоакмеистов и выражает себя через пост-модернистские приемы, справедливо может быть названо пост-нео-акмеизмом. Такой подход является «третьим путем» экзистенциальной лирики, которая балансирует между акмеистической ценностью бытия и его постмодернистской относительностью. Именно такое мировосприятие, где игра слов отражает действительность, а основа реальности играет, преломляясь в разных формах, свойственно М. Щербакову.

Библиография:

1. АННИНСКИЙ, Лев. Заговаривающий бездну. Барды. 2005. 370 с.
2. БЫКОВ, Дмитрий. Белый ящер с белого берега. Новый мир. [Электронный ресурс]. 2004, 2. URL: http://magazines.russ.ru/novyi_mi/2004/2/b18.html, свободный.
3. ГОРОДЕЦКИЙ, Сергей. Некоторые течения в современной русской поэзии [Электронный ресурс]. 1913. 5 с. URL: https://web.stanford.edu/class/slavic272/materials/declarations/gorodetsky_nekotorye1913.pdf, свободный.
4. ГУМИЛЕВ, Николай. Наследие символизма и акмеизма [Электронный ресурс]. 1913. 3 с. URL: https://web.stanford.edu/class/slavic272/materials/declarations/gumilev_nasledie_akmeizm1913.pdf, свободный.
5. ГУРЕВИЧ, Роман. Необычное интервью в Абу-Торе [Электронный ресурс]. 1996. URL: <http://www.blackalpinist.com/scherbakov/Praises/Vesti.html>, свободный.
6. ЖУКОВ, Борис. «... в сравнении со смертью и любовью». [Электронный ресурс]. 1996. URL: <http://blackalpinist.com/scherbakov/Praises/zhukov.html>, свободный.
7. КУШНЕР, Александр. Времена не выбирают. 2014. ISBN 978-5-699-72989-0
8. КИМ, Юлий. Светло, синё, разнообразно... (сборник). [Электронный ресурс]. URL: <https://unotices.com/book.php?id=140669&page=30>, свободный.
9. ЛЕЙДЕРМАН, Наум - ЛИПОВЕЦКИЙ, Марк. Глава VI. Новая жизнь модернистской традиции. Русская литература XX века (1950-1990-е годы). В 2 томах. Том 2. 1968-1990. 2013. ISBN 978-5-7695-9945-3, 978-5-7695-9943-9

10. МАНДЕЛЬШТАМ, Осип. Утро акмеизма [Электронный ресурс]. 1913 (1919). 4 с. URL: https://web.stanford.edu/class/slavic272/materials/declarations/mandelstam_utro1913.pdf, свободный.
11. ОКУДЖАВА, Булат. Отрывок из интервью http://royallib.com/book/shcherbakov_mihail/stihi_i_pesni.html. 1997. URL: <http://www.blackalpinist.com/scherbakov/Praises/bo.html>, свободный.
12. ЧЕСТЕРТОН, Гилберт. Флаг мироздания. Ортодоксия. [Электронный ресурс]. 1908. URL: <http://xn--e1aaydjehc3b.xn--p1ai/orthodoxy/chapter05.html>, свободный.
13. ШМЕМАН, Александр. За жизнь мира. [Электронный ресурс]. 54 с. URL: http://pstgu.ru/download/1166550930.Za_zhizn.pdf, свободный.
14. ЩЕРБАКОВ, Михаил. Стихи и песни ДОС [Электронный ресурс]. 63 с. URL: http://royallib.com/book/shcherbakov_mihail/stihi_i_pesni.html, свободный.

PARTICULARITĂȚILE DETERMINĂRII DIZABILITĂȚII ÎN REPUBLICA MOLDOVA: REALIZĂRI ȘI PERSPECTIVE

Mihaela JUMIGA, studentă, Facultatea de Drept și Științe Sociale,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Conducător științific: **Ina ODINOKAIA**, dr., conf. univ.

Abstract: *In this article we have analyzed the particularities in determining the disability the Republic of Moldova's achievements in this field by reorganizing the competent structure, the elimination of the term „invalidity” and the transition to the medical-social model. The degrees of disability are: severe, accentuated, medium. The disability can be caused by certain factors, which can also determine the type of social assurance. People with disabilities have certain deficiencies that reduce their full participation in the social life.*

Keywords: *disability, a person with disabilities, disability pension, health, disability degree, work ability.*

Suntem oameni și vrem să fim sănătoși, activi și să nu avem bariere ce ne-ar împiedica participarea noastră în viața comunității, dar în lume există circa un miliard de persoane cu dizabilități. Observăm că problema dizabilității ia amploare, atât din cauza îmbătrânirii populației, cât și a mediului nociv. Indiferent în ce parte a lumii se află persoanele cu dizabilități, acestea se întâlnesc cu diferite obstacole datorită capacității vitale scăzute, fapt care, de cele mai dese ori, condiționează discriminarea și posibilitățile mai reduse.

Dizabilitatea este un termen complex, deoarece necesită a fi studiat din diferite aspecte.

Conform, Dicționarului explicativ al limbii române, termenul *dizabilitate* reprezintă starea fizică, psihică sau mintală, care limitează o persoană în deplasare, activitate, receptare; handicap (4).

Din punct de vedere teoretic, analizând ipotezele din domeniu, noțiunea dizabilității este recunoscută de practica mondială în două tipuri: *dizabilitatea eco-*

nomică, care reflectă imposibilitatea persoanei de a munci, adică pierderea totală sau parțială a capacității persoanei de a activa în domeniul profesional și *dizabilitatea medicală*, care desemnează problemele ce țin de restabilirea sănătății în scopul reintegrării persoanelor cu dizabilități în viața socială și profesională (Romandaș, Proca, Odinoakaia-Negură 2011: 112).

Pe lângă definițiile teoretice, în legislație întâlnim și definirea legală. Am remarcat faptul că în cadrul procesului de revizuire a Clasificării Internaționale a funcționării, dizabilității și sănătății (CIF), s-a abandonat termenul de „handicap” și „invaliditate”, dându-se preferință termenului de „dizabilitate” – pentru toate cele trei niveluri: corp, individ, societate (Gavriliță 2011: 8).

În Republica Moldova, situația persoanelor cu dizabilități, care la acel moment erau denumiți invalizi, era reglementată prin Legea nr. 821-XII din 24.12.1991 privind protecția socială a invalizilor.²⁴

Reglementările existente și experiența pozitivă înregistrată la nivelul comunității internaționale a determinat Adunarea Generală a ONU să adopte prin Rezoluția 61/106 din 13.12.2006 Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități (CDPD)²⁵, care este cel mai important instrument de specialitate în domeniul protecției și promovării drepturilor și libertăților persoanelor cu dizabilități la nivel internațional (Pavlencu 2016: 32).

Este important de menționat că CDPD a reprezentat schimbarea oficială în abordarea conceptului de persoană cu dizabilități. De aceea, Republica Moldova a abrogat Legea nr. 821-XII din 24.12.1991 privind protecția socială a invalizilor.

Odată cu ratificarea Convenției, Republica Moldova și-a asumat angajamentul de a respecta și a pune în practică principiile documentului, asigurându-se că noile proiecte de acte legislative și normative corespund prevederilor Convenției. În același timp, ținând cont de faptul că dizabilitatea este un subiect acoperit de numeroase prevederi legale în diferite domenii, Guvernul întreprinde măsuri pentru revizuirea, ajustarea și uniformizarea legislației în vigoare. Aceste măsuri au drept scop să elimine prevederile discriminatorii din cadrul legal existent și să asigure promovarea, protejarea și asigurarea exercitării tuturor drepturilor și libertăților fundamentale ale omului de către toate persoanele cu dizabilități în baza principiului egalității și nediscriminării (Convenția... 2010: 5).

Prin ratificarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, țara noastră și-a asumat obligația de a aborda dizabilitatea dintr-o nouă viziune, iar responsabilitățile față de persoanele cu dizabilități au crescut și vizează incluziune acestora în diverse domenii.

Astfel, datorită progreselor semnificative în consolidarea obiectivelor strategice în domeniul dizabilității și în promovarea unor politici, programe și inițiative coerente, care sunt în concordanță cu standardele europene și internaționale, Legea

---

²⁴ În prezent abrogată prin LP60 din 30.03.12, MO155-159/27.07.12 art. 508.

²⁵ Republica Moldova a ratificat acest instrument juridic universal prin Legea nr. 166-XVIII din 09.07.2010.

nr. 821-XII din 24.12.1991 privind protecția socială a invalizilor a fost abrogată prin intrarea în vigoare a noii legi – Legea nr. 60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, ce reglementează principiile și obiectivele care stau la baza protecției și promovării drepturilor persoanelor cu dizabilități.

Conform Legii nr. 60 din 30.03.2012, *persoana cu dizabilități* este persoana cu deficiențe fizice, mintale, intelectuale sau senzoriale, deficiențe care, în interacțiune cu diverse bariere/obstacole, pot îngreuna participarea ei deplină și eficiența la viața societății în condiții de egalitate cu celelalte persoane.

Am constatat că definiția legală a dizabilității este conturată prin prisma a trei aspecte: medical, social, funcțional, care influențează negativ interacțiunea om – societate.

Deci, un alt pas pozitiv și extrem de important este trecerea de la *modelul medical* la cel *medico-social*, datorită acestui fapt fiind elaborate și aprobate noi criterii de determinare a dizabilității și capacității de muncă. În lista acestor realizări se încadrează și reformarea și reorganizarea Consiliului Republican de Expertiză Medicală a Vitalității în Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă (CNDDCM).

Astfel, instituția Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă este responsabilă de determinarea dizabilității împreună cu structurile sale teritoriale. Acest Consiliu reprezintă o instituție de stat, ce este subordonată Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei. A fost constituit și funcționează conform Regulamentului privind organizarea și funcționarea CN-DDCM, aprobat prin Hotărârea nr. 65 din 23.01.2013 cu privire la determinarea dizabilității și capacității de muncă. În atribuțiile specifice ale conducerii și subdiviziunilor Consiliului, printre altele, intră: asigurarea expertizării și reexpertizării cetățenilor pentru determinarea dizabilității și capacității de muncă; stabilirea recomandărilor generale privind activitățile și serviciile de care persoana cu dizabilități are nevoie în procesul de incluziune socială; întocmirea și eliberarea Certificatului privind gradul de dizabilitate și a Programului individual de reabilitare și incluziune socială.

Pentru a fi încadrat într-un grad de dizabilitate, există necesitatea de a fi respectată următoarea procedură: persoana interesată, reprezentantul legal, tutorele sau părintele copilului se adresează medicului de familie, care perfectează o fișă de trimiteră (formularul F-088/e), în care sunt indicate datele despre starea sănătății persoanei supuse expertizării, gradul de reducere a funcționalității organelor, sistemelor de organe și a întregului organism, precum și rezultatele măsurilor de tratament și reabilitare. Cu acest formular, dar și alte documente solicitate, inclusiv, în baza cererii scrise, persoana respectivă se va adresa la oficiul Consiliului teritorial sau Consiliul specializat pentru determinarea dizabilității și capacității de muncă. Reprezentanții Consiliilor vor studia veridicitatea și corectitudinea îndeplinirii documentației prezentate de către persoana supusă expertizării.

La determinarea dizabilității și capacității de muncă se ține cont de factorii medicali, psihopedagogici, habituali, profesionali, personali, factorii sociali, precum: capacitatea de a studia și de a se instrui; capacitățile intelectuale și comportamen-

tul; capacitatea de autoservire și de autoîngrijire; capacitățile de comunicare (vederea, auzul, vorbirea) și de adaptare situațională; capacitățile locomotorii și dexteritatea; capacitatea de muncă păstrată și capacitatea vitală a organismului; capacitatea de participare la viața socială și profesională, determinată de deficiențele fizice, mintale, intelectuale sau senzoriale de lungă durată.

Reieșind din gravitatea deficiențelor funcționale individuale provocate de afecțiuni, defecte, traume, care conduc la limitări de activitate și restricții de participare exprimate în raport cu funcționarea psihosocială corespunzătoare vârstei, sunt evidențiate trei grade de dizabilitate: severă, accentuată și medie

Deci, factorii ce stau la baza determinării dizabilității sunt cei medicali, psihopedagogici, habituali, profesionali, fiind prevăzuți și în art. 14 alin (1) din lege.

Dizabilitatea la copiii în vârstă de până la 18 ani se determină pornind de la gravitatea deficiențelor provocate de afecțiuni, defecte, traume. Gradul de dizabilitate se determină printr-o evaluare complexă a stării sănătății, a abilităților copilului de a realiza anumite activități, a oportunităților educaționale, a impactului factorilor mediului înconjurător, precum și a altor aspecte.

- Copiilor care nu și-au format încă capacitatea de autoîngrijire și sunt dependenți fizic / psihic de altă persoană, necesită o supraveghere și îngrijire permanentă, fiind limitați foarte mult în activitate și astfel lipsiți de autonomie personală, li se acordă un grad sever de dizabilitate.
- Copii, ce potrivit vârstei, dezvoltării au o incapacitate de a desfășura anumite activități, în conformitate cu rolul și locul social, având limitări funcționale importante motorii, senzoriale, neuropsihice sau metabolice rezultate din afecțiuni severe, în stadii înaintate, cu complicații ale unor aparate și sisteme, vor primi gradul de dizabilitate accentuat.
- Acelor copii, care au limitări în activitate produse de deficiențe funcționale scăzute, au capacitatea de prestație fizică (motorie, metabolică) sau intelectuală redusă, li se va acorda dizabilitatea medie.

Criteriile de determinare a dizabilității la copiii în vârstă de până la 18 ani se aprobă printr-un ordin comun al Ministerului Sănătății, Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei și Ministerului Educației.

În contextul reformei demarate, este absolut necesară, elaborarea criteriilor de determinare a dizabilității la copii, reieșind din deficiențele funcțional-structurale, nu doar conform unei Liste de maladii și patologii, care nu presupune o evaluare / reevaluare obiectivă și responsabilă.

Regula generală prevede ca dizabilitatea copiilor cu vârsta până la 18 ani să fie determinată de Consiliul specializat pentru determinarea dizabilității și capacității de muncă (CS-DDCM) ce are un profil pediatric. Însă, de la această regulă există excepția conform căreia *copiii cu vârsta cuprinsă între 16 și 18 ani*, care sunt încadrați în câmpul muncii, trec la categoria adulților, fiind analizați sub aspect al capacității vitale și al capacității de muncă și dizabilitatea lor fiind stabilită de unul dintre Consiliile teritoriale pentru determinarea dizabilității și capacității de muncă (CT-DDCM).

Dizabilitatea la persoanele adulte se determină în funcție de procentul păstrării capacității de muncă.

Nivelul de capacitate de muncă la adulți se stabilește după o evaluare complexă a stării de sănătate și a posibilității persoanei de a fi independentă în activitățile zilnice, de a presta o anumită muncă. Evaluarea se efectuează după epuizarea măsurilor de reabilitare medicală, profesională sau de asistență și îngrijire specializată. În procesul determinării capacității de muncă a persoanei se ține cont de următoarele criterii: medicale, funcționale, parametri profesionali, precum și de alți factori care afectează oportunitățile de angajare (Sochircă 2012: 2).

- *Dizabilitate severă* – deficiențe funcționale severe, care conduc la limitări de activitate și restricții de participare, iar *capacitatea de muncă* este păstrată în proporție de 0 – 20%;
- *Dizabilitate accentuată* – deficiențe funcționale accentuate, *capacitatea de muncă* este păstrată în proporție de 25 – 40%;
- *Dizabilitate medie* – deficiențe funcționale medii, *capacitatea de muncă* este păstrată în proporție de 45 – 60%.

Persoanele cu deficiențe funcționale ușoare având capacitatea de muncă păstrată în proporție de 65 – 100% vor fi considerate apte de muncă, nefiind încadrate în grade de dizabilitate.

La determinarea dizabilității persoanelor încadrate în câmpul muncii se iau în considerare studiile, funcția deținută, condițiile de muncă și elaborează recomandări pentru exercitarea în continuare a activității profesionale. În cazul persoanelor care din cauza stării de sănătate nu își pot exercita în continuare activitatea conform calificării profesionale și ale persoanelor care nu dețin o calificare profesională sau nu sunt încadrate în câmpul muncii, Consiliul sau structurile sale teritoriale elaborează recomandări pentru exercitarea altor activități apropiate calificării pe care o dețin ori eliberează recomandări organelor teritoriale pentru ocuparea forței de muncă și instituțiilor de reabilitare, solicitând servicii de orientare, formare profesională, de reabilitare medicală, profesională.

Aceste persoane sunt expertizate în mod repetat după perioada în care au beneficiat de serviciile respective. În cazul persoanelor care au atins vârsta de pensionare sau au dereglări funcționale grave și nu sânt capabile să-și exercite activitatea conform calificării pe care o dețin, nici să exercite o altă activitate care nu necesită calificare profesională, nici să-și însușească o nouă calificare, gradul de dizabilitate se determină pe baza criteriilor medico-sociale și psihologice fără stabilirea capacității de muncă în valoare procentuală.

În urma acestei analize putem contura avantajele evaluării în baza determinării procentuale a capacității de muncă:

- exprimă foarte clar capacitatea restantă de muncă;
- procentajul final, calculat în baza celui medical care este considerat de bază, plus criteriile nemedicale arată dacă persoana este eligibilă pentru prestația pe dizabilitate;
- la reexpertizare se va vedea clar evoluția (creștere sau descreștere);

- prestația bănească, precum și lista de servicii va fi stabilită cu o mai mare exactitate (Gavriliță 2011: 38).

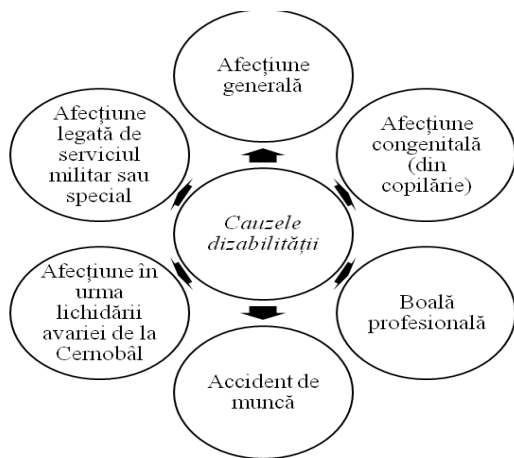
În procesul expertizării / reexpertizării consiliile întocmesc programul individual de reabilitare și incluziune socială care conțin recomandări generale privind activitățile și serviciile din domeniile medical, social, educațional și profesional de care persoana are nevoie în procesul de incluziune socială.

Programul individual este executoriu pentru persoanele cu dizabilități, pentru organele de stat corespunzătoare, precum și pentru întreprinderi, instituții, organizații și agenți economici, indiferent de forma de proprietate. Persoanelor care se adresează prima dată, dizabilitatea li se determină pe un termen de un an sau pe un termen de 6 luni. În cazuri severe, dizabilitatea se stabilește pe doi ani, iar dacă de-reglările funcționale sunt ireversibile – fără termen de reexaminare.

Reexpertizarea periodică se face în scopul verificării eficienței tratamentului, a măsurilor de reabilitare medicală și profesională, a serviciilor sociale, de orientare și formare profesională, educaționale de care au beneficiat, precum și pentru a identifica schimbările în semnele dizabilității și capacității de muncă.

Rezultă că în categoria persoanelor cu dizabilități urmează a fi atribuite doar persoanele încadrate oficial în cele trei grade de dizabilitate: sever, accentuat sau mediu, altfel spus, persoana care a fost recunoscută ca având o dizabilitate printr-un document oficial eliberat de o autoritate competentă, fapt care reconfirmat și de practica Comitetului ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități.

CT-DDCM și CS-DDCM stabilesc și cauzele care influențează tipurile prestației sociale:

Vom menționa câteva exemple cu privire la importanța cauzei ce determină dizabilitatea în stabilirea tipului de prestație socială. Astfel, conform art. 20 alin. (1) al Legii nr. 156 din 14.10.1998 privind sistemul public de pensii, dreptul la stabilirea pensiei de dizabilitate în caz de afecțiune generală, cere confirmarea stagiului de cotizare, în funcție de vârsta la care persoana a devenit cu dizabilități, după cum urmează:

ză: până la vârsta de 23 de ani – cel puțin 2 ani; de la 23 până la 29 de ani – cel puțin 4 ani; de la 29 până la 33 de ani – cel puțin 7 ani; de la 33 până la 37 de ani – cel puțin 10 ani; de la 37 până la 41 ani – cel puțin 13 ani; peste 41 de ani – cel puțin 15 ani.

Însă, în conformitatea cu alin. (2) al aceluiași articol, pensia de dizabilitate în cazul accidentului de muncă sau al unei boli profesionale se stabilește indiferent de durata stagiului de cotizare.

Un alt exemplu se referă la dizabilitatea cauzată de o afecțiune congenitală sau din copilărie, care determină ca prestația socială să fie alocația socială de dizabilitate.

Asistența socială este acordată persoanelor cu dizabilități de către organele administrației publice locale, de secțiile / direcțiile de asistență socială și protecție a familiei, ocrotirii sănătății, învățământului public, culturii, de cultură fizică și sport și de către alte organe de stat la cererea solicitantului sau sunt stabilite de aceste organe dacă astfel prevede legislația.

În situația când persoana nu este de acord cu gradul de dizabilitate stabilit sau cu refuzul de a i se acorda un grad de dizabilitate, atunci ea se poate adresa, în baza contenciosului administrativ, conform următoarei proceduri: persoana în cauză, este în drept să înainteze (în termen de o lună) o cerere de dezacord șefului consiliului respectiv, care, la rândul său, este obligat să expedieze Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă (în termen de cinci zile), cererea persoanei, documentele respective și raportul de determinare a dizabilității și capacității de muncă. Aceste documente vor fi examinate în termen de 30 de zile de către Consiliul de control, care va informa persoana despre decizia luată.

Dacă persoana supusă expertizării nu este de acord cu decizia Consiliului de control și revedere a deciziilor, ea este în drept să depună în termen de o lună, pe numele directorului general al Consiliului, o cerere de contestare a deciziei, care este prezentată pentru examinare în cadrul Comisiei de Litigii de pe lângă Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei.

Comisia de Litigii este în drept să solicite în scris Consiliului de control și revedere a deciziilor revederea deciziei și modificarea ei, după caz. Consiliul de control și revedere a deciziilor, în termen de 5 zile, informează Comisia de Litigii despre decizia luată. În cazul în care decizia nu a fost modificată, Consiliul de control și revedere a deciziilor, în cadrul unei ședințe comune cu Comisia de Litigii, prezintă argumentele respective asupra cazurilor examinate. Dacă litigiul nu este soluționat, persoana se poate adresa în instanța de judecată.

În urma celor prezentate conchide că în acest context persoanele cu dizabilități reprezintă o categorie de persoane dezavantajate, comparativ cu alte categorii de populație. Implementarea reformelor în serviciul de expertiză medicală a vitalității a presupus o nouă metodologie de determinare a dizabilității cu aprecierea capacității de muncă păstrate (%) și întocmirea unui plan individual de reabilitare și incluziune socio-profesională a persoanelor cu dizabilități, fapt extrem de important la încadrarea în câmpul muncii.

În urma celor relatate, considerăm ca este necesar de a eficientiza conclucrarea între toate structurile abilitate (Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei,

Ministerul Educației, Ministerul Sănătății, Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă (CNDDCM), Compania Națională de Asigurări în Medicină (CNAM), Casa Națională de Asigurări Sociale (CNAS), Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM), structurile teritoriale de asistență socială, societatea civilă); circulararea informației (documente, fișe, formulare) în cadrul tuturor structurilor în baza unui sistem informațional unic, informarea și sensibilizarea populației cu privire la mecanismul actual de determinare a dizabilității și capacității de muncă, diseminarea noilor practici precum și a impedimentelor întâlnite în sistem de către persoanele cu dizabilități etc.

De asemenea, recomandăm preluarea bunelor practici lituaniene, care au stabilit metodologia cu privire la rolul procentului capacității restante de muncă în angajarea și menținerea în câmpul muncii a persoanei cu dizabilități. Deci, îndemnăm statul nostru să-și asume obligația de a achita procentul capacității pierdute de muncă angajatorului drept stimul în angajarea persoanelor cu dizabilități, ceea ce ar conduce la o mărire considerabilă a numărului persoanelor cu dizabilități angajate și ar favoriza, pe de altă parte, dorința angajatorului de a încadra aceste persoane în câmpul muncii.

Deși au fost întreprinși anumiți pași de modernizare a sistemului, este necesară revizuirea în continuare a politicilor atât în domeniul determinării dizabilității, cât și în domeniul reabilitării profesionale a persoanelor cu dizabilități, dar și a modalității de stabilire și achitare a pensiilor de dizabilitate. Pentru că, deseori modelul medical și cel social sunt prezentate ca fiind în opoziție, însă dizabilitatea nu ar trebui privită nici ca una pur medicală nici ca una pur socială. Este nevoie de o abordare echilibrată care să ofere o pondere corectă diferitelor aspecte ale dizabilității.

Bibliografie:

1. *Constituția Republicii Moldova*, adoptată la 29 iulie 1994, în vigoare 27 august 1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1 din 1994.
2. *Convenția ONU privind protecția persoanelor cu dizabilități*, adoptată la 30 martie 2007 și ratificată prin Legea Republicii Moldova nr. 160 - XVIII din 09 iulie 2010.
3. *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, adoptată la New York la 10 decembrie 1948. Ratificată prin Hotărârea Sovietului Suprem nr. 217 din 28 iulie 1990. În: *Tratate internaționale*. Vol. I. Chișinău, 1998.
4. Dicționarul Explicativ al Limbii Române. [on-line] <https://dexonline.ro/definitie/dizabilitate> (accesat 25.04.2017)
5. GAVRILIȚĂ, Lucia. *Reforma privind sistemul de protecție socială a persoanelor cu dizabilități pornind de la o nouă abordare și evaluare a dizabilității*. În: *Monitor Social*, nr. 12, Chișinău, 2011.
6. Hotărârea cu privire la determinarea dizabilității și capacității de muncă, nr. 65 din 23.01.2013. [on-line] <http://lex.justice.md/md/346508/> (accesat 03.05.2017)
7. Legea privind protecția socială a invalizilor, nr. 821 din 24.12.1991 (abrogată). [on-line] <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=312881&lang=1> (accesat 24.04.2017)
8. Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, nr. 60 din 30.03.2012. [on-line] <http://lex.justice.md/md/344149/> (accesat 04.05.2017)

9. Legea privind sistemul public de pensii, nr. 156-XIV din 14.10.1998. [on-line] <http://lex.justice.md/md/313291/> (accesat 28.04.2017)
10. PAVLENCU, Mariana. *Protecția juridică a persoanelor cu dizabilități împotriva discriminării: cazul Republicii Moldova*. Teză de doctor în drept, Chișinău, 2016. [on-line] www.cnaa.md (accesat 29.04.2017)
11. ROMANDAȘ, Nicolae; PROCA, Ludmila; ODINOKAIA-NEGURĂ, Ina. *Dreptul protecției sociale*. Chișinău, Foxtrot, 2011.
12. SOCHIRCĂ. Liudmila. *Determinarea dizabilității la nivel internațional*. Consiliul Republican de Expertiză Medicală a Vitalității din Republica Moldova, 07.11.2012

PRINCIPIUL NUMIRII JUDECĂTORULUI ÎN FUNCȚIE

Irina CHIRIAC, studentă, *Facultatea de Drept și Științe Sociale, Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți*
 Conducător științific: **Tatiana CRUGLIȚCHI**, *lect. sup. univ.*

Abstract: *Justice has a special place in asserting the rule of law, and the conduct, morality and culture of the judge are of major importance in the process of its realization. For this reason, the rule of law itself became unthinkable without justice, lack of justice meant illegality and injustice. The notion of justice also embraces the term judge. The judge is the only bearer of the power to carry out justice in the name of the law. Once judges are appointed to their position, they must obey the legal provisions and be guided by the legislation in force.*

Keywords: *justice, state law, judge, obligations, law.*

Potrivit art. 144 din Constituția Republicii Moldova ca lege supremă a țării garantează că justiția se înfăptuiește în numele legii numai de instanțele judecătorești, prin urmare, judecătorul este persoana investită constituțional cu atribuții de înfăptuire a justiției, pe care le execută în baza legii (2, art. 1, alin. (2) din legea nr. 544 din 20.07.1995).

Judecătorii sunt obligați să execute întocmai cerințele legii la înfăptuirea justiției, să asigure ocrotirea drepturilor și libertăților cetățenilor, onoarei și demnității, apărarea intereselor societății, să dea dovadă de înaltă cultură, să fie nepărtinitori și umani (Roman, Vâzdoagă, Grigoriu 2001: 98).

În condițiile actuale, față de judecătorii, ca exponenți ai puterii judecătorești, sunt înaintate un șir de cerințe morale și de conduită specifice, o parte dintre ele fiind incluse în acte normative, altele urmând a fi însușite pe parcursul activității sale. Judecătorul nu trebuie să aibă niciun interes, nici general, nici particular, în soluționarea cauzei cu care a fost investit, deoarece el nu reprezintă pe nimeni, având doar rolul de protector al drepturilor subiective încălcate (11, accesat 29.04.17, ora 22:02).

Judecătorii Instanțelor de Judecată sunt imparțiali, nepărtinitori și obiectivi la înfăptuirea justiției, ei fiind obligați să procedeze conform dreptății, adevărului și intimei sale convingeri. Nici un organ de stat și chiar nici un judecător de la instanța ierarhic superioară nu are dreptul să oblige sau să dea sugestii judecătorului când aceasta trebuie să pronunțe hotărârea într-o anumită cauză.

Orice societate are interesul de a beneficia de o bună justiție (Roman, Vâzdoagă, Grigoriu 2001: 100). Un proces de numire al judecătorilor, care să fie echitabil, transparent și previzibil și în care judiciarul să aibă cu adevărat cuvântul decisiv, poate constitui elementul determinant pentru crearea unui sistem judecătoresc cu adevărat independent (Gribincea, Hriptievski, Guzun 2015: 1).

Potrivit art. (6), alin (1) din legea nr. 544 din 20.07.1995 cu privire la statutul judecătorului se expune expres:

La funcția de judecător poate candida persoana cu o reputație ireproșabilă, care deține cetățenia Republicii Moldova, are domiciliul în țară și întrunește următoarele condiții:

- (a) are capacitate de exercițiu;
- (b) are diplomă de licențiat în drept sau echivalentul acesteia;
- (c) a absolvit Institutul Național de Justiției sau are vechimea în muncă de 5 ani;
- (d) nu are antecedente penale;
- (e) cunoaște limba de stat;
- (f) corespunde cerințelor de ordin medical pentru exercitarea funcției.
- (g) a fost supusă testării cu utilizarea detectorului comportamentului simulat (poligrafului).

Conform aceleași legii privind statutul judecătorului art. 6, alin. 2 stipulează expres că se consideră vechime în muncă acea posibilitate care oferă persoanei dreptul de a candida la funcția de judecător pe parcursul ultimilor 5 ani în calitate de judecător sau judecător-asistent al Curții Constituționale, judecător în instanțele internaționale, procuror, profesor de drept titular în instituțiile de învățământ superior acreditate, avocat, asistent judiciar sau grefier, iar alin. 3 aceleași legii persoanele care au vechimea în muncă prevăzute mai sus, cu excepția judecătorilor în instanțele internaționale și a judecătorilor Curții Constituționale, susțin un examen în fața Comisiei de absolvire a Institutului Național al Justiției conform procedurii și condițiilor prevăzute de Legea privind Institutul Național de Justiție.

Deci, prin urmare alin. 4 din lege stipulează că se consideră că nu are reputație ireproșabilă, în cazurile menționate mai sus, și nu poate candida la funcția de judecător persoana care:

- (a) are antecedente penale, inclusiv stinse, sau a fost absolvită de răspundere penală printr-un act de amnistie sau de grațiere;
- (b) a fost concediată din organele de drept din motive compromițătoare sau a fost eliberată, din aceleași motive, din funcțiile specificate la alin. (2);
- (c) are un comportament incompatibil cu normele Codului de etică al judecătorilor sau desfășoară activitate incompatibilă cu normele acestui cod.
- (d) a fost sancționată disciplinar pentru nerespectarea prevederilor art. 6 alin. (2) din Legea nr. 325 din 23 decembrie 2013 privind evaluarea integrității instituționale.

Persoana care dorește să candideze la funcția de judecător trebuie să verifice starea sănătății care să corespundă în exercitarea acestei funcții. Verificarea stării de sănătate a candidaților la funcția de judecător va fi efectuată de Comisia pentru verificarea stării de sănătate a candidaților la funcția de judecător din cadrul Dis-

pensarului Republican de Narcologie (în continuare Comisia) (8, art. 3, nr. 479 din 22.04.2013). Cei ce candidează la funcția de judecător sau judecătoria numiți în funcție, care nu sunt de acord cu decizia Comisiei sunt în drept să depună o contestație. Contestația se va depune la președintele Comisiei pentru verificarea stării de sănătate a candidaților la funcția de judecător și a judecătorilor în funcție privind corespunderea pentru exercitarea funcției de judecător, în termen de 5 zile de la data primirii Certificatului medical de către candidatul la funcția de judecător sau de la data aducerii la cunoștință judecătorului în funcție a conținutului Certificatului medical. Costul reexaminării va fi suportat de către persoana care a depus contestația (8, art. 22, 23, 25, nr. 479 din 22.04.2013).

Potrivit anexei nr. 4 la ordinul Ministerului Sănătății nr. 479 din 22.04.2013 conține următoare listă de boli care nu permit exercitarea funcției de judecător:

- (a) Tulburări mentale organice.
- (b) Tulburări mentale și de comportament induse de consumul de substanțe psihoactive.
- (c) Schizofrenie.
- (d) Tulburări delirante persistente.
- (e) Tulburări schizo-afective.
- (f) Tulburări de afectivitate.
- (g) Tulburări anxios-fobice.
- (h) Tulburare obsesiv-compulsivă.
- (i) Tulburări disociative.
- (j) Tulburări de personalitate.
- (k) Epilepsie cu dereglări psihice (demență, tulburare organică de personalitate în epilepsie).

Dacă analizăm modul cum sunt numiți judecătorii în cadrul Judecătoriilor și Curților de Apel, aceasta este redat în felul următor, conform legii cu privire la statutul judecătorului art. 11, alin. 1 judecătoria judecătorilor și judecătoria Curților de Apel se numesc în funcție, din numărul candidaților selectați prin concurs, de către Președintele Republicii Moldova, la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii, candidații selectați, care întrunesc condițiile necesare și obligatorii la funcția de judecător. Inițial judecătoria sunt numiți pe un termen de 5 ani. După expirarea termenului de 5 ani, judecătoria sunt numiți în funcție până la atingerea plafonului de vârstă de 65 de ani. Prin urmare, alin. 3 potrivit aceluiași articol al legii cu privire la statutul judecătorului prevede că Președintele Republicii Moldova poate respinge o singură dată candidatura propusă de către Consiliul Superior al Magistraturii pentru numirea în funcția de judecător pe 5 ani sau până la atingerea plafonului de vârstă și numai în cazul depistării unor probe incontestabile de incompatibilitate a candidatului cu funcția respectivă, de încălcare de către acesta a legislației sau de încălcare a procedurilor legale de selectare și promovare a lui.

Art. 11, alin 2, 3 legii cu privire la statutul judecătorului prevede că refuzul de numire în funcție sau de reconfirmare în funcție trebuie să fie motivat și se face în termen de 30 de zile de la data parvenirii propunerii. În cazul apariției unor circumstanțe

care necesită o examinare suplimentară, Președintele Republicii Moldova anunță Consiliul Superior al Magistraturii despre prelungirea termenului indicat cu 15 zile. La propunerea repetată a Consiliului Superior al Magistraturii, Președintele Republicii Moldova emite un decret privind numirea în funcția de judecător pe 5 ani sau până la atingerea plafonului de vârstă în termen de 30 de zile de la data parvenirii propunerii repetate.

În ceea ce privește reconfirmarea în funcție după perioada de 5 ani trebuie să expunem că nu este un proces automat. Deci până la reconfirmare, performanța judecătorului este evaluată de către Colegiul de Evaluare în baza Legii privind selecția, evaluarea performanțelor și cariera judecătorilor.

Conform Legii privind selecția, evaluarea performanțelor și cariera judecătorilor Nr. 154 din 05.07.2012, prevede că performanțele judecătorilor se evaluează de către colegiul de evaluare a performanțelor judecătorilor, evaluarea având ca scop stabilirea nivelului de cunoștințe și aptitudini profesionale ale judecătorilor, cât și a capacității de a aplica cunoștințele teoretice și aptitudinile necesare în practica profesiei de judecător. Evaluarea performanțelor judecătorilor se desfășoară în două forme:

- (a) Evaluare periodică;
- (b) Evaluare Extraordinară.

Judecătorul este supus evaluării periodice a performanțelor o dată la 3 ani. În cazul acordării calificativului „insuficient”, judecătorul este supus evaluării extraordinare în termenul stabilit de colegiul de evaluare. Acordarea calificativului „insuficient” la două evaluări extraordinare consecutive constituie temei pentru inițierea, din partea Consiliului Superior al Magistraturii, a procedurii de eliberare din funcție a judecătorului. Judecătorul este supus evaluării performanțelor în mod extraordinar și în cazul:

- (a) Numirii în funcție până la atingerea plafonului de vârstă.
- (b) Promovări la o instanță superioară.
- (c) Numiri în funcție de președinte sau de vicepreședinte de instanță.
- (d) Transferul la o instanță de la același nivel sau la o instanță inferioară.

Hotărârile colegiului de evaluare pot fi contestate la Consiliul Superior al Magistraturii, prin intermediul colegiului, în termen de 10 zile lucrătoare de la data adoptării acestora, de către judecătorii în privința cărora colegiul a adoptat hotărâri și doar în partea ce se referă la procedura de emitere și adoptare. Ca urmare a acestei evaluări, CSM decide dacă să propună Președintelui țării sau nu judecătorul pentru a fi reconfirmat în funcție (Gribincea, Hriptievski, Guzun 2015: 6).

Refuzul președintelui țării de a reconfirma în funcție un judecător poate fi depășit prin votul a 2/3 din membrii săi (Gribincea, Hriptievski, Guzun 2015: 4).

Potrivit, Constituției Republicii Moldova articolul 116, alin. 4, Președintele, vicepreședinții și judecătorii Curții Supreme de Justiție sunt numiți în funcție de Parlament la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii. Ei trebuie să aibă o vechime în funcția de judecător de cel puțin 10 ani. Numirea are loc prin hotărârea Parlamentului, care urmează a fi votată de mai mult de 50% din deputații prezenți la ședința plenară a Parlamentului. Potrivit, principiul separației puteri în stat observăm că în cazul numiri în funcție în calitate de judecător la Curtea Supremă de Justiție

sunt numiți de puterea legislativă (Parlament), pe când în calitate de judecător la Judecătoria și Curți de Apel, aceștia sunt numiți de puterea executivă (Președinte).

În conformitate cu art. 9 din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție, Președintele, Vicepreședinții Curții Supreme de Justiție Președinții ai colegiilor și Vicepreședinții colegiilor se numesc, pentru un mandat de 4 ani și pot deține funcțiile respective pe durata a cel mult 2 mandate consecutive. În cazul survenirii vacanței funcției, inclusiv în cazul expirării mandatului Președintelui Curții Supreme de Justiție, interimatul funcției acestuia se asigură de către Vicepreședintele Curții cu cea mai mare vechime în muncă în Curtea Supremă de Justiție. În ceea ce privește survenirea vacanței funcției, inclusiv în cazul expirării mandatului vicepreședintelui Curții Supreme de Justiție președinte al colegiului, interimatul funcției acestuia se asigură de către vicepreședintele colegiului respectiv, iar în lipsa acestuia, de către judecătorul membru al colegiului respectiv cu cea mai mare vechime în muncă în Curtea Supremă de Justiție.

În continuare vom trece la examinarea mai directă în ceea ce ține numirea în funcție a judecătorilor, și anume ne vom axa pe registrul candidaților care urmează să devină judecători sau numirea într-o instanță superioară, vom analiza procedura concursului și selecției judecătorului, iar ca punctul culminat va fi jurământul.

Registrul se întocmește în limba de stat, fiind ținut în variantă electronică de către Secretariatul Consiliului Superior al Magistraturii. Registrul este actualizat în funcție de rezultatele Colegiului pentru selecție și carieră a judecătorilor și se plasează pe pagina web a Consiliului Superior al Magistraturii. Registrul este compus din 4 secțiuni:

- (a) lista candidaților la funcțiile vacante de judecător;
- (b) lista judecătorilor care solicită transferul în altă instanță judecătorească de același nivel sau într-o instanță judecătorească inferioară;
- (c) lista judecătorilor care solicită numirea în funcția de președinte sau de vicepreședinte al instanței judecătorești;
- (d) lista judecătorilor care solicită numirea sau promovarea într-o instanță judecătorească ierarhic superioară.

Secretariatul CSM va înscrie în Registrul candidații admiși pentru a candida la funcția de judecător, președinte sau vicepreședinte, promovarea într-o instanță judecătorească ierarhic superioară, precum și transferul într-o instanță judecătorească de același nivel sau una inferioară în temeiul hotărârii Colegiului pentru selecția și cariera judecătorilor după rămânerea definitivă a acesteia, în ordinea descrescătoare a punctajului acumulat. Candidații la funcțiile vacante de judecător, vicepreședinte sau președinte al instanței judecătorești, înscriși în Registrul, pot participa la concursurile anunțate de CSM doar dacă au depus în termenul stabilit de CSM cererea de participare la concurs și întrunesc condițiile legale pentru accederea în funcția solicitată, stabilite de Regulamentul privind modul de organizare și desfășurare a concursului pentru suplinirea funcției vacante de judecător. Totodată, judecătorul poate fi eliminat din Registrul.

Eliminarea din Registrul se va realiza:

- (a) la cererea scrisă a candidatului;
- (b) la eliberarea din funcția de judecător;
- (c) în caz de deces a candidatului;
- (d) în cazul declarării persoanei dispărută fără veste;
- (e) în cazul numirii în funcția solicitată;
- (f) în cazul desfășurării și epuizării concursurilor pentru suplinirea funcțiilor vacante de judecător, președinte sau vicepreședinte al instanței judecătorești cu participarea judecătorilor;
- (g) la expirarea termenului de 3 ani de la introducerea în Registrul candidaților pentru suplinirea funcției de judecător, în cazul neaccederii acestora în funcția solicitată (7, art. 3, 5, 7, 9, 10, nr. 418/17 din 02.06.2015).

La concursul anunțat de către Consiliul Superior al Magistraturii participă doar persoanele incluse în Registrul participanților la concursul pentru suplinirea funcției vacante de judecător până la inițierea procedurii de selectare a candidaților. CSM va anunța lansarea concursului pentru suplinirea funcțiilor vacante de judecător și va stabili termenul-limită de inițiere a procesului selectării candidaților prin publicarea anunțului pe pagina web a CSM și în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Solicitanții la funcția de judecător vor depune la Secretariatul CSM următoarele acte:

- (a) cerere de includere în Registrul participanților la concursul pentru suplinirea funcțiilor vacante de judecător;
- (b) cerere de admitere pentru participare la concurs;
- (c) fișa personală completată, conform modelului prezentat de CSM;
- (d) curriculum vitae;
- (e) copia diplomei de licențiat în drept sau echivalentul acesteia;
- (f) atestatul de absolvire a Institutului Național al Justiției sau, după caz, certificatul care atestă susținerea examenului în fața Comisiei pentru examenele de absolvire a Institutului Național al Justiției (îndreptarea pentru susținerea examenului în fața Comisiei se va dispune, la cerere, de CSM);
- (g) copia carnetului de muncă;
- (h) cazierul judiciar;
- (i) certificatul medical de sănătate;
- (j) declarația cu privire la venituri și proprietate;
- (k) declarația de interese personale;
- (l) referința de la ultimul loc de muncă sau de studii;
- (m) fotografie color 4x5 cm.

Secretariatul va înregistra cererea cu setul de acte anexat și va forma dosarul solicitantului la funcția de judecător, care se va completa pe parcurs cu documentele premergătoare. Solicitanții la funcția de judecător din rândul celor care au vechime în muncă și nu au absolvit Institutul Național al Justiției (în continuare INJ), după depunerea cererii de admitere pentru participare la concurs pentru suplinirea funcției de judecător, pot solicita CSM remiterea materialelor în privința lor pentru susținerea examenului în fața Comisiei unice de examinare a INJ. În cazul în care candidatul la funcția de judecător este recunoscut compatibil cu funcția la care aspiră, co-

respunde exigențelor din punct de vedere medical pentru exercitarea funcției, a susținut cu succes examenul în fața Comisiei unice de examinare a INJ, materialele în privința lui, prin hotărâre a CSM vor fi remise la Colegiul de selecție în vederea selectării pentru funcția de judecător. Colegiul de selecție va emite o hotărâre pentru fiecare caz de solicitare de a candida la funcția de judecător în funcție de rezultatul procedurii de selecție. Hotărârea Colegiului de selecție poate fi contestată la CSM care, după caz, va adopta o hotărâre motivată de admitere sau respingere a contestației (6, art. 3-15, nr. 741/31 din 15.10.2013).

Examenul de capacitate are drept scop constatarea pregătirii profesionale a candidatului la funcția de judecător sub aspectul pregătirii teoretice, verificate prin susținerea unei probe verbale în materia de drept procesual și de drept material, este necesar întocmirea a două acte concrete și supunerea unei testări psihologice. Sistemul de evaluare este cel general, iar candidatul care a acumulat mai puțin de 50% din numărul total de puncte se consideră că nu a susținut examenul, rezervându-i-se dreptul de a se prezenta pentru examenul repetat peste un an. La propunerea candidatului la funcția de judecător se dă preferință persoanei care a luat cel mai mare număr de puncte. În caz de paritate de puncte, i se va da preferință candidatului în vârstă și cu experiență profesională mai mare (Roman, Vâzdoagă, Grigoriu 2001: 102-103).

Procesul de selectare a candidaților la funcția de judecător se va face ținând seama de pregătirea profesională, de integritatea, capacitatea și eficiența candidaților. CSM, cu cel puțin o lună înainte de desfășurarea concursului, va anunța public declanșarea procedurilor de concurs pentru un anumit post vacant. În cazul în care vacanța funcției va surveni ca urmare a atingerii plafonului de vârstă sau va fi cunoscut faptul survenirii vacanței din alte motive, declanșarea procedurilor de concurs se va face cu trei luni înainte de expirarea termenului de plafonare sau apariția altor circumstanțe. Persoanele înscrise în Registrul participanților la concursul pentru suplینirea funcției de judecător vor putea opta pentru oricare din concursurile anunțate de către CSM prin depunerea unei cereri de confirmare a dorinței de participare la un anumit concurs. CSM va hotărâ asupra propunerii unui anumit candidat pentru suplینirea postului vacant de judecător în ședința plenară, urmare audierii informațiilor raportorului și interviuării candidaților. În cadrul dezbaterilor asupra desemnării unui anumit candidat pe postul anunțat în concurs, CSM va da o hotărâre motivată care nu va putea fi contradictorie cu concluzia de punctare apreciată de către Colegiul de selecție. Hotărârea prin care candidatul cu cel mai mare punctaj acumulat la selecție va fi respins pentru numire pe post în urma unui anumit concurs urmează a fi motivată și sub aspectul oportunității și motivelor pentru care s-a dat prioritate unui alt candidat. Astfel prioritate se va da candidatului care are vechime în muncă mai mare față de alt candidat sau candidatului care prezumă a avea o mai bună organizare a muncii, o mai bună automotivare sau nivel mai înalt de integritate și reputație ireproșabilă. În cazul în care doi sau mai mulți candidați încadrați în același concurs au număr de puncte de apreciere egal, CSM va decide, după caz, prin hotărâre motivată cui va da prioritate de a fi propus pentru numire în funcție de judecător. În cazul în care nici unul dintre candidați la funcția vacantă de judecător

nu a acumulat numărul necesar de voturi pentru a fi propus Președintelui Republicii Moldova de a fi numit în funcție de judecător, de către CSM se va organiza un nou concurs cu admiterea la concurs și a altor candidați. În cazul în care Președintele Republicii Moldova refuză numirea unui candidat în funcția de judecător, CSM, prin intermediul Inspecției judiciare, va investiga motivele refuzului, după care, în funcție de constatările făcute, consultând opinia candidatului propus, va decide asupra propunerii repetate sau respingerea candidatului de a fi propus repetat pentru numirea în funcție de judecător. În cazul refuzului candidatului de a fi propus repetat la funcția de judecător sau în cazul respingerii candidatului de a fi propus repetat, CSM va propune un alt candidat din cei înscrși la concursul pentru suplinirea funcției vacante de judecător. CSM, după caz, poate lansa un concurs repetat pentru suplinirea funcției vacante de judecător în cazul în care va constata că nici un candidat din cei încadrați în concurs nu poate fi propus pentru a fi numit în funcție de judecător. Hotărârea CSM cu privire la desfășurarea concursului pentru suplinirea funcției de judecător poate fi contestată în condițiile legii. Suspendarea punerii în executare a hotărârii CSM poate fi făcută doar în baza unei decizii a Curții Supreme de Justiție (6, nr. 741/31 din 15.10.2013).

Până la exercitarea atribuțiilor legale cu privire la funcția de judecător, conform art. 12 din legea cu privire la statutul judecătorului acesta este obligat să depună următorul jurământ: „*Jur să respect Constituția și legile țării, drepturile și libertățile omului, să-mi îndeplinesc cu onoare, conștiință și fără părtinire atribuțiile ce-mi revin*”. Jurământul se depune în termen de 10 zile de la numirea în funcție, în ședință solemnă în fața Consiliului Superior al Magistraturii, după citirea comunicării actului de numire. Despre depunerea jurământului se încheie un proces-verbal, care se semnează de președintele Consiliului Superior al Magistraturii și de persoana care a depus jurământul. Depunerea jurământului nu e necesară în cazul promovării sau transferării judecătorului în altă funcție în altă instanță judecătorească.

În baza celor expuse pe marginea acestui subiect desprindem următoarea concluzie. Pentru ca o justiție sa fie cu adevărat independentă e nevoie ca principiul neemixtiunii să existe cu adevărat, nu doar pe hârtie.

Cu foarte multe greutăți ne dăm bine seama că acest proces de numire în funcție este unul de durată, riguros, și totodată în ceea ce privește accederea la această funcție necesită multă abilitate, profesionalitate, cultură, înțelepciune. În pofida acestui fapt legiuitorul moldav a inclus un șir exhaustiv de condiții obligatorii pe care candidatul ce dorește să dețină această funcție urmează a le îndeplini sub sancțiunea neadmiterii la concurs sau cu privire la asigurarea admiterii candidaților pentru funcția de judecător, promovării judecătorilor la instanțe judecătorești superioare, numirii judecătorilor în funcția de președinte sau de vicepreședinte de instanță judecătorească și transferului judecătorilor la instanțe judecătorești de același nivel sau la instanțe judecătorești inferioare.

Odată ce dispune de acea compatibilitate, adică îndeplinind acele condiții imperative, subiectul în cauză urmează să depună întregul dosar în cadrul secretariatului Consiliului Superior al Magistraturii și respectiv să fie inclus în registrul de candi-

daturi. Mai mult decât atât candidații se pot înscrie în registru indiferent de faptul dacă a fost sau nu a fost anunțat concursul pentru suplinirea funcțiilor de judecător.

Trebuie să aducem la cunoștință că pentru fiecare funcție dorită urmează ca acel participant să depună un set aparte de documente, adică pentru funcția de judecător, de vicepreședinte, președinte al instanței judecătorești persoana în cauză va fi obligată să depună anumite documente în dependență de funcția pe care o dorește.

De aici, deducem și competența Colegiului pentru Selecția Judecătorilor ce se află în subordinea Consiliului Superior al Magistraturii și are drept scop asigurarea selecției candidaților pentru funcția de judecător, promovării judecătorilor la instanțe judecătorești superioare, numirii judecătorilor în funcția de președinte sau de vicepreședinte de instanță judecătorească și transferului judecătorilor la instanțe judecătorești de același nivel sau la instanțe judecătorești inferioare. După ce acest colegiu ce este subordonat direct față de Consiliul Superior al Magistraturii a selectat acei candidați la funcțiile de judecător urmează ca să prezinte plenului CSM candidaturile perfecte și respectiv CSM urmează să hotărască asupra candidaților selectați de Colegiul pentru Selecția Judecătorilor.

Dar totuși să nu uităm și de rolul Președintelui țării, deoarece el îi numește prin decret prezidențial. Deci, Președintele RM poate să refuze numirea în funcție numai în cazul depistării unor probe incontestabile de incompatibilitate a candidatului cu funcția respectivă, de încălcare de către acesta a legislației sau de încălcare a procedurilor legale de selectare și promovare a lui. Acest refuz de numire în funcția a judecătorilor trebuie să fie motivat și să fie redat în decurs a 30 zile din momentul parvenirii propunerii.

Deci, cu toate acestea, putem remarca că accederea la această funcție nu este deloc ușor și necesită multe abilități care să cuprindă în sens larg activitatea juridică.

Cu îndeplinirea acestor obligații și cu depunerea jurământului Judecătorul devine exponent al Puterii Judecătorești!

Bibliografie:

Acte normative și practică judiciară:

1. Constituția Republicii Moldova din 27.08.1994, publicat: 12.08.1994 în Monitorul Oficial, data intrării în vigoare: 27.08.1994.
2. Legea cu privire la statutul judecătorului, nr. 544 din 20.07.1995, publicat: 22.01.2013 în Monitorul Oficial Nr. 15-17, art. Nr.: 63.
3. Legea privind selecția, evaluarea performanțelor și cariera judecătorilor, nr. 154 din 05.07.2012, publicat: 14.09.2012 în Monitorul Oficial Nr. 190-192 art. Nr.: 636, data intrării în vigoare: 14.12.2012.
4. Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție, nr. 789 din 30.05.1996, publicat: 12.09.2003 în Monitorul Oficial Nr. 196-199 art. Nr.: 764, data intrării în vigoare: 30.05.1996.
5. Legea cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii, nr. 947 din 19.07.1996, publicat: 22.08.2003 în Monitorul Oficial Nr. 186-188, art. Nr.: 752, data intrării în vigoare: 03.10.1996.

6. Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii, nr. 741/31 din 15.10.2013, publicat: 22.11.2013 în Monitorul Oficial Nr. 262-267 art. Nr.: 1735 *cu privire la aprobarea Regulamentului privind modul de organizare și desfășurarea concursului pentru suplینirea funcției de judecător.*
7. Hotărârea Consiliului Superior a Magistraturii Nr. 418/17 din 02.06.2015, publicat: 04.09.2015 în Monitorul Oficial Nr. 247-252 art. Nr.: 1687 *privind aprobarea Regulamentului cu privire la Registrul participanților la concursul pentru suplینirea funcției vacante de judecător, de președinte sau vicepreședinte al instanței judecătorești.*
8. Anexa nr. 4 la Ordinul Ministerului Sănătății, nr. 479 din 22.04.2013, *cu privire la verificarea stării de sănătate a candidaților la funcția de judecător și a judecătorilor în funcție privind corespunderea pentru exercitarea funcției de judecător.*
Manuale, monografii, reviste:
9. Dumitru Roman, Tatiana Vâzdoagă, Andrei Grigoriu, *Organele de ocrotire a normelor de drept*, Bălți: Ed. 1 Cartier, 2001, 280 p.
10. Vladislav GRIBINCEA, Nadejda HRIPTIEVSKI, Ion GUZUN, *Implicarea executivului și legislativului în numirea și promovarea judecătorilor - contrabalanță sau știrbire a independenței justiției*, Centru de Resurse Juridice din Moldova, Chișinău, 2015.
Surse electronice:
11. http://sorincurpan.ro/carti/autoritatea_judecatoreasca_din_Republica%20Moldova.pdf, accesat 29.04.2017, ora 22:02.

TRANSPLANTUL DE ORGANE ÎN CONTEXTUL FENOMENULUI DE TRAFIC DE FIINȚE UMANE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Oxana POSTOLACHI, studentă, *Facultatea de Drept și Științe Sociale, Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți*
Conducător științific: **Anatolie FAIGHER**, dr., *lect. sup. univ.*

Abstract: *At the beginning of international trade development, the term "traffic" was a common one meaning goods such as drugs, weapons and even human beings for sale as slaves. In the last century it was associated with prostitution and sexual exploitation and was regulated as an illegal activity. Nowadays, traffic with human beings is steadily increasing, as the medical industry, in addition to improving the transplantation procedures, which are recognized as effective treatment methods, allows human organs to be harvested and distributed everywhere in the world. In this context, the aim is to recruit people from poorly developed countries and with limited access to information but biologically healthy. It is alarming that in the Republic of Moldova the phenomenon of "organ trafficking" is supported by government policies and high-level officials who want to get rich from illegal activities on the black market.*

Keywords: *organs, traffic, penalty, legislation, unemployed people, exploitation, international pacts, solutions.*

Este necesar să menționăm că conceptul de trafic nu este unul nou, el a fost utilizat pentru prima dată în secolul al XVI-lea, în calitate de sinonim pentru co-

merț. Așadar, acest termen nu avea conotații negative. Totuși, către secolul al XVII-lea, traficul a început a fi asociat cu vânzarea ilicită și/sau neloială a mărfurilor. Deși, la începuturi, prin trafic se înțelegea, în mare parte, vânzarea de droguri și arme, către secolul al XIX-lea această noțiune mai includea și comerțul cu ființe umane tratate ca bunuri și vândute în sclavie. Acest comerț „tradițional” cu sclavi a fost scos în afara legii spre finele secolului al XIX-lea.

„La începutul sec. XX, termenul de trafic se referea, de obicei, la „comerțul de sclavi albi”, care reprezenta circulația peste frontierele internaționale a femeilor și copiilor în scopul re practicării prostituției. Doar spre finele anilor '90 traficul a fost asociat cu prostituția și exploatarea sexuală a femeilor și copiilor.” (Vidaicu 2009: 8).

Conform Codului Penal al RM art. 165 traficul de ființe umane reprezintă: (1) Recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unei persoane, cu sau fără consimțământul acesteia, în scop de exploatare sexuală comercială sau ne-comercială, prin muncă sau servicii forțate, pentru cerșetorie, în sclavie sau în condiții similare sclaviei, de folosire în conflicte armate sau în activități criminale, de prelevare a organelor sau țesuturilor, săvârșită prin:

- a) amenințare cu aplicarea sau aplicarea violenței fizice sau psihice nepericuloase pentru viața și sănătatea persoanei, inclusiv prin răpire, prin confiscare a documentelor și prin servitute, în scopul întoarcerii unei datorii a cărei mărime nu este stabilită în mod rezonabil, precum și prin amenințare cu divulgarea informațiilor confidențiale familiei victimei sau altor persoane atât fizice, cât și juridice;
- b) înșelăciune;
- c) abuz de poziție de vulnerabilitate sau abuz de putere, dare sau primire a unor plăți sau beneficii pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane;

Până în anul 2001 RM nu a avut nicio normă penală, care să reglementeze această problemă, în legislația națională a lipsit cu desăvârșire noțiunea de „trafic de ființe umane”.

Din punct de vedere criminologic, traficul de ființe umane poate fi definit ca fiind o formă particulară de manifestare a criminalității organizate care constă în comerțul cu oameni sau cu organe și țesuturi ale lor, în scopul extragerii de profituri considerabile, speculând o anumită cerere și ofertă existentă în acest sens.

Traficul de ființe umane a căpătat amploare în Republica Moldova începând cu anii 1994-1995 când migrația ilegală, provocată de criza economică și recesiunea în producție, inflația, creșterea numărului de șomeri, reducerea cheltuielilor în sfera socială a avut un impact dezastruos asupra dezvoltării situației de migrațiune în RM, iar migrația ilegală a devenit un fenomen obișnuit și tolerat, considerat uneori drept unica soluție de lichidare a sărăciei.

În decursul primelor 6 luni ale anului 2016 în republică au fost înregistrate 61 infracțiuni de trafic de ființe umane (6 luni 2015 – 82);

În contextul acestor fenomene, s-a dezvoltat traficul de organe, deoarece un organ vândut la negru în țară sau peste hotare ajungea la câteva mii de euro.

Transplantul de organe în Republica Moldova își are începutul odată cu intrarea în vigoare a ordinului Ministerului Sănătății al URSS Nr. 153 din 22 februarie 1982 cu privire la „*Dreptul de prelevare și conservare a rinichilor pentru transplant*”.

„*Actualmente, aproximativ 800-900 de pacienți necesită transplant de organe în RM, fapt care iarăși pune pe gânduri cu privire la cumpărarea la negru a organelor.*” (4).

Conform surselor prezentate de mass-media un exemplu elocvent ar fi cazul unui bărbat care a apelat la linia fierbinte. Bărbatul locuia într-un sat din R. Moldova și era șomer. În timp ce căuta un loc de muncă, a găsit pe Internet un anunț în care se menționa că o companie petrolieră din Iran are nevoie de manager. Bărbatul a aplicat pentru acest job și în scurt timp a plecat să obțină noul serviciu, costurile fiindu-i achitate de către companie. După ce a ajuns în Iran el a fost informat că încă nu este de lucru. „*Mi s-a spus să mai aștept câteva zile. În timp ce discutam, cei de acolo m-au servit cu o cafea, iar când m-am trezit eram deja în spital. Ei m-au anunțat că mi s-a făcut rău și au chemat ambulanța, dar eu știu că mi-au pus ceva în cafea și m-au adormit... Atunci însă nu am înțeles bine ce s-a întâmplat. După o săptămână, am reușit să revin acasă, mă simțeam foarte rău și am mers la medic, unde după câteva analize mi s-a spus că nu am un rinichi și jumătate de ficat*”, a povestit bărbatul reprezentantului de la linia fierbinte (5)

Primul factor și cel mai important care a favorizat traficul de ființe umane în scop de prelevare de organe este sărăcia.

În argumentare vin cu un articol publicat în ziarul Timpul „*Am nevoie urgent de bani și vreau să-mi vând un rinichi*”. Am 18 ani sunt perfect sănătos, nefumător, nu consum alcool, droguri. Am 188 cm și cântăresc 75 kg. Am nevoie urgent de bani și vreau să-mi vând un rinichi. Rog seriozitate. Acesta este un anunț plasat pe un site de profil pe data de 16 martie 2015. Autorul anunțului cere suma 9000 de euro. Astfel de mesaje sunt mai multe. (...), „*Buna! Mă numesc Olga, am 23 de ani, nu consum alcool, nu fumez, grupa 1 negativă. Am nevoie urgent de bani...*” Anunțul a fost plasat pe 3 ianuarie 2016, iar tânăra solicită 50 de mii de euro. Autoarea mesajului a lăsat un număr de telefon, adresa de email și ID-ul de Skype. Noi am contactat-o, iar la celălalt capăt al firului a răspuns o tânără cu voce tremurândă. Am întrebat-o dacă mai este dispusă să-și vândă un rinichi, iar dânsa a confirmat acest fapt. „*Da am postat un asemenea anunț! Am mare nevoie de bani!*” (Galben 2016).

Republica Moldova și-a asumat responsabilitatea să întreprindă măsuri necesare în vederea prevenirii și stopării imediate a încălcărilor de drepturi în domeniul transplantului de organe și să prevadă în legislație sancțiuni corespunzătoare. Pe parcursul timpului a aderat la anumite acte internaționale care reglementează faptul că traficul de organe este interzis și s-a obligat să le implementeze la nivel național.

În octombrie 1987, la a XXXIX-a Adunare Medicală Mondială s-a aprobat „*Declarația privind transplanturile de organe umane*” în care sunt supuse unor critici dure donațiile cu scop comercial.

Ulterior, Organizația Mondială a Sănătății (OMS) a elaborat un set de principii fundamentale în domeniul transplantului. La sesiunea a 44-a din 1991 OMS a

aprobat aceste principii și a recomandat ca statele să le folosească în elaborarea politicilor în acest domeniu.

- „*Corpul uman și părțile sale nu pot fi cumpărate și vândute.*”;
- „*Corpul uman nu poate fi privit ca un bun și nu poate face obiectul unui raport juridic patrimonial.*” Această concluzie se impune cu titlu de principiu general, chiar dacă nu este prevăzută expres în legislația în vigoare, dar ea poate fi dedusă din alin. (1) art. 27 și alin. (2) al art. 28 din Legea nr. 42 din 06.03.2008.

O poziție similară a fost adoptată și în *Convenția Europeană privind drepturile omului și biomedicina din 4 aprilie 1997*.

1. Prelevarea de organe sau țesuturi de la o persoană în viață în scopul transplantării se poate face numai în interesul terapeutic al primitorului și numai atunci când nu există țesuturi sau organe adecvate disponibile de la o persoană decedată și nici altă metodă terapeutică alternativă de o eficacitate comparabilă.
2. Consimțământul necesar, trebuie să se fi dat expres și specific, fie în scris, fie în fața unei instanțe oficiale.

În 2007, Republica Moldova a ratificat *Protocolul adițional la Convenția privind drepturile omului și biomedicina* vizând transplantul de organe și țesuturi de origine umană, adoptat de către Consiliul Europei (24 ianuarie 2002). Protocolul obligă statele să garanteze accesul echitabil al pacienților la serviciile de transplant, să protejeze drepturile și libertățile donatorilor și beneficiarilor de organe și țesuturi de origine umană, și să elimine abuzul în domeniul transplantului, care pune în pericol viața, bunăstarea și demnitatea persoanelor.

În baza acestui protocol, statele vor coopera printr-un schimb de informații privind necesitatea de organe și țesuturi și prin acordarea asistenței reciproce la transportarea organelor și țesuturilor spre teritoriul sau de pe teritoriul lor.

În scopul stabilirii cadrului legal ajustat la normele legislative internaționale și la cerințele Uniunii Europene, în Republica Moldova au fost întreprinse un șir de acțiuni de ordin legislativ și normativ, inclusiv:

- Aprobata *Legea privind transplantul de organe, țesuturi și celule umane*. (Monitorul Oficial nr. 81/273 din 25.04.2008);
- Instituită Agenția de Transplant. (Hotărârea Guvernului nr. 386 din 14.05.2010);
- Aprobata *Regulamentul de organizare și funcționare a Comisiei independente de avizare*. (Hotărârea Guvernului nr. 1207 din 27.12.2010).

Chiar și odată cu incriminarea fenomenului de trafic de ființe umane la nivel de legislație, Republica Moldova se confruntă cu acest fenomen deoarece insuficiențele organice ireversibile, ce necesită tratament prin transplant de organe, au fost și continue să rămână probleme extrem de importante pentru Republica Moldova.

Actualmente, aproximativ 800-900 de pacienți necesită transplant de organe. Dintre ei: 450 se află la tratament prin hemodializă, aproximativ 250 necesitând transplant renal; 300 suferă de insuficiență hepatică, iar 200 – de insuficiență cardiacă. Necesitățile de transplant de măduvă osoasă sunt estimate de specialiști la circa 40-50 pe an, de transplant de valve – la aproximativ 100, iar de corneea – la aproximativ 150.

La fel, Republica Moldova constituie piață atractivă pentru străini în procurarea organelor la negru cu un preț mult mai mic decât în țara lor de origine, fapt caracteristic țărilor slab dezvoltate.

Transplantul de organe, țesuturi și celule de origine umană este una din formele de vârf ale practicii medicale contemporane, care salvează viețile a mii de pacienți în întreaga lume. Rezultatele din ultimele decenii au arătat că acest tratament este o opțiune realistă pentru un număr tot mai mare de persoane. Dar este necesar de întreprins o serie de măsuri pentru a preîntâmpina apariția traficului de organe care în RM Moldova este alarmat conform celor analizate mai sus.

În acest sens, se pot întreprinde următoarele măsuri de prevenire și combatere:

- Implicarea autorităților publice centrale și locale, mass-media, organizațiilor nonguvernamentale, confesiunilor religioase în campaniile informaționale privind traficul de ființe umane și prelevarea ilegală de organe.
  - Instituirea și asigurarea funcționării unui consiliu consultativ cu participarea reprezentanților ONG, confesiunilor religioase, mass-media, poliției, pacienților în vederea monitorizării activităților privind prevenirea traficului de ființe umane.
1. Pentru Ministerul Sănătății:
    - ameliorarea cadrului organizațional și legislativ în domeniul donării și transplantului de organe, țesuturi și celule prin elaborarea și aprobarea unor regulamente, ordine și instrucțiuni care să definească clar responsabilitățile și rolul lucrătorilor medicali în cadrul sistemului de transplant;
    - crearea și dezvoltarea bazei tehnico-materiale și a resurselor umane prin asigurarea unei finanțări continue și în volum deplin a *Programului Național de Transplant*.
  2. Pentru Agenția de Transplant:
    - elaborarea și implementarea, de comun acord cu Compania Națională de Asigurări în Medicină și cu Ministerul Sănătății, a campaniilor de comunicare prin mass-media și sistemul sănătății în vederea informării populației; campaniile de informare despre donare și transplant trebuie să se integreze în campaniile de prevenire a insuficiențelor organice ireversibile;
    - dezvoltarea și perfecționarea continuă a Sistemului Informațional Automatizat „Transplant” cu integrarea sistemului unic de codificare a organelor, țesuturilor și celulelor, ce ar permite asigurarea unui nivel înalt de siguranță și calitate, inclusiv
    - protecția datelor cu caracter personal;
    - elaborarea și organizarea cursurilor și seminarelor de instruire pentru lucrătorii medicali din instituțiile autorizate.
  3. Pentru Instituțiile medico sanitare autorizate:
    - fortificarea capacităților instituțiilor autorizate în vederea implementării actelor legislative și normative nou-adoptate și a programelor naționale de donare și transplant de organe, țesuturi și celule;
    - instituirea în cadrul instituțiilor autorizate a funcției de coordonator de transplant, pentru a organiza și monitoriza activitățile de prelevare și transplant 24/24 ore;

- implementarea protocoalelor clinice naționale „Moartea cerebrală” și „Menținerea potențialului donator aflat în moarte cerebrală”.
- 4. Pentru Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”:
  - completarea curriculei de instruire universitară și postuniversitară;
  - dezvoltarea unei curricule distincte pentru fiecare etapă va asigura instruirea adecvată a personalului medical, precum și perfecționarea continuă a acestuia prin informarea cu privire la noile reglementări în domeniul transplantului;
  - elaborarea protocoalelor clinice naționale „Transplant hepatic”, „Transplant renal” și „Transplant de cord”;
  - elaborarea Ghidului de Identificare a Donatorului potențial de organe și țesuturi.
- 5. Pentru societatea civilă și autoritățile publice:
  - implicarea autorităților publice centrale și locale, mass-media, organizațiilor nonguvernamentale, confesiunilor religioase în campaniile informaționale privind prevenirea insuficiențelor organice ireversibile și promovarea donării și transplantului;
  - instituirea și asigurarea funcționării unui Consiliu consultativ cu participarea reprezentanților ONG, confesiunilor religioase, mass-media, poliției, pacienților în vederea monitorizării activităților de donare și transplant.
  - desfășurarea campaniilor informaționale privind problema traficului de organe;
  - aducerea la cunoștință a populației privind fenomenul de trafic de organe prin intermediul mass-media, televiziunii, posterelor, panourilor cu conținut antitrafic;
  - familiarizarea populației în privința riscului unei eventuale plecări peste hotarele țării în urma propunerii unei oferte dubioase de muncă, reducerea sărăciei și șomajului;
  - susținerea materială a păturilor social-vulnerabile.

De asemenea, sunt necesare măsuri la nivel internațional cum ar fi: inițierea unor mecanisme eficiente de combatere a cazurilor de trafic de organe, modificarea legislației țărilor în care are loc în mod intensiv traficul de ființe umane în scopul combaterii acestui fenomen, întreținerea unei colaborări eficiente între organele de drept a Republicii Moldova și cele ale altor state în vederea identificării cazurilor de trafic de organe (Codreanu: 20-21).

Bibliografie:

1. Codreanu, Igor, *Managementul Sistemului Național de Transplant*. Autoreferatul tezei de doctor, 30 p.
2. Galben, Dorin, „Am nevoie urgent de bani și vreau să-mi vând un rinichi”. În: *Ziarul Timpul*, vineri, 12 februarie 2016, p. 18.
3. VIDAICU, Mihaela, *Combaterea traficului de ființe umane (drept material și drept procesual)*, Chișinău, Editura Nova-Prim, 2009, p. 8, 187 p.

Adrese electronice

4. <http://www.ziarulnational.md/sistemul-de-transplant-in-r-moldova-va-fi-imbunatatit/> (accesat la 10 mai 2017, ora 13:00)
5. <https://www.timpul.md/articol/marturiile-victimelor-traficului-de-organe-65448.html?action=print> (accesat la 10 mai 2017, ora 13:00)

JUSTIȚIA ȘI PRINCIPIILE EI DIRIGUITOARE

Dumitrița GUZOVATAIA, studentă, *Facultatea de Drept și Științe Sociale, Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți*
Conducător științific: **Tatiana CRUGLIȚCHI**, *lect. sup. univ.*

Abstract: *In a democratic society the existence of an independent justice is the general objective of law. Ensuring a fair trial where the rights of the subjects will be respected and settled disputes according to the law and the principles of law is the responsibility of the courts.*

Guarantees established in this respect, such as ensuring the right to a defense, the right to have an interpreter, the independence of judges and their submission to the law, the presumption of innocence, and free access to justice are generally the guiding principles of justice.

Keywords: *justice, law, principles of justice, judge, independence, court.*

Justiția reprezintă unul dintre cele mai abordate subiecte în diferite domenii, fie drept, filosofie, logică, religie etc. Totuși până în prezent nu există o unanimitate de opinii în ceea ce privește definirea acestui termen.

În sens larg, este înțeleasă ca o virtute, un sentiment de echitate, de dreptate. Ca valoare etică, justiția presupune exigențe sporite ce depășesc, de multe ori, sfera „legalității”. Aristotel vedea în „echitate” un complement indispensabil justiției, în măsură să completeze lacunele legii. La romani justiția se fonda pe principiul moral al dreptății, ei așezând la baza justiției acel „honeste vivere” (a trăi cinstit) (Chiuzbaian 2002: 11).

Justiția presupune opțiuni și soluții bazate pe exigențele dreptății, moralității și corectitudinii atât în procesul de elaborare a dreptului, cât și în procesul de aplicare a normelor juridice. Când spunem justiție, spunem subordonarea la o ierarhie de valori, prevăzute și ocrotite de legi. Justiția este idealul intangibil al dreptului, ultima și cea mai înaltă expresie a dreptului (Țurcan 2016: 14).

Pentru definirea conceptului de justiție, plecăm de la prevederile art. 114 din Constituția RM *Justiția se înfăptuiește în numele legii numai de instanțele judecătorești*. Așadar, justiția se prezintă ca activitatea de soluționare de către instanțe de judecată a unui litigiu dintre două părți cu interese opuse prin aplicarea legii în emiterea hotărârii asupra cauzei.

Justiția poate fi realizată doar prin anumite procedee legale, și anume pe calea examinării și soluționării în cadrul ședinței de judecată, în modul stabilit de lege, a cauzelor civile, de contencios administrativ, contravenționale și penale (12: 416).

Scopul pe care îl realizează la înfăptuirea justiției este prevăzut de art. 4 alin. 1 al Legii nr. 514 din 06.07.1995 privind organizarea judecătorească, și anume: *Instanțele judecătorești înfăptuiesc justiția în scopul apărării și realizării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor și ale asociațiilor acestora ale întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor.*

De altfel, unul dintre principiile generale ale Constituției este respectarea drepturilor și libertățile omului, astfel art. 4 din Constituția RM coordonat cu art. 1 alin. 3

stipulează că Republica Moldova își asumă obligația de a asigura realizarea drepturilor și libertățile fundamentale ale omului prin organele sale abilitate, instanțele judecătorești.

Justiția are menirea de a compatibiliza interesele în societate, fiind o balanță a pretențiilor sociale. Justiția trebuie să facă ordine, pentru că repartiția și distribuția incorectă poate duce la dezastrul vieții sociale. Sensul justiției pare a fi acela de „a da fiecăruia ceea ce trebuie să-i revină”. În acest context, apare problema de a determina care sunt meritele fiecăruia. Alteori dreptul statului de a înfăptui justiția și însăși justiția apare a fi fundamentată pe utilitate (Zaharia 2008: 15).

Susțin opinia acestui autor, întrucât orice activitate presupune, mai întâi de toate, ordine, unde nu există ordine acolo se instaurează dezastru. Pentru a menține ordinea în societate este nevoie de o forță care să fie superioară tuturor, și care să ducă la subordonarea, atât a celui care se află la conducere, cât și a celui condus, aceasta fiind legea. Legea este materializarea voinței societății, prescrie regulile generale de conduită, iar încălcarea ei trebuie sancționată conform vechiului proverb „după faptă și răsplată”.

Particularitățile justiției

Autorii autohtoni A. Bantoș, I. Bantoș, R. Starașciuc (Bantoș, Bantoș Starașciuc 2008: 404) au dedus un șir de particularități prin care justiția se deosebește de celelalte genuri de activitate statală:

- (1) Justiția se înfăptuiește numai de instanța de judecată (art. 114 Constituția RM, art. 1 Legea nr. 514 din 06.07.1995);
- (2) Justiția se înfăptuiește în numele legii și în strică conformitate cu legea (art. 1 alin. 2 și art. 5 din Legea nr. 514 din 06.07.1995);
- (3) Justiția se înfăptuiește într-o formă strict procedurală;
- (4) Drept urmare a înfăptuirii justiției se aplică constrângerea de stat.

Așadar, putem menționa că specificul justiției este marcat de:

- (a) Instanța de judecată –singurul organ de stat competent în examinarea și soluționarea litigiilor;

Instanțele judecătorești se formează pe principiul numirii judecătorilor (art. 3 Legea nr. 514 din 06.07.1995). În prezent, în Republica Moldova există trei nivele ale instanțelor: judecătoriile, Curțile de Apel și Curtea Supremă de Justiție, prin intermediul cărora se înfăptuiește justiția.

- (b) Legea – actul normativ adoptat de organul legislativ care reglementează conduita general acceptată și stabilește sancțiunile pasibile celor ce încalcă aceste reguli.

Înfăptuirea justiției este ținută de existența unei conduite acceptate și a unei reprobate de societate. Pentru a aplica sancțiuni trebuie să existe încălcarea, dar pentru ca judecătorul să emită hotărârea trebuie să se fundamenteze pe normele juridice, adică să indice care drept a fost încălcat și ce sancțiune urmează a fi suportată de cel care a nesocotit prevederile legale.

În acest fel, legea reprezintă garanția că persona nu va răspunde pentru altă faptă pe care nu a săvârșit-o, dar, în același timp, să-i asigure posibilitatea de a se apăra atunci când îi sunt încălcate drepturile, făcând trimitere la norma de drept ce consfințește un anumit drept, interes legitim.

(c) Procedura – ordinea desfășurării procesului stabilită de lege în vederea evitării abuzurilor din partea părții adverse și asigurării egalității în drepturi a părților.

Desfășurarea procesului în vederea restabilirii dreptului încălcat ori interesului legitim lezat în cauzele civile, precum și tragerea la răspundere penală cu aplicarea sancțiunii penale presupune realizarea după o anumită ordine, numită etape. Etapele procesului civil și penal, în mare parte, sunt asemănătoare, cu mici diferențe. Ast-fel, comun acestor proceduri sunt următoarele:

- (1) Intentarea procesului;
- (2) Pregătirea pentru dezbateri;
- (3) Dezbaterile judiciare;
- (4) Deliberarea și pronunțarea sentinței;
- (5) Executarea hotărârii/sentinței.

Ceea ce le deosebește sunt sancțiunile aplicabile, dacă în civil prioritar este repararea prejudiciului și restabilirea dreptului încălcat, atunci în penal cea mai gravă pedeapsă este privațiunea de libertate, apoi amenda, privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate ș.a.; de asemenea, diferite sunt principiile, în civil este guvernat de principiul disponibilității, pe când în penal, principiul oficialității (pornirea procesului penal din oficiu, de organele competente fără a fi nevoie de cerere din partea victimei, cu unele excepții în cazul plângerii prealabile, ceea ce nu există în procesul civil).

Principiile justiției

Cuvântul *principiu* din latină înseamnă „început, element fundamental”.

Noțiunea de justiție poate fi înțeleasă și în sens de principiu. Este un principiu fundamental, recunoscut de majoritatea cercetătorilor, însemnând ideea fundamentală ce are drept scop asigurarea coeziunii sociale (Zaharia 2008: 16). În prezent, justiția reprezintă unul din pilonii centrali pe care se fundamentează un stat de drept contemporan. Din aceste considerente, ea trebuie să corespundă unor criterii legale concrete, importante și decisive pentru realizarea misiunii sale de a fi garantul principal al drepturilor și libertăților omului. Rolul major, în acest context, le revine principiilor fundamentale care guvernează atât modul de organizare, cât și funcționarea justiției (Țurcan 2016: 13).

Potrivit autorilor I. Muraru, S. Tănăsescu (Muraru, Tănăsescu 2001: 588), justiția (în general activitate jurisdicțională) este o activitate de rezolvare a litigiilor în litera și spiritul Constituției, legilor, obiceiului, convențiilor și contractelor. Judecătorul care înfăptuiește justiția caută să afle adevărul în procesul respectiv pentru a identifica exact încălcarea legii, victimele, cauzalitatea și responsabilii. Pentru ca justiția să-și poată înfăptui misiunea ea cunoaște o anumită organizare și anumite principii.

Asupra conținutului și numărului de principii de organizare și funcționarea instituțiilor puterii judecătorești, în literatura juridică de specialitate nu există identitate de opinii (Țurcan 2016: 13).

Considerăm că examinarea și soluționarea cauzelor concrete ce țin de competența instanței de judecată, în RM se efectuează în baza principiilor constituționale:

- (a) Egalitatea (art. 16);

- (b) Accesul liber la justiție (art. 20);
- (c) Prezumția nevinovăției (art. 21);
- (d) Dreptul la apărare (art. 26);
- (e) Înfăptuirea justiției (art. 114);
- (f) Instanțele judecătorești (art. 115);
- (g) Caracterul public al dezbaterilor judiciare (art. 117);
- (h) Limba de procedură și dreptul la interpret (art. 118).

În afară de aceste principii fundamentale, activitatea de înfăptuire a justiției se bazează și pe anumite principii prevăzute în Codul de Procedură Penală (Titlul I, Capitolul II art. 7-28) Codul de Procedură Civilă (Titlul I, Capitolul II art. 19-27), Codul contravențional (Titlul I Capitolul I art. 5-9, art. 375-381) și în alte acte normative.

În legătură cu determinarea importanței principiilor fundamentale ale justiției, autorii (Cârnaț 2004: 232-233) din domeniu afirmă că:

- (1) Principiile fundamentale definesc însăși justiția, caracterizându-i cele mai importante însușiri;
- (2) În lipsa textului de lege expres sau apropiat după care se conduce instanța în rezolvarea cauzelor judiciare, acestea recurg la analogia dreptului, la aplicarea principiilor fundamentale;
- (3) Sunt prevăzute de Constituția RM, Legea nr. 514 din 06.07.1995 și alte legi speciale, formând un sistem de principii interdependente și condiționate reciproc.

Analiza principiilor înfăptuirii justiției

Legalitatea reprezintă o garanție a statului de drept, a democrației și înfăptuirii justiției într-o cauză concretă. Ea este, pe lângă un principiu fundamental, și o cerință prin care să se asigure drepturile și libertățile fundamentale ale cetățeanului, atât de către ceilalți, cât și de către instanța de judecată, ca subiect competent în înfăptuirea justiției, fiind stipulată în Constituția RM la art. 114 *Justiția se înfăptuiește în numele legii numai în instanțele judecătorești.*

Principiul legalității, după G. I. Chiuzbaian (Chiuzbaian 2002: 76) se realizează în domeniul justiției sub următoarele aspecte:

- (a) Legalitatea instanței judecătorești;
- (b) Legalitatea activității instanței judecătorești;
- (c) Legalitatea incriminării și legalitatea pedepselor în materie penală conform cunoscutelor dictoane latine „*nullum crimen sine lege*” și „*nullum poena sine lege*”.

Desigur că legiuitorul a înțeles „înfăptuirea justiției în numele legii” într-un sens foarte general, acela că scopul legii este de a apăra statul, suveranitatea independența și unitatea sa, proprietatea publică și privată, persoana și drepturile acesteia, precum și întreaga ordine de drept. De asemenea, întreaga activitate desfășurată de instanța de judecată are ca finalitate întărirea legalității, urmărește prevenirea săvârșirii faptelor antisociale, dar și educarea cetățenilor în spiritul respectării legilor și a normelor de conviețuire socială (Rusu 2001: 514).

Potrivit art.115 Constituției RM, art. 15 Legii nr. 514 din 06.07.1995 art. 1 alin. 1 Legii cu privire la Curtea Supremă de Justiție nr. 789 din 26.03.1996 și alte acte legislative, menționează regula potrivit căreia justiția se înfăptuiește doar de

instanța de judecată, care este compusă din judecătorii, Curți de Apel și Curtea Supremă de Justiție, care formează sistemul judecătoresc (12: 423). Prin urmare, sistemul organelor judecătorești este constituit din 3 verigi: judecătorii, Curți de Apel, Curtea Supremă de Justiție, organizarea, competența acestora și procedura de judecată fiind stabilită prin lege organică conform art. 115 alin. 4 Constituția RM.

Constituirea ierarhică a instanțelor judecătorești asigură controlul judiciar asupra hotărârilor judecătorești prin posibilitatea exercitării căilor de atac în condițiile legii, ceea ce, la rândul său, constituie o garanție a legalității și fundamentării hotărârilor judecătorești (12: 442).

Potrivit art. 16 alin. 2 din Constituția RM: *Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.* Acest principiu presupune deci, că toate persoanele beneficiază de drepturi egale fără nicio discriminare, iar, pe de altă parte, instanța de judecată va realiza justiția pentru toți în mod egal.

Oricare dintre părți trebuie să se bucure de aceleași drepturi – dreptul la aceleași probe, dreptul la aceleași apărări, dreptul la aceleași căi de atac – deoarece orice dispoziție care ar pune-o pe una din părți în inferioritate de drept față de cealaltă este incompatibilă cu principiul legalității și chiar cu ideea de justiție (Țurcan 2016: 15).

Egalitatea părților în fața justiției implică respectarea următoarelor exigențe procedurale:

- (1) Judecarea proceselor pentru toți cetățenii trebuie să se realizeze de aceleași organe și în conformitate cu aceleași reguli de drept procesual.
- (2) Aceleași drepturi procedurale trebuie acordate tuturor părților, fără nicio deosebire. Legislațiile procesuale nu instituie și nu pot institui restricții sau privilegii față de unele dintre părți în proces.
- (3) Instanța de judecată are obligația de a asigura un echilibru în situația procesuală a părților. Ea se obligă să înștiințeze părțile despre termenele de judecată, să comunice actele de procedură prevăzute de lege, să explice și să de-a îndrumări părților cu privire la drepturile și obligațiile ce le revin în proces, atunci când nu sunt reprezentate de avocat și să se străduiască prin toate mijloacele legale să prevină orice greșală privind aflarea adevărului în cauză, pe baza stabilirii faptelor cauzei și prin aplicarea corectă a legii (Cârnaț 2004: 470-471).

Accesul liber la justiție se desprinde din principiul egalității în fața legii și autorităților judecătorești, astfel că, fără nicio discriminare, orice persoană are dreptul la realizarea și apărarea drepturilor și intereselor legitime de către instanța de judecată. În acest sens, având în vedere importanța acestui drept în vederea realizării justiției echitabile pentru toate persoanele, art. 20 alin. 2 din Constituția RM subliniază că *nici o lege nu poate îngrădi accesul la justiție.*

Accesul la justiție trebuie să fie general și egal statul are obligația de a nu exclude pe nimeni de la posibilitatea de a beneficia de sistemul de justiție ca mecanism de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale. Dreptul de acces liber la justiție spune că fiecare persoană are acces la o instanță de judecată independentă și im-

parțială, care ar judeca cauza în mod echitabil, indiferent dacă cauza vizează libertatea sau proprietatea. În acest sens, impedimente de acces la justiție pot fi cele mai diverse, precum ar fi: cheltuielile de judecată, legislația care ar limita competența materială a instanțelor judecătorești, stilul și limbajul inadecvat al actelor normative, insuficiența mecanismelor de executare a hotărârilor judecătorești, corupția etc. (Zaharia 2008: 18).

Unii autori (Zaharia 2008: 85) și-au propus a analiza modul cum se realizează accesul la justiție, potrivit lor nu există criterii rigide sau indicatori în baza cărora am putea califica starea de facto privind accesul la justiție într-un anumit stat. Cu toate acestea, analizând impactul actului de justiție și așteptările de la justiție pe care le poate avea un potențial justițiabil, considerăm oportun a lua drept bază a criteriilor de accesibilitate a justiției următoarele:

- (a) Lipsa unor impedimente organizatorice de acces la instanțele de judecată și alte mijloace juridice de soluționare a conflictelor;
- (b) Cunoașterea de către populație a informației referitoare la disponibilitatea mecanismelor judiciare și a procedurilor de funcționare a acestora;
- (c) Existența unui sistem optim de cheltuieli judiciare și a unui mecanism complex de asigurare a asistenței juridice pentru păturile social vulnerabile;
- (d) Independența puterii judecătorești și imparțialitatea, procesul echitabil al justiției și aplicabilitatea practică și reală a mecanismelor de înfăptuire a justiției (executarea deciziilor instanței de judecată și asigurare unui impact social efectiv).

Prezumția nevinovăției are consacrare națională și internațională, atât ca un drept fundamental al omului, cât și ca un principiu al înfăptuirii justiției de către instanța de judecată.

Acest principiu are consacrare constituțională potrivit art. 21, art. 8 Cod de Procedură Penală (în continuare CPP), art. 7 Legea nr. 789 din 26.03.1996. În așa mod, prezumția de nevinovăție a devenit un principiu juridic care asigură respectarea drepturilor persoanei învinuite sau inculpatului în timpul desfășurării procesului penal (Mihoci 2004: 28). Acest principiu este specific procedurii penale și nu celei civile, astfel că cel învinuit de săvârșirea unei infracțiuni nu trebuie să demonstreze nevinovăția sa, sarcina dată îi revine acuzatorului, pe când în procesul civil, părțile sunt pe poziții de egalitate, cel care pretinde trebuie să aducă dovezi în probarea dreptului său, iar partea adversă îi va combate probele cu altele.

Dreptul la apărare presupune că în cursul procesului părțile au dreptul să fie reprezentate sau, după caz asistate de către un apărător ales sau un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat.

Din conținutul dreptului la apărare pot fi desprinse câteva garanții (12: 122):

- (1) Dreptul persoanei de a se apăra ea însăși;
- (2) Dreptul persoanei de a alege un apărător;
- (3) Dreptul persoanei de a fi informată despre dreptul la apărare;
- (4) Dreptul persoanei de a i se oferi un apărător din oficiu fără plată.

Dreptul persoanei de a se apăra ea însăși reprezintă situația când, fiind învinuită de comiterea unei fapte ilicite ori în cauze civile, i se impută cauzarea unui

prejudiciu, persoana fără ajutorul unui apărător realizează drepturile și obligațiile procedurale conform legii. Asemenea cazuri se întâlnesc deseori când: persoana dispune de cunoștințe juridice în drept, cazul nu este complicat ș.a. Potrivit Codului civil art. 13 legiuitorul reglementează posibilitatea autoapărării, care în colaborare cu art. 26 alin. 2 din Constituția RM, admite dreptul fiecărui om de a reacționa independent, prin mijloace legitime, la încălcările drepturilor și libertăților sale, doar că autoapărarea nu trebuie să depășească limitele necesare înlăturării pericolului.

Altă garanție este dreptul persoanei se a alege un apărător. Potrivit Legii nr. 1260 din 19.07.2002 cu privire la avocatură art. 5 alin. 1 *Orice persoană are dreptul să își aleagă în mod liber avocatul pentru a fi consultată și reprezentată de acesta în materie juridică.* Astfel, dacă persoana dispune de resurse financiare poate angaja un avocat care să-i apere interesele în instanța de judecată.

Potrivit Constituției în toate instanțele judecătorești ședințele de judecată sunt publice. Judecarea proceselor în ședință închisă se admite numai în cazurile stabilite de lege, cu respectarea tuturor regulilor de procedură (art. 117). Transpunerea acestui principiu în legea procesuală penală și civilă subliniază încă o dată importanța lui în vederea înlăturării unei justiții echitabile.

Regula care se desprinde din conținutul acestui articol este publicitatea ședinței de judecată. Excepția o reprezintă judecarea cauzei în ședință închisă, doar că trebuie menționat că legea este cea care va stabili cazurile petrecerii unei asemenea ședințe.

Potrivit legii procesual penale și civile ședința va fi închisă accesul publicului și presei în vederea protejării informației ce constituie secret de stat, taină comercială, respectarea moralității, ordinii publice, protecția vieții private a părților, în interesele minorilor, prevenirea divulgării unor informații care se referă la aspectele intime ale vieții, care lezează demnitatea, onoarea sau reputația profesională ori alte circumstanțe.

O justiție imparțială implică desfășurarea ședinței de judecată în prezența părților și în condiții care să garanteze posibilitatea publicului de a asista la dezbateri. Secretul dezbaterilor ar fi contrar spiritului unei justiții democratice (Dorfman 2010: 25). În toate cazurile, hotărârile instanței de judecată se pronunță în ședință publică (art. 18 alin. 4 CPP).

Limba de procedură și dreptul la interpret, principiu potrivit căruia procedura judiciară se desfășoară în limba moldovenească. Limba de stat a RM este limba moldovenească, funcționând pe baza grafiei latine (art. 13 Constituția RM).

Persoanele care nu posedă sau nu vorbesc limba moldovenească au dreptul de a lua cunoștință cu toate actele și lucrările dosarului, de a vorbi în instanță prin interpret, este prevederea similară prevăzută de Constituție și preluată de legile procesual penale și civile, contravenționale.

În acest fel se exclude inegalitatea și discriminarea națională, folosirea limbii materne fiind un element în plus ce exclude judecarea unor persoane care, neînțelegând obiectul acuzațiilor, nu ar putea să se apere din cauza necunoașterii limbii oficiale (Bantoș 2008: 409). Procesul penal, contravențional și procesul civil se poate desfășura și într-o limbă acceptabilă pentru majoritatea participanților la proces (12: 443). Astfel, CPP prevede că actele procedurale ale organului de urmărire pe-

nală și cele ale instanței de judecată se înmânează bănuितului, învinuitului, inculpatului, fiind traduse în limba lui maternă sau în limba pe care acesta o cunoaște, în modul stabilit de prezentul cod. Similar este prevăzut la art. 379 Codul Contravențional, ce stipulează că în asemenea cazuri, actele procesuale se întocmesc obligatoriu și în limba de stat. Potrivit art. 24 alin. 5 Codului de Procedură Civilă (în continuare CPC), actele de dispoziție a instanței judecătorești se înmânează participanților la proces ori, la solicitare, în limba de stat.

E necesar de avut în vedere că garanțiile constituționale privind limba de procedură și dreptul la interpret necesită a fi asigurate real și eficient. Încălcarea acestor principii, inclusiv asigurarea formală a prezenței interpretului, poate conduce la o încălcare esențială a dreptului la apărare și, eventual, la anularea hotărârii judecătorești. Asigurarea cu interpret revine subiecților oficiali ai procesului și se aplică nu doar procedurii în fața instanței de judecată, dar și întregii proceduri judiciare, cuprinzând toate etapele acesteia (precedente și următoare) (12: 444).

Art. 6 din Constituția RM prevede: *puterea legislativă, executivă și judecătorească sunt separate și colaborează în exercitarea prerogativelor ce le revin, potrivit prevederilor Constituției. Conform CPC la înfăptuirea justiției în pricinile civile, judecătorii sunt independenți și se supun numai legii. Orice imixtiune în activitatea de judecată este inadmisibilă și atrage răspunderea prevăzută de lege.* Prevederea dată este completată de cea din art. 13 al Legii nr.514 din 06.07.1995, care consacră răspunderea contravențională sau penală pentru exercitarea presiunii asupra judecătorilor cu scopul de a împiedica judecarea completă și obiectivă a cauzei sau de a influența emiterea hotărârii judiciare. Astfel, pentru asigurarea unei judecăți drepte, legea prevede și sancționarea celor care încearcă să împiedice înfăptuirea actului de justiție de către judecători, exponenți ai puterii judiciare.

Potrivit art. 1 al Legii nr. 544 din 20.07.1995 privind statutul judecătorului, judecătorii instanțelor judecătorești sunt independenți, imparțiali și inamovibili și se supun numai legii. Ei i-au decizii în mod independent și imparțial și acționează fără nici un fel de restricții, influențe, presiuni, amenințări sau intervenții, directe sau indirecte, din partea oricărei autorități, inclusiv juridice. Organizarea ierarhică a jurisdicțiilor nu poate aduce atingere independenței individuale a judecătorului.

Din prevederile date deducem următoarele principii ale judecătorului:

- (1) *Independența judecătorului* asigură realizarea celorlalte principii ale justiției și garantarea respectării drepturilor omului. Această independență presupune două aspecte, în primul rând, ca judecătorul să fie independent față de celelalte puteri existente în stat, în al doilea rând, la adoptarea hotărârii el nu trebuie influențat de alți judecători, persoane fizice sau juridice.
- (2) *Imparțialitatea judecătorului* reprezintă atât o calitate a judecătorului, cât și o garanție a realizării justiției. Imparțialitatea privește nu doar hotărârea însăși, ci întreg procesul prin care se ajunge la aceasta, prezumând că judecătorul: își va exercita îndatoririle judiciare fără favoruri, subiectivism și prejudecăți; se va strădui să adopte o conduită, atât în instanță, cât și în afara acesteia care să mențină și să întărească încrederea publicului, a juriștilor și a justițiabililor în

imparțialitatea judecătorului și a corpului judiciar; se va strădui să adopte o conduită care să reducă la minim situațiile de recuzare a sa; va trebui să se abțină de la orice comentariu în legătură cu o cauză aflată în curs de judecare sau care i-ar putea fi dedusă spre judecare. De asemenea, judecătorul nu va face comentarii în public sau în alt mod, care să afecteze dreptul la un proces echitabil pentru orice persoană sau chestiune; se va abține să soluționeze orice dosar pe care constată că nu în va pute judeca într-o manieră imparțială sau în care i-ar putea părea un observator rezonabil că judecătorul nu este capabil să judece imparțial (12: 429).

- (3) *Inamovibilitatea* înseamnă dreptul pe care îl au persoanele care dețin funcția de judecător de a fi protejate față de orice măsură arbitrară care privește: îndeplătirea lor din funcție, retrogradarea, transferarea sau chiar promovarea, fără consimțământul persoanei în cauză (12: 431).

Această garanție vine să asigure stabilitatea funcției de judecător, dar și protecția acestuia din partea celorlalte autorități în stat. În ce privește numirea judecătorilor, aceasta implică antrenarea puterii executive și legislative, care are rolul de a preîntâmpina abuzurile din partea autorității judecătorești.

În concluzie, justiția este garantul respectării și apărării drepturilor omului, ea se înfăptuiește în instanțele judecătorești și în numele legii, pentru organizarea și funcționarea acesteia există mai multe principii, principiile au natură constituțională fiind reflectate și în legile procesuale, toate principiile sunt strâns legate între ele, formând un sistem, importanța lor se manifestă prin însăși realizarea procesului de judecată, dând posibilitate părților de a-și realiza drepturile și obține dreptate în urma realizării actului justiției.

Bibliografie:

Acte normative:

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994 publicată la 18.08.1994 în MO Nr. 1 art. Nr. 1.
2. Codul de Procedură Civilă publicat la 21.06.2013 în MO nr. 130-134, art. Nr. 415.
3. Codul de Procedură Penală din 14.03.2003 republicat în MO nr. 248-251/699 din 05.11.2013.
4. Codul Contravențional din 24.10.2008 în MO nr. 3-6/15 din 16.01.2009.
5. Legea nr. 514 din 06.07.1995 privind organizarea judecătorească publicat 22.01.2013 în MO nr. 15-17 art. Nr. 62.
6. Legea nr. 789 din 26.03.1996 cu privire la Curtea Supremă de Justiție publicat 12.09.2003 în MO nr. 196-199 art. Nr. 764.
7. Legea nr. 1260 din 19.07.2002 cu privire la avocatură publicat 04.09.2010 în MO Nr. 159 art. Nr. 582.
8. Legea nr. 544 din 20.07.1995 cu privire la statutul judecătorului publicat 22.01.2013 în MO Nr.15-17 art. Nr. 63.

Manuale, monografii și reviste:

9. Bantoș, Anatolie, Bantoș, Igor, Starașciuc, Roman. *Elemente de drept public*, Chișinău: Ed. „Elena-V.I”,2008, 473 p. ISBN 978-9975-106-13-9.

10. Cârnaț, Teodor. *Drept constituțional*, Chișinău: Ed. „Reclama”, 2004, 248 p. ISBN 9975-937-16-0.
11. Chiuזbaian, Gavril Iosif. *Sistemul puterii judecătorești*, București: Ed. Continent XXI, 2002. 429 p. ISBN 973-9330-26-6.
12. *Comentariul Constituției RM*, Chișinău: Ed. ARC, 2012, 576 p. ISBN 978-9975-61-700-0.
13. Dorfman, Ina. *Drept Procesual civil*, Chișinău, 2010, 248 p. ISBN 978-9975-9753-4-6.
14. Mihoci, Vasile. *Realizarea dreptului la apărare în cadrul sistemului principiilor fundamentale ale procesului penal Românesc*. In: Revista Națională de Drept. Publicație științifico-practică, 2004, nr. 9 (48), p. 28. ISSN 1811-0770.
15. Muraru, Ioan, Tănăsescu, Simina. *Drept constituțional și instituții politice*, Ediția a IX-a revăzută și completată, București: Ed. Lumina Lex, 2001. 703 p. ISBN 973-588-312-0.
16. Rusu, Ion. *Drept constituțional și instituții politice*, București: Ed. Lumina Lex, 2001, 534 p. ISBN 973-588-404-6.
17. Țurcan, Olesea, Principiile ce guvernează justiția în statul de drept. In: Revista Legea și viața. Publicație științifico-practică, 2016, nr. 2(290), p. 13 ISSN 1810-309X.
18. Zaharia, Victor. *Accesul la justiție: concept, exigențe, realizări și perspective*, Editura Cartier Juridic, Chișinău, 2008. 188 p. ISBN 978-9975-79-522-7.

RĂSPUNDEREA ÎN REZULTATUL ÎNCĂLCĂRII DREPTURILOR CONSUMATORULUI

Mihaela ȘALARI, studentă, *Facultatea de Drept și Științe Sociale,*
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți,
Eduard BALAN, licențiat în drept, *asistent judecătorec, Judecătoria Bălți*
Conducător științific: **Ion DĂNOI**, *dr., lect. sup. univ.*

Abstract: *The consumer plays a vital role in the economy of any state. An empowered consumer can influence the economic development of the state by motivating competition and innovation within the business environment.*

Consumer’s decision-making is not just a matter of their rights, but is also related to the establishment of a global environment that enables consumers to exercise those rights and to take benefit from them.

In the modern society, the consumer enjoys the supply of numerous goods and services, but at the same time he is at the risk of becoming the victim of some dishonest offers and of the aggression of confusing marketing, or simply deceiving his expectations.

The consumer must know his rights to avoid the risks of being deceived and to know how to obtain compensation when he finds out that he has been an innocent victim, for this interfere the consumer protection act, which is achieved through institutions and actions in the field.

Keywords: *consumer, legislation, damage, protection, unannounced controls, quality.*

Fiecare dintre noi, în funcție de mediul la care ne raportăm (familie, instituție de învățământ, societate), avem o serie de drepturi și obligații. Putem spune că protecția noastră ca și consumatori este un drept, dacă suntem protejați în această calitate de consumatori suntem mai sănătoși, deci se respectă unul din drepturile fundamentale reglementate în Constituție: „Dreptul la ocrotirea sănătății este garantat”.

Prin intermediul mijloacelor prevăzute de legislație, statul protejează persoanele în calitate lor de consumatori, asigurând cadrul necesar accesului neîngrădit la produse și servicii, informării lor complete despre caracteristicile esențiale ale acestora, apărării și asigurării drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor fizice împotriva unor practici abuzive. Protecția judiciară, prin restabilirea drepturilor încălcate ale consumatorilor, se constituie ca o componentă importantă în cadrul arealului dimensional al dezideratelor enunțate.

Unul dintre organele competente în protecția drepturilor consumatorilor este Agenția pentru Protecția Consumatorilor care joacă un rol foarte important în soluționarea litigiilor de consum. Potrivit Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 936 din 09.12.2011 cu privire la crearea Agenției pentru Protecția Consumatorilor, aceasta primește și soluționează sau, după caz, transmite spre soluționare celor competenți sesizările asociațiilor pentru protecția consumatorilor sau ale consumatorilor individuali. Pentru a încuraja consumatorii la buna soluționare a cazurilor individuale, Agenția pentru Protecția Consumatorilor redactează materiale de informare, prin care aduce la cunoștința celor interesați care este procedura de urmat și posibilele cazuri de contracte cu clauze abuzive inserate de către comercianți, eventualele practici comerciale incorecte întâlnite frecvent, limitele și contextul creditului de consum etc.

Prin natura atribuțiilor și competențelor sale, Agenția pentru Protecția Consumatorilor realizează atât o protecție directă, cât și o protecție indirectă a consumatorilor.

Protecția directă. Controlul pe piață al calității produselor și serviciilor implică activități de examinare, măsurare, încercare a uneia sau a mai multor caracteristici ale produselor și serviciilor, a condițiilor de transport, depozitare, manipulare, comercializare, conservare, ambalare și compararea lor cu cerințele specificate în legi, ordonanțe, hotărâri ale Guvernului, ordine, norme de produs, etichete etc., în vederea determinării conformității produselor sau serviciilor cu aceste reglementări, norme și specificații tehnice.

Controlul pe piață exercitat de Agenția pentru Protecția Consumatorilor cuprinde, în practică, diferite forme:²⁶

- *controale inopinate;*
- *acțiuni tematice de control;*
- *controalele de verificare a sesizărilor și reclamațiilor consumatorilor.*

---

²⁶ Plotnic O. Procedura prejudiciară de protecție a consumatorilor asigurată de Agenția pentru Protecția Consumatorilor/Mecanisme naționale și internaționale de protecție a drepturilor omului: Materiale ale mesei rotunde cu participare intern. consacrată aniversării a 65-a de la adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului, 11 dec. 2013 / com. org.: Oleg Balan. – Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2014, p. 143.

Protecția indirectă. Protecția indirectă presupune efectuarea de campanii sistematice de informare, consiliere și educare a consumatorilor, presupune sprijin constant acordat asociațiilor de consumatori. Înființarea și funcționarea lor presupune îmbunătățirea cadrului legislativ actual.

În îndeplinirea atribuțiilor și competențelor sale privind protecția consumatorilor, Agenția pentru Protecția Consumatorilor acționează atât independent, cât și în colaborare cu alte organe ale administrației publice cu atribuții în domeniul protecției consumatorilor.

În privința procedurii de soluționare se constată că aceasta este declanșată de Agenția pentru Protecția Consumatorilor fie la sesizarea persoanelor prejudiciate, fie din oficiu de către organele abilitate în acest sens.²⁷

La sesizarea persoanelor prejudiciate. Dacă reclamația cuprinde revendicări bănești, ea trebuie redactată în scris, pe un formular pus la dispoziție de Agenția pentru Protecția Consumatorilor.

Consumatorul trebuie să depună odată cu reclamația către Agenția pentru Protecția Consumatorilor, mijloacele de probă pe care se bazează, cum ar fi: contractul, facturile, bonurile, tichetele și chiar produsul defectuos sau lucrarea necalitativă (dacă este posibil), din care să rezulte data, locul și obiectul contractării cu agentul economic.

Din oficiu de către organele abilitate în acest sens. Organele abilitate sunt reprezentate de:

1. Direcția relații cu consumatorii din cadrul Agenției pentru Protecția Consumatorilor.
2. Consiliul Concurenței.
3. De alți specialiști autorizați din cadrul altor organe ale administrației publice.

Aceste organe se autosesizează, în mare parte, din oficiu ținând cont, în primul rând, de domeniul specific de activitate a unui agent economic ce are impact asupra intereselor economice ale consumatorilor.

În concluzie, putem afirma că rolul Agenției pentru Protecția Consumatorilor este esențial și primordial în procesul de soluționare a reclamațiilor pe cale prejudiciară, având obligația asigurării drepturilor fundamentale ale consumatorului și onorării obligațiilor agenților economici în acest sens, stabilite prin Legea privind protecția consumatorilor.

Scopul creării Agenției pentru Protecția Consumatorilor este de a eficientiza activitatea statului în materie de protecție directă și indirectă a consumatorilor prin supravegherea pieței, informarea și educarea consumatorilor, întărirea capacității decizionale și stimularea capacității de autoprotecție individuală și asociativă a consumatorilor.

Progresul tehnico-științific a dus la creșterea riscului de prejudiciere a consumatorilor de produse, servicii și lucrări, care devin din ce în ce mai complexe. La fel, necesitățile consumatorului conduc la inventarea, fabricarea și răspândirea produselor noi, care pe parcurs urmează să-și confirme sau nu viabilitatea și calitatea.

---

²⁷ Hărnuș S. Ghidul consumatorului. Îndrumar didactic. Chișinău: Tipografia Centrală, 2007, p. 52.

Prin introducerea produselor noi pe piață, adesea riscante, producătorul urmărește scopul de obținere a profitului și lărgirea afacerilor. În aceste condiții, legea trebuie să pună în seama acestuia riscul producerii prejudiciului, oferindu-i astfel consumatorului garanția securității.

Consumatorul este în drept să solicite remedierea gratuită a deficiențelor apărute la produs, serviciu, înlocuirea gratuită sau restituirea contravalorii produsului, serviciului ori reducerea corespunzătoare a prețului, repararea prejudiciului, inclusiv al celui moral, cauzat de produsul, serviciul necorespunzător, în cadrul termenului de garanție sau termenului de valabilitate al produsului, al duratei lui de funcționare.

Remedierea gratuită a deficiențelor apărute la produs, serviciu, înlocuirea gratuită sau restituirea contravalorii produsului, serviciului necorespunzător se face necondiționat de către vânzător, prestator într-un termen de cel mult 14 zile calendaristice de la data înaintării reclamației de către consumator sau în termenul stabilit prin contract. Astfel, vânzătorul nu va putea admite remedierea (reparația), înlocuirea sau restituirea respectivă sub rezerva îndeplinirii unor anumite acte din partea consumatorului. Dacă contractul prevede alt termen, decât cel de 14 zile, se va aplica termenul respectiv, conform principiului libertății contractuale. Dacă vânzătorul, prestatorul refuză să satisfacă reclamația consumatorului, ei sunt obligați să dovedească vina consumatorului în ceea ce privește deficiențele apărute la produsul vândut, serviciul prestat, prin expertiza tehnică efectuată de un expert competent în domeniu, abilitat în conformitate cu legislația, într-un termen de cel mult 14 zile calendaristice de la data înaintării pretenției de către consumator. În caz contrar, ei sunt obligați să îndeplinească cerințele consumatorului, prevăzute de art. 13 alin. (1) din Legea privind protecția consumatorilor. Prin refuzul satisfacerii reclamației, întreprinzătorul își arogă sarcina dovedirii vinovăției consumatorului.

Judecând pricinile privind dreptul consumatorului la înlocuirea produsului de calitate corespunzătoare, se va ține cont de faptul că regulile art.14 din Legea nr. 105/13.03.2003 vizând o asemenea înlocuire se extind doar asupra produselor nealimentare. Cererea consumatorului referitor la înlocuirea unui produs nealimentar de calitate corespunzătoare cu un produs similar celui procurat urmează să fie satisfăcută în termen de 14 zile dacă acest produs nu-i convine ca formă, gabarite, mărime, culoare sau dacă nu-l poate utiliza conform destinației din alte cauze.

Drepturile consumatorilor prevăzute în Legea nr. 105/13.03.2003 (art. 5) nu au un caracter exhaustiv. În actele normative și contractele care nu contravin legii pot fi prevăzute și alte drepturi ale consumatorilor și obligații ale agenților economici. Condițiile contractului care limitează drepturile consumatorilor în raport cu prevederile legislației se recunosc nevalabile. Dacă, în urma executării condițiilor unui asemenea contract, Consumatorului i s-au pricinuit pagube, ele trebuie reparate de persoana vinovată în volum deplin. Temeiurile răspunderii stabilite prin contract între consumator și agentul economic, neprevăzute de legislație sau care prevăd o responsabilitate mai mare a agentului economic decât prevede legislația, urmează a fi luate în considerare de instanță la soluționarea litigiului apărut între ei. Acest fapt rezultă din principiul libertății contractuale.

Reieșind din multitudinea relațiilor juridice, care intră sub incidența Legii privind protecția consumatorilor, dar și din faptul că legea internă nu prevede o delimitare în acest sens, uneori este dificil de stabilit și de delimitat regimul juridic al răspunderii aplicabile. Explicația, în acest context, se poate releva din Directiva 85/374/CEE privind răspunderea pentru produsele defectuoase, care abstractizează natura contractuală sau extracontractuală a raporturilor dintre părți. Astfel, consumatorul va dispune de dreptul de a alege între regimul preferențial conferit lui de reglementarea din domeniul protecției drepturilor consumatorului și regimul răspunderii contractuale, delictuale sau al unei răspunderi speciale. De exemplu: consumatorul s-a îmbolnăvit în urma consumării unui produs alimentar de calitate necorespunzătoare, achiziționat de la un magazin. Aparent, vânzătorul va răspunde conform răspunderii contractuale, cu particularitățile prevăzute de Legea privind protecția consumatorilor, însă și normele răspunderii delictuale pentru dauna cauzată sănătății oferă un regim favorabil consumatorului (1418-1421 CC), deci și aceste norme vor fi aplicabile în cauză.

Răspunderea pentru prejudiciul cauzat de produse defectuoase este reglementată de articolele 1425-1431 ale Codului Civil al RM. Răspunderea pentru prejudiciul cauzat de produse defectuoase înseamnă obligația producătorului de a răspunde de consecințele păgubitoare ale utilizării sau consumului unui produs pus în circulație, care s-a dovedit a fi defectuos.

Protecția consumatorului se realizează, pe două căi: pe calea aplicării răspunderii contractuale și pe calea aplicării răspunderii extracontractuale.

Astfel, prin efectul vânzării către cumpărător a unui bun de o calitate necorespunzătoare ultimul obține un complex de drepturi-garanții față de persoana obligată (vânzător și/sau producător), cum ar fi: remedierea gratuită a deficiențelor; reducerea corespunzătoare a prețului bunului; înlocuirea produsului, precum și posibilitatea rezilierii (rezoluțiunii) contractului și restituirea contravalorii produsului, serviciului necorespunzător, precum și plata despăgubirilor pentru pierderile suferite ca urmare a deficiențelor constatate în cadrul termenelor de garanție sau valabilitate. Cu alte cuvinte, răspunderea contractuală are loc ca urmare a neexecutării sau executării necorespunzătoare a contractului încheiat între părți, când însăși produsul are vicii aparente sau ascunse.

Răspunderea extracontractuală apare ca urmare a provocării prejudiciului de către produsul defectuos și este cauzată de fapta profesionistului – agentului economic care a pus produsul în circulație, prejudiciul afectând proprietatea consumatorului sau viața, sănătatea, ereditatea și securitatea acestuia. În acest caz, nu are relevanță faptul dacă consumatorul s-a aflat sau nu în relații contractuale cu vânzătorul sau producătorul.

În cazul în care, prin produsul defectuos, s-a cauzat un prejudiciu vieții și sănătății consumatorului, agentul economic va răspunde conform art. 1398-1424 CC, aceste texte de lege aplicându-se în mod subsecvent față de dispozițiile art. 1425-1431 CC. Reieșind din art. 1398 alin. (2) CC, prejudiciul se repară și fără existența vinovăției în cazurile expres prevăzute de lege. Articolul 1425 alin. (1) CC instituie

un asemenea caz expres prevăzut de lege – răspunderea pentru prejudiciul cauzat de produse defectuoase, deci, inclusiv pentru prejudiciul cauzat vieții și sănătății, drept caz de răspundere obiectivă, fără vinovăție a întreprinzătorului. Legea sau contractul părților pot institui și alte cazuri de răspundere obiectivă a întreprinzătorului (ex.: art. 1117 CC – răspunderea magazinerului).

În literatura juridică răspunderea pentru prejudiciul cauzate de produsul defectuos este calificată de către majoritatea autorilor drept una delictuală. Trebuie să remarcăm însă că, deși este o formă a răspunderii delictuale, aceasta poate fi deosebită după unele semne specifice, cum ar fi: specificul delictului, a temeiurilor speciale de exonerare de la răspundere, excluderea vinovăției dintre condițiile de trageră la răspundere, limitarea în timp a responsabilității producătorului, imposibilitatea excluderii sau limitării cu anticipare a răspunderii, la dorința părților.

Spre deosebire de majoritatea obligațiilor delictuale, comportamentul reproșabil al persoanei obligate (fabricarea și punerea în circuitul de consum a produselor defectuoase) doar admite posibilitatea survenirii prejudiciului. Această posibilitate devine realitate, de cele mai dese ori, prin concursul nevinovat al însăși părții vătămate, care, nebănuind existența vreunui viciu al produsului îl consumă, or, drept efect are loc declanșarea prejudiciului.²⁸

În cazul în care agentul economic și-a executat obligațiunea necorespunzător sau tardiv, consumatorul este în drept de a cere despăgubiri (art. 602 CC). Agentul economic, de asemenea, este obligat să repare prejudiciul și în cazul în care acesta a fost cauzat în urma pierderii, deteriorării obiectului primit de la consumator pentru efectuarea lucrărilor sau prestarea serviciilor. Repararea prejudiciului cauzat prin întârziere sau prin o altă executare necorespunzătoare a serviciului nu-l degreveză pe prestator de executarea serviciului în natură, cu excepția cazurilor când, datorită unor circumstanțe obiective, consumatorul pierde interesul pentru executare sau când executarea serviciului în natură este imposibilă (art. 608 CC).

Reieșind din prevederile art. 624 și 629 CC, clauza penală (penalitatea) poate fi legală sau contractuală. Legea privind protecția consumatorilor stabilește penalitatea legală prin art. 27, precum și situațiile de incidență a penalității în mărimea corespunzătoare, însă părțile pot conveni asupra unei alte penalități, dar nu mai mică decât cea legală. Clauza prin care se stabilește o penalitate mai mică decât cea legală este nulă. În conformitate cu art. 630 CC, instanța judecătorească, în cazuri excepționale, luând în considerație toate împrejurările: cuantumul extrem de mare al penalității în comparație cu prejudiciile consumatorilor, gradul de executare a obligațiunii, starea materială a părâtului, alte interese ce merită atenție, poate dispune reducerea cuantumului penalității convenționale, dar nu și al celei legale. Mărimea penalității convenționale poate fi redusă până la mărimea clauzei penale legale. Dacă, în cadrul procesului, nu a fost soluționată problema rezoluțiunii sau rezii-

---

²⁸ Bojoga M. Răspunderea pentru prejudiciul cauzat de produse defectuoase / Ghidul judecătorului în materie civilă și comercială, Chișinău, 2005, p. 406.

lierii contractului, cu toate că a fost dispusă încasarea despăgubirilor și/sau penalităților, întreprinzătorul nu este degrevat de sarcina executării obligației sale.

Răspunderea pentru prejudiciul cauzat de produse defectuoase va opera în prezența a trei condiții generale:

- 1) existența defectului produsului;
- 2) existența prejudiciului;
- 3) legătura causală dintre defect și prejudiciu.

Defectul produsului. Articolul 1426 al Codului civil stabilește, că produs este orice bun mobil, chiar și atunci când constituie o parte a unui alt bun mobil ori a unui bun imobil. Produs este și electricitatea. Legea privind protecția consumatorului, în art. 1 prin produs subînțelege bunul material destinat pentru consum sau utilizare individuală, de asemenea energia electrică și termică, gazele, apa livrate pentru consum individual.

Prin „produs defectuos” se va avea în vedere produsul, care nu oferă siguranța la care, în mod legitim, cineva se poate aștepta. Dimpotrivă, produsul este inofensiv (sigur) dacă nu prezintă risc pentru viața, sănătatea, ereditatea și bunurile consumatorilor sau mediul înconjurător, atunci când este utilizat în condiții normale.

Inofensivitatea produsului este o condiție obligatorie a calității acestuia, pe de o parte, iar pe de altă parte, se include în clauzele contractului încheiat cu consumatorul. Acestea, având caracter imperativ, nu pot fi modificate prin acordul părților. Dacă produsul corespunde clauzelor contractului, dar prezintă pericol sporit pentru consumator, suntem în prezența unui produs defectuos.

Defectul produsului se poate manifesta prin deficiențe (neajunsuri) constructive, de producție, de receptură sau de alt gen, prin existența unor calități nocive ale produsului, părților componente sau materiilor prime etc., sau prin informarea necorespunzătoare a consumatorului asupra calităților produsului, regulilor de asamblare, utilizare, păstrare și precauție.

Proba defectului. În baza articolului 1428 al CC RM, cel prejudiciat trebuie să aducă proba viciului, prejudiciului și a legăturii cauzale dintre ele.

Prejudiciul. Prin *prejudicii* se înțeleg efectele negative, de natură patrimonială sau nepatrimonială, rezultate din încălcarea drepturilor subiective și intereselor legitime ale persoanei. Prejudiciul la care face referință art. 1425 alin. 1) CC RM reprezintă cheltuielile efectiv suportate și care urmează a fi suportate, inclusiv ca rezultat al vătămării integrității corporale sau altei vătămări a sănătății, pierderile sau deteriorările bunurilor, inclusiv ale produsului defectuos (cu condiția ca bunurile respective să fie în mod normal destinate folosinței necomerciale și să fi fost folosite de persoana prejudiciată pentru uz sau consum personal), suferite de o persoană în urma consumului sau utilizării unor produse defectuoase.

Legătura causală. Proba legăturii cauzale dintre defectul produsului și prejudiciu este și ea în sarcina părții prejudiciate. Legătura causală reflectă coraportul între acțiunea prejudiciabilă și urmările negative și se exprimă în faptul că, în timp, acțiunea este premergătoare rezultatului și că anume această acțiune generează acest rezultat. În contextul instituției analizate se va avea în vedere că prejudiciul

este rezultatul existenței defectului la produs. Dacă prejudiciul a fost cauzat prin fapta unui terț (în exclusivitate), producătorul va fi exonerat de răspundere pe motiv al lipsei legăturii cauzale. Prejudiciul în aceste cazuri va surveni nu din cauza că produsul ar fi fost defectuos și prin aceasta s-a creat pericolul cauzării prejudiciului, ci pe motiv că aceste calități ale produsului au apărut ca rezultat al acțiunilor terților: diferiți agenți particulari ce practică reparațiile, meșteșugari cărora produsul le-a fost încredințat spre renovare, transformare etc.²⁹

Existența și dezvoltarea oricărei societăți necesită prezența unor reguli de conduită morală și juridică, care urmează să fie respectate de orice persoană și dacă regulile sunt încălcate, oricine răspunde pentru faptele sale. Răspunderea civilă constă într-un raport de obligații în temeiul căruia o persoană este îndatorată să repare prejudiciul cauzat altuia prin fapta sa ori, în cazurile prevăzute de lege, prejudiciul pentru care este răspunzătoare.³⁰

Conform Codului Civil al Republicii Moldova la baza răspunderii civile stau două principii: repararea integrală a prejudiciului și principiul reparării în natură a prejudiciului.

Repararea prejudiciului este un principiu datorită faptului că cea mai esențială și mai largă consecință a încălcării drepturilor civile este cauzarea de prejudicii. De fapt, repararea prejudiciului este nu numai un principiu, ci și o formă obligatorie a răspunderii care se aplică în toate cazurile de încălcare a drepturilor civile, dacă legea sau contractul nu prevede altceva. Deoarece răspunderea civilă se realizează prin repararea prejudiciului cauzat, această reparare nu poate fi decât integrală.³¹

În doctrină, răspunderea contractuală este definită ca fiind obligația debitorului de a repara pecuniar prejudiciul cauzat creditorului său prin neexecutarea, executarea necorespunzătoare sau tardivă a prestației datorate.³²

Repararea prejudiciului material. Prejudiciul constă în consecințele dăunătoare de natură patrimonială sau nepatrimonială, efecte ale încălcării de către debitor a dreptului de creanță aparținând creditorului său contractual, prin neexecutarea *lato sensu* a prestației sau prestațiilor la care s-a îndatorat.³³

Repararea prejudiciului are un conținut patrimonial care se exprimă prin aceea că autorul faptei ilicite plătește bani sau transmite bunuri din patrimoniul său în patrimoniul celui prejudiciat. Totodată, repararea prejudiciului are un caracter compensatoriu, deoarece persoanei vătămate i se restabilește, din contul făptuitorului, situația patrimonială pe care el o avea înainte de a se produce prejudiciul.

---

²⁹ Bojoga M. op. cit., p. 412.

³⁰ Albu I., Ursa V. Răspunderea civilă pentru daunele morale. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1979, p. 24.

³¹ Baieș S., Volcinschi V., Cebotari V., Baieșu A., Crețu I. Drept civil: Drepturile reale: teoria generală a obligațiilor. Vol. II, Ed. a 2-a. Chișinău: ÎSFEP. „Tipografia Centrală”, 2005, p. 408.

³² Ibidem, p. 417.

³³ Pop L. Drept civil român. Teoria generală a obligațiilor. București, Lumina Lex, 2000, p. 339.

Noțiunea prejudiciului o putem defini reieșind din definiția acestuia, reglementată de articolul 14 al CC RM, precum și cea expusă în Legea privind protecția consumatorului și anume: este dauna materială și/sau morală adusă consumatorului prin distrugerea, deteriorarea sau diminuarea valorii bunurilor, precum și dauna cauzată vieții, sănătății și eredității lui în urma consumului și/sau utilizării produselor defectuoase. Din definiție rezultă că, consumatorul poate pretinde repararea atât a prejudiciului material, cât și cel moral.

Prejudiciul material este o consecință susceptibilă de evaluare bănească, care decurge, în primul rând, din lezarea unui drept sau interes legitim patrimonial al consumatorului, de exemplu, dreptul la siguranța și inofensivitate produselor. În al doilea rând, prejudiciul patrimonial poate fi cauzat și prin vătămarea drepturilor personale ce țin de integritatea fizică, sănătatea consumatorului, cum ar fi costul tratamentului necesar restabilirii persoanei în urma consumului produselor defectuoase, pierderi legate de imposibilitatea prestării unei munci etc.

Prejudiciul material este o consecință susceptibilă de evaluare bănească, care decurge, în primul rând, din lezarea unui drept sau interes legitim patrimonial al consumatorului, de exemplu, dreptul la siguranța și inofensivitate produselor. În al treilea rând, prejudiciul patrimonial poate fi cauzat și prin vătămarea drepturilor personale ce țin de integritatea fizică, sănătatea consumatorului, cum ar fi costul tratamentului necesar restabilirii persoanei în urma consumului produselor defectuoase, pierderi legate de imposibilitatea prestării unei munci etc.

În baza art. 14 al CC RM, prejudiciul patrimonial poate avea două componente: prejudiciul efectiv și venitul ratat. Prejudiciul efectiv este valoarea, exprimată în bani, cu care s-a micșorat patrimoniul consumatorului, fie prin scăderea activului, fie prin creșterea pasivului. Acesta constă în cheltuieli pe care persoana lezată le-a suportat sau urmează să le suporte (prejudiciul viitor) la restabilirea dreptului încălcat, la fel pierderea sau deteriorarea bunurilor sale. Cu referire la „prejudiciul viitor”, necesitatea și devizul acestor cheltuieli trebuie să fie confirmate prin probe pertinente. Deoarece legea nu prevede altceva, repararea acestor prejudicii poate fi cerută odată cu înaintarea cererii privind repararea prejudiciului deja suportat, cât și printr-o cerere suplimentară, înaintată la momentul suportării de facto a altor cheltuieli.

Repararea prejudiciului moral. Atingerile aduse persoanei ca urmare a încălcării drepturilor sale nepatrimoniale pot genera prejudicii patrimoniale, însă, de cele mai multe ori cauzează sau pot pricinui și prejudicii morale. „Prejudiciul nepatrimonial sau moral constă în rezultatul dăunător direct, de natură nepatrimonială, al unei fapte ilicite și culpabile, prin care se aduce atingere valorilor cu conținut neeconomic care definesc personalitatea umană; deși acest rezultat nu poate fi evaluat în bani, el dă naștere totuși dreptului și obligației în reparare, în conformitate cu regulile răspunderii civile delictuale”.³⁴

Prejudiciul moral cauzat consumatorului de către agentul economic (producător, prestator, vânzător, executant) prin încălcarea drepturilor lui prevăzute de Legea

---

³⁴ Albu I., Ursa V. op.cit., p. 61.

privind protecția consumatorilor, precum și de alte acte normative, se repară în mărimea determinată de instanța judecătorească și nu depinde de existența și mărimea prejudiciului material. Sarcina probei, în privința existenței, caracterului, gradului și întinderii prejudiciului moral, incumbă consumatorului. Mărimea compensației pentru prejudiciul moral se determină de către instanța de judecată (art. 1423 alin. (1) Cod civil). Prejudiciul moral se compensează prin echivalent bănesc (art. 1422 alin. (1) Cod civil). La stabilirea mărimii compensației pentru prejudiciul moral, instanța va ține cont de caracterul și gravitatea suferințelor psihice și fizice cauzate consumatorului, de gradul de vinovăție al agentului economic (producător, prestator, vânzător, executant) și de măsura în care această compensare poate aduce satisfacție consumatorului.³⁵

Instanțele judecătorești, la determinarea mărimii prejudiciului moral în echivalent bănesc, sunt în drept să ia în considerație și alte circumstanțe probatoare prin actele pricinii, în particular, situația familială și materială a persoanei care poartă răspundere pentru cauzarea prejudiciului moral părții vătămate.³⁶

Obligația de reparație a prejudiciului moral cauzat consumatorului îi revine producătorului, vânzătorului, prestatorului numai în cazul în care consumatorului i-au fost încălcate drepturile prevăzute de Legea privind protecția consumatorilor, Legea instituțiilor financiare, precum și de alte legi.

O problemă dificilă a aplicării instituției răspunderii este compensarea prejudiciului moral. Practica aplicării acestei instituții demonstrează, că instanțele de judecată nu argumentează suficient mărimea sumei de bani, acordată în calitate de despăgubiri. Deseori instanțele de fond adjudecă în această calitate sume mari, exagerate, pe când instanțele ierarhic superioare dimpotrivă, le micșorează exagerat, soluționând același litigiu în apel sau recurs. Este cazul ca instanțele să atragă o atenție deosebită acestui segment delicat de relații sociale, luând în calcul atât prevederile legale și opiniile doctrinare, cât și practica internațională privind criteriile, ce urmează a fi luate în considerație la acordarea despăgubirilor morale.

Bibliografie:

1. Albu I., Ursa V. Răspunderea civilă pentru daunele morale. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1979.
2. Baieș S., Volcinschi V., Cebotari V., Baieșu A., Crețu I. Drept civil: Drepturile reale: teoria generală a obligațiilor. Vol. II, Ed. a 2-a. Chișinău: ÎSFEP. „Tipografia Centrală”, 2005.
3. Bojoga M. Răspunderea pentru prejudiciul cauzat de produse defectuoase / Ghidul judecătorului în materie civilă și comercială, Chișinău, 2005.

---

³⁵ HOTĂRÎREA PLENULUI CURȚII SUPREME DE JUSTIȚIE A REPUBLICII MOLDOVA Cu privire la practica aplicării legislației despre protecția consumatorilor la judecarea cauzelor civile nr. 7 din 09.10.2006 // Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2007, nr. 3, pag. 4.

³⁶ Hotărârea Plenului CSJ a RM nr. 9 din 09.10.2006 cu privire la aplicarea de către instanțele de judecată a legislației ce reglementează repararea prejudiciului moral // Buletinul Curții Supreme de Justiție a RM. 2007, nr. 2, p. 19.

4. Hârnau S. Ghidul consumatorului. Îndrumar didactic. Chişinău: Tipografia Centrală, 2007.
5. Plotnic O. Procedura prejudiciară de protecţie a consumatorilor asigurată de Agenţia pentru Protecţia Consumatorilor/Mecanisme naţionale şi internaţionale de protecţie a drepturilor omului: Materiale ale mesei rotunde cu participare intern. consacrată aniversării a 65-a de la adoptarea Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului, 11 dec. 2013 / com. org.: Oleg Balan. – Chişinău: Academia de Administrare Publică, 2014.
6. Pop L. Drept civil român. Teoria generală a obligaţiilor. Bucureşti, Lumina Lex, 2000.
7. HOTĂRÎREA PLENULUI CURŢII SUPREME DE JUSTIŢIE A REPUBLICII MOLDOVA Cu privire la practica aplicării legislaţiei despre protecţia consumatorilor la judecarea cauzelor civile nr. 7 din 09.10.2006 // Buletinul Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova, 2007, nr. 3.
8. Hotărârea Plenului CSJ a RM nr. 9 din 09.10.2006 cu privire la aplicarea de către instanţele de judecată a legislaţiei ce reglementează repararea prejudiciului moral // Buletinul Curţii Supreme de Justiţie a RM. 2007, nr. 2.

IMPACTUL STRATEGIILOR DIDACTICE INTERACTIVE ASUPRA DEZVOLTĂRII CREATIVITĂŢII COPIILOR DE VÂRSTĂ PREŞCOLARĂ MARE

Larisa DARIU, *masterandă, Facultatea Ştiinţe ale Educaţiei şi Informatică, Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă, or. Chişinău*
Conducător ştiinţific: **Efrosinia HAHEU**, *dr., conf. univ.*

Abstract: *The world we live in is changing day by day and the term „new” is the perfect mark of our day. Thus, due to these changes, the way of thought and action of the whole society also changes and manifests itself through creativity and imagination. Creativity is a process that involves a complex of biological, social and psychological factors that aim to create a new, original and valuable product that is appreciated by experts as aesthetic, social, artistic, and technical value. Pre-schooling is the age of fundamental acquisitions and the interactive strategies are a new approach to pre-school education, requiring the organization of a cooperative, modern, active, flexible, accessible, pleasant and democratic cooperative educational process, which is the basic condition for developing the child's creativity.*

Keywords: *creativity, interactive strategies, pre-school education.*

Lumea în care trăim se schimbă cu paşi repezi de la o zi la alta, iar termenul de „nou” este calificativul perfect al timpurilor prezente. Astfel, odată cu schimbările parvenite, se schimbă şi modul de gândire şi acţiune a întregii societăţi, iar acestea se manifestă prin creativitate şi imaginaţie.

Fenomenul creaţiei i-a fost omului preocupare din cele mai vechi timpuri, însă cercetări asupra fenomenului creator se întreprind abia din sec. al XIX-lea. Sintagmele propuse de G. W. Allport, A. Osborn, E. R. Hilgard, Al. Roşca, I. Sima ş.a. descriu creativitatea ca un proces care implică un complex de factori biologici, sociali şi psihologici sau capacitatea esenţială şi integrală, care are ca finalitate crearea unui produs nou, original şi valoros, care este acceptat de experţi ca fiind valoare estetică, socială, artistică, tehnică etc.

De pe altă poziție, creativitatea este tratată de G. Walls ca proces ce se realizează doar prin parcurgerea următoarelor faze: *prepararea, incubarea, iluminarea, verificarea* (Casian 2012: 37).

Dezvoltarea creativității este determinată, totodată, de o multitudine de factori: intelectuali, necognitivi (condițiile sociale) și biologici (motivația intrinsecă a fiecărei persoane).

Autorul J.P. Guilford consideră că cei mai importanți factori intelectuali ai creativității sunt: *sensibilitatea față de probleme, sensibilitatea față de implicații, fluența sau fluiditatea, flexibilitatea, originalitatea, ingeniozitatea, redefinirea, elaborarea*. Datorită complexității înalte a unora dintre acești factori, la vârsta preșcolară, observăm dezvoltarea mai evidențiată a fluidității, originalității, flexibilității, redefinirii, și preponderent, și a ingeniozității (Sima 1997: 13).

Preșcolăritatea reprezintă vârsta achizițiilor fundamentale, care trebuie căpătate numai prin exercițiu și stimulare, prin crearea situațiilor de problemă, nicidecum prin elemente de teoretizare și impunere de modele concrete. Pentru a deveni independent copilul trebuie să gândească și să creeze singur, educatorul fiindu-i doar îndrumător. Din perspectivă psihopedagogică avem nevoie de copii care gândesc și au capacitatea de a prelucra informația primită, nu doar de simpli receptori, ori, în prezent, se impune trecerea de la stocarea informației, la prelucrarea logică, astfel încât aceasta să-și găsească aplicabilitate și adaptare în prezent și viitor.

Preșcolarii creativi, de obicei, se manifestă prin curiozitate intensă, inițiativă și spirit de observație foarte sensibil. De cele mai multe ori, acești copii vin cu idei neobișnuite, originale, învață mai rapid de cât semenii lor, au memorie bună și vocabular dezvoltat, văd conexiuni acolo unde este parcă imposibil, reîntrebuințează interesant și original unele obiecte, au imaginație vie și capacitate extraordinară de a inventa tot soiul de situații, povești.

Este de menționat faptul că potențialul creativ există latent la fiecare copil și poate fi dezvoltat dacă i se creează condiții sociale și educaționale propice. Stimularea potențialului creativ al preșcolarilor impune utilizarea unor strategii neprescrite, care pun accentul pe antrenarea autentică și pleneră a preșcolarului. Strategiile euristice implică preșcolarul în activitatea de descoperire, de rezolvare de probleme, de investigare a realității, pe când strategiile creative pun accentul pe spontaneitate, originalitate, gândire laterală, divergentă, analogică. Astfel, aspectul creativ devine un indiciu valoric, un indiciu al calității și un element de progres în toate domeniile de activitate ale vieții social-economice. (Casian 2012: 39).

În grădiniță există posibilitatea de a-i învăța pe copii să gândească și să rezolve anumite situații noi, în orice moment al zilei și în orice arie curriculară, întrucât copilul are posibilitatea să manipuleze cu anumite obiecte, să analizeze, să observe, să descopere și sintetizând informația obținută să purceadă la depistarea de soluții noi în rezolvarea sarcinilor puse în față. Important este faptul ca educatorul să nu încerce a impune soluțiile sale, întrucât acest lucru duce la înăbușirea manifestărilor logice și creative ale preșcolarului.

Strategiile interactive vin ca o nouă abordare a învățământului preșcolar din necesitatea ascensiunii spre nou, din necesitatea organizării procesului instructiv-

educativ din perspectivă cooperantă, modernă, activă, flexibilă, accesibilă, plăcută și foarte important democratică. Trebuie doar ca educatorul să înțeleagă că utilizarea metodelor interactive deschid oportunități egale pentru educator și copil în același timp, însă utilizarea acestora cere efort intelectual.

Deci, regândirea educației formale și utilizarea metodelor interactive ne obligă să schimbăm relația cu copiii și între copii, promovând sprijinul reciproc și dialogul constructiv.

Nu în zadar afirma Gh. Cheta despre strategiile interactive ca fiind „*necesare pentru a accentua caracterul ludic... fără a resimți negativ efortul psihic... canalizează curiozitatea copilului, care la început este bazată pe înțelegerea relațiilor dintre obiecte și explicarea de fenomene*” (Cheta 2011: 59). V. Pelivan, N. Zotea, A. Dima văd importanța metodelor interactive prin aceea că acestea „*acționează asupra modului de gândire și manifestare a copilului... îi responsabilizează pe copii în rezolvarea sarcinilor de lucru viitoare*” (Vrânceanu: 112), iar C.L. Oprea afirmă că cu ajutorul metodelor interactive copilul „*descoperă, inferează, imaginează, construiește și redefiniște sensurile, filtrându-le prin prisma propriei personalități și solicitând procesele psihice superioare de gândire și creație*” (Oprea 2006: 150). S. Breben descrie metodele interactive ca „*jocuri de învățare, de cooperare, distractive, nu de concentrare*”, iar rolul se reflectă prin acțiunea „*asupra modului de gândire și de manifestare a copiilor*”, cât și prin aceea că „*învăță copiii să rezolve probleme cu care se confruntă, să ia decizii în grup și să aplaneze conflicte*” (Breben 2002: 14).

Realizând o retrospectivă asupra sintagmelor de mai sus, ne dăm seama că metodele interactive constituie pentru copii „*aventuri de cunoaștere*” în care, ei fiind participanți activi, întâlnesc situații de problemă, care pentru copil individual sunt destul de complexe și complicate, dar care, în cadrul grupului se rezolvă prin analize, dezbateri. Aceste situații îl responsabilizează pe copil, implicându-l în diferite roluri în cadrul grupului.

Unii pedagogi și astăzi se opresc doar la aspectul informal al educației, propunându-le copiilor spre asimilare un volum cât mai mare de cunoștințe, fără însă a se întreba dacă are sau nu copilul nevoie de acestea. De aceea, educatorul ar trebui să știe că specificul procesului educativ trebuie să fie creativitatea, și nu doar creativitatea de a soluționa probleme, ci de a găsi, identifica, căuta și descoperi soluții pentru probleme. Efortul copiilor trebuie să fie unul intelectual, de exersare a proceselor psihice și de cunoaștere, de abordare a altor demersuri intelectuale interdisciplinare decât cele clasice prin studiul mediului concret și prin corelațiile elaborate interactiv în care copiii își asumă responsabilități, formulează și verifică soluții, elaborează sinteze în activități de grup, în perechi și individual. Toate metodele interactive stimulează comunicarea, activizarea tuturor copiilor, și formarea de capacități ca: spiritul critic constructiv, independență în gândire și acțiune, găsirea unor idei creative, îndrăznețe de rezolvare a sarcinilor de învățare.

Știind că activitatea de bază a preșcolarului este jocul, atunci metodele interactive trebuie prezentate ca niște jocuri de învățare, de cooperare, distractive, nu de concentrare, doar în acest caz metodele interactive ar învăța copiii să rezolve problemele cu care se confruntă, să ia decizii în grup și să aplaneze conflictele.

Situațiile de învățare rezolvate prin metode interactive de grup dezvoltă copiilor gândirea democratică deoarece ei exersează gândirea critică și înțeleg că atunci când analizează un personaj, comportamentul unui copil, o faptă, o idee, un eveniment, ei critică comportamentul, ideea, fapta nu critică personajul din poveste sau copilul, adultul. Metodele interactive învață copiii, că un comportament întâlnit în viața de zi cu zi poate fi criticat pentru a-l învăța cum să-l evităm. Copiii aduc argumente, găsesc soluții, dau sfaturi din care cu toții învață. Este însă important să alegem corect momentul din activitate când folosim o anumită metodă interactivă, cât și personajul-copil și fapta studiată, deoarece acestea reprezintă punctul-cheie în reușita aplicării metodei. Acesta este unul din punctele forte al metodelor care introduc în dezbateri comportamente reale, cotidiene. Metodele interactive de grup optimizează predarea, mai ales în grupele numeroase, rezolvând descurajările pe care le trăim deseori, considerând predarea foarte dificilă. Alegerea metodelor condiționează rezolvarea obiectivelor activității și reprezintă arta strategică a reușitei didactice.

Strategiile interactive se clasifică în câteva categorii, după diferiți autori, unele vizând direct dezvoltarea creativității, însă un educator competent și flexibil le poate adapta pe oricare dintre ele, în scopul dezvoltării potențialului creativ al copilului (Cheta 2011: 61).

În susținerea constatărilor de mai sus am organizat în această cercetare un studiu a creativității la vârsta preșcolară mare. Pentru aceasta ne-am propus să determinăm nivelul de dezvoltare a unor caracteristici ale creativității preșcolarilor de 6-7 ani, cum ar fi: originalitatea, flexibilitatea, fluiditatea, redefinirea și ingeniozitatea în cadrul unor activități matematice cu conținut geometric.

Rezultatele copiilor din grupa pregătitoare ne demonstrează faptul că nivelul de dezvoltare a creativității preșcolarilor investigați este unul mediu, întrucât el reprezintă un proces de continuă dezvoltare și necesită muncă asiduă și sistematică.

În cadrul activităților cu conținut geometric, copiilor le-a fost mai greu să-și manifeste creativitatea. Chiar dacă sarcinile, la prima vedere, păreau destul de simple, utilizarea doar a figurilor geometrice le-au complicat, creând mici dificultăți în soluționarea lor. Dintre cele cinci caracteristici ale creativității evaluate cele mai bune rezultate au fost obținute în cadrul sarcinilor, ce reflectau originalitatea, fluiditatea, flexibilitatea și redefinirea creativității, iar în cazul ingeniozității s-a constatat preponderent un nivel inferior, deoarece această caracteristică presupune un grad mai înalt de dificultate și complexitate.

Fiecare copil se naște cu un potențial creativ, doar că la unii este mai viabil, la alții mai latent. Din aceste considerente, educatorii trebuie să intervină la momentul potrivit pentru dezvoltarea acesteia, astfel evitând creșterea unei generații de copii care nu vor ieși din tipare și cu creativitatea blocată. De la vârsta preșcolară să pornim un proces amplu de dezvoltare a creativității în toate tipurile de activități, în urma căruiia vom avea o generație care se va putea remodela, se va deschide spre înțelegere, spre căutare de alternative la problemele care apar inevitabil, putând face față cu ușurință tuturor situațiilor care apar în viață.

În acest context, am realizat studiul experimental, a cărui scop a constituit *determinarea nivelului de dezvoltare a caracteristicilor creativității: fluiditatea, flexibilitatea, originalitatea, ingeniozitatea, redefinirea la copiii de vârsta 6-7 ani.*

Cercetarea experimentală a fost realizată pe un eșantion de 23 de copii, din grupa pregătitoare cu vârsta cuprinsă între 6 și 7 ani.

Pentru determinarea nivelului de dezvoltare a creativității la copiii investigați am realizat 5 probe experimentale, câte una pentru fiecare caracteristică selectată pentru observare.

Rezultatele copiilor din grupa pregătitoare ne demonstrează faptul că nivelul de dezvoltare a creativității preșcolariilor investigați este unul mediu, întrucât el reprezintă un proces de continuă dezvoltare și necesită muncă asiduă și sistematică. Dintre cele cinci caracteristici ale creativității evaluate cele mai bune rezultate au fost obținute în cadrul sarcinilor, ce reflectau originalitatea, fluiditatea, flexibilitatea și redefinirea creativității, iar în cazul ingeniozității s-a constatat preponderent un nivel inferior, deoarece această caracteristică presupune un grad mai înalt de dificultate și complexitate. Acest lucru ne face să credem că dezvoltarea creativității la această vârstă depinde mult de implicarea educatorului, dar tot atât de mult, de implicarea părinților și de ocupațiile pe care le realizează aceștia la nivel extrașcolar.

Având în vedere rezultatele studiului experimental, am elaborat traseul metodologic de dezvoltare a creativității la preșcolarii de vârstă mare (6-7 ani), care cuprinde un șir de metode interactive. În cele ce urmează, propun descrierea detaliată a aplicării a două din aceste metode:

➤ **Tehnica Viselor**

Ariile curriculare: „Științe, cunoașterea mediului și cultura ecologică” (Formarea reprezentărilor matematice elementare).

Tema: „Planeta figurilor geometrice”

Obiective de referință: Să diferențieze formele spațiale și plane: ovalul, sfera, cubul, conul, cilindrul și proprietățile lor.

Obiective operaționale:

- să realizeze un text din 5-7 propoziții despre planeta figurilor geometrice;
- să realizeze un desen din figuri geometrice;
- să creeze din figuri geometrice decupate elemente de decor natural.
- să dramatizeze un moment din viața de zi cu zi a figurilor geometrice pe planeta lor.

Desfășurarea metodei:

1. *Organizarea copiilor în grupuri* de câte 4. Educatorul poate folosi diferite metode de organizarea a grupurilor, dar în cele mai dese cazuri se pune la bază inteligența predominantă: lingviștii, arhitecții, naturaliștii, exuberantul.
2. *Prezentarea temei și sarcinii fiecărui grup.* Fiecare copil își va imagina cum arată „Planeta figurilor geometrice”, aceasta și fiind tema de bază. Fiecare grup va primi câte o însărcinare:

Grupul 1 (lingviștii) – Realizați un text de 5-10 propoziții în care descrieți planeta figurilor geometrice.

Grupul 2 (arhitecții) – Desenați planeta figurilor geometrice așa cum o vedeți voi.

Grupul 3 (naturaliștii) – Realizați piese de decor natural din figuri geometrice decupate.

Grupul 4 (exuberantul) – Simulați o secvență dintr-o zi de pe planeta figurilor geometrice.

3. *Explorarea „visului”*. Copiii vor colabora în grup, își vor imagina planeta figurilor geometrice, își vor expune ideile conform sarcinii. Educatorul va stimula copiii prin sugerarea unor procedee ale imaginației.
4. *Prezentarea rezultatelor*. Fiecare grup va prezenta sarcina în funcție de sarcina pe care au avut-o.
5. *Extensie*. Educatorul revine cu o altă sarcină în grup, cum ar fi: „Gândiți-vă, din ceea ce v-ați imaginat, ce poate exista cu adevărat?”. Li se acordă 5 minute pentru colaborare.
6. *Prezentarea rezultatelor sarcinii finale*.

➤ **Metoda: „Jocul desenelor”**

Ariile curriculare: „Științe, cunoașterea mediului și cultura ecologică” (Formarea reprezentărilor matematice elementare), Educația prin arte (arte plastice).

Tema: „Portretul propriu”

Obiective de referință: Să diferențieze formele spațiale și plane: ovalul, sfera, cubul, conul, cilindrul și proprietățile lor.

Obiective operaționale:

- să deseneze chipul propriu utilizând doar figuri geometrice;
- să își regăsească chipul propriu, după trăsăturile distinctiv desenate;
- să empatizeze cu chipul primit, interpretându-l.

Desfășurarea metodei:

1. Fiecare copil primește câte o coală de hârtie;
2. Pe o parte a colii de hârtie fiecare copil își desenează figura, din figuri geometrice, așa cum îl văd alții, iar pe verso, așa cum știe că este chipul lui în realitate, inclusiv cu trăsături inaccesibile altora;
3. Planșele sunt adunate, se amestecă și se redistribuie participanților. Fiecare persoană empatizează cu chipul primit și îl interpretează.
4. În final, „posesorul” obrazului respectiv se deconspiră, confirmând acuratețea „diagnosticului” făcut de colegul său.

Este foarte important ca în procesul de cultivare a creativității, educatorul să înlăture orice interdicții, limitări sau critici, deoarece dezvoltarea creativității se va manifesta în timp, iar beneficiile acesteia se vor reflecta în flexibilitatea copilului de a se adapta la situații noi, în originalitatea copilului de a găsi soluții la problemele pe care le întâmpină, în încrederea de sine și expresivitatea cu care va înfățișa lumii creațiile sale.

În concluzie, menționăm: creativitatea reprezintă un proces complex, complicat, iar stimularea acestuia, în grădiniță, presupune crearea unui mediu interactiv, incitator și dinamic, și selectarea celor mai eficiente și optime strategii, care ar favoriza declanșarea potențialului creator existent al fiecărui copil. Numai atunci când copilului îi vor fi create condițiile benefice, stimulatoare, va fi susținut și încurajat, se vor elida toate barierele și blocajele, doar atunci substratul creator existent va fi stimulat spre dezvoltare și creștere calitativă.

Pentru a crește o generație creativă nu este nevoie doar o calitate, ci și de o necesitate, căci, oricând ajuns în impas sau întâlnind o problemă, avem nevoie de idei noi și spontaneitate, de rapiditate în găsirea unor soluții optime pentru rezolvarea acestora.

Bibliografie:

1. Breben S., ș.a. Metode interactive de grup. București: ARVES, 2002. 425 p.
2. Casian A. Creativitatea la vârsta școlară mică. În: Revista Univers Pedagogic, 2012, nr. 3, p. 37-46.
3. Cheta Gh. Metodica activităților matematice. Arad: Ed. Universității „Aurel Vlaicu”, 2011. 244 p.
4. Oprea C.L. Strategii interactive: repere teoretice și practice. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 2006. 304 p.
5. Sima I. Creativitatea la vârsta preșcolară și școlară mică. Chișinău: Ed. Didactică și Pedagogică, 1997. 183 p.
6. Ursu L. Strategii didactice interactive în instruirea matematică primară. UPS „I. Creangă”, 2006. 96 p.
7. Vrâncianu M., Terzi-Barbăroșie D., Turchină T. ș.a. 1001 idei pentru o educație timpurie de calitate. Chișinău: Sirius. 216 p.
8. Zlate S., Drăghicescu L., Stăncescu I. Strategii moderne de predare – învățare – evaluare. București: Fondul Social European, 2011. 66 p.

SPECIFICUL CONSILIERII PSIHOLOGICE A PREȘCOLARILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE

Tatiana LUCHIANIUC, *masterandă, Facultatea de Științe ale Educației, Psihologie și Arte, Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți*
Coordonator științific: **Luminița SECRIERU**, *dr., conf. univ.*

Abstract: *The proposed article is based on the scientific study on the specifics of psychological counseling of preschoolers with special educational needs. We start from the assumption that the techniques and methods of the experiential approach will facilitate the personal development of this category of subjects. The topic of research is an actual one in the context of the school inclusion process, as eliminating psychological problems, the child will be able to integrate and adapt to the usual conditions much easier.*

Keyword: *experiential approach, inclusive education, preschools, psychological counseling, special educational needs.*

De-a lungul anilor diferențele între oameni erau tratate negativ, atât în cultură, știință, cât și educație. Societatea contemporană vine să combată aceste credințe oferind șansa fiecăruia, prin individualizarea educației pentru valorificarea potențialului și a resurselor omului. În cadrul mediului educațional diferențele evidente sunt aptitudinile, dar și nivelul de dezvoltare fizică și mintală a copilului.

Actualitatea temei: Educația incluzivă este o abordare și un proces continuu de dezvoltare a politicilor educaționale, ce prevede schimbarea și adaptarea continuă a sistemului educațional, pentru a răspunde diversității copiilor și nevoilor ce decurg din acestea (Galanton 2012:111). Procesul educației incluzive este orientat spre toate nivelele educației, pornind de la grădinițe unde frecventează copiii cu CES până la cele mai înalte structuri de stat. Pentru adaptarea și incluziunea acestor persoane este necesar un suport psihologic calitativ care ar garanta succesul.

Consilierea psihologică a preșcolarilor cu cerințe educative speciale este un proces anevoios, dat fiind faptul că categoria de vârstă. Aceasta pornește, în primul

rând, de la tipul deficienței, gradul severității acesteia precum și manifestările comportamentale ale preșcolarului.

Problema cercetării specificului consilierii psihologice la preșcolarii cu cerințe educative speciale este una actuală în contextul procesului de incluziune școlară, întrucât, eliminând problemele de ordin psihologic, copilul se va putea integra și adapta condițiilor obișnuite mult mai ușor.

Obiectul cercetării îl constituie specificul consilierii psihologice a preșcolarilor cu cerințe educaționale speciale.

Scopul cercetării: studierea impactului consilierii psihologice a preșcolarilor cu cerințe educative speciale, folosind metode și tehnici din abordarea experiențială pentru dezvoltarea personală a acestora.

Obiectivele investigației:

- Studierea și analiza conceptelor științifice pentru determinarea bazei teoretice a domeniului investigat;
- Studierea necesității de consiliere psihologică a preșcolarilor cu cerințe educative speciale;
- Elaborarea și promovarea programului de consiliere a preșcolarilor cu cerințe educative speciale;
- Evaluarea eficienței programului aplicat;
- Elaborarea concluziilor și a recomandărilor.

Ipotezele cercetării: Presupunem că setul de metode și tehnici de consiliere din abordarea experiențială să faciliteze dezvoltarea personală a preșcolarilor cu cerințe educative speciale.

Metode, procedee și tehnici de cercetare:

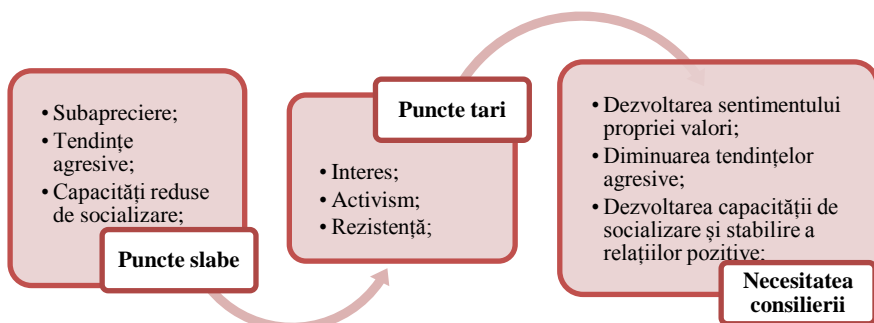
- Teoretice: analiza surselor bibliografice, sinteză, clasificare.
- Practice: fișă de observare, testul proiectiv „Arborele”, testul proiectiv „Desenul familiei”, tehnici din abordarea experiențială.

Baza experimentală a cercetării: În calitate de eșantion am selectat 7 preșcolari cu cerințe educative speciale din Instituția Preșcolară nr. 35 mun. Bălți.

Pentru a confirma sau infirma ipoteza cercetării am elaborat un plan experimental care rezidă din parcurgerea a 3 etape importante:

1. Realizarea experimentului de constatare;
2. Realizarea experimentului de formare;
3. Realizarea experimentului de control.

Experimentul de constatare are drept scop studierea necesităților de consiliere psihologică a preșcolarilor cu CES. Pentru a atinge scopul înaintat au fost aplicate 3 instrumente de cercetare și anume: fișa de observare a copilului în timpul jocului, testul proiectiv „Arborele” și testul proiectiv „Desenul familiei”. Analiza tuturor rezultatelor scoate la iveală caracteristici comune, dar și elemente ale desenelor care se repetă de la un preșcolar la altul, cum ar fi dimensiunea și localizarea arborelui, culorile folosite de copii pentru reprezentarea elementelor de bază ale desenelor, rolul și poziția copilului în desenul familiei, precum și rolul pe care îl ocupă în cadrul jocului. Pentru a crea o impresie generală a caracteristicilor și necesităților de consiliere a preșcolarilor cu CES creăm următoarea sumarizare a acestora:

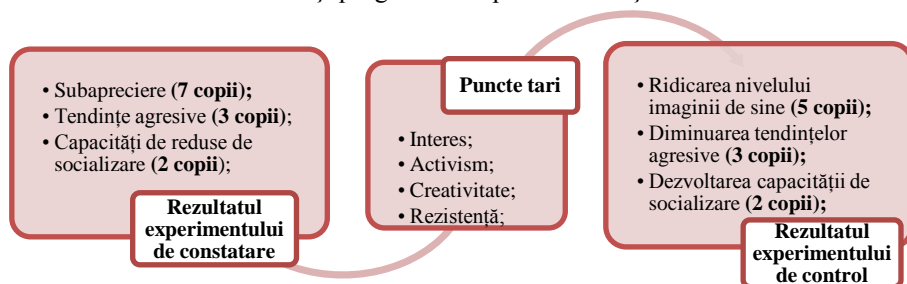
Figura 1. Sumarizarea caracteristicilor preșcolariilor testați

Analiza necesităților de consiliere stabilite în cadrul experimentului de constatare ne impulsionează spre crearea unui program de consiliere psihologică a copiilor cu CES. Scopul de bază al programului este dezvoltarea personală a preșcolariilor cu cerințe educative speciale. Programul are la bază tehnici și metode ale abordării experiențiale. A fost aleasă anume această direcție, întrucât psihoterapia experiențială este dedicată depășirii experiențelor umane obișnuite, iar tehnicile acesteia pot fi adaptate la particularitățile și cerințele individuale ale fiecăruia. În cadrul programului am tins spre atingerea următoarelor obiective:

- Crearea unui climat psihologic pozitiv;
- Stimularea relaționării între participanți;
- Dezvoltarea capacității de a stabili relații pozitive;
- Întărirea coeziunii de grup;
- Dezvoltarea imaginii de sine;
- Diminuarea tendințelor adreseive.

Grupul-țintă a fost reprezentat de 7 copii cu CES care frecventează Instituția Preșcolară nr. 35 mun. Bălți.

Pentru a analiza eficiența programului realizat a fost implementată ultima etapă a planului cercetării și anume experimentul de control, care este un diagnostic repetat. Pentru a crea o impresie generală asupra progreselor în urma programului aplicat cu scopul dezvoltării personale a preșcolariilor cu CES, se va realiza o figură care sumarizează rezultatele și progreselor copiilor cercetați.

Figura 2. Sumarizarea rezultatelor finale

Analizând rezultatele comparative, putem afirma ferm că ipoteza de la care am pornit, precum că setul de metode și tehnici de consiliere, din abordarea experiențială facilitează dezvoltarea personală a preșcolarilor cu CES, s-a confirmat în totalitate.

Preșcolăritatea este considerată a fi „vârsta de aur a copilăriei” sau „vârsta micului faur” (Golubițchi 2015: 3), datorită multitudinii achizițiilor atât cognitive, cât și sociale care se produc în această perioadă, dar și a emoțiilor pozitive trăite la intensitate maximă. Considerăm că procesul incluziunii școlare este un fenomen binevenit în Republica Moldova, iar bazele acestuia trebuie pus anume în preșcolăritate. Acest fenomen vine cu avantaje atât copiilor cu CES, cât și copiilor ordinari care de mici învață ce înseamnă diversitatea (Vrînceanu 2009: 24). Deși consilierea psihologică a preșcolarilor cu cerințe educative speciale este un proces anevoios, totuși cercetarea propusă demonstrează eficiența și utilitatea acestuia.

Bibliografie:

1. Galanton, Diana. Educația incluzivă, între mit și realitate. Primii pași de incluziune școlară în Liceul Teoretic „Alexandru Ioan Cuza”. În: *Problematika Educației Incluzive în Republica Moldova: Perspective și soluții practice*: Conf. șt.-practică internațională din 19-20.10.2012. Chișinău. 114-117 p. ISBN 978-9975-4404-4-8.
2. Golubițchi, Silvia. Copilăria – un univers de descoperit. În: *Grădinița modern. Revista educației timpurii și preșcolare din Republica Moldova*, 2015, nr. 1 (12), 3-4 p.
3. Vrînceanu, Maria; Pelivan Viorica. *Incluziunea socio-educatională a copiilor cu dizabilități*. Chișinău: Tipografia centrală, 2009. 308 p. ISBN 978-9975-53-076-9.

STRATEGII DE PROFILAXIE A STRESULUI EXAMINAȚIONAL ÎN INSTITUȚIA SUPERIOARĂ DE ÎNVĂȚĂMÂNT

Ecaterina APARATU, studentă, Facultatea de Științe ale Educației, Psihologie și Arte, Universitatea de Stat „Alecă Russo din Bălți”
Conducător științific: **Silvia BRICEAG**, dr., conf. univ.

Abstract: *We often hear the idea that the stress insinuates in everyone's life. The higher institutions of Republic of Moldova are not unfortunately places that avoid the stress but on the contrary we can say that nobody is immune, although the stress comes with all the inconveniences, it comes without a user manual.*

In the last decades the problem of stress has become one of the current directions investigated directly and indirectly worldwide. All the more its effects increase in volume and intensity in the students' life and especially in the life of those who have various exams in order to complete and improve the studies.

Knowing that the stress represents a problem that requires a multi-faceted approach because this phenomenon tends to get a special amplitude in recent years, being one of the most frequent forms of the stress, we have proposed to realize a study of the problem in the student environment of the State University “Alecă Russo” from Bălți.

Keywords: *exams, stress, students, examinative stress, methods and techniques of prophylaxis.*

Auzim tot mai des ideea conform căreia stresul se insinuează perfid în viața fiecăruia, om „mare” sau om „mic”. Instituțiile superioare de învățământ din Repu-

blica Moldova nu sunt, din nefericire, spații pe care stresul să-l ocolească, dimpotrivă am spune: nimeni nu este imun, deși stresul vine cu toate neplăcerile, el vine fără un manual de utilizare.

În ultimele decenii, problematica stresului a devenit una dintre direcțiile actuale cercetată direct sau indirect, la nivel mondial. Cu atât mai mult, efectele sale cresc în volum și intensitate când se manifestă în viața studenților și mai ales a celor care au de susținut diverse examene în vederea completării și perfecționării studiilor.

Dat fiind faptul că stresul examinațional reprezintă o problemă care necesită o abordare multiaspectuală, întrucât acest fenomen în ultimii ani tinde să capete o amploare deosebită, fiind unul dintre formele cele mai frecvente ale stresului, ne-am propus de a realiza un studiu al problemei în cadrul mediului studentesc de la Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți.

Scopul cercetării: Identificarea și validarea prin experiment a strategiilor de profilaxie a stresului examinațional.

Obiectul cercetării: strategiile de profilaxie a stresului examinațional în instituțiile superioare de învățământ.

Obiectivele cercetării:

- Analiza literaturii de specialitate ce vizează conceptul de stres, metode, tehnici și procedee de profilaxie a stresului examinațional în instituții superioare de învățământ;
- Cercetarea experimentală a stresului examinațional la studenți;
- Elaborarea recomandărilor cu privire la psihoprofilaxia stresului examinațional.

Ipoteza cercetării: Presupunem că evaluarea rămâne a fi o problema de o mare încărcătură morală pentru studenții din instituțiile superioare de învățământ. Un program de profilaxie ar facilita rezultatele obținute în procesul examinării, dar și ar contribui la diminuarea stresului examinațional trăit în perioada testării.

Metode, procedee și tehnici de cercetare:

Teoretice:

- Studiu al surselor bibliografice, analize, sinteze, clasificări.

Experimentale:

- Scala stresului perceput de Cohen Williamson;
- Chestionar de identificare a atitudinii studenților față de examene și modalitățile în care aceștia se pregătesc pentru el;
- Diagnosticarea stresului în procesul învățării după Ю. В. Щербатов;
- Diagnosticarea gradului de expunere la stres a studenților în procesul examinării.

Baza experimentală a cercetării a fost constituită din 150 de studenți ai facultăților Științe ale Educației Psihologie și Arte, Litere, Drept și Științe Sociale din incinta USARB. Respondenții au vârste cuprinse între 19 și 23 de ani.

Astfel, analiza literaturii de specialitate ne-a permis să constatăm că examenul a devenit o componentă a activității de învățământ (Albu 2007: 234) conectat la un grad ridicat de stres (Вангородская 2015: 118). Examenul îndeplinește o dublă funcție: socială și pedagogică. În ambele cazuri, subiecții dobândesc confirmarea valorii lor. Astfel, după cum remarca cu deplină îndreptățire Adrian Neculau, candidatul la un examen se prezintă nu doar ca simplu purtător de informații, ci cu întreaga lui personali-

tate, cu interesele, cu aspirațiile sale, cu dorința de succes și sistemul său motivator, cu o anumită imagine de sine pe care și-o dorește confirmată” (Neculau 1996: 155).

Tocmai de aceea, pentru unii candidați, examenul poate fi un prilej de întărire a statutului, pentru alții o amenințare. Unii sunt nerăbdători să înceapă mai repede, alții nu știu cum să îl mai amâne. Unii tremură de emoție la gândul că vor primi o notă, altora acest lucru le este relativ indiferent. Exemplele ar putea continua, punând în evidență reacții diferite, chiar opuse, la una și aceeași situație (uneori la una și aceeași persoană). De unde provin diferențele?

Din cel puțin două surse: pe de o parte din sfera personalității persoanei (a modului cum concepe aceasta examenul, a trăsăturilor sale de personalitate – cum ar fi emotivitatea, tendința de a vibra mai mult sau mai puțin amplu la o situație – a experienței sale anterioare), pe de altă parte, din însuși specificul examenului (Albu 2007: 236).

În continuare, ne propunem să prezentăm rezultatele cercetării experimentale realizate. Astfel, activitatea de psihodiagnostic s-a realizat prin intermediul unor instrumente de cercetare corespunzătoare care au oferit posibilitatea de a surprinde, dar și de a evalua eficient cele mai importante aspecte ale stresului examinațional la studenții investigați. Rezultatele cantitative obținute în urma investigării nivelului de rezistență la stres realizate prin intermediul Scalei elaborată de Cohen și Williamson, sunt reflectate în tabelul 1. În figura 1, prezentată mai jos putem vedea repartizarea studenților conform aprecierii nivelului de rezistență la stres pentru facultățile: ȘEPA, Litere, Drept și Științe Sociale (USARB).

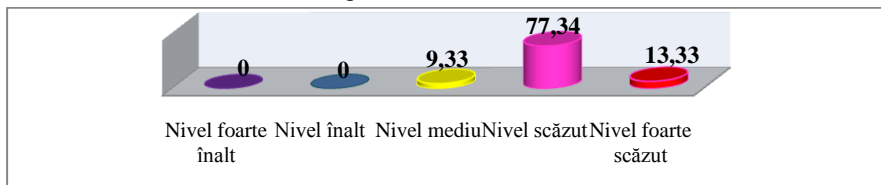
Scala stresului percepu de Cohen Williamson, 1988

Tab. 1. *Repartizarea studenților conform aprecierii nivelului de rezistență la stres*

Aprecierea nivelului de rezistență la stres	% studenți pe facultăți						Total %:
	Științe ale Educației, Psihologie și Arte		Litere		Drept și Științe Sociale		
	<i>Nr. de respondenți</i>	<i>%</i>	<i>Nr. de respondenți</i>	<i>%</i>	<i>Nr. de respondenți</i>	<i>%</i>	
Nivel foarte înalt de rezistență la stres	0	0	0	0	0	0	0
Nivel înalt de rezistență la stres	0	0	0	0	0	0	0
Nivel mediu de rezistență la stres	7	14	3	6	4	8	9,33
Nivel scăzut de rezistență la stres	38	76	40	80	38	76	77,34
Nivel foarte scăzut de rezistență la stres	5	10	7	14	8	16	13,33

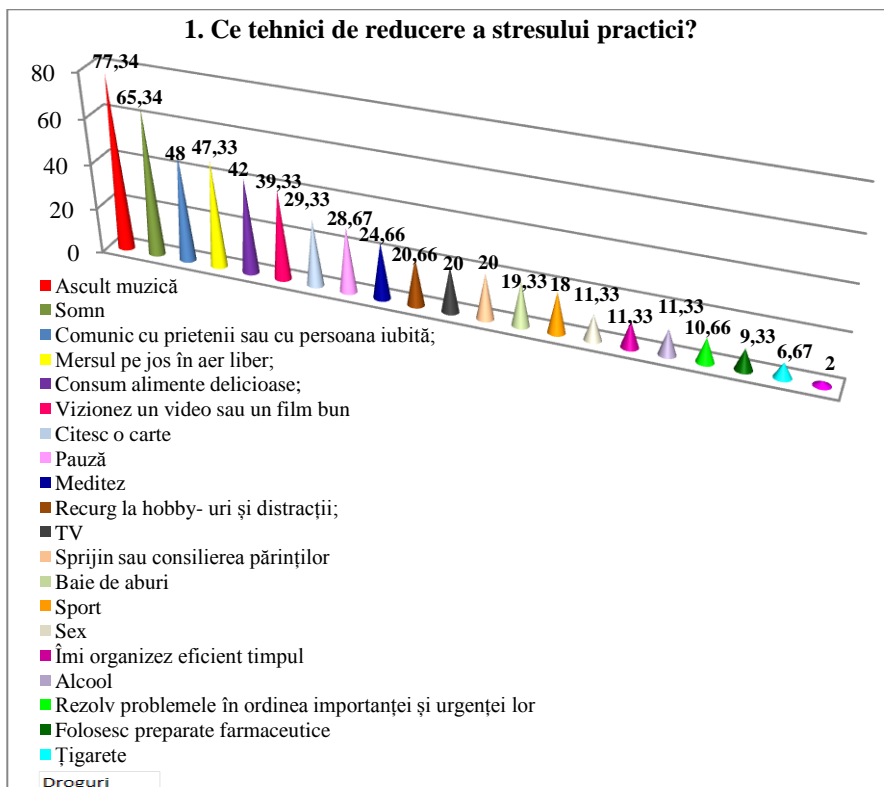
Analizând datele reflectate în tab. 1 și fig. 1., putem constata că din lotul investigat: studenți ai *facultăților*: ȘEPA, Litere, Drept și Științe Sociale din incinta (USARB) nicio persoană nu a fost diagnosticată cu nivel înalt și foarte înalt de rezistență la stres (0%). Doar 14 respondenți din 150 indică un nivel mediu de rezistență la stres, ceea ce denotă un procentaj total de 9,33% din nr. total de subiecți

investigați. Un nivel scăzut de rezistență la stres depistăm pentru un nr. de 116 de studenți, circa 77,34%. În același timp, cu un nivel foarte scăzut de rezistență la stres rămân a fi depistate 20 de subiecți din lotul investigat, ceea ce constituie aproximativ 13,33 la sută din lotul experimental.

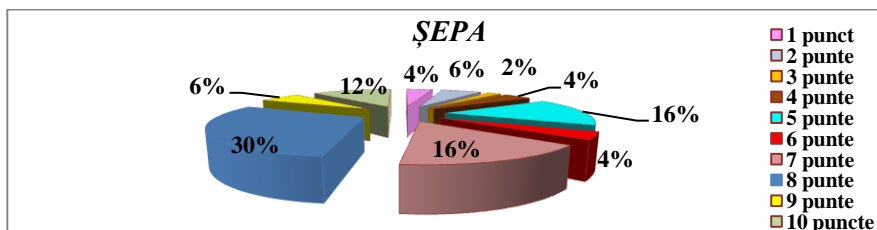

Fig. 1. Repartizarea procentuală a studenților conform aprecierii nivelului de rezistență la stres

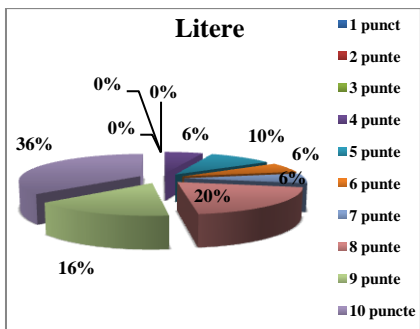
În continuare, prezentăm rezultatele obținute la instrumentul de diagnosticare a stresului în procesul învățării după Ю. В. Щербатых:

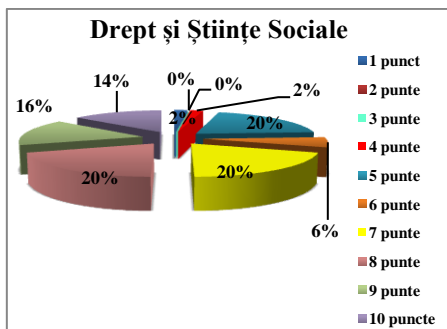
Fig. 2. Rezultatele procentuale obținute la întrebarea: „Ce tehnici de reducere a stresului practice?”

Fig. 3. Repartizarea procentuală a răspunsurilor obținute pe facultăți la întrebarea: „Cât de tare sunteți stresat înainte de examene?”

Fig. 4.

Fig. 5.

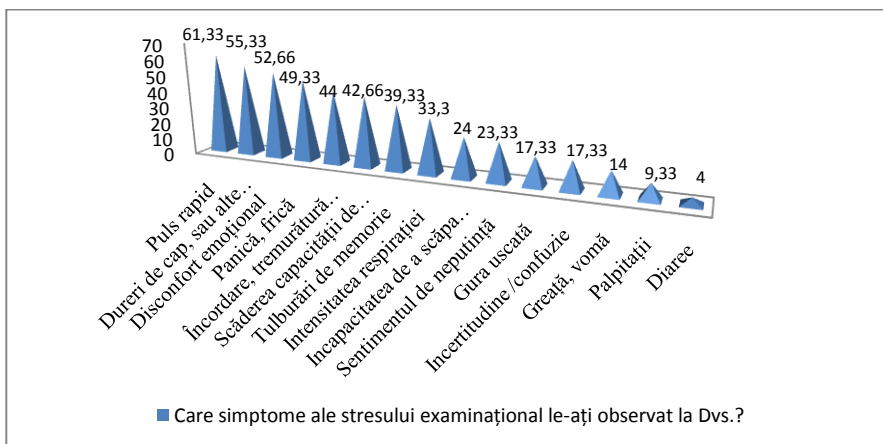
La întrebarea „Cât de tare sunteți stresat înainte de examene?”, cel mai mare scor pe o scală de la 0 la 10, îl obține punctajul de 10 baluri, cu 36% pentru studenții facultății de *Litere*.

Pentru studenții facultății *ȘEPA* scorul cel mai mare îl obține balul de 8 puncte, cu 15 respondenți și 30% din lotul experimental. Urmată apoi de studenții facultății de *Drept și Științe Sociale* care au apreciat cu valoarea maximă de 20% scalele: 5,7 și 8.

În același timp, pentru întrebarea „Cât de tare sunteți stresat înainte de examene?” doar 2 subiecți (4%) din cadrul facultății *ȘEPA* au atribuit punctajul minim de un bal. Pentru aceeași întrebare punctajul minim de un bal a fost obținut și de *Facultatea Drept și Științe Sociale*, doar că cu un procentaj de 2% și 1 respondent. *Facultatea de Litere* indică 0% pentru scala de 1 punct din totalul lotului investigat, ceea ce confirmă ipoteza precum că evaluarea rămâne a fi o problemă de o mare încărcătură morală pentru studenții din instituțiile superioare de învățământ.

Analizând datele din figura 6, observăm că din categoria celor mai frecvente simptome ale stresului examinațional prezente la Studenții facultăților *Științe ale Educației, Psihologie și Arte/ Litere/ Drept și Științe Sociale se regăesc*: pe primul loc pulsul rapid (61,33%). Pe locul doi evidențiem simptomatologia durerilor de cap sau a altor dureri (55,33%). Locul trei este atribuit disconfortului emoțional (52,66%), urmat apoi de panică, frică (49,33%), Pe ultimul loc în categoria celor mai frecvente simptome ale stresului examinațional pentru lotul investigat este diareea cu 4%.

Fig. 6. Repartizarea procentuală a răspunsurilor obținute pe facultăți la întrebarea: „Care simptome ale stresului examinațional le-ați observat la Dvs.?”

Aceste rezultate ne confirmă încă o dată că stresul examinațional are repercusiuni ireversibile nu doar în plan psiho-emoțional, ci și în plan fiziologic.

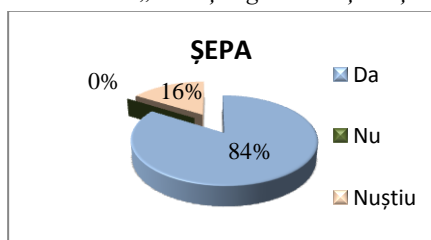
Tab. 2. Repartizarea studenților conform rezultatelor obținute la întrebarea: „Cum eliminiți stresul pre-examinațional?”

Cum eliminiți stresul pre-examinațional?	
Științe ale Educației, Psihologie și Arte/ Litere/ Drept și Științe Sociale	
Metode de echilibrare fiziologică	Metode de echilibrare psiho-emoțională
➤ Somn	➤ Lectură
➤ Mâncare	➤ Autocalmare
➤ Consum de apă	➤ Tehnici de respirație
➤ Plimbări	➤ Tehnici de relaxare
➤ Consumul de preparate medicamentoase	➤ Gândire pozitivă
➤ Consum de cafea, ciocolată, dulciuri	➤ Învăță sau repetă informația pentru examen
➤ Fumează	➤ Zâmbet și glume
➤ Plâng	➤ Ascultă muzică/ cărți audio
➤	➤ Meditație
➤	➤ Comunicarea cu familia și prietenii
➤	➤ Folosesc autosugestia
➤	➤ Cântă
➤	➤ Spun frământări de limbă
➤	➤ Numără în gând până la 1000
➤	➤ Vorbesc în fața oglinzii
➤	➤ Pregătesc copiuțe
➤	➤ Citesc/ spun rugăciuni
➤	➤ Încearcă să fie optimiști

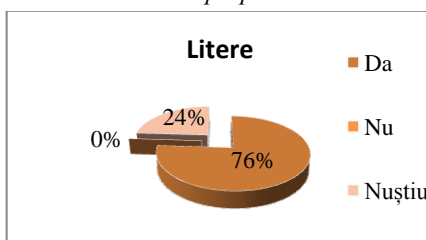
Studentii facultăților *ȘEPA, Litere, Drept și Științe Sociale* fiind întrebați „Cum elimină stresul pre-examinațional?” aceștia precizează că folosesc atât metode de echilibrare fiziologică cât și metode de echilibrare psiho-emoțională. Astfel distribuția cantitativă a răspunsurilor ne oferă posibilitatea de a constata că pentru respondenții noștri ponderea cea mai mare în a reducerea stresului o constituie *metodele psiho-emoționale*, urmate apoi de cele din *sfera fiziologică*.

În această ordine de idei, menționăm că este încurcător faptul că studenții facultăților *ȘEPA, Litere, Drept și Științe Sociale* încearcă să folosească mai multe metode de destresare axate pe sfera psiho-emoțională a organismului, ceea ce va conduce la o mai bună gestionare a cadrului intern de referință al subiectului în lupta cu stresul examinațional.

Repartizarea procentuală a răspunsurilor obținute pe facultăți la întrebarea: „Sunteți siguri că veți susține examenul care se apropie?”

Fig. 7.

Fig. 8.

Fig. 9.

La întrebarea „Sunteți siguri că veți susține examenul care se apropie?” am obținut următoarele răspunsuri: 80,67% dintre respondenți au răspuns afirmativ, dintre care:

- *Facultatea ȘEPA* – 42 de respondenți și circa 84%;
- *Facultatea de Litere* – 38 de respondenți și un procentaj de 76%;
- *Facultatea de Drept și Științe Sociale* – 41 respondenți și 82% din lotul experimental.

Nici unul (0%) dintre subiecții investigați nu au răspuns negativ la întrebarea „Sunteți siguri că veți susține examenul care se apropie?” Însă datele cantitative ne orientează vizibil la concluzia că subiecții cercetați sunt nesiguri pe propriile competențe în ceea ce privește susținerea examenelor ce se apropie, astfel la aceeași întrebare au răspuns cu nu știu: 8 respondenți ai facultății *ȘEPA*, ceea ce

constituie 16% din lotul investigat, urmată apoi de *Facultatea de Drept și Științe Sociale* cu 9 respondenți (18%), iar cu 24% și de altfel, cele mai multe, au fost identificați studenții facultății de Litere.

Astfel, deși predomină nesiguranța într-un procentaj de 19,33 la sută, putem susține cu certitudine că majoritatea subiecților din lotul experimental sunt siguri că vor susține examenele ce se apropie.

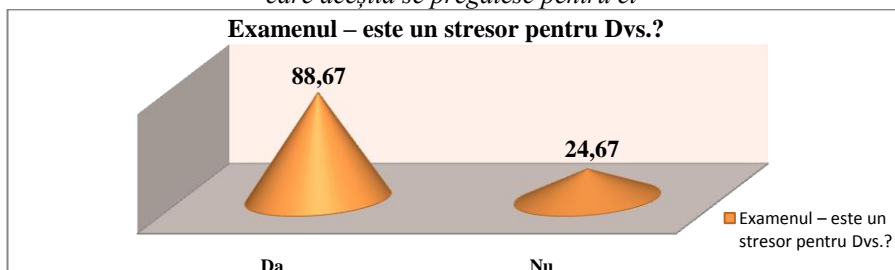
Tab. 3. *Repartizarea studenților conform rezultatelor obținute la întrebarea: „Ce sentimente aveți în legătură cu examenele viitoare?”*

Ce sentimente aveți în legătură cu examenele viitoare? Facultăți: Științe ale Educației Psihologie și Arte/ Litere/ Drept și Științe	
Sentimente pozitive	Sentimente negative
Satisfacție	Frică/teamă
Ușurare	Panică
Încredere în sine și în forțele proprii	Grijă
Bucurie	Neliniște
Siguranță	Nesiguranță
	Indiferență
	Confuzie/ incertitudine (simt că voi rămâne repetent)
	Ură
	Nerăbdare
	Nefinanțare în sine

La întrebarea „Ce sentimente aveți în legătură cu examenele viitoare?” respondenții din lotul investigat au precizat un număr mai mic de sentimente pozitive resimțite în raport cu ponderea sentimentele negative care sunt într-un număr mai semnificativ.

De menționat astfel, că din analiza datelor obținute observăm că subiecții investigați au o atitudine negativă față de examenele viitoare, fapt ce denotă necesitatea intervenției de ordin psihoprofilactic a stresului examinațional.

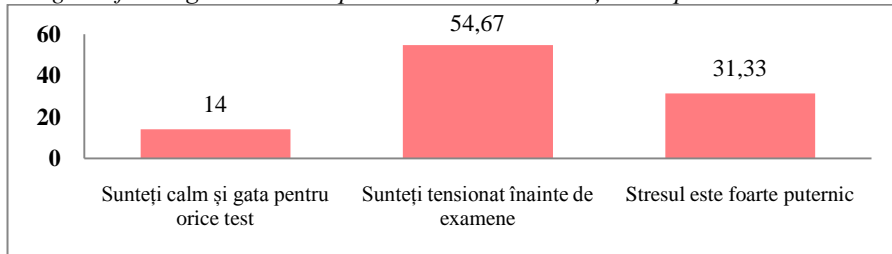
Chestionar de identificare a atitudinii studenților față de examene și modalitățile în care aceștia se pregătesc pentru el

Fig. 10. *Repartizarea procentuală a răspunsurilor obținute pe facultăți la întrebarea: „Examenu – este un stresor pentru Dvs.?”*

Analiza rezultatelor vizând întrebarea „*Examenul – este un stresor pentru Dvs.?*” am obținut următoarea repartizare procentuală: 88,67% (113 respondenți) din lotul experimental a răspuns afirmativ, iar 24,67% (37) au negat afirmația. Datele obținute ne permite să concluzionăm că evaluarea constituie o sursă de stres pentru cei mai mulți studenți din lotul investigat.

Diagnosticare gradului de expunere la stres a studenților în procesul examinării

Fig. 11. *Repartizarea procentuală a răspunsurilor obținute pe facultăți la diagnosticare gradului de expunere la stres a studenților în procesul examinării*

Analizând datele obținute la diagnosticarea gradului de expunere la stres a studenților în procesul examinării, putem vedea că ponderea cea mai mare de circa 54,67% (82 subiecți) din lotul investigat au fost diagnosticați ca fiind tensionați înainte de examene. Pentru 31,33% (47 subiecți) stresul în procesul examinării este foarte puternic, iar 14% (21 respondenți) susțin că sunt calmi și gata pentru orice test.

În concluzie, putem menționa că rezultatele cantitative au scos în evidență persistența unei ponderi semnificative pentru nivelul scăzut de rezistență la stres, astfel încât mai mult de jumătate din studenți consideră stresul examinațional o problemă care îi poate afecta.

De asemenea, este de menționat faptul că din analiza datelor obținute observăm că subiecții investigați au o atitudine negativă față de examenele viitoare, fapt ce denotă necesitatea intervenției de ordin psihoprofilactic a stresului examinațional. Însă este îmbucurător faptul că studenții facultăților ȘEPA, Litere, Drept și Științe Sociale încearcă să folosească mai multe metode de destresare axate pe sfera psihonoțională a organismului, ceea ce va conduce la o mai bună gestionare a cadrului intern de referință al subiectului în lupta cu stresul examinațional. Cu toate acestea, putem constata că există curențe în ceea ce privește cunoașterea de către toți studenții a unor metode și tehnici eficiente de profilaxie și gestionare a stresului examinațional.

În același timp, precizăm că stresul este inevitabil în situația de examen, la fel de adevărat este și faptul că el este pe deplin controlabil. Problema nu constă în a elimina complet stresul (lucru de altfel imposibil câtă vreme suntem ființe vii), ci doar de a ne învăța să îl optimizăm. Aceasta se realizează de către persoana însăși, fiind vorba despre un proces de autocontrol. Cele mai importante condiții de diminuare a efectelor stresante ale examenului privesc temeinicia pregătirii și modul de învățare. Cercetările de psihologie școlară arată faptul că, în cele mai multe cazuri, pregătirea temeinică conferă candidatului siguranța de sine și antrenează o stare re-

dușă a emoțiilor și a stresului, precum și utilizarea unor metode de creștere a propriei imagini.

Bibliografie:

1. Albu, C. *Stresul examenelor, în Managementul stresului profesional*, Vol. 3, 2007.
2. Briceag, S. *Stresul în mediul didactic: (remedii de profilaxie, gestionare și control)*. Chișinău: Univers Pedagogic, 2007, p. 5. ISBN 978-9975-48-028-4.
3. Neculau, A. *Psihologie socială – aspecte contemporane*, Iași, Editura Polirom, 1996.
4. Вангородская, Ю. С. *Профилактика экзаминационного стресса, în психолог школы*, N. 4, 2015, p. 6.
5. Щербамых, Ю. В. *În: Психология стресса и методы коррекции*, 2006. ISBN 5-469-01517-3
6. http://rmj.com.ro/articles/2014.2/RMR_Nr-2_2014_Art-8.pdf

INFLUENȚA FACTORILOR SOCIALI ȘI DE PERSONALITATE ASUPRA COMPORTAMENTULUI INDISCIPLINAR AL ELEVILOR

Cristina COZMAC, studentă, *Facultatea de Științe ale Educației, Psihologie și Arte, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți*
Coordonator științific: **Luminița SECRIERU, dr., conf. univ.**

Abstract: *In this research we aimed to identify the influence of social and personality factors on the students' indisciplinary behavior. We assume that the problem behavior may be associated with self-esteem, hostility correlates with the expression of indisciplinary behavior, and in the case of underestimation of self-esteem, increases the chances that levels of hostility on different dimensions are overestimated. The data of the investigation has been gathered following the application of the Toulouse Scale (ETES) to determine the level of self-esteem, and the Inventory of hostility (Durkee) and its dimensions to determinate the level of hostility.*

The results of the investigation emphasize the relationship between the level of self-esteem as a global value, hostility and indisciplinary behaviors.

Keywords: *indisciplinary behavior, self-esteem, hostility, personality, society, pupil.*

Actualitatea temei: Abordarea fenomenului de comportament indisciplinar, a mecanismelor sale de provocare și manifestare își justifică actualitatea și existența prin caracterul mai mult sau puțin puternic al acestui fenomen, ale cărui consecințe negative nu pot fi lăsate fără atenție.

Comportamentul indisciplinar al elevilor nu este un subiect nou. Acest subiect este studiat și cercetat de mai multe domenii: psiho-pedagogia, psihologia vârstelor prin intermediul cercetării crizelor apărute la elevi, cât și psihologia socială, care, în mare parte, are ca scop identificarea factorilor sociali și de personalitate care influențează comportamentul indisciplinar.

Nu putem nega efectele negative ale comportamentului indisciplinar și numărul semnificativ al elevilor marcați de acesta. Ultimele datele statistice furnizate arătau că rata comportamentelor indiscipline, și anume absenteismului școlar masiv se înregistrează în rândul elevilor din învățământul secundar obligatoriu, cu două

„vârfuri” – în clasele a V-a și a VIII-a. (Blândul 2012: 170). Constatăm că absentismul școlar masiv este în creștere, de aceea considerăm necesar studierea factorilor ce influențează și alte comportamente indiscipline, definite în termeni de întârziere de la ore, fuga de la ore, părăsirea locului în timpul activității, intervenție vocală fără permisiune, refuzul de a efectua sarcina, neefectuarea temelor și copiatul (Crișan 2016: 4). Identificarea acestor factori se datorează necesității de a ușura implementarea măsurilor de preîntâmpinare și reducere a acestora, astfel de a minimiza comportamentul indisciplinar al elevilor.

Putem conchide că cauzele care pot fi luate în discuție în acest studiu țin de emanciparea elevilor, lipsa conștientizării importanței educației pentru formarea personală și profesională a acestora, încadrarea în activități considerate mai potrivite pentru performanță. La acestea se mai poate alipi supravegherea inefficientă din partea familiei.

Dat fiind faptul că este dificil, atât pentru psiholog, cât și pentru un pedagog să definească multiplele cauze ale comportamentului indisciplinar al elevilor, și anume în perioada preadolescentă și adolescentă, ne-am propus ca scop să cercetăm și să identificăm factorii sociali și de personalitate ce influențează comportamentul indisciplinar, care, prin urmare, permit psihologului sau pedagogului să preîntâmpine apariția comportamentului nedorit.

Pe parcursul anilor școlari, elevii se confruntă cu diverse probleme, cum ar fi procesul de adaptare instituțională, relațională, noi reguli sociale, neînțelegeri și conflicte, cât și schimbările pe plan fiziologic, pubertatea. Pentru preadolescent, pubertatea joacă un rol importat în acomodarea școlară și climatului psihologic favorabil. Pubertatea este caracterizată prin așa-numita „trecere” spre maturitate și perioada schimbărilor, a revoluțiilor hormonale și instabilitatea emoțională. În cea mai mare parte, perioada preadolescentă este legată de o serie de schimbări a căror intensitate este foarte accentuată, mai ales dacă ne referim la înfățișare, dar și la comportament sau la relaționarea cu lumea exterioară. Iar în adolescență, criza de identitate marchează schimbările comportamentale. Anume în aceste perioade se observă creșterea bruscă a comportamentului indisciplinar, de aceea intenționăm să investigăm factorii care au influență asupra acestor stadii.

Deseori, elevilor aflați în aceste perioade de dezvoltare le este greu să distingă între ceea ce le este interzis și ceea ce le este permis, acest fapt datorându-se, în mare parte, și educației insuficiente oferite de părinți. Este cunoscută în Republica Moldova, problema migrației, care duce la incapacitatea părinților de a urmări comportamentul copiilor săi, și, în mare parte, de a oferi o educație adecvată, care are drept consecință comportament indisciplinar.

Concluzionăm că este necesar să cercetăm factorii sociali și de personalitate care au o însemnătate majoră asupra conduitelor indiscipline ale preadolescenților și adolescenților. Acest studiu ne va permite să evidențiem toate particularitățile și specificul fenomenului dat.

Scopul investigației: identificarea factorilor sociali și de personalitate care influențează comportamentul indisciplinar al elevilor.

Obiectivele investigației:

- Analiza literaturii de specialitate privind cauzele comportamentului indisciplinar la elevi;
- Analiza literaturii de specialitate ce se referă la particularitățile vârstei preadolescente și adolescente;
- Realizarea cercetării experimentale privind identificarea factorilor sociali și de personalitate care influențează comportamentul indisciplinar al elevilor;
- Elaborarea concluziilor privind rezultatele experimentului.

Ipotezele cercetării:

1. Presupunem că statusul sociometric se asociază cu comportamentul indisciplinar și explică, în parte, conceptul de popularitate;
2. Presupunem că manifestarea comportamentului indisciplinar se asociază cu stima de sine;
3. Presupunem că ostilitatea (prin dimensiunile sale) corelează cu exprimarea comportamentului indisciplinar;
4. Cu cât sunt mai scăzute autoaprecierile stimei de sine, cresc șansele ca nivelurile ostilității pe diferite dimensiuni să fie mai crescute.

Baza conceptuală a cercetării o constituie conceptele generale despre comportament indisciplinar, cauzele și factorii care influențează comportamentul elevilor în perioada preadolescență și adolescență, în baza lui Valentin Cosmin Blându (2012), Sorin M. Rădulescu (1998), Ana-Maria Crișan (2016), cu privire la factorii sociali și de personalitate care influențează comportamentul indisciplinar al elevilor.

Metode, procedee și tehnici ale cercetării:

- *Teoretice*: analiza și studierea literaturii de specialitate, sinteza, generalizarea, compararea;
- *Empirice*: grile de evaluare a comportamentului, chestionare, teste:
  - Grila de evaluare a comportamentului pe baza raportării profesorilor;
  - Test sociometric (Iacob Moreno, 1953);
  - ETES – chestionarul stimei de sine (Scala Toulouse, 1991);
  - Inventarul de ostilitate (Durkee, 1957, revizuit 2010).
- *Statistice*: sistematizarea datelor, prelucrarea cantitativă și calitativă a rezultatelor.

Baza experimentală a cercetării: o constituie lotul de subiecți creat din 54 de subiecți, din Liceul Teoretic din mun. Bălți, 27 elevi din cl. a VII-a, cu vârsta între 12-13 ani; și 27 elevi din cl. XI-a, cu vârsta de 17-18 ani. Clasele din care fac parte acești elevi reflectă fama la nivel de școală în ceea ce privește problemele de comportament în relații elev-elev, elev-profesor.

Astfel, analiza literaturii de specialitate ne-a permis să precizăm că comportamentul indisciplinar reprezintă refuzul de a se supune regulilor de învățare educativă și sistemului lor de transmitere instituțională. Raportată la cadrul familial și școlar, indisciplina este unul dintre simptomele de dereglări ale copilăriei până în adolescență, care trebuie să fie localizat în câmpul multidimensional al interacțiunilor dintre procesul de învățare și finalitățile educației, relația educator-subiect-grupuri de elevi-clasă, sistemul de evaluare și riscul de eșec (Dodon 1999: 397). Cu alte cu-

vinte, nesupunerea normelor, a regulilor bine stabilite, este, în esență, conduita indisciplinară, care are la bază factori psihosociali.

Preadolescența și adolescența sunt considerate vârste vulnerabile, de aceea probabilitatea comportamentelor indiscipline crește. Preadolescența, fiind vârsta unor mari transformări anatomice, morfologice, fiziologice, psihice etc., odată declanșate, nu se limitează la o anumită sferă, ci se resimt în întregul organism (Rădulescu 1998: 107). Înșușirile psihologice ale pubertății sunt riguros stabilite și dependente de rolul ocupat de copii în sistemul relațiilor sociale. Concomitent cu avansarea în vârstă, cu traversarea de la ciclul primar la cel gimnazial, în viața pre-adolescentului se declară un număr mare de schimbări, care au un rol major în dezvoltare. Poziția preadolescentului în familie, la școală, chiar și în societate se transformă în altul. Preadolescentului i se acordă noi îndatoriri, unii făcând față expectanțelor, alții nu manifestă responsabilitate.

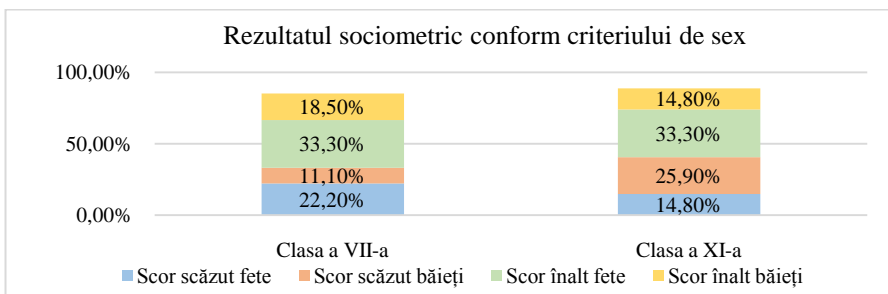
În dicționarul de psihologie, Pavel Popescu-Neveanu (1978) subliniază că perioada adolescenței se caracterizează printr-o importantă creștere și transformare corporală și psihică, este perioada conturării definitive a personalității, stabilizării principalelor ei structuri psihice, este începutul fazelor adulte și de constituire a limitelor de perspectivă ale vieții. Adolescentul își formează și consolidează concepții filosofice proprii, atitudini caracteriale. Descoperă lumea interioară (Popescu-Neveanu 1978: 26). Altfel spus, preadolescența și adolescența sunt perioadele marilor schimbări, care pot genera conduite dificile, cum ar fi iresponsabilitatea, abateri de la norme, întârzierea la ore, fuga de la ore.

Rezultatele acumulate prin intermediul grila de evaluare a comportamentului pe baza raportării profesorilor; Test sociometric (Iacob Moreno, 1953); ETES – chestionarul stimei de sine (Scala Toulouse, 1991); Inventarul de ostilitate (Durkee, 1957, revizuit 2010) sunt sugestibile. Astfel, prin intermediul aplicării grilei de evaluare a comportamentului indisciplinar pe baza raportării profesorilor, am constata, în special, pentru clasei VII-a ne raportăm la absenteism (28,7%), note la purtare scăzute (29,3%), înregistrarea frecventă în registrul, prezența la Comisia de Disciplină (23,7%). Pentru clasa a XI-a se urmăresc (25,2%) la absenteism, note la purtare scăzute (30,9%), prezența la Comisia de Disciplină (24,8%). Conduitele indiscipline sunt mai obișnuite în cazul băieților, totuși specific acestor două clase este faptul că comportamente indiscipline sunt înregistrate pe ambele categorii de gen.

Analiza componentelor sociometrice a grupurilor cercetate în raport cu variabilele de personalitate (stima de sine, ostilitate) și conduite indiscipline

Rezultatul sociometric scăzut în clasa a VII-a este obținut mai mult de fete (22,2%) decât la băieți (11,1%), iar rezultatul înalt se înregistrează, de asemenea, mai mult la fete (33,3%), decât la băieți (18,5%). În clasa a XI-a urmărim un rezultat sociometric scăzut mai mult la băieți (25,9%) decât la fete (14,8%), în timp ce rezultatul înalt a fost stabilit mai mult la fete (33,3%) decât la băieți (14,8%) (fig. 1). Elevii din grupul cu conduite indiscipline marchează un rezultat sociometric mai înalt, spre deosebire de cei cu rezultate scăzute, care nu înregistrează probleme disciplinare.

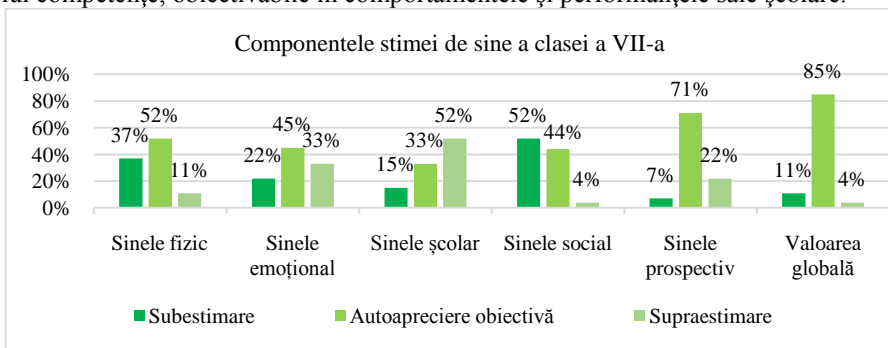

Fig. 1. Repartizarea grafică a rezultatelor sociometrice conform criteriului de sex pentru clasa a VII-a și a XI-a

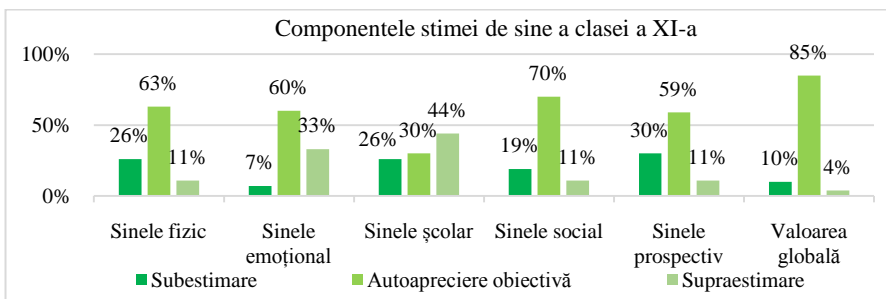
Analiza raportului dintre componente ale stimei de sine și conduite indisciplinate

În figura 2 sunt prezentate rezultatele acumulate prin intermediul scalei ETES conform căreia aprecierile obiective sunt în peste 50% din cazuri pe fiecare dimensiune a stimei de sine pentru ambele clase investigate, clasa a VII-a și clasa a XII-a, cu excepția sinei emoțional (45%) (fig. 2), pentru clasa a VII-a, care exprimă reprezentarea controlului emoțiilor și al stăpânirii impulsivității, controlul afectelor permite o mai bună organizare a activității, facilitează planificarea și elaborarea realistă scopurilor și strategiilor prin care acestea pot fi atinse, și sinele școlar (30%) (fig. 3) pentru clasa a XI-a, care reflectă percepția pe care subiectul o are asupra propriilor lui competențe, obiectivabile în comportamentele și performanțele sale școlare.

Fig. 2. Repartizarea grafică a componentelor stimei de sine pe niveluri de apreciere a clasei a VII-a

Totodată, putem urmări în figura 2, precum că în clasa a VII-a se înregistrează proporție egală de subapreciere și supraapreciere, astfel încât componentele stimei de sine: sinele fizic (37%); sinele social (52%); și valoarea globală (11%) remarcă tendința de subapreciere, pe când: sinele emoțional (33%); sinele școlar (52%); sinele prospective (22%) înregistrează scor ridicat de supraapreciere.

Fig. 3. *Repartizarea grafică a componentelor stimei de sine pe niveluri de apreciere a clasei a XI-a*

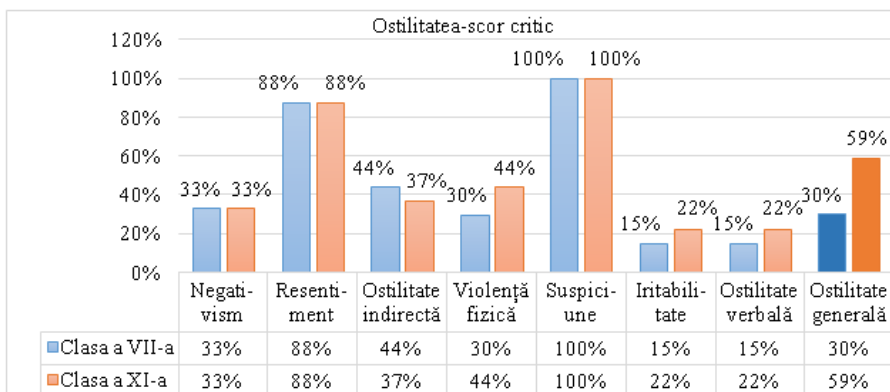
În același timp, în figura 3, observăm că se înregistrează o proporție egală de subapreciere și supraapreciere pentru clasa a XI-a, doar că rezultatele diferă de cele caracteristice clasei a VII-a, astfel încât subapreciere se înregistrează: sinele fizic (26%); sinele social (19%); sinele prospective (30%); valoarea globală (10%); iar supraapreciere se înregistrează: sinele emoțional (33%); sinele școlar (44%). Concluzionând menționăm că cele 5 componente, inclusiv valoarea globală a stimei de sine, după cum arată cercetarea, sunt la nivele identice de apreciere caracteristic acestor două clase investigate, de aici rezultă nevoia de a revizui dacă valorile scăzute corelează cu ostilitatea, și astfel făcând posibil explicarea prezenței conduitei indiscipline la elevi.

Rezultatele investigației accentuează raportul dintre nivelul stimei de sine ca valoare globală și comportamentele indiscipline. Astfel, cu cât este mai scăzută stima de sine, cu atât este mai înalt potențialul pentru un elev din grupul investigat să practice comportamente indiscipline.

Analiza atitudinală a ostilității în raport cu stima de sine la elevii conduiți indiscipline

Pentru identificarea nivelului ostilității, am utilizat Inventarul de ostilitate (Durkee, 1957, revizuit 2010, care înregistrează pentru clasa a VII-a, scoruri critice la ostilitatea generală este mai scăzut (30%) decât al celor care înregistrează valori normale (70%) (fig. 4). În timp ce în clasa a XI-a se înregistrează un număr mai înalt a scorului critic la ostilitatea general (59%), care demonstrează șansele înalte de implicare în relații dificile și dezorganizate, comparative cu valoarea globală a ostilității (41%).

În figura 4 indicăm rezultatele care demonstrează scorul maxim al suspiciunii (SU-100%), caracteristică ambelor clase investigate, care variază de la neîncredere și prudență în raport cu ceilalți, până la convingerea că va fi amenințat. De asemenea, același scor a fost identificat pe dimensiunea resentiment (RE-88%), care implică gelozia față de alții, dusă adesea până la ură; și negativism (NE-33%), care, de obicei, se manifestă printr-un comportament opozant față de autoritate, variază de la lipsa de binevoiență la nesupunere față de reguli. Aceste trei dimensiuni explică cel mai bine comportamentul indiscipline manifestat de elevi.

Fig. 4. Repartizarea grafică a dimensiunilor ostilității pentru clasa a VII-a și clasa a XI-a

Concluzii: Pentru eșantionul investigat, rezultatele obținute conturează raportul dintre diferitele dimensiuni ale stimei de sine și ale ostilității, în contextul manifestării conduitelor indisciplinare. Concretizând, suspiciunea, ca formă atitudinală a ostilității, este contrar corelată cu sinele fizic. Cu alte cuvinte, cu cât mai mult elevii se simt nemulțumiți de exteriorul lor fizic, cu atât mai înalt este riscul de-a fi mai atenți față de alții și chiar de a manifesta încredere că ceilalți nu le doresc bine. Congruent, o slabă dezvoltare a dimensiunii emoționale justifică neimplicarea și indiferența reacțiilor unor elevi la glumele răutăcioase făcute de colegi, deși califică comportamentul acestora ca fiind ostil. Elevii din grupul cu conduite indisciplinare marchează un rezultat sociometric mai înalt, spre deosebire de cei cu rezultate scăzute, care nu înregistrează problemă disciplinară.

Rezultatele obținute confirm ipotezele conform cărora problematica comportamentală poate fi asociată cu stima de sine, ostilitatea corelează cu exprimarea comportamentului indisciplinar, iar în cazul subestimării autoaprecierii stimei de sine, cresc șansele ca nivelurile ostilității pe diferite dimensiuni să fie supraestimate.

Bibliografie:

1. Blândul, V. *Psihopedagogia comportamentului deviant*. București: Editura Aramis, 2012. 448 p. ISBN 978-973-679-896-2.
2. Crișan, A.M. Factori sociali și de personalitate implicați în comportamentul disruptiv și indisciplinar al adolescenților. In: *Revista de consiliere educațională*, seria a II-a, nr. 2, 2016. ISBN 2501-1049.
3. Dodon, R. *Dicționar de psihologie*. București: Humanitas, 1999. 896 p. ISBN 973-28-0821-7.
4. Popescu-Neveanu, P. *Dicționar de psihologie*. București: Editura Albatros, 1978. 783 p. ISBN: POPSICLE 1978.
5. Rădulescu, S. M. *Sociologia Devianței. Teorii, Paradigme. Arii de cercetare*. București: Edit. VICTOR, 1998. 176 p. ISBN 973-97318-8-0.

CONSILIEREA PSIHOPEDAGOGICĂ A ADOLESCENȚILOR CU RISC SUICIDAR

Nadejda COLAC, *masterandă, Facultatea de Științe ale Educației, Psihologie și Arte, Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți*
Coordonator științific: **Luminița SECRIERU, dr., conf. univ.**

Abstract: *Suicide has become the third leading cause of mortality worldwide, specific to both adults and children. This article aims at the scientific study on the psychopedagogical counseling of suicidal teenagers. By pointing out aspects related to the motivational factors, the areas of suicide risk assessment and the peculiarities of the suicide crisis, the research focused its attention on the determination of the motivation for committing the suicidal act. The basis of experimental research was the development and implementation of an experimental model of counseling of children with suicidal risk.*

Keyword: *adolescents, counseling, suicidal behavior, risk factors, suicide.*

Sinuciderea a însemnat mereu un moment de o importanță diferită pentru medici, psihologi, filosofi, sociologi, dar și pentru oamenii obișnuiți.

Este aproape imposibil de a găsi dovezi despre actul sinucidului de la începuturile omenirii. Mai multe studii au accentuat faptul că societatea condamnă sinuciderea. Specialiștii în suicidologie încearcă să ofere răspuns la cât mai multe întrebări legate de fenomenul suicidului, înaintează teorii și ipoteze, realizează cercetări în domeniu. Toate acestea au un scop comun și anume diminuarea cu cât mai mult posibil a riscul sinucidar atât în rândul adulților, cât și la copii.

Actualitatea studiului este determinată de fenomenul suicidului care riscă să se claseze în topul celor mai dese cauze de deces atât în rândul adulților, cât și în rândul tinerilor și a copiilor. Unii autori definesc actul sinucidar ca pe un comportament evaziv, alții pun suicidul în relație cu agresivitatea explicându-l ca pe o formă a acesteia îndreptată spre propria persoană. „Agresiunea poate fi fizică sau verbală, imediată sau amânată, directă sau indirectă, deplasată asupra altora (țapul ispășitor) sau asupra propriei persoane (sinuciderea)...” (Pavlencu 1963: 40).

În cadrul multor măsuri realizate de specialiștii în domeniu s-a ajuns la concluzia că este îngrijorător fenomenul care se înregistrează din ce în ce mai frecvent, iar soluții pentru anihilarea acestui comportament nu sunt prezente nici la medici, nici la psihologi și nici la fețele religioase.

Suicidul unui individ constituie mereu un șoc pentru comunitate, fapt care indică întotdeauna drept responsabil și vinovat mediul celui care îl comite și societatea în care trăiește.

Sunt greu de obținut și date statistice privind numărul persoanelor care au comis un act sinucidar, dar și mai greu de conchis numărul persoanelor cu tentativă de suicid. În rândul copiilor și tinerilor, suicidul reprezintă comportament de risc crescut, considerându-se că moartea este subiectul mai puțin accesibil copiilor aceștia neavând motive să-și dorească moarte. În contradicție cu aceste concepții și poziții stereotipe, numărul copiilor care comit actul sinucidar este în creștere. În comparație cu adultul care realizează că la o anumită etapă a vieții întâmpină anumite dificul-

tăți și ar avea nevoie de ajutorul unui specialist, copiii nu au conștiința faptului că au probleme, astfel că nu se gândesc să ceară ajutor specializat. Pentru a motiva copilul să meargă la psiholog pentru a-și rezolva problemele, specialistul va construi o relație de cooperare și de încredere cu copilul. O astfel de relație va determina ca copilul să fie dornic de a participa la consiliere. Un avantaj, în acest caz, este faptul că relația de colaborare dintre consilier și copil se stabilește mult mai ușor decât între consilier adult (Georgescu 2009: 23-25).

Problema investigației se reflectă în necesitatea studierii specificului de consiliere psihologică a copiilor cu risc suicidar.

Obiectul cercetării: reprezintă procesul de consiliere psihologică a copiilor cu risc suicidar.

Scopul cercetării: Elaborarea și implementarea unui model experimental de consiliere psihologică a copiilor cu risc suicidar.

Obiectivele investigației:

- Studiarea literaturii de specialitate pentru a stabili o bază teoretică bine definită ale problemei cercetate;
- Accentuarea metodelor fundamentale pe marginea cărora se va realiza cercetarea;
- Valorificarea informației obținute prin examinarea practică a acesteia;
- Elaborarea și implementarea unui program de consiliere psihologică a copiilor cu risc suicidar;
- Evaluarea eficacității programului realizat;
- Interpretarea datelor și formularea concluziilor.

Ipoteza cercetării: Presupunem că elaborarea și implementarea unui model de consiliere psihologică în grup pentru copiii cu risc suicidar le-ar oferi, acestora, posibilitatea de obținere a capacității de a folosi resursele interioare într-un mod optim și de a învăța noi modalități productive de atitudine și comportament.

Studiul dat s-a realizat în două etape:

Studierea literaturii și unirea cunoștințelor despre aspectele suicidului în care s-au evidențiat aspecte ca:

- oferirea datelor despre istoricul fenomenului;
- analiza factorilor de risc ce pot genera un act suicidar;
- specificul consilierii unui individ cu risc suicidar;
- ariile de evaluare a riscului suicidar;
- viziunea religioasă asupra acestui fenomen.

Cea de a doua etapă a fost cea de aplicării bazelor teoretice într-o cercetare experimentală privind consilierea copiilor cu risc suicidar. În acest capitol s-au realizat trei direcții de cercetare:

- Studiarea necesității consilierii psihologice a copiilor cu risc suicidar;
- Implementarea unui model de consiliere a copiilor cu risc suicidar;
- Evaluarea rezultatelor obținute în urma aplicării programului de consiliere.

Cercetarea experimentală a problemei abordate a fost construită din trei segmente ce vizează: o constatare a copiilor cu risc suicidar, implementarea unui mo-

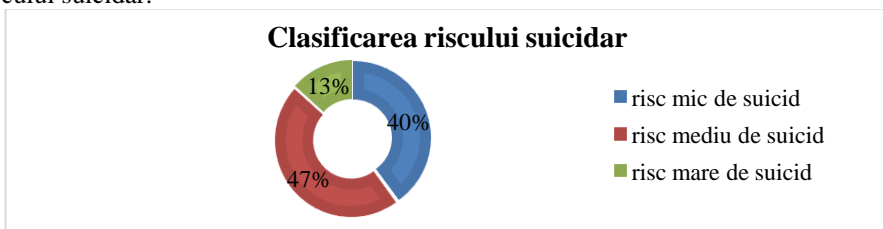
del experimental de consiliere a copiilor cu risc suicidar și evaluarea rezultatelor obținute în urma aplicării programului.

Specialiștii psihologi, cercetători în domeniul suicidologiei au elaborat diverse instrumente (scale și teste) care alături de interviu au scopul de a estima riscul suicidar și a elucida motivația acestui fenomen.

Pentru testarea ipotezei a fost folosită metoda experimentală în care, alături de observare și chestionare, au fost aplicate instrumente ca: Tabelul diagnostic a riscului suicidar la copii și adolescenți (A.N. Volcova); Scala stimei de sine Rosenberg; Identificarea riscului suicidar la copii (A.A. Cucer, V.P. Costiukevici).

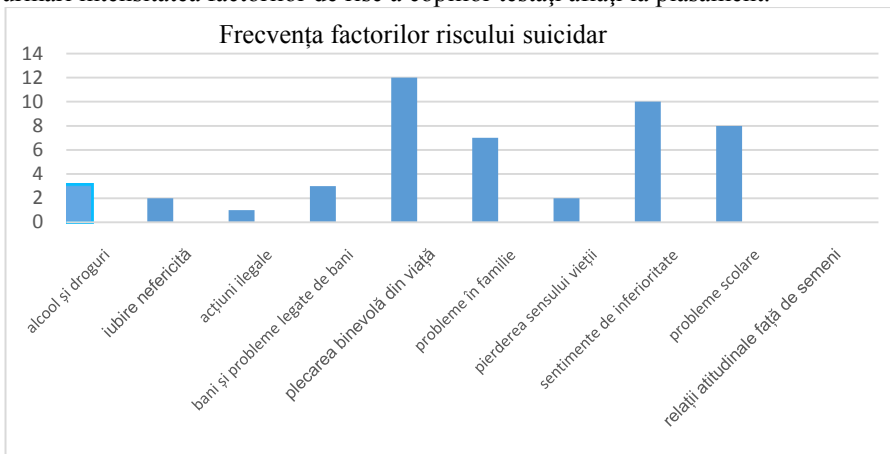
Lotul experimental a servit 25 copii dintr-un centru de plasament a copiilor aflați în situație de risc care au fost testați, iar în baza rezultatelor obținute a fost selectat un număr de 17 copii calificați ca fiind copii cu risc suicidar.

În urma analizei cantitative a datelor avem un tablou clar al clasificării riscului suicidar.

Fig. 1. Graficul clasificării riscului suicidar conform datelor obținute

La fel, aplicarea instrumentului de identificarea riscului suicidar la copii după A.A. Cucer, V.P. Costiukevici oferă o structurare a factorilor riscului suicidar cu care se confruntă acești copii. Conform diagramei prezentate mai jos vom putea urmări intensitatea factorilor de risc a copiilor testați aflați la plasament.

Fig. 2. Prezentarea grafică a rezultatelor cantitative în funcție de frecvența factorilor de risc suicidar la adolescenți și preadolescenți

O intervenție psihopedagogică a copiilor cu risc suicidar presupune un impact asupra lumii interioare a copilului cu scopul de a produce schimbări. Specialistul care se ocupă de corecția comportamentului suicidar se conduce de regula „ce avem, ce dorim să obținem, ce trebuie de făcut pentru a avea rezultatul dorit (Пакулина 2014: 23).

Analizând factorii de risc dar și rezultatele obținute în urma aplicării scalei stimei de sine Rozenberg, s-a constatat o necesitate de elaborare și implementare a unui model experimental de consiliere psihologică a copiilor cu risc suicidar.

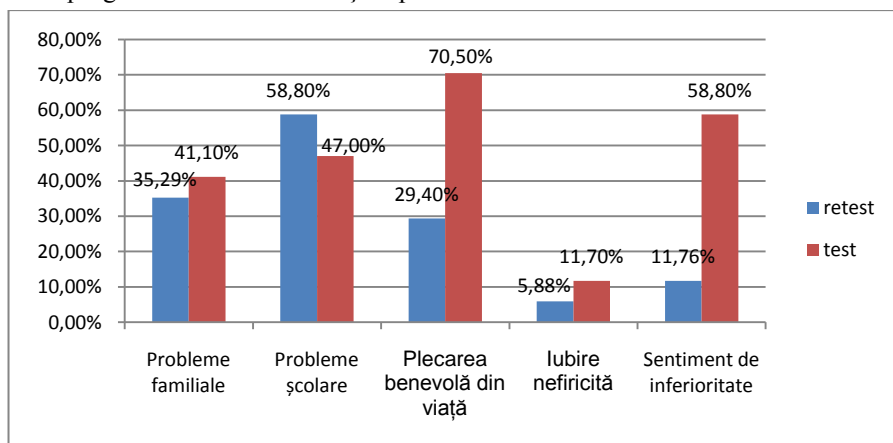
Programul a avut drept scop profilaxia comportamentului suicidar la copii și învățarea de noi atitudini și comportamente urmărind realizarea următoarelor obiective:

- Dezvoltarea încrederii în sine;
- Formarea abilităților de relaționare și comunicare;
- Favorizarea și învățarea atitudinilor pozitive de atenție și înțelegere;
- Dezvoltarea gândirii pozitive;
- Dezvoltarea capacității de a face față stresului și de a găsi soluții la situațiile dificile.

În cadrul programului s-a folosit forma de terapie în grup format din 10 adolescenți și preadolescenți cu o frecvență de o dată pe săptămână.

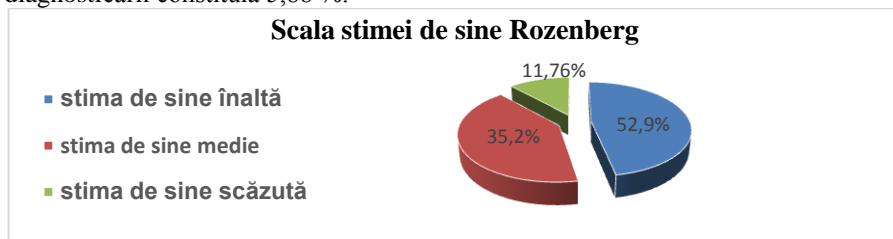
În experimentul de constatare s-au utilizat aceleași metode ca și în prima parte a cercetării experimentale, analiza cărora au demonstrat o schimbare semnificativă la nivelul diminuării și reducerilor factorilor de risc. Astfel că în urma implementării și aplicării unui model de consiliere psihologică a copiilor cu risc suicidar au fost înregistrate următoarele date: scăderea nivelului de risc suicidar cu 41,18%, o scădere a intensității factorilor de risc și o altă clasificare a riscului suicidar în care dispare riscul mare de suicid al acestor copii.

În figura de mai jos poate fi urmărită diferența de rezultate de până la realizarea programului de consiliere și după realizarea acestuia.

Fig. 3. Analiza rezultatelor cantitative ce vizează diferențele înregistrate în urma aplicării unui program de consiliere a riscului suicidar

Referitor la diminuarea sentimentelor de inferioritate și creșterea stimei de sine (factor ce a constituit unul din obiectivele programului de consiliere), vorbesc datele obținute în urma aplicării testului Scala stimei de sine Rozenberg. În urma procesării rezultatelor cantitative obținute, evidențiem din start schimbarea de poziții între stima de sine scăzută înregistrată la prima testare (58,8%) și stima de sine ridicată ce înregistrează la cea de a doua testare 52,9% care, în faza inițială a diagnosticării constituia 5,88 %.

Fig. 4. Rezultatele calitative obținute în urma retestării a stimei de sine conform scalei stimei de sine Rozenberg

Ideea morții face parte din adolescență. Ea este cosubstanțială cu travaliul de subiectivare care determină individul să se perceapă într-un timp anume, diferit de celălalt și gândind asupra gândurilor sale, adică gândind la sensul gândurilor sale. [...] Chiar dacă un număr atât de mare de adolescenți, ca să nu spunem toți se gândesc la moarte, la inevitabilitatea ei și, în consecință, la importanța vieții, nu toți se gândesc să moară, încă și mai puțini să se omoare și mult mai puțini s-o facă într-un mod sau altul.” (Marcelli 2007: 194). La vârsta în care moartea este percepută ca o scăpare, o rezolvare a problemelor cu care se confruntă adolescentul este necesară o intervenție specializată care va căuta nu doar să găsească alte modalități de soluționare a problemei dar și să formeze noi convingeri, să modeleze noi comportamente și să direcționeze gândirea defectuoasă a adolescentului cu risc suicidar.

Pornind de la ipoteza în baza căreia am realizat cercetarea considerăm că este foarte important de accentuat acele aspecte ce au servit fon de lucru pentru studiul dat. În concluzie putem afirma că ipoteza de la care am pornit își găsește confirmare demonstrându-și aplicabilitatea în practică.

Studiul realizat reprezintă încă un mic pas în direcția prevenției cazurilor de suicid în rândul copiilor și adolescenților cu speranța de a aduce un suport persoanelor ce activează în ariile unde este prezent acest fenomen.

O regulă a prevenției suicidului spune:

„AJUTĂ-L! Acum! Oricât ar costa. Măine... s-ar putea să fie prea târziu!...”

Bibliografie:

1. Georgescu, Matei, *Introducere în consilierea psihologică*, București, Editura Fundației România de mâine, 2009, 23-25 p., ISBN 973-582-958-4.
2. Pavlencu, V. *Examenul critic al rațiunii – coplex al frustrației* în *Analele Universității „Al. I. Cuza”, Iași*, 1963, p. 40.

3. Marcelli, Daniel; Berthaut, Elise, *Depresie și Tentative de Suicid la adolescență*, Polirom, 2007, p. 194, ISBN 9734605437.
4. Пакулина, С. А., *Психодиагностика суицидального поведения детей и подростков. Методическое пособие*. Министерство социальных отношений Челябинской области, Челябинский областной центр социальной защиты «Семья». Челябинск, 2014, 23 р., ISBN 978-5-91744-095-8.

РАЗВИТИЕ МУЗЫКАЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ В ПРОЦЕССЕ ВОСПРИЯТИЯ МУЗЫКИ НА УРОКЕ В ШКОЛЕ

Светлана ГАДЫРКА, студентка, Факультет Педагогических Наук, Психологии и Искусства, Бэлцький Государственный Университет имени Алеку Руссо
Научный руководитель: **Лилия ГРАНЕЦКАЯ**, докт. конф.

«Музыка – одно из сильнейших орудий воспитания каждого человека»
Д.Д. Шостакович.

Музыкальное искусство в обществе содействует его гуманизации и участвует в эстетическом наполнении общественной жизни. Эмоциональные переживания человека всегда связаны с его нравственными ценностями, с тем, что он почитает за добро и зло. Творчески мыслящие люди отличаются от тех, кто способен только усваивать знания и выполнять привычную, хорошо налаженную работу, богатством внутренних переживаний, их тонкостью и глубиной. Высоко развитая эмоциональная сфера помогает им обращаться в сложных ситуациях к подсознанию и находить решения поставленных задач. В наше время дети слушают музыку разных жанров. Но не может не тревожить, что дети мало знают классическую музыку, а порой совсем ее не воспринимают. Осмысленное восприятие музыки, изучение значимых музыкальных произведений активизируют мышление, память, внимание; развивают чувственное познание – эмоциональное ощущение и музыкальность; укрепляют психическое здоровье детей. Отказ от низкопробного искусства может произойти не только при улучшении музыкального образования, но и при создании условий, которые приводят к высокой самооценке личности и формированию позитивного Я. Для постижения классической серьезной музыки требуются глубокая сосредоточенность, аналитическое размышление по поводу вызываемых переживаний.

Развить умение оценивать музыкальное произведение, и как следствие развить его художественный вкус и музыкальное восприятие – значит научить слушателя переживать чувства и настроения, выражаемые композитором с помощью игры звуков, специальным образом организованных; включить слушателя в процесс активного сотворчества и сопереживания идеям и образам. Для умения слушать серьезное музыкальное произведение необходимо иметь достаточный уровень развития специальных музыкальных способностей – слуха, памяти, мышления, воображения. Но в первую очередь следует акцентировать внимание на развитие музыкальности детей как основы развития всех выше-

перечисленных музыкальных и психических способностей. Все они развиваются в процессе целенаправленных музыкальных занятий, как-то: пение в хоре, ритмика, прослушивание одних и тех же музыкальных произведений, разучивание мелодических тем, которые встречаются в прослушиваемом произведении, изучение биографий композиторов и особенностей их творческого пути.

Развитие музыкальности в опоре на художественное, эмоциональное восприятие предполагает умение вычленять из общей ткани отдельные средства музыкальной выразительности – мелодию, гармонию, фактуру, темп, ритм и другое; освоение принципов творческого преобразования и отражения действительности в звуках музыки; выявление ассоциаций, которые вызваны тем или иным средством.

Проблема данного исследования состоит в выявлении факторов способствующих формированию/развитию музыкальности школьников в процессе художественного восприятия музыки как неотъемлемой части музыкальной культуры подрастающего поколения.

Объект исследования – процесс развития музыкальности учащихся на уроках в общеобразовательной школе посредством художественного восприятия музыкальных произведений.

Основной признак музыкальности – переживание музыки как выражения некоторого содержания (Б. Теплов). Чем больше человек слышит в звуках, тем более он музыкален. Музыкальное переживание по самому существу своему – эмоциональное переживание, и иначе как эмоциональным путем нельзя понять содержание музыки. Способность эмоционально отзываться на музыку составляет центр музыкальности. В структуре музыкальности выделяют три основные музыкальные способности (см. Рис. 1):

Рис. 1. Ведущие компоненты музыкальности (по Б. Теплову)

Ладовое чувство, т.е. способность эмоционально различать ладовые функции звуков мелодии, или чувствовать эмоциональную выразительность звуковысотного движения. Эту способность можно иначе назвать эмоциональным, или перцептивным, компонентом музыкального слуха. Ладовое чувство образует непрерывное единство с ощущением музыкальной высоты, т.е. высоты, отчлененной от тембра. Ладовое чувство непосредственно проявляется в восприятии мелодии, в узнавании ее, в чувствительности к точности интонации.

Оно наряду с чувством ритма образует основу эмоциональной отзывчивости на музыку. В детском возрасте его характерное проявление – любовь и интерес к слушанию музыки.

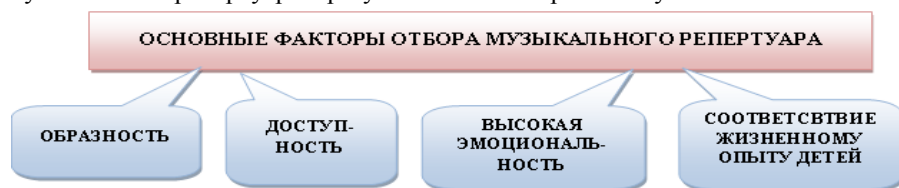
Способность произвольно пользоваться слуховыми представлениями, отражающими звуковысотное движение. Эту способность можно иначе назвать слуховым или репродуктивным компонентом музыкального слуха. Она непосредственно проявляется в воспроизведении по слуху мелодий, в первую очередь в пении. Совместно с ладовым чувством она лежит в основе гармонического слуха. На наиболее высоких ступенях развития она образует то, что обычно называют внутренним слухом. Эта способность образует основное ядро музыкальной памяти и музыкального воображения.

Наиболее сложно развиваются у детей музыкально-слуховые представления – способность воспроизводить мелодию голосом, точно ее интонируя, или подбирать ее по слуху на музыкальном инструменте. У большинства дошкольников эта способность развивается лишь к пяти годам. Но это не является, по мнению Б.М. Теплова, показателем слабости или отсутствия способностей.

Музыкально-ритмическое чувство, т.е. способность активно (двигательно) переживать музыку, чувствовать эмоциональную выразительность музыкального ритма и точно воспроизводить его. В раннем возрасте музыкально-ритмическое чувство проявляется в том, что слышание музыки совершенно непосредственно сопровождается теми или другими двигательными реакциями, более или менее точно передающими ритм музыки. Это чувство лежит в основе всех тех проявлений музыкальности, которые связаны с восприятием и воспроизведением временного хода музыкального движения. Наряду с ладовым чувством оно образует основу эмоциональной отзывчивости на музыку.

Музыкальное восприятие ставит перед человеком множество взаимосвязанных задач: в соответствии с канонами адекватного восприятия он должен обладать музыкально-языковой компетентностью – владеть разнообразными музыкальными знаниями, в соответствии с которыми высотно-ритмические отношения предстают слуху как организованные; он должен уметь следить за тематическим развитием, отличая экспозиционные разделы от развивающихся и заключительных; отмечая тематические сходства и различия и направленность совершающихся в музыке изменений, он должен сформировать в своем сознании образ прослушанной музыки в соответствии с ее стилевыми и жанровыми закономерностями. Ведущим видом в детской музыкальной деятельности является слушание-восприятие. Ведь для того, чтобы разучить песню ее надо сначала услышать, а выучив, прислушаться, выразительно ли она спета, как звучит. Двигаясь под музыку, надо слушать ее постоянно, следить за развитием, передавая настроение и характер произведения. Музыкальное восприятие ребенка не будет развиваться и совершенствоваться в полной мере, если оно основано только на слушании музыкальных произведений. Важно для развития музыкального восприятия использовать все виды музыкального исполнительства. Важными особенностями репертуара, предназначенного для слуша-

ния, должны быть идейная и тематическая направленность, жанровое разнообразие с учетом возрастных возможностей ребят. Репертуар, отобранный в определенной последовательности, отвечает задачам воспитания эстетического отношения к окружающему. Поэтому имеет значение, с какой музыкой нужно знакомить детей в различном возрасте, какие чувства при этом воспитываются. Особое значение имеет усложнение музыкальных образов, разнообразие средств их выразительности. В репертуар входят произведения классики, современной и народной музыки. Они отличаются своеобразием музыкального языка, а также жанровыми признаками, индивидуальным подчерком композиторов. Предлагаем в схематической форме основные факторы при отборе музыкального репертуара в разучивании и восприятии музыки.

Рис. 2. Факторы отбора музыкального репертуара

В ходе исследовательской работы нами была изучена научная сущность восприятия музыки. Были определены психолого-педагогические основы содержания восприятия музыки и развития музыкальности у учащихся младших классов. В процессе опытно-экспериментальной работы мы выявили особенности развития музыкальности у детей контрольной и экспериментальной групп, а также разработали и апробировали серию музыкально- тематических занятий по развитию музыкальности детей экспериментальной группы. На контрольном этапе нашего исследования была проведена контрольная диагностика, результаты которой свидетельствовали об эффективности разработанной и проведенной на формирующем этапе методике.

Все знания и умения, все то, новое, что открывает искусство музыки детскому уму, должны приходить детям в живом виде, таким, каким все это приходит к нам в жизни. Надо, чтобы, вникая в эти незнакомые еще уму вещи, чувство детей раскрывалось для жизни как можно полнее, чтобы широкий, многозвучный мир вскрывался перед ними и, чтобы они, через эти новые знания, входили в него всем своим жизненным существом, радуясь жизни. И этому может сильнее всего помочь музыка.

Музыку дети примут и полюбят только тогда, если она подойдет к ним просто, не в виде чего-то изобретенного взрослыми с воспитательными целями, для дисциплины или развития их детского ума и чувства, а в виде действительно нужной вещи, чего-то настоящего, что есть во всем мире вокруг, чего нельзя не слышать.

Слушая музыку, дети должны как бы внутренне сотворить ее. Их собственной, внутренней, близкой душе музыкой должна быть музыка, рассказывающая им занимательный музыкальный рассказ.

В данном исследовании обнаружена роль музыки, как основы личностного становления ребенка, способствующей эмоционально-эстетическому развитию и определены потенциальные возможности музыкального искусства как педагогического фактора формирования музыкального восприятия.

Музыка развивает эмоциональную сферу. Эмоциональная отзывчивость на музыку – одна из важнейших функций музыкальных способностей. Она связана с развитием эмоциональной отзывчивости и в жизни, с воспитанием таких качеств личности, как доброта, умение сочувствовать другому человеку.

Эмоциональная отзывчивость на музыку (основа музыкальности) может быть развита во всех видах музыкальной деятельности, т.к. она необходима для прочувствования и осмысления музыкального содержания, а следовательно, и его выражения.

Эмоциональная отзывчивость проявляется в наибольшей степени в двух способностях: ладовом чувстве (эмоциональный компонент слуха) и чувстве ритма (эмоциональная способность). Поэтому эмоциональная отзывчивость на музыку (музыкальность) прежде всего развивается в восприятии музыки (предшествующем и сопутствующем всем видам музыкальной деятельности).

Исходя из, вышесказанного можно сделать вывод о том, что цель, поставленная в начале исследовательской работы достигнута, а гипотетическое положение о том, что развитие музыкальности детей возможно, если будут созданы определенные педагогические условия, содержание которых будет способствовать наилучшему восприятию музыки подтвердилось.

Библиография:

1. Бочкарев Л.Л. Психология музыкальной деятельности. – М., «Просвещение» 1997.
2. Выготский Л.С. Психология искусства. М.: Искусство, 1986.
3. Готсдинер А.Л. Музыкальная психология. – М., «Просвещение» 1999.
4. Осеннева М.С., Безбородова Л.А. Методика музыкального воспитания младших школьников. – М., Изд. Академия развития, 2001.
5. Остроменский В., Восприятие музыки как педагогическая проблема, Киев, 1975.
6. Теплов Б.М. Психология музыкальных способностей. – М., 2001.

METODOLOGIA STUDIULUI GENURILOR MUZICALE ÎN FORMAREA COMPETENȚELOR ELEVULUI-PIANIST ÎN ȘCOALA DE MUZICĂ

Angela LIULEAVA, *masterandă, Facultatea de Științe ale Educației, Psihologie și Arte, Universitatea de Stat „Alecă Russo” din Bălți*
Conducător științific: **Lilia GRANETȚAIA**, *dr., conf. univ.*

Arta este una din formele de manifestare a culturii umane, prin care spiritul uman încearcă să cunoască lumea, apelând la un limbaj propriu, și să comunice rezultatele acestui demers, prin mesaje specifice, caracterizate prin structuri expresive, capabile să transmită o emoție umană, emoție care are un caracter complex, incluzând simultan senzorialitate, afectivitate și spiritualitate.

Învățarea centrată pe competențe este una din semnificative orientări ale teoriei și practicii educaționale în secolul XXI. Ierarhia clasică a obiectivelor educaționale era: cunoștințe – priceperi și deprinderi – atitudini și aptitudini. Răspunzând la modificarea cerințelor actuale, pedagogia modernă a restructurat această ierarhie și a redirecționat-o spre integrarea atitudinilor superioare față de cunoaștere cu aptitudinile creative.

În opinia L. Granețkaia structura *competenței de interpretare a imaginii muzicale* CIIM se constituie, în linii mari, din două componente de bază: *interpretarea instrumentală a muzicii* și *comunicarea verbal-artistică* (vezi Figura 1).

Figura 1. Componentele CIIM (după L. Granețkaia)

Deși, în opinia lui G. Bălan, *cuvântul* reprezintă o „primă barieră între ascultător și muzică”, profesorul apelează continuu la *cuvântul artistic* în prezentarea sensului muzicii copiilor. În acest context, componenta *comunicare verbal-artistică* este un element indispensabil al **competenței de interpretare a imaginii muzicale (CIIM)**.

Scopul primordial al Școlii de muzică pentru copii: dezvoltarea culturii muzicale ca parte componentă a culturii spirituale, care include în sine și **dezvoltarea armonioasă a personalității copilului, activizarea creativității, pregătirea elevului pentru activitatea muzical-artistică.**

Finalitățile școlii de muzică pentru copii rezultă din scopul evidențiat anterior:

- formarea și dezvoltarea gustului muzical-estetic, cultivarea dragostei față de arta studiată (formarea atitudinilor);
- dezvoltarea capacităților de interpretare la instrument muzical (solo, în ansamblu);
- dezvoltarea aptitudinilor muzicale, transmiterea cunoștințelor teoretice și practice muzicale și despre muzică;
- orientarea elevilor spre activitatea muzicală profesională cu scop de prelungire a studiilor muzicale în licee, colegii și universități pedagogice.

În curricula pentru școala de muzică (M. Tetelea, E. Gupalov) sunt trasate următoarele competențe care trebuie să fie dezvoltate la elevi.

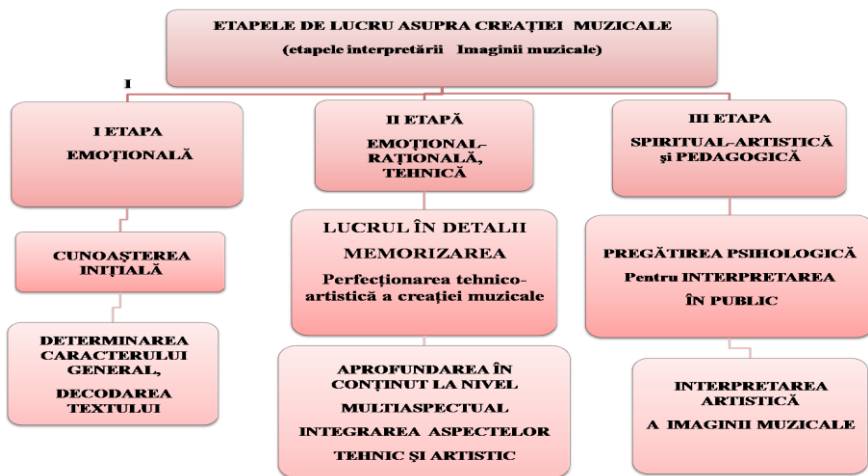
Competențele transdisciplinare ale disciplinei „instrument muzical”

- Participarea afectivă în actul muzical de interpretare, receptare și promovare a valorilor muzicale naționale și universale.
- Utilizarea terminologiei muzicale specifice pentru caracterizarea și aprecierea muzicii.
- Identificarea mijloacelor de expresivitate muzicală în corespondere cu rolul fiecăruia în redarea imaginii artistice și a mesajului ideatic al lucrării.
- Cunoașterea și înțelegerea diversității fenomenului muzical-artistic din perspectiva semnificațiilor emoționale, estetice, sociale și spirituale.

- Demonstrarea abilităților muzicale și integrarea în activități cultural-artistice școlare și extrașcolare.
- **Competențele specifice ale disciplinei „instrument muzical”**
- Demonstrarea deprinderilor de lucru de sine stătător asupra creației.
- Relevanța conținutului imagistic al lucrării și pătrunderea în particularitățile de formă a acesteia.
- Demonstrarea potențialului tehnic bazat pe abilitatea de interpretare a gamelor, exercițiilor și studiilor pentru însușirea calitativă a repertoriului de virtuositate.
- Cunoașterea particularităților de interpretare a formei de sonată (allegro de sonată) și capacitatea de percepere a construcțiilor muzicale ample.
- Interpretarea creațiilor de factură polifonică, bazate pe dezvoltarea auzului polifonic și a gândirii polifonice.
- Deținerea unei pedalizări corecte, coordonarea ei cu auzul, frazarea, caracterul și stilul lucrării.
- Abilitatea de intonare cantilenă și inteligentă a melodiei.
- Cunoașterea particularităților stilistice de interpretare a repertoriului clasic și autohton.
- Interpretarea în ansamblu, acompanierea creațiilor vocale și instrumentale, demonstrarea abilității de a crea imaginea artistică integră în ansamblu.

Interpretul parcurge calea de text muzical, spre ideile artistice ale compozitorului și aplică *competența de interpretare a imaginii muzicale*. Descifrând textul, interpretul re-crează imaginea muzicală concepută de autor și arhivată în formă de simboluri convenționale. În sfârșit muzica atinge starea de realitate fiind însoțită, sonorizată de către interpret.

Etapizarea procesului de recreare a lucrării muzicale este descrisă în cercetările lui A. Вицинский, С.Е. Фейнберг, А.П. Щапов, Б. Милич. În principiu, au fost relevante 3-4 etape. Bunăoară, С. Czerny evidențiază următoarele: „descifrarea textului, realizarea tehnică și perfectarea artistică”. A. Vitsinski (1), cercetând aspectele psihologice ale procesului de studiere a lucrării muzicale, a apelat la experiența a 10 mari pianiști ruși: E. Gilels, G. Ginsburg, M. Grinberg, Iac. Zac, K. Igumnov, A. Ioheles, H. Neuhaus, L. Oborin, S. Richter și Iac. Flier. În urma cercetării, autorul a constatat că toți pianiștii parcurg trei etape (cu excepția că unii delimitează strict aceste etape, iar la alții ele pot fuziona). **Prima etapă** este cunoașterea inițială (emoțională, hedonistică) a muzicii, „вхождение в образ”. La această etapă, pianiștii cercetează textul muzical (unii nu apelează la instrument, formându-și impresia, viziunea artistică cu ajutorul auzului interior), determină complexitatea tehnică etc. A **doua etapă** cuprinde tot lucrul tehnic și artistic – frazarea, digitația, pedalizarea, depășirea dificultăților tehnice etc. La **etapă a treia se include** lucrul tehnic și artistic – imaginea artistică este vizată integru, acum intervin unele schimbări în tratarea sensului muzical-artistic la modul general, are loc cristalizarea viziunii artistice personale, pregătirea psihologică pentru redare/transmitere a mesajului/ sensului muzical-artistic ascultătorului. Schema de mai jos (fig. 2) prezintă grafic etapizarea travaliului pianistic, abordându-l atât din perspectiva metodică-didactică, cât și psihologică.

Fig. 2. Etapizarea procesului de lucru asupra creației muzicale în studiul pianistic

Pentru a recrea imaginea muzicală concepută de autor interpretul trebuie să studieze în profunzime lucrarea muzicală, ceea ce presupune din partea sa o abordare multilaterală a textului. Apelând la diferite tipuri de analize, elevul-interpret se va apropia de ideea artistică primară, va crea propria variantă și va găsi mijloace adecvate de realizare a ei. În studiul pianistic întru realizarea imaginii muzicale sunt prevăzute diferite metode, tehnici, strategii. În experimentul pedagogic în cauză vom apela la o strategie specifică de studiu lansată de L. Granețkaia în care sunt valorificate cele mai eficiente metode ale pedagogiei muzicale și celei pianistice. Fiind bazată pe metodele marilor pianiști, astfel ca F. Liszt H. Neuhaus, K. Igumnov și alții, strategia lansată de L. Granețkaia se întemeiază pe *Analiza interpretativă a imaginii muzicale* și include în sine un șir de tehnologii didactice specifice. Prin urmare, aplicând aceste tehnologii specifice, putem forma la elevi competențe interpretative care se manifestă în diferite situații didactico-artistice astfel ca:

- Studiul lucrării muzicale cu profesorul.
- Studiul independent al elevului asupra lucrării muzicale.
- Examene, evaluări publice.

Studiul lucrării muzicale efectuat sub supravegherea profesorului presupune lucrul în clasă, când profesorul dă indicații vizavi de conținutul artistic și tehnic al piesei, explică, demonstrează căile de însușire a dificultăților tehnice, pune în lumină unele momente de tratare stilistică, verifică și tratează digitația, pedalizarea etc. În activitatea comună a profesorului și elevului este important ca toate indicațiile metodice să fie propuse în mod euristic, creativ, într- așa fel ca să conducă spre descoperiri proprii și să orienteze elevul spre soluționarea independentă a problemelor tehnice și artistice.

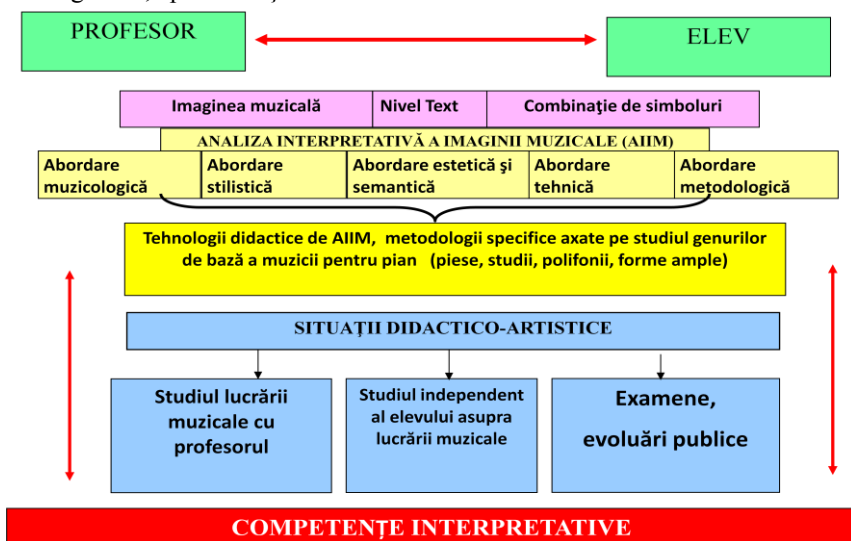
Următoarea situație în care se manifestă competența interpretativă este *lucrul independent al elevului asupra creației muzicale*. Cum s-a menționat în capitoul

teoretic, eficiența acestui segment de activitatea artistică se datorează lucrului creativ lansat în clasă. Copilul trebuie să plece de la lecție cu un program de lucru bine structurat, toate problemele tehnice, artistice să fie însoțite de un set de metode, procedee, mijloace de realizare. Conștientizarea de către elev a metodelor de lucru, viziunea clară a scopului bine determinat contribuie în mod direct la găsirea mijloacelor de realizare (H. Neuhaus 1998).

Evaluările și examenele publice constituie în mijloc de demonstrare a lucrului efectuat. În cadrul acestor evoluări elevul demonstrează capacitatea de acumulare a tuturor forțelor psihofizice și poate realiza tot lucrul tehnic-artistice. La această etapă elevul se manifestă drept artist, personalitate creatoare, relevând ideile artistice ale compozitorului și transmise prin prisma concepției interpretative personale.

Așadar evoluările publice ne oferă posibilitatea să evaluăm gradul de cultură interpretativă a elevului și a componentelor indispensabile ale acesteia – componenta cognitivă, aplicativă și atitudinală.

Concluzii:

Întru organizarea procesului de formare a competențelor interpretative a elevilor pianiști un rol decisiv îl are:

- Cunoașterea psihopedagogică a elevului;
- Proiectarea creativă, artistică a activității educaționale a elevilor pianiști;
- Organizarea optimă a studiului independent al elevului;
- Valorificarea în mod armonios a aspectelor tehnice și artistice în studiul pianistic prin integrarea a diferitor genuri de muzică – piese miniaturale, creații polifonice, studii, creații de formă amplă;
- Aplicarea modelului pedagogic cu valorificarea tehnologiilor specifice axate pe studierea genurilor de bază a artei pianistice.

Bibliografie:

1. Granețkaia L. *Dimensiunea imagistică a creației muzicale în studiul pianistic*, Chișinău, Editura Lira, 2013, 167 p. ISBN 979-0-3480-0174-6.
2. Granețkaia L., *Realizarea unui demers educațional în arealul Siret-Prut-Nistru la lecția de pian*, Conferința științifică internațională „Rolul euroregiunilor în dezvoltarea durabilă în contextul crizei mondiale. Exemplu: Euroregiunea Siret-Prut, Nistru”, ediția a VIII-a, Iași 7 iulie 2012, p.75-79, ISBN 978-973-702-913-3.
3. Нейгауз, Г.Г., *Об искусстве фортепианной игры*, Изд. 5, Москва: Музыка, 1988, 240 p.
4. Bălan G. *Cum să ascultăm muzica*, București, Editura Humanitas, 1998, 132 p.

IMPORTANȚA COMPETENȚEI INTERPRETATIVE A PROFESORULUI ÎN REALIZAREA CONȚINUTURILOR CURRICULARE LA EDUCAȚIA MUZICALĂ

Elena DOBRENCO, studentă, *Facultatea de Științe ale Educației, Psihologie și Arte, Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți*
Conducător științific: **Lilia GRANEȚKAIA, dr., conf. univ.**

Actuala abordare curriculară nu mai centrează acțiunea educațională pe conținuturi, ci pe formarea de *competențe educaționale complexe*. În contextul educațional actual, „a ști” nu mai este un scop în sine, ci un factor intermediar care asigură premisele pentru „a ști să faci”, „a ști să fii” și „a ști să devii”.

Semnificația uzuală a termenului *competență* este: „capacitate a cuiva de a se pronunța asupra unui lucru, pe temeiul unei cunoașteri adânci a problemei în discuție; capacitate a unei autorități, a unui funcționar de a exercita anumite atribuții.” Semnificația, acordată competenței în științele educației, diferă de semnificația uzuală, nu este sinonimă cu profesionalismul și nici nu constituie o componentă a lui (Хыропской А. Б, Gerard J., Roegiers X., Delors J. et. al.). De la lansarea conceptului de competență în științele educației (Noam Chomsky, 1965) și până în prezent, conceptul competență s-a delimitat din genul capacitate și a primit proprietăți specifice proprii, care s-au construit din două perspective: psihologică și pedagogică. Etalăm, în continuare câteva dintre multiplele definiții din cadrul fiecărei perspective, pe care le-am considerat cele mai semnificative.

Din perspectiva psihologică, competența poate fi înțeleasă ca:

- „ansamblul celor mai precoce posibilități de răspuns față de mediul înconjurător” (Ardeanu A.) p. 218;
- „capacitate remarcabilă, izvorâtă din cunoștințe și practică” (Șchiopu U.) p. 162;
- „sistem de însușiri funcționale și operaționale în uniune cu deprinderile, cunoștințele și experiența necesară, care aduc la acțiuni eficiente și de performanță;” (Popescu-Neveanu P., 1987) p. 98;
- „rezultantă a cunoștințelor, deprinderilor, priceperilor, aptitudinilor și trăsăturilor temperamentale-caracterologice de care dispune individul în vederea îndeplinirii funcției sociale cu care este investit;” (Gherghinescu R., 1999) p. 17.

Din perspectiva pedagogică, competenței i se conferă semnificații de:

- „cunoștințe, priceperi și atitudini sau comportamente pe care trebuie să le însușească cel ce se formează;” (G. de Landsheere, 1990) p. 75;
- „ansambluri structurate de cunoștințe și deprinderi dobândite prin învățare; apare ca structuri operante cu ajutorul cărora se pot identifica și rezolva, în contexte diverse, probleme caracteristice unui anumit domeniu;” (Cucoș C., 2002), p. 202;
- „sistem de capacități, abilități, deprinderi, priceperi și cunoștințe, prin care se asigură realizarea cu succes a acțiunii în fiecare din momentele ei;” (Albulescu M. și I., 2002);
- „interacțiunea a 3 C: Competența = Cunoștințe, Capacități, Comportament (C=CCC);” (Copilu D., 2002).

L. Arciajnjkova, O. Apraxina, D. Kabalevsky, A. Borș, I. Gagim au contribuit la elaborarea *cadrelor de referință a profesorului de muzică*. La etapa actuală, formarea inițială a profesorului de muzică se realizează în conformitate cu conceptul modern al educației-instruirii, a prevederilor Legislației în domeniul învățământului, a exigențelor Curriculum-ului Național, a realizărilor actuale ale Pedagogiei muzicale. Facultatea oferă un model de specialist, care să corespundă standardelor educaționale, apt de a realiza în școlile Republicii un învățământ formativ, centrat pe elev, orientat spre furnizarea de cunoștințe necesare adaptării la condițiile vieții actuale, cultivarea aptitudinilor și atitudinilor în domeniul muzical, cultural și spiritual. Specialistul trebuie să fie capabil să îmbine aspectul științific-fundamental al competenței muzicologice și pedagogice cu cel aplicativ. Astfel, în scopul realizării cu succes a obiectivelor tratate, profesorul de muzică trebuie să fie competent în următoarele domenii:

1. Teoretic și istoric muzical:

- a) să cunoască fenomenul muzical *din interior*, sub multiplele lui aspecte, în toată plenitudinea sa – de la categoria de „sunet”, ca element originar al artei muzicii, până la categoria de „dramaturgie muzicală”; într-un cuvânt, să cunoască știința muzicii de la nivelul ei elementar până la cel superior;
  - b) să cunoască fenomenul muzical *din exterior*, sub aspectul evoluției sale în timp istoric și spațiu geografic; de la formele și genurile elementare până la cele superioare, să cunoască stilurile, epocile, curentele artistice, școlile naționale, creația compozitorilor și a interpreților, istoria instrumentelor muzicale etc.
2. **Practic-muzical:** să poată personal executa muzica la nivel artistic adecvat, să dispună de cunoștințe și deprinderi în domeniul interpretării instrumentale, vocale, dirijorale.
  3. **Metodic-muzical:** să poată organiza și dirija procesul practic de învățământ muzical al elevilor, să cunoască și să aplice optimal și rezultativ diverse căi, forme, tehnologii speciale de inițiere a copiilor în arta muzicii, adică să poată promova ora de muzică la nivel metodic-științific modern.
  4. **Psihopedagogic general și special:** să cunoască și să aplice legitățile didactice și psihologice de educație/instruire a elevilor de diferite vârste, să dispună de cunoștințe în domeniul specific al pedagogiei muzicale, al psihologiei muzicale.

5. **General-artistic:** să dispună de calități „artistice” – expresivitate și plasticitate interioară și exterioară, limbaj expresiv și vocabular bogat.
6. **Cultural-uman:** să fie înzestrat cu cunoștințe în domeniul culturii umane, a istoriei artei, a literaturii naționale și universale, să fie inițiat în alte genuri de artă, să dispună de un larg orizont de cunoștințe despre lume și viață (I. Gagim 1996).
Practic, în actuala reformare sistemică a învățământului universitar procesul de instruire a profesorului de muzică se axează pe *competențe*.

Așadar, *obiectivele generale*, referitoare la *pregătirea instrumentală* a profesorului de muzică, integrează o sumă de *cunoștințe, capacități, atitudini* din diferite domenii care sunt reflectate în **curriculumul la disciplina Instrument muzical:** (Tetelea, Granețkaia 2007).

- cunoașterea noțiunilor de gen, stil, curent muzical-pianistic;
- cunoașterea și identificarea formelor muzicale;
- cunoașterea noțiunilor de sintaxă muzicală, limbaj muzical;
- cunoașterea (și reproducerea în proces de lucru) a principiilor metodico-instructive, întru determinarea imaginii muzicale a pieselor interpretate;
- cunoașterea și identificarea repertoriului didactico-instructiv conform tematicii curriculare din învățământul general și a școlii de muzică pentru copii;
- demonstrarea anumitor nivele de interpretare instrumentală;
- formarea repertoriului interpretativ prin însușirea/interpretarea lucrărilor variate după gen, stil, curent etc.;
- dezvoltarea capacităților practice de interpretare instrumentală a muzicii;
- formarea capacităților și deprinderilor de percepere/creare a imaginii muzicale;
- analiza, din punct de vedere estetic-muzicologic, a conținutului mesajului muzical al lucrării interpretate;
- formarea gândirii muzical-interpretative proprii în baza analizei interpretative a discursului muzical în lucrările din diferite epoci, de stiluri, forme, genuri;
- posedarea capacități de interpretare autentică a mesajului/imaginii muzicale;
- demonstrarea anumitor nivele de interpretare în ansamblu (în 4, 6, 8 mâini, în ansamblu, acompaniament);
- interpretarea lucrărilor muzicale în fața publicului la un nivel înalt artistic, profesionist;
- realizarea cercetării științifice în cadrul problematicii psihopedagogiei muzicale;
- conștientizarea importanței interpretării instrumentale „pe viu”;
- conștientizarea la nivel teoretic și practic a funcției educative a artei muzicale în procesul Educației muzicale;
- aplicarea repertoriului interpretativ (prin adaptare) în realizarea tematică a Curriculum-ului Educației muzicale;
- interpretarea la instrument a lucrărilor muzicale, care vor fi însoțite de o analiză muzicologică, artistică, verbală;
- realizarea și integrarea cunoștințelor și capacităților de interpretare muzicală în procesul activității extracurriculare;

L. Granețkaia consideră faptul că noțiunea de *image muzicală* este un fenomen central în structura curriculumului de Educație muzicală în școală, a actualizat necesitatea de formare la studentul-pedagog a *competenței de interpretare a imagi-*

nii muzicale (CIIM). În sens larg, a *interpreta imaginea muzicală* va însemna tălmăcirea, explicarea sensului, conținutului muzicii; în sens restrâns – executarea artistică (instrumentală, vocală) a muzicii.

În formarea competențelor interpretative ale profesorului de muzică un rol decisiv îl are gândirea muzicală.

V. Petrușin evidențiază trei *tipuri de gândire muzicală* corespunzătoare activităților muzicale: ascultător, interpret, compozitor.

Ascultătorul, percepând arta muzicală, operează cu reprezentări sonore, intonații armonice care trezesc în el emoții, sentimente, imagini artistice vizuale. Acest tip de gândire îl putem defini ca *gândire imagistică, gândire-reprezentare*.

Interpretul, însușind arta interpretativă, va percepe sunetele și armoniile reieșind din activitatea practică personală, căutând varianta optimală a interpretării. Acest tip de gândire, bazat pe actul interpretativ, îl putem defini ca *vizual-activ sau vizual-motric*.

Compozitorul, reflectând în creațiile sale emoțiile și impresiile interioare, apelează la logica muzicală (cunoștințe teoretice, legi armonice, formă muzicală), realizând intențiile subiective în partitură. Acest tip de gândire V. Petrușin îl numește *gândire abstract-logică* (V. Petrușin 1994, p. 164).

În afara acestor aspecte ale gândirii muzicale, P. Bentoiu evidențiază și alte forme de gândire muzicală, identificate cu formele de manifestare ale *auzului muzical* și care derulează din specificul *limbajului muzical*: **gândirea melodică, gândirea armonică, gândirea polifonică, gândirea timbrală** etc. (P. Bentoiu).

Geneza gândirii muzicale se află în ton-intonajie. Baza gândirii muzicale o constituie *simțirea intonației muzicale*. Aceasta este formula laconică a lui B. Asafiev înțelesă larg: intonația devine un „ghid” care conduce spre conținutul muzicii, spre găsirea nucleului artistic. Simțirea intonației, pătrunderea în expresivitatea ei este punctul culminant de dezvoltare a capacităților muzical-cognitive. I. Gagim menționează că dacă „constituentele limbajului muzical și auzul muzical sunt de natură intonațională, atunci și *gândirea muzicală* este de aceeași esență – ea este *gândire intonațională*”. „A gândi, în muzică, înseamnă a simți/a trăi un sens specific („a simți melodia înseamnă a o înțelege” – A. Iorgulescu; „muzica nu se gândește, ci se trăiește” – E. Ansermet). Gândirea muzicală este *gândire-stare*” deduce I. Gagim (I. Gagim 2001).

D. Kabalevsky, L. Școlear formulează problema dezvoltării la viitorii profesori de muzică a unei gândiri specifice, numită – „*gândire instrumentală*” (L. Școlear p. 171), argumentând aceasta prin motivul că mult timp în practica educației muzicale s-a pus accentul pe prioritatea competențelor dirijorale în detrimentul *competenței de interpretare a imaginii muzicale*. Orientarea procesului de educație muzicală numai pe calea cântului vocal-coral este o viziune unilaterală și greșită în procesul educațional al elevilor. În special, acest fapt este evident în situații când elevii se întâlnesc cu *problema analizei muzicii instrumentale*, perceperea căreia se petrece numai în baza legilor muzicale. Limbajul muzical pur, fără o însoțire a textului literar, este considerat dificil pentru percepere și înțelegere, necesitând un grad mai înalt de *gândire muzicală*. Specificul unei asemenea gândiri constă în parcurgerea, sesizarea, trăirea emoțional/rațională a fluxului sonor care este construit după legile dramaturgiei muzicale. „Decodarea” imaginii muzicale și crearea, construirea în baza ei a **imaginii artistice este prerogativa unei gândiri specifice**. L. Școlear pledează

pentru dezvoltarea la studenții-pedagogi de educație muzicală a „*gândirii instrumentale*”, aceasta constituind o garanție în decodarea și înțelegerea profundă a muzicii „pure”. „Nu putem declara că un dirijor de cor nu posedă o gândire muzicală dezvoltată, dar este evident, că profilul profesiei își lasă amprenta sa în orientarea gândirii muzicale pe calea poetică. Astfel, un cântăreț, dirijor de cor etc., în identificarea sensului muzical, mai mult se va baza pe sensul cuvântului, în timp ce gândirea unui instrumentalist se bazează pe reprezentări pur sonore” (L. Școlear p. 171).

În perceperea muzicii instrumentale gândirea, percepția se bazează pe legile dramaturgiei muzicale și sunt îndreptate nu spre sensul dictat de cuvânt, dar spre *sensul pur muzical*. Lipsa unui asemenea factor (element) specific în gândirea profesorului, care poate fi definită „*gândire muzical-instrumentală*” (L. Școlear), este cauza incompetenței în înțelegerea muzicii fără program literar-poetic.

Concluzie: Problema incompetenței în interpretarea imaginii muzicale de către unii profesori de muzică se rezumă la:

- 1) pregătirea profesorului de educație muzicală este orientată, predominant, spre *formarea unilaterală a deprinderilor de lucru cu corul* (L. Școlear);
- 2) în procesul de pregătire instrumentală a viitorului profesor nu se pledează pentru dezvoltarea *gândirii muzical-instrumentale*, accentul fiind pus pe formarea unor deprinderi și abilități unilaterale de executare la instrument, realizând astfel numai *aspectul pur tehnic* al competenței de interpretare;
- 3) în procesul de pregătire instrumentală a profesorului de muzică nu se pune accentul pe formarea *competenței de interpretare a imaginii muzicale*.

Pentru evitarea extremităților sus enunțate propunem de a dezvolta la profesorii de muzică *gândirea interpretativă* ca aptitudine integralizată (auzul muzical sub toate manifestările sale, în special a auzului timbro-dinamic și interior; imaginație creatoare de sensuri-imagini, gândire/conștiință muzicală) bazată pe capacitatea interpretului de: trăire spiritual-emoțională a muzicii; elaborare a imaginilor artistice; operare cu reprezentări audio-mentale; operarea cu reprezentări motrice.

Dezvoltarea *gândirii interpretative* profesori de muzică va înlesni înțelegerea-interpretarea artistică a imaginii muzicale a lucrării studiate și, astfel, va contribui la formarea *competenței de interpretare a imaginii muzicale* și la eficientizarea procesului educație muzicală în școală.

Bibliografie:

1. Gagim, I., 1996, *Știința și arta educației muzicale*, Chișinău, Editura Arc.
2. Tetelea M., Granețkaia L., Grubleac O., 2007, *CURRICULUM la disciplina Instrument muzical (pian)*, cu titlu de manuscris, Bălți, 32 p.
3. Петрушин, В., *Музыкальная психология*, Москва: Passim, 1994, 304 p.
4. *Музыкальное образование в школе*, под ред. Школяр Л.В., Москва, Академия, 2001, 231 p.
5. Granețkaia L., *Dimensiunea imagistică a creației muzicale în studiul pianistic*, Editura Lira, Chișinău, 2013, 167 p. ISBN 979-0-3480-0174-6.